

**ÖZBEK YAZAR MA'SUMA AHMEDOVA'NIN
HİKÂYELERİ
(İNCELEME - METİN)**

Seda ÇEBİ

**Yüksek Lisans Tezi
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı
Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR
2022
Her Hakkı Saklıdır.**

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANA BİLİM DALI

Seda ÇEBİ
Orcid No: 0000-0002-3508-6997

ÖZBEK YAZAR MA'SUMA AHMEDOVA'NIN HİKÂYESLERİ
(İNCELEME - METİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR

ERZURUM – 2022

TEZ BEYAN BİLDİRİMİ

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esasları'nın ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum **“ÖZBEK YAZAR MA'SUMA AHMEDOVA'NIN HİKÂYESLERİ (İNCELEME-METİN)”** adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıyı kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

☐ Tezimin Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin düzenlenmesini ve erişime açılmasını düzenleyen 5. maddesinin 1. fıkrasına göre [Ulusal Tez Merkezi, enstitü ve fakülteler tarafından Tez Otomasyon Sistemine yüklenen tezlerin bibliyografik bilgilerini kontrol eder, kataloglama kurallarına göre düzenler, konu başlıklarını belirler ve tam metin olarak internet üzerinden erişime açar.] **basılı ve elektronik kopyalarına erişim izni verdiğimi onaylarım.**

İSTİSNAİ DURUMLAR*

☐ **Patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle (2 Yıl)**

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesini düzenleyen 6. maddesinin 1. fıkrasına göre tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle teze erişim, Enstitümüz Yönetim Kurulunun/.... tarih ve sayılı kararı ile 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ **Yeni Teknik, Materyal ve Metotların Varlığı (6 ay)**

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesini düzenleyen 6. maddesinin 2. fıkrasına göre tezde yeni teknik, materyal ve metotlar kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içerdiği için tez danışmanının önerisi ve ana bilim dalının uygun görüşü üzerine Enstitümüz Yönetim Kurulunun/.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

☐ **Ulusal Çıkar ve Güvenlik Durumu (Gizlilik Dereceli Çalışmalar)**

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin gizlilik dereceli tezler bahsini düzenleyen 7. maddesinin 1. fıkrasına göre bu teze erişim, ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendirdiği için Enstitümüzün uygun görüşü üzerine Üniversitemiz Yönetim Kurulunun/.... tarih ve sayılı kararı ile Üniversitemiz Yönetim Kurulu aksi karar verinceye kadar engellenmiştir.

23.12.2022

Seda ÇEBİ

Aslı Islak İmzalıdır

* İstisnai durumlar danışmanın yazılı başvurusu ve Enstitü / Üniversite Yönetim Kurulunun onayı ile kabul edilir.

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR danışmanlığında Seda ÇEBİ tarafından hazırlanan “Özbek Yazar Ma’suma Ahmedova’nın Hikâyeleri (İnceleme-Metin)” başlıklı bu çalışma aşağıdaki jüri tarafından Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 23.12.2022

Kabul / ~~Ret~~ – İmza

Jüri Başkanı (Ad-Soyad-Unvan)	Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR <i>Atatürk Üniversitesi</i>	Aslı Islak İmzalıdır
Jüri Üyesi (Ad-Soyad-Unvan)	Dr. Öğr. Üyesi Nursan ILDIRI <i>Atatürk Üniversitesi</i>	Aslı Islak İmzalıdır
Jüri Üyesi (Ad-Soyad-Unvan)	Dr. Öğr. Üyesi Saidbek BOLTABAYEV <i>Karabük Üniversitesi</i>	Aslı Islak İmzalıdır

Bu tezin *Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği*’nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

Prof. Dr. Osman MERT
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	VIII
ABSTRACT	IX
ÖN SÖZ.....	X
GİRİŞ.....	1
A. AMAÇ.....	1
B. KAPSAM VE YÖNTEM	1
C. MA'SUMA AHMEDOVA'NIN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ ..	3

BİRİNCİ BÖLÜM

ESERİN TEMEL UNSURLARI

1.1. KİŞİLER	14
1.2. MEKÂN (UZAM)	36
1.3. ZAMAN.....	43
1.4. HİKÂYELERİN OLAY ÖRGÜSÜ	53
1.5. HİKÂYELERİN DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ.....	61
1.6. BAKIŞ AÇISI.....	69
1.6.1. Tanrısal Bakış Açısı.....	70
1.6.2. Gözlemci Figüran Bakış Açısı	70
1.6.3. Tekil Bakış Açısı.....	70
1.7. HİKÂYELERDE KULLANILAN ANLATIM TEKNİKLERİ	71
1.7.1. Anlatma-Gösterme Tekniği	72
1.7.2. Tasvir (Betimleme) Tekniği.....	73
1.7.3. Mektup Tekniği.....	74
1.7.4. Özetleme Tekniği.....	75
1.7.5. Geriye Dönüş Tekniği.....	76
1.7.6. Montaj Tekniği.....	77
1.7.7. Diyalog Tekniği	78
1.7.8. İç Diyalog Tekniği	80
1.7.9. İç Çözümleme Tekniği.....	80
1.7.10. İç Monolog Tekniği	81

İKİNCİ BÖLÜM

HİKÂYELERİN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2.1. AŞK	82
2.2. BASKIN YÖNETİM	82
2.3. SINIFSAF FARKLILIKLAR.....	84
2.4. EKONOMİK DÜZEY	85
2.5. KISKANÇLIK.....	85
2.6. ENTRİKA.....	85
2.7. İHANET	86
2.8. AHLAK VE AHLAKSIZLIK.....	87
2.9. SAYGI.....	88
2.10. ALKOL TÜKETİMİ.....	89
2.11. AİLE VE TOPLUM YAPISI.....	89
2.12. ÇOCUKSUZLUK.....	90
2.13. CESUR KADIN.....	91

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HALK KÜLTÜRÜ UNSURLARI

3.1. MESLEKLER.....	93
3.1.1. Tezgâhtar.....	93
3.1.2. Çiftçi	93
3.1.3. Sağlık Görevlisi	93
3.1.4. Öğretmen.....	93
3.1.5. Editör.....	94
3.1.6. Fotoğrafçı.....	94
3.1.7. Terzi:	94
3.1.8. Traktörcü.....	94
3.1.9. Asker	94
3.1.10. Doktor	95
3.1.11. Kütüphane Görevlisi:	95
3.1.12. Memur	95
3.1.13. Aktris.....	95
3.1.14. Bekçi	95

3.1.15. Temizlikçi Kadın.....	96
3.1.16. Akademisyen.....	96
3.1.17. Garson	96
3.1.18. Usta	96
3.1.19. Hemşire	96
3.1.20. Futbolcu	96
3.1.21. Kuaför	97
3.1.22. Ressam	97
3.1.23. Esnaf.....	97
3.2. YİYECEK VE İÇECEKLER.....	97
3.3. ÇAYHANE	98
3.4. KIYAFETLER	98
3.5. GELENEK VE GÖRENEKLER.....	99
3.5.1. Selamlaşma	99
3.5.2. Komşuluk İlişkisi	100
3.5.3. Misafirperverlik	101
3.6. ARGO VE KÜFÜR	102
3.7. LAKAP	103
3.8. DİNİ İNANIŞLAR.....	103
3.8.1. Dua - Beddua	103
3.8.2. Namaz	104
3.9. NİŞAN.....	105
3.10. EVLENME	106
3.10.1. Görücü Usulü Evlenme	108
3.10.2. Kuma Getirme Evliliği.....	109
3.10.3. Dul Evliliği.....	109
3.10.4. Tercihli Evlilik	110
3.10.5. Yabancı ile Evlilik	110
3.11. DÜĞÜN (TOY).....	111
3.11.1. Gelin Selamı.....	112
3.12. EVLİLİK SONRASI	113
3.13. ÇOCUĞUN ÖNEMİ	113

3.14. BEŞİK TOYU	114
3.15. ÖLÜM ANI.....	114
3.15.1. Defnetme ve Yas Tutma	114
3.16. YERLEŞİM TÜRLERİ.....	115
3.16.1. Konut.....	116
3.16.2. Baraka	116
3.16.3. Kulübe	116
3.16.4. Avlu.....	117
3.17. EV EŞYALARI.....	117
3.18. ULAŞIM ARAÇLARI	118
3.18.1. Kara Yolu Taşıtları.....	118
3.18.2. Deniz Yolu Taşıtları.....	119
3.18.3. Hava Yolu Taşıtları	119
3.18.4. Demir Yolu Taşıtları	120
3.19. GEÇİM KAYNAKLARI.....	120
3.19.1. Tarım	121
3.19.2. Hayvancılık	121
3.19.3. Sanayi.....	122
3.19.4. Hizmet Sektörü	122
3.20. MÜZİK ALETLERİ	123
3.20.1. Dombra.....	123
3.20.2. Tef	124
3.20.3. Karney	124
3.20.4. Surney	124
3.20.5. Kudüm (Nakkare)	124
3.21. BAYRAMLARIN ÖNEMİ	124

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE TÜRKÇESİYLE HİKÂYELER

4.1. BAYRAMLIK.....	126
4.2. MECBURİYET	132
4.3. ŞEHRE SEYAHAT	136
4.4. İYİ İNSAN	141

4.5. YEĞENİMİN HİKÂYESİ	145
4.6. SIRADAN HİKÂYE.....	149
4.7. EVE DÖNÜŞ.....	156
4.8. BAŞKA GÜNLER.....	161
4.9. YAĞMURDA.....	166
4.10. TACİ ABLANIN BOHÇASI.....	170
4.11. BİRİNİN HAYATI	176
4.12. YOLDA.....	185
4.13. KADER.....	188
4.14. KRİSTAL VAZO	198
4.15. NÖBETTE	200
4.16. GÖNDERİLMİYEN MEKTUP	204
4.17. ELEM	209
4.18. MERKEZDEKİ KIZ.....	212
4.19. MUTLULUĞUN RENGİ.....	221
4.20. GÜNEŞLİ GÜN.....	224
4.21. DENİZ, İNSANLAR.....	227
4.22. GÜNLÜKTEN BİR SAYFA YAHUT HARİKULADE BİR MEKTUP	234
4.23. VEDALAŞMAK.....	235
4.24. ŞEBNEMLİ DUYGULAR.....	238
SONUÇ	243
KAYNAKÇA	245
DİZİN	249
ÖZ GEÇMİŞ.....	254

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÖZBEK YAZAR MA'SUMA AHMEDOVA'NIN HİKÂYESLERİ
(İNCELEME – METİN)

Seda ÇEBİ

Danışman: Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR

2022, Sayfa X+254

Jüri: Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR

Dr. Öğr. Üyesi Nursan ILDIRI

Dr. Öğr. Üyesi Saidbek BOLTABAYEV

Bu çalışmanın amacı Modern Özbek Edebiyatı'nın önemli temsilcilerinden biri olan Ma'suma Ahmedova'yı tanıtmak ve yirmi dört hikâyesini incelemektir. Bağımsızlıktan önce ve sonra eserler kaleme alan yazar, hikâyelerinde kırsalda ve şehirde yaşayan Özbek halkının yaşamını okura aktarmıştır. Çevirisi ve incelemesi yapılmış hikâyeler, dönem özelliklerinin yanı sıra Özbek kültüründen izler de taşır.

Çalışmamızın giriş bölümünde çalışmanın amacı, kapsamı ve yöntemi ile birlikte Ma'suma Ahmedova'nın hayatı, sanatı ve eserleri verilmiştir. Birinci bölümde hikâyelerin temel unsurları, ikinci bölümde hikâyelerin muhteva özellikleri, üçüncü bölümde hikâyelerin halk kültürü unsurları incelenmiştir. Dördüncü bölümdeyse hikâyelerin Türkiye Türkçesine çevirisi yapılmış ve çalışma sonuç kısmıyla sona ermiştir.

Anahtar Kelimeler: Özbek Edebiyatı, Ma'suma Ahmedova, Hikâye, Halk Kültürü.

ABSTRACT**MASTER THESIS****STORIES OF UZBEK AUTHOR MA'SUMA AHMEDOVA****(RESEARCH - TEXT)****Seda ÇEBİ****Advisor: Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR****2022, Page: X+254****Jury: Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR****Asst. Prof. Dr. Nursan ILDIRI****Asst. Prof. Dr. Saidbek BOLTABAYEV**

The aim of this study is to introduce Ma'suma Ahmedova, one of the important representatives of modern Uzbek literature, and to analyze her twenty-four stories. The author, who wrote works before and after the independence, conveyed the life of the Uzbek people living in the countryside and the city to the reader in her stories. The translated and analyzed stories reflect the Uzbek culture as well as the characteristics of the period.

In the introduction; the aim, scope and method of the study and information is given about the life, style and works of the author. In the first chapter, the basic elements of the stories; in the second chapter; the characteristics of the content, and in the third chapter, the folk culture elements of the stories are analyzed. In the fourth chapter, the stories were translated into Türkiye Turkish, and the paper is ended with the conclusion.

Key words: Uzbek Literature, Ma'suma Ahmedova, Story, Folk Culture.

ÖN SÖZ

Doğu halklarının gelenek ve göreneklerinden beslenip tasavvuf öğretileri etkisinde gelişen Modern Özbek Edebiyatı'nda zaman içerisinde durağanlık ve yükseliş söz konusudur. Modern Özbek Edebiyatı içerisinde müstesna yeri olan türlerden biri de hikâyedir. Edebi türlerden biri olan hikâye, varlığını bünyesindeki folklorle korur.

Ma'suma Ahmedova, bağımsızlıktan önce ve bağımsızlıktan sonra eserler kaleme alarak Modern Özbek Edebiyatı'ndaki yerini alan önemli yazarlarımızdan biridir. Sovyetler Birliği'nin baskıcı ve otoriter tutumuna karşın yazar, hikâyelerini kaleme almaktan hiç vazgeçmeyerek kalemini güçlü kılmıştır. Hâlihazırda eser üretmeye devam eden yazarın hikâyelerini incelediğimizde kahramanların ruh halini, yaşam gailelerini başarılı bir şekilde eserine yansıttığını görüyoruz. Hikâyelerinin hemen hepsinde Özbek kültürünün değer yargılarından bahseden yazarın yazmış olduğu bu hikâyeleri başta Özbek halkına ve daha sonra da tüm Türk dünyasına armağan ettiğini söyleyebiliriz.

Bu çalışmada Özbek edebiyatının önemli temsilcilerinden Ma'suma Ahmedova'nın hikâyeleri Türkiye Türkçesine çevrilmiştir. Çevrilen bu hikâyeler temel unsurlar, olay örgüsü, dil ve üslup, anlatım teknikleri, muhteva özellikleri ve halk kültürü açısından incelenmiştir.

Çalışmam boyunca yardımlarını benden esirgemeyen başta kıymetli danışmanım Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR olmak üzere, hikâyelerini çalışmaktan onur duyduğum Ma'suma AHMEDOVA'ya, fedakârlık timsali annem Ayşe ÇEBİ'ye, sabrın en güzel hâli babam Ali Osman ÇEBİ'ye, varlıklarını her daim yanımda hissettiğim kardeşlerim Mehmet Can ÇEBİ ve Aliye ÇEBİ'ye, son olarak bugünleri görmesini çok arzu ettiğim rahmetli büyük babam Halt Mehmet ÇEBİ'ye teşekkürü bir borç bilirim.

GİRİŞ

A. AMAÇ

Modern Özbek Edebiyatı'nın hâlihazırda yaşayan ve eserler vermeye devam eden yazarlarından biri de Ma'suma Ahmedova'dır. Yazarın çevirisini ve incelemesini yaptığımız yirmi dört hikâyesini incelediğimizde Sovyetler Birliği döneminde eserler vermeye başladığını görmekteyiz. Bazı hikâyelerinde cesurca sistem eleştirisinde bulunan yazar Özbek halkının maddi, manevi zor anlarını usta bir şekilde kaleme alarak okura yansıtmıştır. Bu çalışmanın amacı da yazarın çeviri ve incelemesini yaptığımız hikâyelerle zengin Özbek kültürünü okuyucuyla buluşturmadır.

Özbek edebiyatına ve Türk dünyasına armağan niteliğinde olan hikâyeler zengin içeriğe sahip olup okuyucunun merak duygusunu perçinler niteliktedir. Hikâyeler özellikle Özbek halkının değer yargılarıyla bezelidir. Bu bilgiler ışığında hazırlanan bu çalışma, yazarın yıllar içerisinde büyüyen ve gelişen bilgi birikimi ve gözlemleriyle yazdığı hikâyelerin ilgisine en güzel şekilde ulaşması için titizlikle hazırlanmıştır.

B. KAPSAM VE YÖNTEM

Çalışmamız amaç, kapsam ve yöntem, yazarın hayatı sanatı ve eserleriyle başlamıştır. Yazarın hayatı, sanatı ve eserleri kısmında yazarın eserleriyle ilgili kısaca bilgilere yer verilip yazarın öncesinde çevrilmiş hikâyeleri hakkında da ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde hikâyelerin temel unsurları, dil ve üslup özelliklerine değinildikten sonra hikâyeler anlatım teknikleri açısından ele alınmıştır. Eserler incelenirken Lucien Goldmann'ın oluşumsal yapısalılık kuramı dikkate alınmıştır. *“Sanatsal yapıtın ya da yapıt düşüncesinin oluşma aşamaları, yapıt içeriğinin vücut bulması, içerikle ilgili düzeltmeler, pişmanlıklar, ekleme ve çıkarmalar ile bunların nedenlerini kapsayan araştırmalardan, yapıtın bir ürün olarak tüketici konumundaki okur/izleyiciye ulaşması ve hatta onun tarafından değerlendirilmesi aşamasına kadar kadar tüm süreci ele alan, ilke ve yöntemini kendisinin belirlediği, eleştiri ve çözümleme yöntemine Lucien Goldmann oluşumsal yapısalılık adını verir.”* (Yavuz, 2018: 170-171). Oluşumsal yapısalı yöntemin içeriği şu şekildedir:

A. Anlama Aşaması

1. Anlatının Bakış Açıları
2. Hâkim Bakış Açısı
3. Kahraman Bakış Açısı
4. Gözlemci Bakış Açısı
5. Çoklu Bakış Açısı

B. Anlatım Teknikleri

1. Tasvir Tekniği
2. Mektup Tekniği
3. Özetleme Tekniği
4. Geriye Dönüş Tekniği
5. İktibas Tekniği
6. Otobiyografi Tekniği
7. Ana Motif Tekniği
8. Diyalog Tekniği
9. İç Diyalog Tekniği
10. İç Çözümleme Tekniği
11. İç Monolog Tekniği
12. Bilinç Akışı Tekniği

C. Anlatı Yerlemleri

1. Zaman
2. Mekân
3. Kişiler
4. Toplumsal Yapı ve İlişkiler
5. Siyasî Seviye
6. Kültürel Seviye
7. Ekonomik Seviye
8. Dinî Seviye

D. Açıklama Aşaması

1. Yazarın Hayatı ve Dönemi
2. Anlatının Kaynağı
3. Tarihi Çerçeve
4. Simgesel Çözümleme (Dıykanbayeva, 2017: 12)

İkinci bölümde hikâyelerin aşk sevgi, sınıfsal farklılıklar, kıskançlık, iftira, ihanet, aile ve toplumsal yapısı gibi muhteva özelliklerine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde halk kültürü unsurlarına, meslekler, yiyecek ve içecekler, kıyafetler; gelenek ve göreneklerden selamlaşma, komşuluk ilişkileri, misafirperverlik başlıklarına ayrıntılı bir şekilde değinilmiştir. Dördüncü bölümde hikâyelerin Türkiye Türkçesine çevirisi yapılmıştır. Sonuç kısmından sonra kaynakça, dizin ve öz geçmişi ile çalışmaya son verilmiştir.

Gelenek ve göreneklerine sıkı sıkıya bağlı olan yazar, ele aldığı bütün hikâyelerinde Özbek insanını en içten haliyle anlatmıştır. Sıradan insanların yaşam telaşelerini usta bir şekilde gözlemleyen yazar, hikâyelerindeki kişilerin psikolojik tahlillerine yer vermiştir. Yazar, yazmış olduğu hikâyeleriyle Özbek insanının hem kırsaldaki hem de şehirdeki yaşantısına dair bizlere adeta görsel bir şölen sunmuştur.

C. MA'SUMA AHMEDOVA'NIN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

Ma'suma Ahmedova, 1 Ekim 1952 yılında Taşkent vilayetinin Parkent ilçesinde doğdu. 1970 yılında liseyi bitirip Taşkent Devlet Üniversitesi Gazetecilik Fakültesine girdi. 1968 yılında *Yardım* isimli hikâyesi *Gülhan* dergisinde yarışmanın galibi oldu. 1976 yılında üniversiteden mezun oldu. *İş Ortağı* ve *Haftanın Haberleri* gazetelerinde tercüman editör olarak çalıştı. *Mecburiyet*, *Şehre Seyahat*, *Bayram*, *Sıradan İnsan* gibi hikâyeleri *Gençlik*, *Şark Yıldızı* dergilerinde yayımlandı. 1982'de *Güneşli Gün* adlı ilk kitabı basıldı. 1983 yılında Yazarlar Birliğine üye oldu. 1985 yılında Cengiz Hüseyinov'un *Muhammed*, *Memed*, *Memiş* romanını Azerbaycan Türkçesi ve Rus dilinden Özbek Türkçesine çevirdi. Birkaç Japon yazarın da hikâyelerini çevirdi. Ma'suma Ahmedova'dan edindiğimiz bilgilere göre çevrilen hikâyelerden birisi de Japon yazar Naoya Shiga'nın *Bolakayning Tangrisi* (Çocukların Tanrısı) adlı eseridir. Ma'suma Ahmedova, *Bolakayning Tangrisi* (Çocukların Tanrısı) eserini Rusçadan Özbek Türkçesine çevirmiştir. 1999 yılında *İstiklal Umutları* derlemesinde *Birinin Hayatı* adlı hikâyeler toplamı yayımlandı (<https://ziyouz.uz/ozbek-nasri/masuma-ahmedova/> E. T: 02.08.2022). Son olarak 2015 yılında *Mangu Kuy* (Ebedi Şarkı) kıssası, *Oddiy Hikoya* (Sıradan Hikâye), *Uyga Qaytish* (Eve Dönüş), *Yomg'irda* (Yağmurda), *Yo'lda* (Yolda), *Jo'natilmagan Maktub* (Gönderilmeyen Mektup) hikâyelerinin yer aldığı *Jo'natilmagan Maktub* (Gönderilmeyen Mektup) isimli eserin

yayımlandığını ve tanıtımı yapıldığını medyadan öğrenmekteyiz (<http://old.natlib.uz:8101/uz/article/1548/> E. T: 18.11.2022). Ayrıca bu eser Gafur Gulam Neşriyat tarafından 2009-2016 yılları arasındaki en iyi yüz eser listesine 72. sıradan girmiştir. Arjantin'in en büyük yazarlarından biri olan Julio Cortázar'ın *Avtobus* (Otobüs), *Iblis So'lagi* (Şeytan Tükürüğü), *Dahshatli Tushlar* (Korkunç Rüyalar), *Mixlab Tashlangan Eshik* (Çivilenen Kapı) hikâyelerini Özbek Türkçesine çevirdi. Şimdilerde hacimli varyantı yayıma hazırlanmaktadır. Yine Leonid Andreyev'in hikâyeleri de yazar tarafından Özbek Türkçesine çevrilmektedir.

Özbek yazar Tağay Murad'ın refikası olan Ma'suma Ahmedova, günümüz Özbek edebiyatının önemli yazar ve tercümanlarından olup çalışmalarına son hızıyla devam eden hikâye yazarlarından birisidir. Yazarın toplam yirmi sekiz hikâyesi vardır. Bu çalışmada yazarın yirmi dört hikâyesi çevrilmiş ve incelenmiştir. Yazın hayatına erken yaşlarda başlayan yazar, çocukluk yıllarında yazmış olduğu *Yardım* isimli hikâyeyi edebi açıdan zayıf bulmuştur. Eser, arşivlerde bulunamadığı için çalışmaya dâhil edilememiştir. Çevirisi yapılmış eserler çalışmaya dâhil edilememiştir. Yazarın öncesinde çevrilmiş toplam üç hikâyesi vardır. Bunlardan ilki Fatma Açık tarafından hazırlanan ve çevirisi yapılan *Özbek Hikâyeciliği ve Özbek Edebiyatından Seçme Hikâyeler* adlı eserde geçen *Kechmish Hisobi* (Geçmişin Hesabı) adlı hikâyedir. İkincisi *Hece Öykü* dergisinin 100. sayısında yayımlanan *Hamdardlik* (Dert Ortaklığı), üçüncüsü de Emine Bakar tarafından hazırlanan ve çevirisi yapılan *Modern Özbek Öyküsü* adlı kitaptaki *Yashil Palto* (Yeşil Palto) adlı hikâyedir. Ayrıca yazarın toplamda iki kıssası vardır: Bunlardan ilki *Mangu Kuy* (Ebedi Şarkı) adındaki kıssası ve halihazırda yazmakta olduğu *Onamga Bag'ishlov* (Anneme İthafen) adlı kıssalardır.

Bu çalışmada Ma'suma Ahmedova'nın çevirisi yapılan ve incelenen yirmi dört hikâyesi şu şekildedir:

1. Bayramlık
2. Mecburiyet
3. Şehre Seyahat
4. İyi İnsan
5. Yeğenimin Hikâyesi
6. Sıradan Hikâye

7. Eve Dönüş
8. Başka Günler
9. Yağmurda
10. Tacî Abla'nın Bohçası
11. Birinin Hayatı
12. Yolda
13. Kader
14. Kristal Vazo
15. Nöbette
16. Gönderilmeyen Mektup
17. Elem
18. Merkezdeki Kız
19. Mutluluğun Rengi
20. Güneşli Gün
21. Deniz, İnsanlar
22. Günlükten Bir Sayfa yahut Harikulade Bir Mektup
23. Vedalaşmak
24. Şebnemli Duygular: Hatırlama, Bir Gece, İtiraf

Ma'suma Ahmedova'nın farklı yıllarda kaleme almış olduğu hikâyeler incelendiğinde yazarın kahramanların ruh halini, yaşam gailelerini başarılı bir şekilde eserlerinde işlediği görülecektir. Parkentli yazar, kahramanlarını yaşadığı çevreden seçmiştir. Yazar, hikâyelerinde köy hayatına, şehir hayatına, aile ve toplum yapısına, ahlaki değerlere, sosyoekonomik duruma, eğitimin toplum hayatındaki yerine dikkat çekmiştir. Hikâyelerindeki felsefi üslup, iç konuşmalar, okuyucunun yer yer metne dâhil edilişi yazarın özgün oluşunun bir diğer göstergesidir. Birçok hikâyesinde kadın temasını işleyen yazar, kadının Özbek toplumundaki yerine dikkat çekmiş, olumlu ve olumsuz eleştirilerini satır aralarında vermiştir.

Bu çalışmada çevirisi yapılmış ve incelenmiş yirmi dört hikâyeden kısaca bahsedecek olursak:

Bayramlık, yazarın ilk hikâyelerinden biridir. Yazardan edindiğimiz bilgilere göre bu eserde Rus yazar Vasili Şukşin'in etkisi sezilmektedir. Yazar seçmiş olduğu konu ve edinmiş olduğu kendine has üslubuyla bu etkinin eserini gölgelemesine izin vermemiştir. Hikâye, köy yaşamını betimleyen bir hikâyedir. Kahramanlar köydeki insanlardan seçilmiştir. Hikâyede yaklaşan bayram sebebiyle işini gücünü bir kenara bırakıp çocuklarına bayramlık almak için yola koyulan babanın satıcı kızla yaşadığı olaylar anlatılmaktadır.

Mecburiyet, yazarın ilk hikâyelerindendir. Yazar, bu hikâyesinde kahramanlar üzerinden gece gündüz devlet adına çalışmış, çoluk çocuk dinlemeden partiye hizmet etmiş insanların ötelenerek nasıl kullanıldığını açıkça gözler önüne sermiştir. Hikâyede kolhozda yıllar yılı çalışmış bir işçinin ayaklar altında ezilen samanın ziyan olmaması için Reis'ten araba istemek üzere çıktığı yolculuk anlatılmıştır. Yazar eserine verdiği *Mecburiyet* adıyla da sistem eleştirisine dikkat çekmiş, insan psikolojisinin bir kenara bırakıldığı sistemi karakterler üzerinden verildiği derin psikolojik tahlillerle okura sunmuştur. Eserde vurgulanan bir diğer husus da Sovyetlerin insanlar üzerinde bıraktığı bu sessiz çığlığın aile içi ve toplumsal çatışmalara neden olduğudur.

Şehre Seyahat adlı hikâyesinde yazar, hayatı dağlar arasında geçmiş bir köylü kadının eşi tarafından şehre götürüleceğini öğrenmesiyle başlayan heyecanını konu edinir. Yazar, şehre götürülecek olan kadın kahramanın şehre henüz genç bir kızken babasıyla ve bir de eşi ile nişanlı olduğu dönemde gittiğini açıkça yazmış ve kırsalda yaşayan toplumun, bilhassa genç insanların büyük şehirlere olan merakını, şehirde yaşama isteğini ve gençlik heyecanlarını başarılı bir şekilde kaleme almıştır. Ayrıca eserde kadınların toplumdaki yerine, kadının çekirdek ailesindeki konumuna dikkat çekilmiştir. Yazar hemen hemen her hikâyesinde üzerinde durduğu gibi bu hikâyesinde de kadın ruhunun incelikleri üzerinde durmuş, eserdeki kadın kahramanlarla bu düşüncesini desteklemiştir. Verilen bir sözün kadın kalbindeki yarattığı o tatlı korkuyu yazar kendine has bir üslupla *Şehre Seyahat* adlı eserine işlemiştir.

İyi İnsan adlı hikâyede yazar, birlik ve beraberliğe vurgu yapmıştır. Eserde düğün dernekte, imecede elinden gelen her türlü fedakârlığı gönüllü bir şekilde yapan bir adamın eşi tarafından eleştirilmesi anlatılmaktadır. Ayrıca yazar bu hikâyesinde alkolün aile içi geçimsizliğe de neden olduğuna vurgu yapmış, eserde geçen kolhoz bağındaki

üzümlerin aşırıldığı bilgisiyle de sistem eleştirisinde bulunmuştur. Yazar, insan yaşamını konu alan birçok başlığı bu eserde buluşturup bir insanın vatanına, milletine, ailesine ve kendine karşı nasıl iyi bir insan olunabileceğine dair portreyi, eleştirilerini de ekleyerek çizmiştir. Toplumsal ahlakın, aile ahlakının, iş ahlakının kendi içinde bir bütün olduğunu ve iyi bir insan olabilmenin bu başlıklardan bağımsız olmayacağını göstererek evrensel bir mesaj vermiştir.

Yeğenimin Hikâyesi adlı hikâyesinde yazar, köy insanlarının yaşam şekillerine, hayata bakış açılarına, hayattan beklentilerine, aile içinde yer yer değişen dengelere, ikili ilişkilerin insan psikolojisindeki etkisine değinmiştir. Eserde askere gitmeye hazırlanan genç bir delikanlının gönül verdiği bir kızla olan hikâyesi anlatılır. Kendine has üslubuyla ve okuru metne davet eden harikulade olay örgüsüyle yazar, vermek istediği mesajı kahramanlar üzerinden okurun beğenisine sunmuştur. Yazar, bu hikâyesinde de kadınlara karşı gösterilmesi gereken kibar tutuma dikkat çekmiş, ahlâkın insan ilişkilerindeki en önemli mihenk taşlarından biri olduğunu vurgulamıştır.

Sıradan Hikâye adlı hikâyesinde yazar, insanların küçük mutluluklarından doğan heyecanlarını geleneksel bir üslupla kaleme almıştır. Eser, içinde çocuklarının olduğu bir aile yaşamını düşleyen atölye çalışanlarından bir kadının atölyeye gelen bir müşterisine karşı beğenisi konu edinir. Eserde toplu çalışma yerlerinde sağlanmaya çalışılan disiplinin yer yer anlaşmazlıklara sebebiyet verdiği de değinilmiştir. Ayrıca yazar bu hikâyesinde de sıradan insanların sıradan hikâyelerine değinirken kadın kalbinin bir çift tatlı söz ve bir demet çiçek karşısında savunmasız kalabileceğine dikkat çekmiştir.

Eve Dönüş adlı hikâyesinde yazar, insanın dilini, cinsini, ırkını, içine doğduğu aileyi öncesinde seçmenin mümkün olamayacağına işaret ederken coğrafyanın kader olduğunu vurgulamıştır. Eserde, evlilik için kendini henüz hazır hissetmeyen ve dünyayı gezme arzusuyla yollara düşen, hayatını bir şekilde idame ettirmeye çalışan bir gencin aniden annesinin yazdığını zannettiği mektubu almasıyla, yaşamının pek de cazip gelmediği etrafı tarlalarla çevrili, ıpıssız köyüne dönüşünün hikâyesi anlatılır. Yazar bu hikâyesinde de gençlik heyecanına farkındalık kazandırırken aynı zamanda insanın köklerinden, doğup büyüdüğü topraklardan kopamayacağı gerçeğini gözler önüne sermiştir.

Başka Günler adlı hikâyesinde yazar, kaynana ve gelin çatışmasını en saf haliyle eserine yansıtmıştır. Yerel ifadelerle yer veren yazar eserdeki kadın kahraman üzerinden çocuksuzluk motifini vererek çocuğu olmayan kadınların çekirdek ailelerinde, sosyal çevrelerinde eleştirildiğine ve acımasız ithamlara maruz kaldığı mesajını okura vermiştir. Yazar bu eseriyle insana vicdani bir muhasebe yaptırarak Özbek kadınının maruz kaldığı psikolojik şiddeti gün yüzüne çıkarmıştır. Yazarın bu eserde vermek istediği bir diğer büyük mesaj da tatlı dilin ve güler yüzün birçok kapıyı açan anahtar olduğu gerçeğidir. Bu eser; yazarın, son derece akıllı ve ilim sahibi olarak nitelendirdiği rahmetli halası İbadet Hanım’la yaptığı sohbetlerden doğmuştur. Yazar, sonrasında bu sohbetlerden oluşan *İbadet Halanın Hikâyeleri* başlığı altında eser yazmak istese de bu düşünce niyetten öteye geçememiştir.

Yağmurda adlı hikâyesinde yazar, rüzgârlı ve yağmurlu bir günde tandırda ekmek yapmaya koyulan bir kadının eve ansızın gelen evli kızı için içten içe telaşını anlatır. Yazar bu hikâyesinde köy hayatının sıradan bir gününü hikâye etmiş ve kısmen de olsa gelin kaynana çatışmasına bu hikâyesinde de değinmiştir. Ayrıca yazar, bazı aile içi geçimsizliklerin çekirdek aileden geniş aileye kadar uzanabildiğine dikkat çekmiştir. Eserde annelerin çocuklarıyla olan özel bağı yazarın samimi üslubuyla metinde yerini almıştır. Okura iletilen bir diğer mesaj da anne kalbinin birçok şeyi hissetmede mahir olduğu gerçeğidir.

Taci Abla'nın Bohçası adlı hikâyesinde yazar, geliniyle anlaşmakta güçlük çeken bir kadının zaman zaman akrabalarına ya da bir komşusuna giderek iki üç gün misafir oluşunu anlatmıştır. Yazar, bu hikâyesinde herkesin yaşamı boyunca biriktirdiği anıları olduğunu ve bu anıların en kıymetli eşyaları olduğuna dikkat çeker. Bu eserdeki kıymetli anılar da yazarın okuru büyüleyen olay örgüsü eşliğinde bir bohçada toplanmıştır. Ayrıca yazar, eve gelen misafirin baş üstünde taşındığını, ona saygıda kusur edilmediğini kadın kahraman Taci abla üzerinden vererek Türk dünyasının ortak mirası olan “misafir kültürü”ne değinmeyi ihmal etmemiştir.

Birinin Hayatı adlı hikâyesinde yazar, bir adamın işe gitmek üzere bindiği trende, etrafa bakındığı sırada gördüğü fevkalade güzelliğe sahip genç bir kadını görmesi ve gördüğü bu karenin tek bir ayrıntısını atlamadan tuvale aktarma heyecanını konu edinir. Yazar bu hikâyesinde eşlerin birbirlerinin ilgi alanlarına saygı duyması gerektiğini vurgular.

Yazarın en hacimli hikâyelerindendir. Hikâyede yazarın sanata, sanatçıya ve bu yolculuktaki meşakkate duyduğu derin saygı hissedilir.

Yolda adlı hikâyesinde yazar, torunlarına samsa yapmak için yağmurlu havada yola düşen bir ninenin yaşadığı olayları anlatır. Yazar bilhassa eserin son kısmında yardımlaşmanın önemine, büyüğe saygıya vurgu yapmıştır. Hikâyede kız çocuklarının edepli olmasına değinen yazar, nahoş hiçbir ifadeyi insana yakıştıramaz ve iletişimde ölçülü olmayı gözetir. Verilmek istenen bir diğer mesaj da insan sağlığının her şeyden önemli olduğu ve yaşadığımız her anın değerini bilerek şükretmemiz gerektiğidir. Kısaca insanı düşünmeye davet eden, malzemelerini köy yaşamından alan, okurun içini ısıtan bir eserdir.

Kader adlı hikâyesinde yazar, yaşı kemale eren genç bir kızın çalıştığı iş yerindeki biri tarafından kendisine uygun görülmüş biriyle tanışmak mecburiyetinde kalışını anlatır. Hikâyede evlilik müessesesi üzerinde durulmuş ve okur, yapılacak olan evlilikte aşk evliliği mi, mantık evliliğine mi itibar edilmeli sorusuyla baş başa bırakılmıştır. Yazar bu eseriyle insanlara hiçbir şeyin uzaktan görüldüğü gibi olmadığını, gerçeği görmek için harekete geçmenin kişi için en doğru karar olduğuna dikkat çekmiştir. Güzellik, statü gibi kavramların mutlulukla doğrudan bir bağının olmadığı vurgulanmıştır. Mutluluğun ikili ilişkilere gelmeden önce insanın kendi içinde başladığına inanan yazar, *Kader* adlı hikâyesini de bu düşünce ekseninde kaleme almıştır. Yazar, eserde yer alan “Olacak olan olur” ifadesiyle de teslimiyetini belli etmiş ve okuru sükûnete davet etmiştir.

Kristal Vazo yazarın kısa fakat duygu yoğunluğu olarak yüksek hikâyelerinden biridir. Eser, pazarda satıcı olan ihtiyar bir kadının müşterisine vaktiyle eşinin hediye ettiği kristal vazoyu satmak istemeyişini konu edinir. Yazar bu hikâyesinde en büyük zenginliğin hatıralar olduğu gerçeğinin altını çizerek anılarını maddiyatın önünde tutmuştur. Okurda hoş bir seda bırakan yazar, parayla satın alınamayacak duyguların olduğunu kahramanlar üzerinden okura iletirken insana sevdiklerinizin kıymetini bilin mesajını da verir.

Nöbette adlı hikâyesinde yazar, nöbete kalan hemşire bir kızın futbolcu hastayla olan muhabbetini anlatır. Yazar bu hikâyesinde dert olarak nitelendirilen şeylerin dert olmadığı mesajını, en büyük nimetin sağlık olduğunu hikâyesinde kaza geçirmiş insanları betimleyerek ve hastanın, aile yakınlarının içinde bulunduğu psikolojiyi ayrıntılı bir şekilde anlatarak okura verir. Ayrıca yazar, sağlık çalışanlarının öğrencilikten başlayarak gece

gündüz dinlemeden çalışıp insanlara hizmet ettiğini vurgulayarak mesleğin kutsiyetine dikkat çeker. Yazarın okura vermek istediği bir mesaj da ailesine, kendisine ayracağı vakti mesleği için gözünü kırpmadan harcayan sağlık çalışanlarına hak ettikleri değerin verilmesi gerektiği ve hastaların, hasta yakınlarının kendilerine zorluk çıkarmaması gerektiğidir.

Gönderilmeyen Mektup adlı hikâyesinde fatalizme yönelen yazar, bir kadının taşındığı evde beklenmedik bir mektup bulması ve sonrasında mektubu okumaya başlamasıyla insanı derin bir hüzne boğan bir kızın hikâyesine şahitlik edişi anlatılmıştır. Eserde insanoğlunun bazı şeylere hükmünün olmadığı gerçeği eserin finalindeki acı gerçekle okura sunulmuştur. Yazar hikâyesinde insanın hayatın beklenmedik sınavları karşısında güçlü bir duruş sergilenmesi gerektiğini kahramanlar üzerinden vererek yaşama eylemini sanatla bağdaştırmıştır.

Elem adlı hikâyesinde yazar, güzelliğin gelip geçici bir kavram olduğunu ve asıl güzelliğin düşünce zenginliği olduğunu anlatmıştır. Hikâye, sevdiği adamı başka biriyle gören bir kızın gençlik heyecanlarını konu edinir. Hayattan edindiği tecrübeleri toy duygularla harmanlayan yazar hikâyelerinin finalinde okuru olgunluğa davet eder. Yazar bu hikâyesiyle her insanın kendine has bir hoşluğu olduğuna dikkat çekerek insan kavramını kendine has bir üslupla bir kez daha özel kılar.

Merkezdeki Kız yazarın *Elem* hikâyesiyle benzerlik gösteren bir başka eseridir. Bu hikâyede yakın bir arkadaşının ricasını kıramayarak yola düşen bir kızın tuvale resmedilişi anlatılır. Hikâyede ikili ilişkiler üzerinden farklı konulara da parmak basılmıştır. Ayrıca hikâyede çiftlerin şiddetli geçimsizliği karşısında yalnızca çiftlerin değil, ailenin ve yakın çevrenin de bir o kadar etkilendiği ayrıntılı bir şekilde kahramanlar üzerinden okura iletilmiştir. Gündelik yaşama dair her türlü konuyu yakından gözlemleyen ve hikâyelerinde malzeme olarak kullanan yazar, bu hikâyesinde de gençlerin heyecanlarına, sevinçlerine, muhabbetlerine değinerek finali kalp güzelliğine vurgu yaparak bitirir.

Mutluluğun Rengi adlı hikâyesinde yazar, tabiatın insan üzerinde bıraktığı tarifsiz mutluluğa değinmiştir. Hikâyede günbatımını resmetmek için boyalara sarılmış bir kızın yol üzerinde gördüğü bir çocukla olan hoş sohbeti anlatılır. Yazar hikâyenin son kısımlarında aile kavramının anne, baba ve çocuklardan oluştuğunu, çocukların sevgiyle beslenmesi gerektiğini vurgulamıştır. En az yetişkinler kadar farkındalık seviyelerinin yüksek olduğuna

değinen yazar tabiatı bezeyen en hisli, en kutsal canlıların da çocuklar olduğu mesajını vermiştir. Hikâyede yapılan bir diğer mutluluk tarifi de babasını göremeyen bir çocuğun babasına duyduğu özlemin dışavurumudur. Yazar bu hikâyesinde alkolün aile içindeki bağları zayıflattığına da değinerek konuya dikkat çekmiş, toplumun refahı için bu iradenin gösterilmesi gerektiğini anlatmıştır.

Güneşli Gün adlı hikâyesinde yazar, okura köy yaşamından kesitler sunmuştur. Hikâye, babanın kerevet yaptırdığı yürüyemeyen annesinin, oğluyla ve torunuyla olan sohbetlerinden oluşur. Yazar hikâyede köy yaşamını ve şehir yaşamını ele almış ve insan psikolojisindeki olumlu, olumsuz etkilerine değinmiştir. Ömrün bir su gibi akıp gittiği gerçeğini hikâyesine yansıtan yazar, bu hikâyesinde de sağlığın insanoğlunun en büyük serveti olduğunu vurgulamıştır. Yazar bu hikâyesinde de kahramanların halet-i ruhiyesini başarılı bir şekilde okura yansıtmıştır.

Deniz, İnsanlar adlı hikâyesinde yazar, insan ve tabiat konusunu ele almıştır. Hikâye, fotoğraf çekmeye çalışan bir kızla delikanlının insanın ve tabiatın birbiriyle olan etkileşimi üzerine konuşmalarıyla başlar. Her insanın hayata bakış açısının farklı olduğuna dikkat çeken yazar, bunun bir zenginlik olduğu mesajını vermiştir. İnsan kavramı üzerinde uzun uzun duran yazar onu doğanın bir parçası olarak görmüştür. Yazar bu hikâyesinde insan doğası, psikolojisi üzerinde durmuş ve bunun hafife alınamayacak konular olduğuna değinmiştir. Yazarın yaptığı betimlemelerle ve felsefi söylemlerle okuru metne davet ettiği bir başka hikâyesidir.

Günlükten Bir Sayfa yahut Harikulade Bir Mektup adlı hikâyesinde yazar, bir insanın kendisiyle yapmış olduğu sohbeti ele almıştır. Yazar yalanın, sahte duyguların her zaman hayatın akışında olacağına vurgu yaparak okuru doğruluğa ve samimiyete davet etmiştir. Hikâyede şehir yaşamındaki yalnızlığın insanın içinde yarattığı buhrana değinen yazar, köy hasretini vurgulamıştır. Geçmişe duyduğu özlemi dile getiren yazar iç konuşmalara bu hikâyesinde de yer vermiştir.

Vedalaşmak adlı hikâyesinde yazar, insan ömrünün faniliğine dikkat çekmiştir. Anılarını hüznle karışık bir sevinçle karşılayan bir kadının hasta olan arkadaşını ziyaret etmesiyle başlayan hikâye sağlığın önemi, zamanın satın alınamayacak kadar önemli bir şey olduğunu anlatır. Hikâyede verilmek istenen en önemli mesaj da bilhassa büyüklere saygıda

kusur edilmemesi gerektiğidir. Hikâyede kahramanlar üzerinden gençlerin heyecanlarına değinen yazarın görebilene verdiği önemli bir diğer mesaj da şudur: İnsana hep bir son vardır.

Şebnemli Duygular, olay örgüsünün farklı olduğu üç küçürek hikâyeden oluşmaktadır. Bu küçürek hikâyeler; *Hatırlama*, *Bir Gece*, *İtiraf*'tır. *Hatırlama*, yazarın *Şebnemli Duygular* adı altında topladığı kısa hikâyelerinden ilkidir. Yazar, bu hikâyesinde bir ninenin vefat edişinden sonra yakın çevresinde bıraktığı güzel duyguların hatırlanışını konu edinir. Yazarın bu hikâyesinde verdiği en güzel mesajlardan biri tecrübe sahibi insanların verdiği öğütlere kulak verilmesi gerektiğidir. *Bir Gece*, yazarın *Şebnemli Duygular* adı altında topladığı ikinci kısa hikâyesidir. Eser bir anne ve oğlunun hikâyesini ele alır. Yazar bu hikâyesinde adeta annelerin evlatları için çarpan kalbini esere resmetmiştir. *İtiraf*, yazarın *Şebnemli Duygular* adı altında topladığı üçüncü küçürek hikâyesidir. Yazar bu hikâyesinde ihanete uğrayan bir kadının kendi kendine yaptığı itiraflarını anlatır. Yazar bu hikâyesinde de kahramanlarının haletiruhiyesini derinlemesine hikâyesine aktarmıştır. Güçlü kadın portresini çizen yazar insanın içinden geçirdiği duyguları bu eserine de oya gibi işlemiştir.

Yazarın öncesinde çevrilmiş üç hikâyesinden kısaca bahsedecek olursak:

Geçmişin Hesabı adlı hikâyesinde yazar, hatıraların geleceğin inşasındaki yerine değinmiştir. Yazar hikâyesindeki kadın kahramanlar üzerinden gelecekle alakalı bazı konular hakkında akıl yürütmemizin bazen imkânsız olduğuna değinerek yaşamın acı tatlı tüm yönlerine bu hikâyesinde de yer vermiştir. Bu hikâyesinde ihaneti derinlemesine işleyen yazar, yer yer okuru adeta kelimelerle çizdiği köye, pamuk tarlalarına, iğde bahçelerine davet eder.

Dert Ortaklığı adlı hikâyesinde yazar, ihanet konusunu işlemiştir. Yazar bu hikâyesinde kocası tarafından aldatılmış, incinmiş bir kadının çocuklarıyla bir başına kalışını hikâye etmiştir. Hikâyede kadınların irade sahibi olmaları gerektiğine, almış oldukları eğitime yakışır tavır takınmaları gerektiğine dikkat çekmiştir. Yazarın yaptığı en çarpıcı eleştirilerden biri de bir ailenin kurtarılması için bir çocuk dünyaya getirilmesidir. Ayakları yere basan, kendisine ve ailesine değer veren kadın portresi yaratan yazar, kadınların aradığı gücü kendilerinde bulabileceklerine de değinmeden geçmemiştir.

Yeşil Palto adlı hikâyesinde yazar, gerçek zenginliğin gönül zenginliği olduğunu yazmıştır. Hikâye, bir annenin avluda olgunlaşan kırmızı dutları satması için kızını pazara göndermesiyle başlar. Yazarın insanın içini ısıtan hikâyelerinden biri olan *Yeşil Palto*, insan kalbinin derinliklerinde yer alan duygularının su üstüne çıktığı bir eserdir. Yazar bu hikâyesinde de okuruna, düşünce zenginliği ile donanmış bir kalbin her şeyden, herkesten üstün olduğu mesajını vermiştir. Yazar bu hikâyesini babası Töremurat Ahmedov'a ithaf etmiştir.

Ebedi Şarkı adlı eser yazarın ilk kıssasıdır. Yazar bu eserini modern yaşamın gençler üzerindeki etkisini gözlemleyerek kaleme almıştır. İletişimin, edinilmiş olan alışkanlıkların, ilgi alanlarının geçmişten günümüze doğru değişiklik gösterdiğini düşünen yazar, gençlerin heyecanlarına, üzüntülerine, hayata karşı takındıkları tutumu gözlemleyerek eserine yansıtmıştır. Günümüzdeki gençlerin edebiyata, sanata ve kitap okumaya karşı mesafeli olduğuna değinen yazar, gençlerin vakitlerini daha ziyade sosyal medyada harcadıklarını gözlemlemiş ve bu konudaki eksiklik üzerinde durmuştur. Eserde bestekâr bir beyefendinin ansızın vefat eden babası için şırıldayarak akan nehrin sesini yazmak için köye gelişini anlatır. Bu yolculuğa Özbek edebiyatının ileri gelen isimlerinden Rauf Parfi ve Çolpan'ın şiirlerini de dâhil eden yazar hikâyesinde şiir ve hikâyeyi buluşturarak romantik üslubunu bir kez daha korumuştur.

Yazarın kaleme aldığı eserleriyle ilgili yaptığı samimi açıklamalara *Tundaliklar* adlı televizyon programından da ulaşılabilir (Mirzayeva, 2021).

Özbek edebiyatına yeni bir renk katan yazar, yazmış olduğu hikâyelerle ve kıssalarıyla okuru bir taraftan Parkent sokaklarında gezdirip yer yer bir dut ağacının gölgesinde dinlendirirken bir taraftan da trolleybüslerin, trenlerin, otobüslerin ve koca bir insan selinin geçtiği büyük şehirlere davet etmiştir. İnsana ve insanlığa dair birçok duyguyu eserlerine nakış gibi işleyen yazar kendine has bir üslupla yazdığı bütün eserlere imzasını atmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ESERİN TEMEL UNSURLARI

1.1. KİŞİLER

Anlatmaya bağlı edebi metinlerin içerisinde yer alan hikâye, belli başlı yapı unsurlarını bünyesinde barındırır. Bunlardan en önemlisi kişilerdir. Tarih boyunca anlatılanlar insanın hikâyesidir. Hikâyelerin olay örgüsü oluşturulurken kişilerden yararlanılır ve esere canlılık kazandırılır. Bu canlılıkla beraber kurmaca bir dünya elde edilir. Yazarın hayal gücünün genişliğiyle meydana gelen bu dünyada en önde gelen kavram kişidir. Diğer öğeler kişi için vardır ve oluşturulan dünya onunla bir mana kazanır (Tekin, 2020: 75).

Bayramlık adlı hikâyedeki kişiler:

Hanım: Evi çekip çeviren, çocuklarının eksiğine gediğine yetişen vefakâr bir annedir. Eşinden çocuklarının bayramda giymesi için birkaç üst baş ister. Bu olay hikâyeye adını verir. Hikâyede adı hiç zikredilmeyen ev hanımı, eşinin çocuklarına bayramlık alırken kendini de unutmaması karşısında duyduğu heyecanı dile getiremez. Kalbi inceliklerle bezeli utangaç bir kadındır.

Taşpolat: Çocuklarına ve eşine değer veren, onların ihtiyaçlarını kendi ihtiyaçlarının önünde tutan bir aile babasıdır. Taşpolat, eşinin çocuklara bayramlık almasını rica etmesi üzerine işini gücünü bir kenara bırakıp elindeki maaşla yola koyulur. Çocuklarına ve eşine bütçesi ölçüsünde bayramlık kıyafetler alır. Satıcı kızın yanlış hesabını sonradan fark eden Taşpolat bu durumun çözüme kavuşması için mağazanın yolunu tutar. Haramı ve helali gözetten bir babadır.

Satıcı Kız: Zarif parmaklarını çifte yüzükler süsleyen, dolgun kirpikli, karakaşlı başörtülü bir mağaza çalışanıdır. İşyerine gelen müşterisi Taşpolat'a yer yer sinirlenen satıcı kız, ona eşi için almayı düşündüğü kumaşı indirir ve dört metre keser. Satıcı kız kıyafetler için gerekli kumaşı verdikten sonra alınan diğer eşyalara dâhil etmeyi unuttur ve yanlış hesap yapar. Bu durumu fark eden Taşpolat tekrar mağazaya gelir. Satıcı kız abaküsle tekrar hesap eder. Hatasını anlayan satıcı kız mahcubiyetini dile getirir ve çocuklarının muradını görmesi için Taşpolat'a dua eder.

İlham: Dördüncü sınıfa gider. Ailenin erkek çocuğudur. Babası ona bayramda giymesi için mavi bir şapka alır.

Şaire: Ailenin tek kız çocuğudur. Babası ona bayramda giymesi için elbise alır.

Kâmil: Ailenin erkek çocuklarından biridir.

Şakir: Ailenin erkek çocuklarından biridir. Babası ona bayramda giymesi için bot alır.

Ahmet: Ailenin erkek çocuklarından biridir. Babası ona bayramda giymesi için atlet alır.

Rahim: Ailenin erkek çocuklarından biridir. Babası ona bayramda giymesi için pantolon alır.

Sarı Selim: Taşpolat'ın işlerini bekletip çocukların ihtiyaçlarına öncelik göstermesine söylenen kişidir.

Mecburiyet adlı hikâyedeki kişiler:

Enar: Yılların yorgunluğunu sırtına yüklemiş bir annedir. Yıllar yılı tarlalarda çalışan eşinin ezilen samanı taşıması için Reis'ten bir araba isteyememesi, çekinmesi üzerine eşiyle tartışır. Reisin arabayı vermemesi durumunda çocuklarının ona bakabilecek kudrette olduğunu söyler. Eşine hakkını araması için baskıda bulunur.

Şerif Baba: Yıllar yılı kolhozda çalışmış, yaşını başını almış partili bir aile babasıdır. Kırk yıl kolhoza hizmet eden Şerif, tarlada ezilen samanların arabayla taşınması için Reis'in yanına gider. Çekingen, söyleneni yapan uyumlu bir işçidir. Yeri geldiğinde çardaklarda, barakalarda kalan, gece gündüz demeden çalışan Şerif, eşinin, çocuklarının ve komşusu Abdurrahim'in ısrarlarına dayanamayarak atına biner ve Reis'in yanına giderek hüsrana uğrar.

Abdurrahim: Abdurrahim, mahallede olup bitenlerden haberdar olan komşu kimsedir. Abdurrahim kadın kalabalığı arasından geçerek Şerif Baba'yı karşılayarak ona selam verir ve hal hatır sorar. Şerif Baba'yla yaptığı sohbetin ardından eşinin ve

çocuklarının da dediği gibi samanı taşımak için arabayı Reis'ten istemesi gerektiğini söyler.

Mirhaydar Başkan: Zulüm denince akla gelen, çalışanlara bağırıp çağıran biridir. Korkulu anlarda akıllara gelen isimlerden biridir.

Erkek Evlat: Kolhozda çalışan babasını samanları taşımak için arabayı Reis'ten alması gerektiği konusunda destekler. Reis'in olumsuz cevabı karşısında babasının hiç dert etmemesi gerektiğini, babasına seve seve bakacağını söyler.

Veli Başkan: Uysal, insan ilişkileri kuvvetli olan bir başkandır.

Nadir: Bir iş yapıyormuş gibi kendini göstererek işten kaytaran biridir.

Koruma: Reis'in koruması.

Reis: Çalışanların arz ve taleplerini dinleyen, onları bir düzene sokup disiplini sağlayan kişidir.

Merdan Ağabey: Bölge Komitesi tarafından beklenen kişi.

Şehre Seyahat adlı hikâyedeki kişiler:

Adalay: Eşi tarafından uzun bir aradan sonra şehre götürülecek olmanın heyecanını yaşayan, ömründe yalnızca nişanlandığında bir de genç kızken şehre gitmiş bir kadın. Eşinin işlerinden dolayı bir niyetten öteye geçemeyen bu sözü Adalay'ı bir kez daha heyecandırır. Adalay bu heyecanını yakın çevresiyle paylaşır. Hikâyede adı Adal şeklinde kısaltılarak da kullanılmıştır. Adalay'ı şehre götüreceğini unutmadığını ifade eden kocasının sözleri karşısında hayaller gerçeğe dönüşür.

Adalay'ın Kocas: Adalay'ın eşidir. İşlerinin yoğunluğundan, hayat telaşesi yüzünden eşini bir türlü söz verdiği halde şehre götüremez. Hayatın doğal akışındaki bu yoğunluk Adalay'ın eşini de yormuş, yer yer beklentilerini hüsrana uğratmıştır. Hikâye, hanımına seni pazar günü şehre götüreceğim demesiyle başlar. Pazar günü yağın yağmuru bahane etmez ve Adalay'ı şehre götürür.

Adalay'ın Babası: Hikâyeye kızını şehre götürmesinden dolayı geriye dönüş tekniğiyle dâhil olur.

Hatice Teyze: Adalay'ın komşusudur.

Vezire: Adalay'ın komşusudur. Vezire, Adalay'a eşi ile ilgili olmayan şeyleri varmış gibi göstererek üstünlük kurmaya çalışan biridir. Vezire eşi Ruhit (Ruhiddin)'in üstüne kuma getireceğini öğrenir ve ne yapacağını şaşırır.

Ruhit: Vezire'nin söylediğinin aksine eşine karşı sorumluluklarını yerine getirmeyen, ilgisiz ve geleneksel bir karakterdir. Vezire ile evliyken gönlünü on sekiz yaşında bir genç kıza kaptırır.

Ruhit Teyze: Her şeyi alay konusu eden, gelen geçeni eleştiren, yazarın ifadesiyle bütün bir mahalleye kaynana olarak yeten zor bir kişidir.

Hekime: Şehre gittiğinde midesi bulanır düşüncesiyle yanında her daim poşet bulunduran bir kişidir.

Selime: Allah'ın her günü şehre giden, gezmeyi seven, evinde durmayan bir kadındır.

İyi İnsan adlı hikâyedeki kişiler:

İkrambay: Merhametli, yakınlarının düğününde, cenazesinde ve imecede onlara yardımcı olan kimsedir. Alkol tüketen İkrambay eşi ile çatışma yaşamaktadır. Alkol kullandığını yalanlamayan İkrambay bu durumundan çekinmez. Hikâyenin son kısımlarına doğru Tacivay Başkan tarafından küçük düşürülür.

İkrambay'ın Hanımı: İkrambay'ın eşidir. Kocasının düğüne derneğe, cenazeye ve imeceye en ön safta katılmasından rahatsızdır. Her fırsatta kocasının alkol kullanımını eleştirir ve çocuklarının rızkını yediğini söyler.

Tacivay Başkan: Bulunduğu kırsalda beş yıldır kolhoz başkanlığını yürütür. İkrambay'ı devlet malını çalmaya teşvik eder. Bu olayın aralarında kalacağına dair söz verir.

Ali Murat: Sağlık görevlisi komşudur.

Olapar: Ali Murat'ın köpeğidir. Hikâyenin sonunda İkrambay'a saldırır. İkrambay karşılık verir ve Ali Murat'ın eşiyle karşı karşıya kalır.

Haldarvay: Köylülerden birisidir.

Rihsivay: Köyde dükkân işleten biridir.

Ali Murat'ın Hanımı: Olapar'ın İkrambay'a saldırmasına müdahale eder.

Hüsnettın Öğretmen: Komşu evlerden birinde kalan bir öğretmendir.

Zakir: Komşu evlerden birinde kalan Şakir'in kardeşidir.

Şakir: Zakir'in kardeşidir.

Yeğenimin Hikâyesi adlı hikâyedeki kişiler:

Kahhar: Oturup kalmasını bilen, uyumlu, sessiz, Rana adlı bir kıza gönlünü kaptıran ortalıklarda avare avare dolanan bir şofördür. Yakın zamanda askere gidecektir. İçindeki bu sevgiye engel olamaz ve elinden gelen her şeyi yapar. Bu çaba karşılıksız kalır. Nihayet askere giden Kahhar'da Rana'ya dair bir iz kalmaz. Gönlüne ferman geçiren Kahhar, hikâyenin başından sonuna dek Rana'ya karşı en ufak bir saygısızlık etmez ve eserde de ifade edildiği gibi edebinden ödün vermeyen er bir kişidir.

Rana: Metkerim denen kişinin kızıdır. Kahhar'ın kendisine karşı duyduğu derin muhabbete tam anlamıyla karşılık vermez. Hikâyede çevresi tarafından çok fazla sevilmeyen, her mevzuyu alay konusu etmeye meyilli, kibirli biri olarak tanıtılır.

Tahir: Altıncı sınıfta okuyan Kahhar ve Rana'nın buluşmalarını sağlayan, haber alışverişini yapan kişidir.

Nine: Tahir ve Kahhar'la birlikte yaşar. Rana'nın güzelliği karşısında etkilenen, her namaz kıldığında Allah'a Kahhar'ın Rana'ya duyduğu sevgiyi Rana'nın kalbine koymasına için dua eder.

Dörtgöz: Evde yaşayan küçük bir köpektir.

Maş: Ev'in kedisidir.

Metkerim: Karşı komşudur.

Mehemet: Şehre gidip âlim olmaya çalışan kimsedir. Kahhar'ın bu aşkından dönmesi gerektiğini söyleyen, Rana'nın ona uygun olmadığını ifade eden kişidir.

Tacivay: Tanıdıklardan biri.

Rihsi Teyze: Buzağı olan komşulardan biridir. Hikâyede Rana'nın gözleri buzağının gözlerine benzetilir.

Menzure: Rana'dan haz etmeyen Tahir'in Kahhar ağabeyine layık gördüğü güleryüzlü bir İngilizce öğretmenidir.

Editör: Kahhar'ın mektup yazdığı kişidir.

Rıfkat Ağabey: Bir eli olmayan bir fotoğrafçıdır.

Sıradan Hikâye adlı hikâyedeki kişiler:

Mevcude: Gece gibi saçları olan, kıvrır kıvrır kâkülleriyle aksaya aksaya atölyede çalışan on dört kişiden biridir. İş yerindeki çalışanlar tarafından sevilen, yer yer ortada dolaşan bir kusurun yüklenildiği, yüklenilmeye çalışıldığı kaderine teslim olmuş güçlü bir isimdir. Mevcude, işçiliği sevilmeyen birisidir. Hikâyede de belirtildiği gibi Mevcude ablanın elinde on tane elbise varsa bunların sekizi müşteriler tarafından beğenilmeyip bir kenara bırakılan elbiselerdir. Bu durumu pek kabul etmeyen Mevcude, bir gün pantolon siparişi vermek için atölyeye gelen müşteriye gönlünü kaptırır. Mevcude ablanın hayalleri gönlünü kaptırdığı müşterisini iki kolunda iki çocuk görmesiyle suya düşer.

Erkek Müşteri: Orta boylu, ufak tefek, esmer, otuz beş kırk yaşlarında biridir. Pantolon siparişi vermek için atölyeye gelir ve Mevcude ile tanışır. Oldukça kibar bir beyefendidir. Mevcude'nin büyük bir titizlikle yapmış olduğu pantolonu çok beğenir, kendisinden bir de ceket yapmasını ister ve ona teşekkür mahiyetinde çiçek hediye eder. Bu durumla ilk defa karşılaşan atölye çalışanları büyük bir heyecana kapılır. Aldığı bu hediyeyle Mevcude ablanın ruhunda yeniden çiçekler açar.

Davut: Atölyede çalışan tek erkek terzidir.

Hediye: Tatlı dili ile kusurlu bir malı bile müşterisine satan biridir.

Sakine: Atölye çalışanlarından biridir.

Nazire: Atölye çalışanlarından biridir.

Hilâle: Kibarlığı ve merhametli oluşuyla nam salmış bir atölye çalışanıdır. Her gün işe gelir.

Nuriye abla: Atölye kurulduğu günden beri bilfiil çalışan, mahir biridir.

Nesibe: İşten kaytaran biridir.

Zühre: Bir çocuk dünyaya getirmiş, kısa süre önce atölyede çalışmaya başlayan kişilerden biridir.

Nazire'nin Kaynanası: Hikâyede adı geçmez. Atölyede kendisiyle ilgili yerli yersiz konuşmalar yapılan biridir.

Şarkıcı Hanım: Büyükçe küpeler takarak atölyeye gelen, şarkıcı olduğu düşünülen bir isimdir.

Kemancı Kız: Benek benek elbisesini henüz atölyeden almamış bir müşteridir. Elbiseyi giymek Mevcude ablaya nasip olmuştur.

Şerali Corayev: Özbekistan'ın önde gelen ses sanatçılarından biridir.

Bahar: Mevcude ablanın hayalini kurduğu kız çocuğunun adıdır.

Zafer: Mevcude ablanın hayalini kurduğu erkek evladının adıdır.

Hatice Teyze: Temizlik görevlisi.

Eve Dönüş adlı hikâyedeki kişiler:

Sadulla: Tüm yaşamı köyde geçen bir çocuktur. Hayata dair heyecanları olan gezmeyi, yeni yerleri görmeyi, keşfetmeyi seven köydeki akranlarına göre hayata bakış açısı biraz daha farklı biridir. Hikâyenin ilk kısımlarında askere giden Sadulla, mahallelinin ona verdiği adla Fırdöndü Sadi, askerliği çok sevdiğini ve kalan ömründe orduya hizmet etmek istediğini yazar. Ailesi bu duruma onay vermeyince geriye döner. Sonraları mutsuzluğunu yüzünden okuyan annesi onu dilediği gibi yaşaması için dualarla yolcu eder ve bol bol mektup yazar.

Sadulla'nın Annesi: Oğluna her gönderdiği mektupta ona olan özlemini anlatır ve köyde olup bitenlerden kısaca haberler verir. Oğlu Sadulla'yı canından öte bilir ve

ona kıyamaz. Oğlunun gözlerinde tüttüğünü bilen mahalleli de Sadulla'nın bir gün köyüne, topraklarına döneceği günü bekler.

Targıl: Hikâyedeki mektupta anlatılan kısır inektir. Sadulla'nın annesi yazdığı mektupta Targıl adlı ineklerinin bu yılda yavrulayamayacağını yazar.

Barok: Yabani kedilerin boğarak öldürdüğü hanenin bir kedisidir. Sadulla'nın annesi kedilerinin ölümünden duyduğu üzüntüyü de mektubunda yazar.

Traktörcü Şerif: Çoluklu çocuklu bir aile babasıdır. Eşini aldatan köylü bir kimsedir.

Terazici Borivay: Köylü bir kimsedir. Kişiyle ilgili ayrıca bir bilgi verilmemiştir.

Sadulla'nın Dayısı: Sadulla'yı yanına çağırıp evlenmesini, çoluk çocuğa karışmasını öğütler. Sadulla'nın evlenmek gibi bir niyeti olmadığını görünce Sadulla'yı kardeşine eleştirir.

Kel Nazar: Sadulla'nın aldığı mektupla köye döndüğünde gördüğü ilk kişidir. Ayrıca sınıf arkadaşıdır.

Aynisa Teyze: Komşudur. Sadulla'nın köye dönmesine ve komşusunun mutlu oluşunu heyecanla karşılayan biridir. Sadulla son aldığı mektubun kim tarafından yazıldığını bilmez. Aynisa teyze ise mektubu yazan kişi belli olmasa da ona dualar eder.

Abduveli: Risalet'in babası.

Risalet: Sadulla'ya mektubu yazan ve köye dönmesine vesile olan kişidir. Hikâyede boylu poslu güzel bir kız olarak anlatılır. İçten içe Sadulla'yı seven köyün okuma yazma bilen bir kızıdır.

Başka Günler adlı hikâyedeki kişiler:

İhtiyar Kadın: Gelinine elinden geldiğince yardımcı olmaya çalışsa da sağlıklı bir iletişim kuramaz. Çocukların yaramazlıklarına tahammülü yoktur.

Gelin: Soluk benizli, zayıf biridir. Kayın validesi ile anlaşmakta güçlük yaşar.

Yenge: Şehadet'in kulağına kuma olacağını söyler.

Şehadet: Zor bir yaşamı vardır. İkinci kocasıyla geçinemez. Çocuk özlemiyle yanıp tutuşur. Ettiği tüm dualara rağmen çocuğu olmaz. Baba evine geri döner. Üçüncü evliliğini yapar ve üvey evladını öz evladı gibi sever. Onu dışından tırnağından artırarak evlendirir. Yukarıda bahsini ettiğimiz ihtiyar kadın Şehadet'in ta kendisidir. Yazar geriye dönüş tekniğiyle okuru geçmişe seyahate çıkarır.

Muhiddin: Şehadet'in kocasıdır. Hikâyede başka bir sevdiğinin olduğu yazar.

Şehadet'in Babası: Bu olay Şehadet'in rahmetli babasının kulağına gidince babası hemen olaya müdahale eder. Kumalıkla günün geçmeyeceğini, bir ömrün hiç geçmeyeceğini söyler. Hikâyede adı geçmez.

Şehadet'in İkinci Kocas: Eserde adı geçmez. Şehadet'in çocuğunun olmadığını görünce kötü bir rüya gördüğünü bahane ederek onu annesinin yanına getirir ve kendi yaşamına devam eder.

Nazire: Kocası tarafından apar topar baba evine getirilen Şehadet'in sağlamadığı ineğini emanet ettiği komşudur.

Şehadet'in Annesi: Damadına karşı saygıda kusur etmez. Damadı ve kızı girdiği gibi olayı fark eder. Kızının talihsizliğine hem üzülür hem ağlar.

Şehadet'in Üçüncü Kocas: İki koca eskittiği düşünülen Şehadet üçüncü kocasıyla evlenmek zorunda kalır. Üçüncü kocasının çocuğunu kendi çocuğu gibi bildi.

Gayib: Şehadet'in öz oğlu gibi gördüğü erkek evladıdır.

Doktor: Hastalanan Gayib'in ameliyat olmayacağını Şehadet'e müjdeleyen doktordur.

Yağmurda adlı hikâyedeki kişiler:

İhtiyar Kadın: Yağmurlu ve rüzgârlı bir havada ekmek yapmak için tandırını hazır eden emektar bir kadındır. Gelininin kendine yardım etmeyişiinden yakınır ve yer yer beddua eder. Hikâyede adı geçmez. Çocukların dertlerinin evlendikten sonra da bitmediğini üzümlere belirtir. Kızı Adol için endişelenir. Ne olup bittiğini öğrenmek için sorular sorar.

Adol: Yağmur çamur dinlemeden annesinin yanına gelen bir kızdır. Moralinin bozuk olduğunu annesinden saklamaya çalışır. Annesine gelinine kargış etmemesi için uyarır.

İhtiyar Adam: Adol'un babasıdır. Hikâyede adı geçmez. Suda akıp giden ekmekleri kurtarmak için eşine yardım eder ve sırlıslıklam olur.

Gelin: Kapalı bir havada gezmeye gider. Hikâyede adı geçmez.

Taci Ablanın Bohçası adlı hikâyedeki kişiler:

Taci Abla: Başında eski bir şal, sırtında birkaç yerine yama vurulmuş pespaye bir hırka, ayaklarında lastikler ve elinde sevimli bir bohça olan biridir. Geliniyle anlaşmakta güçlük çeker. Bazen eşyalarını toplayıp üç dört günlüğüne yakınlarına kalmaya gider. Yine geliniyle anlaşamadığı günlerden birinde heyecanlarını, sevinçlerini ve hayallerini biriktirdiği bohçaya pamuklu bir başörtü, elbise, kuş tüyü dikili doppısını de koyarak yollara düşer.

Komşu Kadın: Taci ablanın elinde bohçasıyla yollara düşmüş olduğunu görünce hemen onu içeriye buyur eden, evlerinde dilediğince kalabileceğini söyleyen, saygıda kusur etmeyen, misafirperver bir komşudur.

Baba: Taci ablanın misafir olduğu hanenin babasıdır. O da hanımı gibi Taci ablayı güler yüzle karşılayan, yemeğe buyur eden, görgülü bir aile babasıdır. Komşuluk ilişkilerine önem veren bir ailedir.

Gelin: Taci abla ile geçinemez. Taci ablanın evi terk etmesine neden olan isimlerden biridir. Almaslı olarak bilinir.

Kız Kardeş: Taci ablanın bohçasında ne olduğunu merak eden evin en küçük bireyidir. Ablasını bohçayı açması konusunda sıkıştırır. Oralı olmayan abla kendini olayların içinde bulur. Kardeşi Taci abla oyalanırken küçük bohçasını açar ve onu çağırır.

Abla: Kız kardeşinin oyununa gelip annesi tarafından azarlanır. Taci ablanın bohçasında biriktirdiklerinin üst baş olmadığını çok sonraları anlar.

Mahmut: Eşine çile çektiren bir kimsedir.

İki Oğul: Mahmut'un yoksul düşen iki oğludur. Hikâyede isim belirtilmez.

Muhiddin: Ganivay'ın ablasını ararken seslendiği kişidir.

Ganivay: Taci ablanın erkek kardeşidir. Eşi ve ablası arasındaki çekişmeden usanır. Ablasının gelmediğini fark edince sokakta yana yakıla onu arar. Ablasının komşuda kaldığını duyunca mahcup olur ve kızgınlığı gidince ev sakinleriyle bu mevzu üzerine konuşur.

Birinin Hayatı adlı hikâyedeki kişiler:

Ekber: Çantasında birtakım dergi ve gazete bulunduran, her gün beş altı saatini yola ayıran bir şehir çalışanıdır. Bir gün hızlı trenle işe giderken peronda elinde bohçası ve çenesinden sıkıca bağlamış olduğu buruş buruş başörtüyle bekleyen genç bir kadın görür. Genç kadının harikulade güzelliği karşısında etkilenir ve görmüş olduğu bu manzaranın en ufacık bir ayrıntısını atlamadan çizmek ister. Korku dolu ve ne yapacağını bilmez bakışlarıyla genç kadın Ekber'i etkisi altına alır. Genç kadının ruh hali üzerine düşünüp fikirler yürüten Ekber heyecana kapılır. İş yerinden izin alsa da eşi ile anlaşmakta güçlük çekeceğini bildiği için resmi çizebilmek için tüm imkânları zorlar.

Genç Kadın: Ne yapacağını bilmez bir halde peronda bekler. Hikâyede adı geçmez. Gözyaşları gözünün ucunda, elleri mosmor olan genç kadın hikâyeye yön verir.

Kütüphane Görevlisi Kadın: Ekber'in yıllık gazete ve dergileri sorup soruşturup aldığı kişidir.

Mevlüde: Ekber'in eşidir. Kendini son derece beğenen Mevlüde eşini kıskanır. Tiyatroya ilgi duyan Mevlüde, zamanında Tiyatro Enstitüsüne girmeye çalışır fakat bu çabası sonuçsuz kalır. Eşine resmin ona para kazandırmayacağını söyler. Ekber'e çalışırsa mobilya, halı, şehirden de bir ev aldıklarında daha huzurlu olacaklarının mesajını verir. Eşinin ilgi ve isteklerine itibar etmeyen biridir.

Van Gogh: Yazar, bu hikâyesinde Hollandalı ard izlenimci ressam Van Gogh'a ait Yağmurdan Sonra eserine gönderme yapmıştır. Hikâyenin başkahramanı olan Ekber,

yapacağı tablonun kimseninkine benzememesini diler ve gördüğü manzara karşısında Van Gogh'un Yağmurdan Sonra adlı eserini anımsar.

Müdür: Mevlüde'nin çalıştığı iş yerinin müdürüdür.

Mevlüde'nin Kızı: Mutfakta annesinin ayaklarına dolanır.

Namaz Ağabey: Ekber'in kendisine resim yapmak için söz verdiği kişidir. Bu sözünü yerine getiremeyeceğini düşünen Ekber, eşinin gidip ona işlerinin yoğunluğundan resmi yapamayacağını söylemesini ister.

İhtiyar Bekçi: Adı geçmez. Eline düşen kavanoz kapağını istasyon binasına giren köpeğe doğru atan kaba biridir.

Yolda adlı hikâyedeki kişiler:

Rehber Teyze: Oğullarından pek memnun olmayan, çünkü havanın güzelliğine aldanarak torunlarına naneli samsa yapmak için yağmurlu havada yola düşen bir ninedir. Gelinin beddua edişinden şikâyetçidir. Bu durum hakkında kendi kendine konuşur. Kız evlatlarının hiçbir surette saygısından ödün vermemesi gerektiğiyle ilgili yorumlarda bulunur. Her insanın davranışlarında ve konuşmalarında ölçülü olması gerektiğini savunan, yaşam tecrübesine sahip bir ninedir.

Torunlar: Hikâyede adları geçmez. Anneleri tarafından yer yer sokağa kovulur.

Gelin: Öfkelendiğinde gözü hiçbir şey görmeyen ailenin tüm fertlerine ağza alınmayacak hakaretlerde bulunan bir kimsedir. Eşinin verdiği sözlerde durmaması onu daha asabi biri yapar.

Gelinin Kocas/Rehber Teyzenin Oğlu: Eşine durup durup vaatlerde bulunan fakat bunu niyetten öteye geçiremeyen bir kimsedir.

Yenge: Gelinin kaderine olan isyanı karşısında ona öğütler verir ve sakinleştirmeye çalışır. İnsanların daha büyük problemleri olduğuna değinerek elindeki küçük mutluluklardan büyük sevinçler çıkarabileceğini söyler. Eşini olduğu gibi kabul etmesi gerektiğini, mutluluğun kendisinde başlayıp kendisinde bittiğini söyler.

İhtiyar Adam: Rehber teyzenin eşidir. Birçok kez sadakatsizlik yapmıştır. Bu rahat tutumuyla eşini, kızını ve damadını rahatsız etmekten de çekinmemiştir.

İhtiyar Adamın Kızı: İsim verilmez. Hasta yattığı sırada annesinin yanında kaldığı, hikâyede verilen tek bilgidir.

Büyük Oğul: İsmi geçmez. Sevdigi ile evlendiği halde tatsız tuzsuz bir yaşam sürer.

Büyük Oğlunun Eşi: Uyumsuz, evi ile alakadar olmayan biridir.

Arabadaki Delikanlı: Rehber teyzeyi arabasıyla istemeden ıslatır.

Arabadaki Kız: Hikâyede adı geçmez. Delikanlının araba yolculuğuna eşlik eden kimsedir. Rehber teyzeyi gidecekleri yere kadar bırakmak için arabadan iner ve arabaya binmesine yardımcı olur.

Kader adlı hikâyedeki kişiler:

Vesile: Ailesi tarafından evlenmeye zorlanan genç bir kızdır. Bir iş yerinde çalışmaktadır. İş yerinde çalıştığı iş arkadaşı Mehri abla tarafından kendisine bir eş adayı bulunur. Vesile istemese de o kişiyle görüşmek için sözleşir. Vesile için çoğu şey planladığının dışında gelişir. Vesile aklının değil, kalbinin götürdüğü yere gitmeyi tercih eden, hayalleri olan bir kızdır. Hikâyenin sonunda hiçbir şeyin görüldüğü gibi olmadığını fark eder. Derin düşünceler yerini tebessüme bırakır.

Genç Adam: Vesile ile görüşmek için tramvay istasyonuna gider. Vesile gelmeyince onu takip eder ve gitmiş olduğu yerdeki sandalyelerden birini çekerek oturur. Yabancı biriymiş gibi sohbete başlar. Ona hayata, yaşamına dair sorular sorar. Tüm gerçeği büyük bir ustalıkla Vesile'ye anlatır.

Anne: Kızı Vesile'yi gelinlikle görmeyi hayal eden bir annedir. Hikâyede adı geçmez.

Mehri Abla: Vesile'nin yuvasını kurmasını isteyen bir iş arkadaşıdır. Kendisine eşi vefat eden bir doçentle görüşmesini tavsiye eder. Bu konuda Vesile'yi sıkboğaz eder.

Temizlikçi Kadın: Vesile ve arkadaşlarının çalıştığı iş yerindeki temizlik çalışanıdır. Vesile'nin dalgın dalgın sandalyede oturup istifini bozmayışına sinirlenir ve kalkmasını söyler.

Güzel: Vesile'nin en yakın arkadaşlarından biridir. Vesile annesi ile tartıştığı zaman genelde eve gitmez ve geceyi Güzel'de geçirir. Fakat işler değişir. Güzel yurt dışında yaşayan eşinin yanına gitmiştir. Vesile de gönlünün götürdüğü yere doğru gider.

Usta: Hikâyede adı geçmez. İş yerinde şiş yapan, işinde gücünde bir ustadır.

Garson Kız: Vesile ve genç adamın verdiği siparişleri not defterine yazıp getiren bir müessese çalışanıdır.

Kristal Vazo adlı hikâyedeki kişiler:

Pazar Yerindeki Kız: Pazar yerinde gezinirken gözüne kristal bir vazo takılır ve satıcı kadından onu almak ister. Sonrasında aldığı vazoyu geri vermek durumunda kalır.

İhtiyar Kadın: Pazar yerinde tezgâhını açmış bir satıcıdır. Eşinin ona hediye ettiği kristal vazo da tezgâhındadır. Beklenmedik bir anda gelen müşterisine bu vazoyu verse de sonrasında o vazoyu satmaya gönlü razı olmaz. Vazonun onun için manevi değerinin çok yüksek olduğunu kıza anlatır. Hikâyede adı Klava olarak da geçer.

İhtiyar Kadının Eşi: Bir zamanlar hanımına Çek malı kristal bir vazo alır. Hikâyede adı geçmez.

İhtiyar Kadının Arkadaşı: İhtiyar kadını müşterisine cevap vermesi için uyararak çalışma arkadaşıdır. Hikâyede adı geçmez.

Nöbette adlı hikâyedeki kişiler:

Habibe: Hemşiredir. Arkadaşlarının nöbetten kaytarmasıyla nöbet tutmak zorunda kalır. Uyumlu, yardımsever bir kızdır. Kendi dertleriyle başkalarının vaktini almamaya özen gösterir. Okuldan mezun olmasına bir yıl vardır. Nöbet tuttuğu hastanedeki bir hastaya iğne yapmak ister. Aldığı kaba cevap karşısında ne yapacağını bilemez. “Neden iğne yapmadınız?” diye sorulduğunda ne cevap vereceğini düşünürken işini yapmasına engel olan delikanlıyı bir anda karşısında görür.

Delikanlı: Hikâyede adı geçmez. Araba kazası sonucu ayağına ilizarov cihazı takılmış hastalardan biridir. Hastanenin ve durumunun vermiş olduğu gerginlikle Habibe hemşireye kabaca bir cevap verir ve olması gereken iğneyi olmaz. Hemşire Habibe'yi zor durumda bıraktığını anlayan delikanlı, Hemşire Habibe'yi bulur ve özür mahiyetinde bir konuşma yapar. Başından geçenleri en ince ayrıntısına kadar anlatır. Futbolcudur. Hemşire Habibe ile uzun uzun konuşur ve dinlenmek üzere yanından ayrılır.

Enare: Hastanede gördüğü manzara karşısında etkilenen bir çalışandır. Bu tavrı eleştirilir.

Başhemşire: Öğrencilere nöbet tutacaklarının haberini verir. İlk nöbeti tutması için Habibe'yle konuşur.

Zamire Abila: Başına talihsiz bir olay gelmiştir. Hikâyede detaylı bir bilgi verilmez.

Dildare: Hastanedeki hemşirelerden biridir.

Habibe'nin Annesi, Babası ve Erkek Kardeşleri: Futbola düşkün kimselerdir.

Habibe'nin Yengesi: Habibe'ye hayat arkadaşı seçmesini öğütler.

Tekerlekli Sandalyedeki Teyze: Hastanede yana yakıla konuşmak için birilerini ararken Habibe ile karşılaşır. Habibe konuşmak istemese de kendini uzun bir sohbetin içinde bulur.

Gönderilmeyen Mektup adlı hikâyedeki kişiler:

Ev Arayan Kız: Kendisine uzun zamandır bir ev arar ve arkadaşı Şevket tam da onun aradığı gibi bir ev bulduğu müjdesini verir. Tek varlığı kitapları olan birkaç kişisel eşyasının dışında bir şeyi olmayan bir kızıdır. Evine yerleşirken ev sahibinin bıraktığı ve sahibinin gelip alacağını belirttiği dergi ve kitapta onu bekleyen bir sürprizin olduğunu görür. Nihayet evine taşınan kız aniden yere düşen kağıtları, fotoğrafı alır ve uzun uzun inceler. Fotoğrafta fevkalade güzelliğe sahip bir kız yerini almıştır. Kâğıtların arasından silik silik yazıların olduğu birine yazılmış bir mektup görür. Mektubu okumaya başlar

ve telaşa kapılarak mektubu yazan kızın akıbetini öğrenmek için yollara düşer. Hikâyede adı geçmez.

Şevket: Ev arayan arkadaşına ev bulur ve ona bu süreçte yardımcı olur.

Ev Sahibi: Eserde adı yalnızca bir yerde Kumru olarak geçer. Kilolu olduğu için yürümekte güçlük çeker. Şevket'i ve arkadaşına tuttukları evi gezdirmek için yanlarına gelerek onlarla uzun uzun sohbet eder. O, evi öncesinde evladı gibi sevdiği ve saydığı bir kızın kullandığını söyler.

Mektubun Sahibi: Ev sahibi tarafından sevilen biridir. Edepli, düzenli, emanete hıyanet etmeyen, tuttuğu evi kendi eviymiş gibi koruyup kollayan, ilim tahsil eden biridir. Yazdığı mektupta yaşamının bir sanat olduğunu söyler. Her duygunun insan için olduğuna dikkat çeker. Amansız bir hastalıktan dolayı öldüğü öğrenilir. Kendisinden geriye, sevdiklerine hoş bir seda bırakır. Hikâyede adı geçmez.

Anna Ahmatova: Hikâyede adı geçen Rus edebiyatının en büyük kadın şairlerinden biridir.

Komşu Kadın: Kumru ablayı aramak için gelen kıza evde olmadığını, kızına gittiğini söyler. Hikâyede adı geçmez.

Elem adlı hikâyedeki kişiler:

Kemale: Sevdiği kişiyi bir başkasıyla görüp telaşa kapılır. Sonra arkadaşından aldığı borç para ile bir kuaför salonunun kapısını çalar ve sevdiği kişi ile buluşmak için sözleşir. Fakat sevdiği kişi ertesi gün sınavının olduğunu bahane ederek buluşmaya gitmez. Derin bir hayal kırıklığına uğrayan Kemale, tüm ümidini kesmişken sürpriz bir çiçekle karşılaşır.

İş Yerindeki Arkadaşı: Kemale'nin yanlış anlıyor olabileceğini söyleyerek onu sakinleştirmeye çalışan arkadaşısıdır. Hikâyede adı geçmez.

Nadire: Kemale'nin on bin som istediği arkadaşısıdır.

Zehherhan: Kemale'nin Nadire'ye Zehherhan'a burda olduğunu söylemesini istediği kişi.

Bayan Kuaför: Kuaföre gelen Kemale'nin nasıl bir saç istediğini söyleyen kuaför.

Kuaförde Çalışan Bir Diğer Kız: Gözleri kederle dolu, saçlarını zarifçe bağlamış narin bir kız.

Kemale'nin Yengesi: Kemale'nin yengesidir ve kendisinden ödünç elbise alır. Yengesi onu yer yer uyarır.

Orta Yaşlı Kadın: Yağmurda ıslanan Kemale'nin haline üzülen yoldan geçip gitmekte olan biri.

Kemale'nin Annesi: Kızının hemen eve gelmesini söyler.

Otobüsteki Delikanlı: Güzel kızlara gül takdim edilir, diyerek Kemale'nin dizlerine gülleri bırakan genç.

Merkezdeki Kız adlı hikâyedeki kişiler:

Gülnaze: Erkek arkadaşının eskisi kadar arayıp sormaması yüzünden telaşa kapılır. Bir müddet sonra arkadaşı Risalet'in aklını çeler ve erkek arkadaşına neler söylemesi gerektiğini ayrıntılı bir şekilde anlatır ve gideceği adresi söyler.

Risalet: Gülnaze'nin arkadaşlarından biridir. Gülnaze'nin erkek arkadaşını bir ressamın özel bir sergisinde görür ve onunla tanışır. Gülnaze'nin erkek arkadaşının ukala davranışlarından hoşlanmaz. Hikâyede adı kısaltılarak "Risal" şeklinde de geçer. Gülnaze ondan Devran'la konuşmasını rica eder. Risalet kendi telefonundan Devran'ı arasa da Devran'dan yanıt gelmez. Bir süre sonra arkadaşının yoğun ısrarlarına dayanamayarak Devran'ın çalıştığı atölyenin yolunu tutar.

Devran: Merhametli, resim çizen bir beyefendidir. Gülnaze'nin ısrarları üzerine tekrar Risalet ile konuşma fırsatı bulur ve onu atölyesine davet eder ve üzerinde çalıştığı resimle alakalı bilgiler verir. Sohbetin başka bir yere evrildiğini fark eden Devran, Risalet'e kendi yaşamına odaklanmasını öğütler. İnsanların isteklerini yerine getirirken kendi yaşamını kaçırdığını hatırlatır. Yaşamın herkes için biricik olduğuna, bir ikincisinin olmayacağına dikkat çeker. Bu durum karşısında Risalet bulunduğu yeri terk eder. Çok geçmeden hiç beklemediği bir sürprizle karşılaşır.

Risalet'in Ablası: Risalet'in ablasıdır. Eşi ile tartıştığı için iki çocuğuyla baba evine döner ve eşinin onu gelip almasını bekler.

Risalet'in Eniştesi: Eşinin kendisine güvenmemesi onu bir hayli sinirlendirir.

Devran'ın Hocası: Yurt dışında sergisi olduğu için atölyeyi Devran'a bırakır. Hikâyede adı geçmez.

Merdivenlerden İnen Adam: Hikâyede adı geçmez. Devran'ın yanına giden Risalet'e zilin çalışmadığını, kapıya vurması gerektiğini söyler.

Mutluluğun Rengi adlı hikâyedeki kişiler:

Resim Yapan Kız: Resim çizmek için kendisine harikulade bir manzara seçer. O esnada bir çocukla karşılaşır ve ona mutluluğun rengini çizmeye çalıştığını, mutluluğun ne olduğunu uzun uzun anlatır. Çocukla aralarında hoş bir sohbet gelişir. Kız, çocukla karşılaştıkları yere her gün geleceğini söyler ve ertesi gün buluşmak üzere ayrılırlar. Çok geçmeden çocuk gözünü ayırmadığı yolda beklenmedik bir sürprizle karşılaşıp havalara uçar.

Çocuk: Patika yolda bekleyen, dokuz on yaşlarında etrafa bakınan bir çocuktur. Hikâyede yol arkadaşı, yoldaş isimleriyle de anılır. Bir anda resim yapmaya koyulan kız yanına gelir ve ona türlü sorular sorar. Sorduğu sorular karşısında çocuktan yetişkinlere özgü cevaplar ve sorular duyar. Bir gün çocuk gözünü ayırmadığı yoldan babasının geldiğini görür ve koşarak ona sarılır. Babasını özleyen çocuk, kendisini ve annesini bırakmayacağını bildiğini söyleyerek babasına sarılır.

Çocuğun Babası: Eşine çocuğuna karşı sorumluluklarını yerine getirmeyen, alkol tüketen biridir. Uzun bir süre sonra ailesinin yanına döner. Çocuğu onu büyük bir sevinçle karşılar ve bir daha onları bırakmamasını söyler.

Güneşli Gün adlı hikâyedeki kişiler:

Nurali: Pehlivan Taci'nin büyük oğludur. Felçli olan annesinin rahat etmesi için ona büyükçe bir kerevet hazırlatır.

Pehlivan Taci: Yatakta yatan felçli bir kadındır. Oldukça duygusal biridir. Felç olmadan önce terzilik yapar. Allah’a ölmek için dua eder.

İki Usta: Nurali’nin annesine kerevet yapmak için gelirler. Hikâyede isimleri geçmez.

Avluda Gezinen Gelinler: Hikâyede isimleri geçmez. Pehlivan Taci’nin gelinleridir.

Pehlivan Taci’nin Gelini: Yüzü gülmeyen bir gelindir.

Mehri: Pehlivan Taci’nin gelinidir. Elinde çorba ile Pehlivan Taci’nin yanına gelir. Çorbayı döktüğünü fark etmez ve televizyon izler. Televizyonun karşısında hayli vakit harcayan gelinini kayınvalidesi uyarır.

Erali: Nurali’nin oğludur. Okula gidemedi şehirde çalışmaya başlar. Şarap içer. Büyüklerine saygıda kusur etmeyen biridir. Ninesini çok sever. Ona elinden geldiğince saygı gösterir. Şehir yaşamını merak eden ninesine son zamanlarda gri bir renge bürünen şehri anlatmaya çeker. Ninesine şehrin insan hayatını kolaylaştıran imkânlarından bahseder.

Deniz, İnsanlar adlı hikâyedeki kişiler:

Delikanlı: Sahilde tesadüfen karşılaştığı bir kızın fotoğraf çekme çabasını tebessümle karşılayan biridir. Bu konuyu hafife aldığını düşünen kızla tartışmaya girer. Kızın bu davranışlarını uzun süre izleyen delikanlı bu konu üzerine derinlemesine konuşur. Delikanlı sanatsal faaliyetlerden ziyade insan psikolojisi ve doğasını savunur. Konu nihayete ermez. İkiliyi bekleyen küçük bir sürpriz daha vardır.

Sahildeki Kız: Tesadüfen karşılaştığı bir beyefendinin kendisinin fotoğraf çekmeye çalıştığı esnada bakıp gülümsemesi üzerine sinirlenir. Bunun da sanatın bir kolu olduğunu savunur. Sohbetlerinin ilerleyen kısımlarında kız, film çekecek olsaydım evrensel meselelere değinirdim, diyerek sohbeti uzatır. Kızın ilgi duyduğu konular ise şunlardır: insan ve deniz, insan ve dağ. Bu konular üzerine kafa yoran kız düşüncelerini delikanlıya anlatmaya çalışsa da delikanlı oralı olmaz.

İhtiyar Kadın: Kilolu, saçları beyazlamış, torunuyla ilgilenen bir kadındır. Sağlığı artık eskisi kadar hareketli olmasına izin vermez. Kızının sorumsuz davranışları karşısında oldukça bunalır.

Vanya: Masallardaki gibi bir çocuktur. Beş altı yaşlarında, tombul, saçları beyaza meyleden sarı, uzun ve kıvrıktır. Denizdeki dalgaların peşinde koşar ve ninesini peşinden koşturur. Yaramazlığının derecesini artıran kız denizde iyice açılır. Delikanlının yanındaki kız koşarak onu kurtarır.

Nina: İhtiyar kadının kızıdır. Annesi ve kızı için bir tren bileti aldığını söyler. İhtiyar kadın bir başına küçük çocukla bu seyahati yapamayacağını delikanlıya ve kıza anlatmaya başlar.

Günlükten Bir Sayfa yahut Harikulade Bir Mektup adlı hikâyedeki kişiler:

Dost: Hikâye, bir kişinin dostu kabul ettiği kişiye hiçbir zaman göndermeyi düşünmediği öylesine günlüğe yazılmış satırlardır. İsmi geçmez.

Memet Ağabey: Düğündeki organizasyonu yapar.

Kahhar: Hikâyede yalnızca isim olarak geçer.

Zakir: Hikâyede yalnızca isim olarak geçer.

Tahir: Hikâyede yalnızca isim olarak geçer.

Cafer: Memet ağabey tarafından oyuna davet edilen kişidir.

Mahmut Ağabey: Memet ağabey tarafından sahneye davet edilen bir diğer kişidir.

Vedalaşmak adlı hikâyedeki kişiler:

Rihsi Teyze: Ömür denen şeyin bir gün biteceğine dair kendi kendine konuşan bir teyzedir.

Rihsi Teyzenin Yanına Gelen Kız: Rihsi teyzenin yanına gelerek onu ninesinin çağırdığını söyleyen, yirmi yaşlarında bir kızdır. Hikâyede adı geçmez.

Ayşe: Karyolada yatan hasta bir kadındır. Mavi gözlerinden sessizlik okunur. Rihsî teyzenin ziyaret ettiği arkadaşıdır.

Ayşe: Mavi gözlü, sarı saçlı, gözlerinin içi gülen bir kızdır. Rihsî teyze Ayşe'yi görünce onun güzel bir kız olduğunu içinden geçirir.

Turab: Ayşe'nin eşi. Kırım Tatar'ı bir kızla evlendiği için etrafta bir hayli konuşulmuştur.

Gelin: Yeni yaşamına hızla alışan, elinden her iş gelen biridir. Adı geçmez.

Rahile: Bahçe komşusudur. Rihsî ve Ayşe'nin yakın arkadaşıdır. Merdivenlerden düşüp ölmüştür.

Memleket: Komşu köyden taşınır. Rahile, Rihsî ve Ayşe'nin aralarına katılır. Düğünlerde, yaslarda başköşeyi alır.

Risalet: Vefat eden bir mahallelidir.

Çocuk: Hikâyede adı geçmez. Duvara çıkıp kerpiç vurur.

Şebnemli Duygular adlı başlıkta toplanan hikâyelerin kişileri:

Hatırlama adlı hikâyedeki kişiler:

Ölen Kişinin Yakınları: Taziye evindeki kişiler. Taziye evinde olduklarını unutarak havadan sudan konuşurlar.

Mahire: Evin gelinidir.

Mahire'nin Kocas: Hikâyede adı geçmez. Mahire'ye daha güzel çay getirmesini söyler.

Ev Hanımı: Ayaklarını mindere uzatıp kalabalığı seyreder.

Mahi: Delikanlı gelerek Mahi'ye eyvanda kimin olduğunu sorar.

Asliddin: Uzun boylu bir delikanlıdır. Mahi'den aldığı zoraki cevap karşısında hızla merdivenlerden çıkar. Ninesinin ölümünden derin bir üzüntü duyar. Ninesinin cennetlik bir kadın olduğunu anlatır ve onun ailesinde yarattığı derin boşluğu hisseder.

Asliddin'in kuzeni: Hikâyede Asliddin'le kısa bir konuşması geçer. Sarışın, nahif bir kadındır. Hikâyede adı geçmez.

Nine: Vefat eder ve aile efradı toplanır. Çok iyi bir insan olduğu söylenir. Torunu Asliddin kabrinin bir ışıkla dolduğunu heyecanla anlatır. Herkes tarafından özlemle yâd edilir.

Mesture: Asliddin'in moralinin bozuk olduğunu görüp konuşmaya çalışan aile dostlarından biridir.

Talip: Ninenin vefat etmeden önce nasihatlerde bulunduğu kimsedir. Nine, ayağı kırılan Talip'e onu bırakıp giden eşinin yanına gitmesini, yuvasına sahip çıkmasını öğütler.

Bir Gece adlı hikâyedeki kişiler:

Cihangir: Annesine öldüğü haberi gittiği için soluğu annesinin yanında alır.

Cihangir'in Annesi: Oğlu için endişelenir. Oğlunun her şeyi enine boyuna anlatmasıyla ferahlar.

Mahmut: Latife'de gönlü vardır. Cihangir'in arkadaşlarından biridir.

Cihangir'in Ablası: Kardeşini sağ salım karşısında görünce ne yapacağını şaşırır.

Nezaket: Eşi ile birlikte öfkeyle Cihangirlerin yanına gelir.

Nezaket'in Kocas: Hikâyede adı geçmez. Eşini sakinleştirmeye çalışır.

İtiraf adlı hikâyedeki kişiler:

Zeba: Eşi tarafından küçük görülen, beğenilmeyen kendi halinde biridir. Sürpriz bir gecede eşinin kendisini aldattığı kadını görür ve kendine cesur bir itirafta bulunur.

Zeba'nın kocası: Hikâyede adı geçmez. Eşini genç bir kadınla aldatır.

Hamide: Zeba'nın arkadaşısıdır. Eşi tarafından aldatıldığını bildiği için onu güldürüp moral vermeye çalışır. Bir davet için Zeba'nın da gelmesini rica eder.

Genç Kadın: Hikâyede adı geçmez. Zeba'nın kocasını elinden alan kişidir. Zeba onunla arkadaşı Hamide'nin zoraki davetiyle gittiği gecede karşılaşır. Onun çok güzel ve bakımlı biri olduğunu görür. Yıllar sonra kendi kendine bir itirafta bulunur.

1.2.MEKÂN (UZAM)

Anlatmaya bağlı edebi metinler incelendiğinde hepsinin bir mekân etrafında şekillendiği görülecektir. “*Mekân, olay örgüsünde ifade edilen hadiselerin sahnesi durumundadır.*” (Aktaş, 2017: 65). Olayların iç yüzünün daha iyi anlaşılabilmesi açısından mekân tasvirlerinin, mekâna ait özelliklerin önemi büyüktür. Bu durum yalnızca metne zenginlik kazandırmakla kalmaz, aynı zamanda okuyucunun metne olan hâkimiyetini de büyük oranda etkiler. Mekânda tasvir okuyucu içinde gereklilik arz eder.

Çevirisini ve incelemesini yaptığımız hikâyelerdeki mekânlar gerçektir. Yazar, mekân türü olarak daha çok açık ve kapalı mekânı tercih etmiştir. “*Açık mekân (ülke, bölge, deniz, şehir, dağ, park v.s) vaka parçalarının yaşandığı diğer mekânları kapsayıcı bir özelliğe sahiptir. Kapalı mekânlar (ev, oda, hastane, fabrika vs.) bazı şahısların içinde yaşadıkları diğer şahısların giremedikleri “kapsanan” mekânlardır.*” (Narlı, 2002: 100). Yazar, şehir ve köy hayatını, yaşamış olduğu coğrafyayı betimleyip okura sunarak Özbek Türklerinin sosyal hayatta bulunduğu ortamları, yaşam biçimlerini anlatmıştır.

Bayramlık hikâyesinde olaylar köy etrafında cereyan etmektedir. Eşinin çocuklara bayramlık almasını rica etmesi üzerine Taşpolat yemyeşil otlarla kaplı bir yokuştan aşağıya doğru inerek mağazanın yolunu tutar. Yazar kapalı mekân olarak tercih ettiği mağazayı ayrıntılarıyla tasvir eder: “Türlü türlü dokuma ve kumaşlardan tutun da tablet çay, pirinç ve yağ, kadın iç giyim ürünleri ve erkek paltosuna kadar yığılmış ne varsa hepsini bir bir gözden geçirdi.” (Ahmedova, 2012: 3). Mağazadaki satıcı kızla işlerini hallettikten sonra evine döner ve eşini avluyu süpürürken görür. “Avlunun tozunu kaldırarak süpüren hanımı, elindeki süpürgeyi ‘pat’ diye yere attı.” (Ahmedova, 2012: 6). Yazarın bu hikâyesinde tercih ettiği açık mekânlardan biri de avludur. Yazar bu hikâyesinde yaptığı harikulade tasvirler ve mekânlarla hikâyeye canlılık kazandırır. Bu

hikâyede açık mekân olarak köy, tepe, avlu kullanılırken; kapalı mekân olarak ev, mağaza kullanılmıştır.

Mecburiyet hikâyesinde yazar, avluyu tasvir ederek hikâyeye giriş yapmıştır. “Güneş, avludaki her şeyi; yemyeşil asmaları, rengârenk çiçekleri, sarı bir ışıkla donattı. Çardağın avuç içi gibi yaprakları arasından, hanımının uzunca, kırışık yüzü göründü.” (Ahmedova, 2012: 15). Hikâye, kırk yılı aşkın bir süredir kolhoza hizmet etmiş, tarlada çalışmış Şerif adında bir adamın eşi ve çocuklarının ısrarı üzerine Reis’ten samanı kaldırmak için bir araba istemesi üzerine çıktığı yolculuğu anlatır. Bu hikâyede mekân olarak daha çok tarla seçilmiştir. Hikâyenin ilerleyen kısımlarında geçen baraka, çardak, kolhoz idare binası, pazar yeri, çayhane, büro gibi yerler de yazarın kullandığı diğer mekânlardır. Görüldüğü üzere yazarın yaptığı tasvirlerle süslediği bir diğer kapalı ve açık mekânların bulunduğu bir hikâyedir. Bu hikâyede açık mekân olarak avlu, tarla ve pazar yerini kullanmıştır. Yazar açık mekânlarda tasvire önem vermiştir. Kapalı mekân olarak da baraka çardak, kolhoz idare binası, çayhane ve büro kullanılmıştır.

Şehre Seyahat hikâyesinde yazar, pazar günü eşini şehre götüreceğine söz veren bir adamın çizmesini giyip evden çıkmasıyla başlar. Eşinin bu şehir heyecanını yazar şehri derinlemesine tahlil ederek okuyucuya aktarır. “O, şehri o kadar çok seviyordu ki! Sıra sıra dizili olan devasa binalara bakacak olursan eğer başından doppın düşer. Aralıksız bir şekilde uğuldayıp duran kibrit kutusu gibi zarif tramvaylar, trolleybüsler...” (Ahmedova, 2012: 9). Mekânın insan psikolojisindeki yerine değinen yazar mekânın giyim kuşamı da etkilediğini belirtir. “Büyük başörtü örtmeyin, şehir sıcaktır. Sonra, yalnızca ayakkabı ve çorap giyin.” (Ahmedova, 2012: 12). Hikâyede adı geçen mekânlardan birkaçı da evdir. Yazar kapalı mekân olarak aldığı ev üzerine detaylı bir tasvirde bulunmaz. Bu hikâyede yazar açık mekân olarak şehri, tepeyi, küçük arkı, bahçeyi ve avluyu kullanmıştır. Kapalı mekân olarak ise ayrıntılı bir tasvir yapmadan evi kullanmıştır.

İyi İnsan hikâyesinde yazar iyi niyetiyle herkesin düğünde, imecede yardımına koşan bir adamın hikâyesini ele alır. Bu hikâyede açık mekân oldukça fazladır. Yok denecek kadar da kapalı mekân vardır. Tasvirden ziyade iç konuşmalara yer verilmiştir. Yazarın kişileri büyük bir ustalıkla yerleştirdiği açık mekânlar köy, mahalle, avlu, tepe,

elma bahçesi, üzüm bağı, dört yol ağzı, mezarlık ve sokaktan oluşur. Kapalı mekânlar ise yok denecek kadar az olmakla birlikte ev ve dükkândır.

Yeğenimin Hikâyesi adlı hikâyede yazar, Kahhar adında bir gencin Rana adında bir kıza âşık oluşunu anlatır. Hikâye genel olarak köyde cereyan eder. Hikâyede kapalı mekân olarak tercih edilen eve nasıl gidileceğine dair hikâyenin girişinde bilgiler verilmiş ve okur pazara, oradan dar bir sokağa, sonra bir tepenin eteğinden geçen arka götürülmüştür. Çok geçmeden okuru bir dereye de götürüp vadinin tepesindeki eve kavuşturur. Yazarın okuru seyahate çıkaran bu girişi tasvirlerle desteklenmiştir. Yazarın tasvir ettiği mekânlardan biri de verandadır. “Verandada, genellikle ninemin önünde semaver, örtüyle kaplı bir yer sofrası, onun yanında da kedimiz Maş yüzünü yalayarak otururdu.” (Ahmedova, 2012: 25). Bu hikâyede yazar açık mekân olarak pazar, sokak, tepe, ark, dere, vadi ve şehri tercih etmiştir. Zengin mekân kadrosuna sahip bir eserdir. Kapalı mekânlar ise hikâyenin açık mekânlarına göre daha azdır: ev, veranda, fotoğrafçı.

Sıradan Hikâye adlı hikâyede yazar bir dikiş atölyesinde çalışan Mevcude isimli bir kadının bir müşterisine duyduğu muhabbeti konu edinir. Yazar, kapalı mekân olarak geçen ve olayların cereyan ettiği samimi bir üslupla tasvir eder. “Atölye, küçük ve hoş bir yer olup eski bir caddenin yan tarafında yer alıyor.” (Ahmedova, 2012: 31). Olaylar dikiş atölyesinde cereyan eder. Mekân olarak zenginliği olmayan bir hikâyedir. Bu hikâyede yazar açık mekân olarak cadde, pazar; kapalı mekân olarak da atölyeyi almıştır.

Eve Dönüş hikâyesi yazar şehirde yaşayan Sadulla adında bir gencin annesinden aldığı mektupla huzursuz olup aceleyle köyüne dönüşünü konu alır. Yazar aynı zamanda Sadulla üzerinden yeni mekânları görme heyecanının insanda yarattığı pozitif etkiyi eserine yansıtmıştır. Hikâye Özbekistan’ın bir köyünde başlar. Sadulla adındaki delikanlının gençlik heyecanı ile mekân yer değiştirir ve şehir olur. Bu eserde köy ve şehir karşılaştırılması yapılmıştır. Mahallelinin Fırdöndü Sadi olarak ifade ettiği Sadulla hayalini kurduğu yerlerin arkasından gider. “Onu yemyeşil ormanlar, temiz denizler, büyük ve son derece güzel şehirler kendine çağırıyordu.” (Ahmedova, 2012: 40). Yazar bu hikâyesinde mekân tasvirlerini diğer hikâyelerine göre daha kısa tutmuştur. Bu

hikâyede yazar açık mekân olarak köy, mahalle, tarla, cadde, deniz, bahçeyi kullanmıştır. Kapalı mekân olarak da okul ve ev tercih edilmiştir.

Başka Günler adlı hikâyesinde yazar ihtiyar kadının geliniyle olan konuşmalarını ele alır. İnsanın içini ısıtan tasvirlerden birini de bu hikâyede görmekteyiz. “Gökyüzü cam gibi, arıklardaki temiz sular gibi şeffaftı. Bahçenin etrafını çepeçevre saran iğde ağaçları çiçek açmıştı.” (Ahmedova, 2012: 47). Mekânın insan üzerindeki etkisi bu hikâyede de hissedilmiştir. Okur, yer yer bahçedeki hoş kokuları hissederken yer yer de gökyüzünün berraklığı karşısında mest olur. Bu hikâyede açık mekân olarak avlu, bahçe, ark, mezarlık, dağ; kapalı mekân olarak da ev, eyvan ve veranda kullanılmıştır.

Yağmurda adlı hikâye bir annenin yağmurlu bir günde ekmek yapmaya koyuluşunu ele alan samimi bir hikâyedir. Yazarın tasvir ettiği hikâyelerden biri olup olaylar daha çok tandırda cereyan eder. Doğa tasvirlerinin yoğunlukta olduğu bir hikâyedir. “Gün ışıdı. Asmadaki yeni filizlenen yemyeşil yapraklar, biraz evvel düşen yağmur damlaları ve güneş eşliğinde, billur gibi parlayıp ışıklar saçtı. Avludaki göl göl olmuş su birikintilerine gökyüzünün sureti düştü.” (Ahmedova, 2012: 54). Bu hikâyede açık mekân olarak tepe, adı belirtilmeyen bir sokak, ve avlu kullanılmıştır. Kapalı mekân ise yok denecek kadar azdır: Tandır ve ev.

Taci Ablanın Bohçası adlı hikâyede yazar, Taci abla adında bir kadının komşusunda konaklarken yaşadığı olayları anlatır. Bu hikâyede mekânın tasvirinden ziyade işlevi dile getirilmiştir. Gelini ile tartışan Taci abla birkaç günlüğüne komşusunda kalır ve olay daha çok bu evde cereyan eder. Mekân kadrosunun zayıf olduğu bir eserdir. Daha çok içsel konuşmalar, felsefi söylemler söz konusudur. Bu hikâyede açık mekân yok denecek kadar azdır. Kapalı mekân olarak da ev ve odunluk kullanılmıştır. Yazar okuru bu hikâyede Özbekistan’da bir evde misafir eder. Misafire hürmet, ikramlar, evdeki en rahat yerin misafire tahsis edilmesi anlatmaya bağlı edebi metinlerdeki mekân kavramını bir kere daha özel kılar.

Birinin Hayatı adlı hikâye yazarın en kapsamlı hikâyelerinden biridir. Hikâye, işe gitmek için trene binen Ekber’in durakta bekleyen genç kadını görmesi ve onun güzelliğini hiçbir ayrıntısını atlamadan resmetmeye çalışmasını anlatır. Hikâye bir tren yolculuğuyla başlar. Yazar bu hikâyesinde de Ekber üzerinden tasvirlerle yer vermiştir.

Ekber yolculuk esnasında dışarıya bakar. Yazar hikâyeye konu olan manzaraları tasvir etmekten geri kalmaz: “Camın arkasındaki buğu serpilmiş tarlalar, evler, ağaçlar hızla geçiverdi.” (Ahmedova, 2012: 70). Şehirde çalışan Ekber trendeyken durakta karşılaştığı genç kadın karşısında büyülenir ve yolculuğun nasıl geçtiğini anlamaz. Yazar şehirle ilgili ayrıntılı bilgi vermez. Olaylar daha çok Ekber’in evinde yaşanır. Yazar mekânla ilgili ayrıntılı bilgi vermez. Açık mekân olarak hikâyede isimleri açık bir şekilde belirtilmeyen şehir, pazar ve mahalle geçer. Kapalı mekân olarak da Ekber’in evi ve istasyon binası kullanılmıştır.

Yolda hikâyesi Rehber adında bir ninenin torunlarına naneli samsa yapmak için yağmurlu bir havada yola çıkışını anlatan, okuyucuda sıcak bir izlenim bırakan bir hikâyedir. Mekân olarak daha çok açık hava tercih edilmiştir. Rehber adındaki nine, yol üzerinde giderken yaşanmışlıkları üzerine düşünür. Yazar, mekân tasvirinden ziyade kişilerin psikolojik durumu üzerinde durmuştur. Hikâyede açık mekân olarak avlu, ark; kapalı mekân olarak da yalnızca ev kullanılmış ve ayrıntılı bir tasvir yapılmamıştır.

Kader hikâyesi annesi tarafından zorla evlendirilmeye çalışılan Vesile adında bir kızın evden çıkışıyla başlar ve iş yerindeki bir arkadaşının kendisine beklenmedik bir sürpriz yapmasıyla devam eder. Hikâyedeki ilk mekân avludur. Yazarın avluyla ilgili ayrıntılı bir tasvir yapmadığını görüyoruz. İkinci mekân ise Vesile’nin iş yeridir. Tramvay istasyonu olarak geçen yerin de yalnızca ismen belirtildiği görülür. Vesile’nin yakın arkadaşı olan Güzel, yurt dışındaki eşinin yanına gider ve yazar tarafından bu ülke belirtilmez. Yazarın açık mekân olarak aldığı ve tasvir ettiği mekânlardan biri de çaydır. “Bir anda kendini yazın son demlerine doğru yeniden durulan berrak, hoş ve büyükçe olan çayın kıyısında boy gösteren yazlık kafenin karşısında buluverdi.” (Ahmedova, 2012: 87). Yazarın yaptığı bir diğer tasvir de kafedir. “İstemsizce kafeye doğru bir iki adım attı. Henüz akşam karanlığı çökmediği için mi kafe sakindi ve insan kalabalığı yoktu. Serili bembeyaz masa örtüleri, konforlu masalar insanı kendine çağırıyordu.” (Ahmedova, 2012: 87). Bu hikâyede açık mekân olarak avlu, yurt dışında bir yer, çay ve cadde kullanılmıştır. Bu mekânlardan yurt dışı ile ilgili bir bilgi verilmez. Kapalı mekân olarak ise ev, kafe ve tramvay istasyonu kullanılmıştır.

Kristal Vazo hikâyesi bir pazar yerinde geçer. Pazar yerinde satıcı olan ihtiyar bir teyze vaktiyle eşinin aldığı kristal vazoyu gelen müşterisine satmaktan vazgeçer. Yazar

mekân tasvirlerine bu hikâyesinde de yer vermiştir: “Büyük binanın aşağısındaki pazar yeri oldukça hareketliydi. Komşu olan ihtiyar kadınlar kısa iskemlelerde oturuyordu. Zaman geçirmek için satış yapıyorlardı. Önlerinde çeşit çeşit eşyalar seriliydi: rengârenk balonlardan tutun da, kavanoz kapakları ve porselen tabaklara kadar...” (Ahmedova, 2012: 95). Yazarın en kısa hikâyelerinden biridir. Açık mekân olarak pazar yeri kullanılmıştır. Kapalı mekân yoktur.

Nöbette hikâyesinde olaylar hastanede cereyan eder. Yazar hemen hemen açık mekân hiç kullanmamıştır. Hikâye, nöbete kalan bir kızın futbolcu bir hasta ile olan diyalogunu konu alır. Bu hikâyede açık mekân olarak gül bahçesi, kapalı mekân olarak da tüm olayların geçtiği hastane yer alır. Ayrıntılı tasvirlerle rastlanmaz.

Gönderilmeyen Mektup hikâyesi yazarın en hacimli hikâyelerinden biri olup bir kızın taşındığı evde tesadüfen bulduğu bir mektubu okumasıyla başlar. Olaylar daha çok evde cereyan eder. Yazar evi şu şekilde tasvir eder: “Ev, yemyeşil ağaçlar ortasında gölgelik bir mevkide yer alıyordu.” (Ahmedova, 2012: 102). Mekânın insan psikolojisine değinen yazar evi ayrıntılı bir şekilde tasvir ederek okura görsel bir şölen sunar. “Ev, gerçekten de güzeldi. Tertemiz, rahat. Pencerenin camları daha dün temizlenmiş gibi parlıyordu. Kolalanıp asılan kapı perdeleri de yeni asılmış gibi hâlâ kolalıydı.” (Ahmedova, 2012: 102). Yazar, kişiler ve mekânları birbirine harmanlayarak hikâyeyi zengin kılmış ve okurun beğenisine sunmuştur.

Elem hikâyesi yazarın ikili ilişkiler üzerine kaleme aldığı bir eserdir. Hikâyedeki ilk mekân sokaktır. Hikâyenin kahramanlarından biri olan Kemale güzellik uğruna kuaför salonunun yolunu tutar. Yazar sokak ve kuaför salonuyla ilgili bir tasvirde bulunmaz. Yalnızca isim olarak geçen mekânlardır. Olaylar sabit bir mekânda geçmez. Kemale konuşmak için beklediği beyefendi ile büyük restorandın karşısındaki çiçek bahçesinde buluşur. Mekân tasvirlerinin yoğunlukta olmadığı bir hikâyedir. Açık mekân olarak ismi belirtilmeyen bir sokak ve çiçek bahçesi tercih edilmiştir. Kapalı mekân olarak da ev, kuaför salonu ve yalnızca büyük olduğu belirtilen restorandır.

Merkezdeki Kız hikâyesinde yazar Gülnaze adında bir kızın yakın arkadaşı Risalet’ten onun için bir iyilik yapmasını rica etmesiyle başlar. Hemen hemen açık mekâna hiç yer verilmez. Açık mekân olarak yalnızca Risalet’in yolda yürüyerek evine

geçtiği ile ilgili bilgi verilir. Sokak, mahalle bildirilmez. Kapalı mekân olarak da enstitü, ev, oda ve Risalet'in arkadaşının ricası üzerine Devran'la konuşmak için gittiği resim atölyesi kullanılmıştır. Ayrıntılı tasvirlerle yer verilmez.

Mutluluğun Rengi hikâyesinde yazar mutluluğun rengini çizmek için seçtiği bir manzara karşısında oturan bir kızın yol üzerinde karşılaştığı bir çocukla olan diyaloglarını ele alır. Yazar bu hikâyesinde kapalı mekânlara yer vermemiştir. Olaylar açık havada cereyan eder. Yazar, mutluluğun resmini çizmek için doğanın kucağına oturan ismi belli olmayan kız üzerinden doğanın insan üzerinde bıraktığı o mutluluğu mekân tasvirleriyle birleştirerek okuyucuya sunmuştur. Hikâyede geçen cadde şöyle tasvir edilmiştir. “Patika, büyük yolla birleşti. Göz alıcı lambalar bizi bağrına bastı. Çocuk vedalaşmadan lambaların ışıklarına gömülmüş büyük cadde boyunca koşarak gitti.” (Ahmedova, 1982: 12). Yazarın açık mekân olarak tercihi yalnızca ismi belirtilmeyen bir cadde ve dağdır.

Deniz, İnsanlar hikâyesinde yazar, sahil kenarında resim çekmeye çalışan bir kız ve bir gencin sanat üzerine konuşmalarını ele alır. Olaylar daha çok denizde ve sahil kenarında, kumda cereyan eder. Yazar mekân olarak denizi tercih etmiştir. Yazar bu hikâyesinde de tasvirlerle yer vermiştir. “O, bu denizden geçip gittiğinde yine bir kıyıya yakın olacağını, ucu bucağı görünmeyen yemyeşil, harikulade renklerle örtülü ıslıklı şehirlere giden geniş otobanlarla, demir yolu raylarıyla ve attığı her adımda kendine has fikri olan bir zümreyle karşılaşacağını tasavvur etti.” (Ahmedova, 1982: 51). Hikâyede geçen açık mekânlar sahil, deniz, bağ, ismi belirtilmeyen bir şehir, eski bir sokak, otoban ve demir yolu raylarıdır. Kapalı mekân olarak da kulübe, çadır ve tuğlalı bir bina seçilmiştir.

Günlükten Bir Sayfa yahut Harikulade Bir Mektup hikâyesinde yazar ismi belirtilmeyen bir dosta yazılmış bir günlükten yahut bir mektuptan alınmış kareleri anlatır. Yazarın kendi kendine yaptığı hoş bir sohbetir. Mekân sınırlıdır ve ayrıntılı tasvirlerle yer yoktur. Olaylar daha çok köyde cereyan etmektedir. Dolayısıyla açık mekân olarak köyü, kapalı mekân olarak da evi almamız mümkündür.

Vedalaşmak hikâyesinde yazar, Rihsî teyze adında bir kadının hasta olan arkadaşının evine ziyaret etmesiyle başlar. Hikâyede mekân olarak daha çok ev tercih

edilmiştir ve olaylar orada cereyan eder. Yazar mekân konusunda ayrıntılı tasvirlerle yer vermez. Hikâyede kullanılan açık mekânlar adı belli olmayan köy, sokak ve arktır. Kapalı mekânlar ise ev ve odadır.

Şebnemli Duygular, hikâye içinde hikâye tekniğiyle yazılmış, olay örgüleri farklı üç hikâyeden oluşur. Bu sebeple yapı unsurları ayrı ele alınacaktır. *Hatırlama* hikâyesi yazarın *Şebnemli Duygular* adı altında topladığı üç küçük hikâyeden birisidir. Bu hikâye bir ninenin ölümünün ardından ailesinin cenaze evinde toplanıp ona olan derin saygı, sevgi ve özlemini anlatır. Yazar bu hikâyesinde ayrıntılı mekân tasvirleri yapmaz. Açık mekân olarak mezar; kapalı mekân olarak da ev, oda, veranda ve eyvan kullanılmıştır. *Bir Gece* adlı hikâyesinde yazar öldü sanılan oğlunun eve gelmesiyle başlayan olayları konu edinir. Hikâye daha çok kapalı mekân olarak kabul ettiğimiz ev ve oda içinde şekillenir. Açık mekân hemen hemen yoktur. Yazar bu hikâyesinde tasvirlerle yer vermez. *İtiraf* hikâyesi yazarın *Şebnemli Duygular* adı altında topladığı hikâyelerin sonuncusudur. Zeba adında bir kadının eşi tarafından aldatılışını ve kendisine ettiği itirafı konu edinir. Zeba, Hamide adında bir arkadaşının ısrarı üzerine bir mekâna davet edilir ve orada eşinin onu kimle aldattığını görür. Bu hikâyede mekân olarak Zeba isimli aldatılmış kadının Hamide adlı arkadaşının zoruyla gittiği gecede kapalı mekândır. Yazar bu hikâyesinde açık ve kapalı mekân neredeyse hiç kullanmamıştır ve tasvire de yer vermemiştir.

1.3.ZAMAN

Zaman anlatmaya bağlı metinlerin en karmaşık yapı unsurlarından biridir. Zaman süregelen bir kavram olup sınırlandırabileceğimiz bir olgu değildir. Yazar anlatıcıya verdiği anlatma görevini anlatıcı, belirli bir zaman diliminde okuyucuya aktarmak zorundadır. Yapı unsuru olarak zamanın karmaşıklığı da buradan kaynaklanmaktadır. Edebi eserlerde üç farklı zaman algısı bulunmaktadır. Araştırmacılar bu zamanları farklı isimlendirmekle birlikte her bir zaman aralığı eserlerde net bir şekilde görülür. Edebi bir terim olarak zaman TDK'nin *Büyük Türkçe Sözlüğü*'nde "*Bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vakit.*" (TDK, 2011: 2641) şeklinde geçmektedir. Her anlatının bir zamanı vardır. "*Zaman yaşamın öznel süreçlerini, sözüm ona nesnel ölçütlerle belirlemek amacıyla üzerinde anlaştığımız bir kurguysa eğer,*

anlatı ve zaman birbirinden ayrı düşünülemez.” (Parla, 2018: 231). Buna göre zamanı üç başlıkta inceleyebiliriz.

1. Nesnel (Kozmik) Zaman: Zaman kavramı içerisinde ele alınan en geniş zamandır. Nesnel zaman, edebi metinlerin dışında var olan *“Toplumların yaşamış oldukları somut, gerçek zamandır.”* (MEB, 2019: 134). Ma’suma Ahmedova’nın hikâyelerinin kozmik zamanı Sovyetler Birliği Dönemi (1917-1991) ve Özbekistan’ın bağımsızlığını kapsayan 1991 ve sonrasıdır.

2. Vaka (Olay) Zamanı: Vaka zamanı kozmik zamanın içerisinde bir zaman dilimidir. Anlatmaya dayalı metinlerde nesnel zaman geniş bir zaman dilimini kapsadığından yazar/anlatıcı tarafından ele alınamayabilir. Vaka zamanı nesnel zaman içinden seçilir. Ayrıca vaka zamanı anlatma zamanı ile karıştırılabilir. *“Bir vak’a-veya olay- hiçbir zaman sığağı sığağına anlatılamayacağına göre vak’a zamanı ile anlatma zamanı arasında geçen süreyi de hesaba katmak, roman sanatı açısından bu süreyi de gözden uzak tutmamak gerekir.”* (Tekin, 2020: 125). Ma’suma Ahmedova’nın hikâyelerinde vaka zamanı çok dar bir zamana tekabül eder.

3. Anlatma Zamanı: Anlatmaya dayalı metinlerde olayın geçtiği vaka zamanı ile anlatma zamanı farklılık arz eder. Yazar/anlatıcı olayı yaşadığı ve anlattığı zamanı eş tutmayabilir. *“Eserde nakledilen bir vaka, bir de onun anlatılma işi olduğu daha önceki bölümlerden anlaşılmış olmalı. Vaka, bir müddet zarfında cereyan eder. Anlatıcı bu vakayı, vaziyete göre, yine bir müddet zarfında öğrenir ve nakleder... Vaka ve anlatma zamanı itibarî olmalarıyla bildiğimiz zamandan ayrılırlar.”* (Aktaş, 1998: 117-118). En açık haliyle anlatma zamanı olayların öğrenilip anlatıldığı zamandır. Anlatma zamanı verilirken geriye dönüşlerden ve hatırlatmalardan yararlanır.

Çalışmamızın bu bölümünde Ma’suma Ahmedova’nın hikâyeleri zaman açısından şu şekildedir:

Bayramlık hikâyesinde yazarın vermiş olduğu bilgiye dayanarak eserin 1977 yılında kaleme alındığını görüyoruz. Bu bağlamda hikâyenin nesnel zamanı Sovyetler Birliği Dönemi’dir. Eserin vaka zamanı ise Mayıs Bayramı öncesinde herhangi bir günün sabahıdır. Ayrıca o gün Taşpolat’ın maaş günüdür. Fakat o gün net olarak verilmemiştir. *“Hanımı sabahleyin, ‘İki günde bir içip içip dolaşacağına işte, mayıs geliyor, çocuklara öyle çok olmasa da biraz üst baş alsan ya’ dedi. O, ‘Ne yani çocuklar*

çıplak mı sanki? Bugün maaşı alalım bakalım’ diye cevap verdi.” (Ahmedova, 2012: 2). Eserde geçen bir zaman da geriye dönüş tekniğiyle Taşmet kişisi için verilir: “Taşmet denilen birisi vardı. O da beş yıl içinde hatırı sayılır derecede zengin oldu.” (Ahmedova, 2012: 5). Vaka zamanı ile anlatma zamanı arasında fark gözlemlenmemiştir.

Mecburiyet hikâyesinde yazarın vermiş olduğu bilgiye dayanarak bu eserin de 1977 yılında kaleme alındığını görüyoruz. Kolhoz, komünist rejim sırasında kullanılan bir kooperatif biçimidir. Eserde mekân kolhozda geçer. Bu bağlamda eserin nesnel zamanı Sovyetler Birliği Dönemi’dir. Eserin vaka zamanı haziran ve eylül aylarına, hasat zamanına tekabül eder. “Tam da ürünlerin olgunlaşma zamanı, hasat dönemi.” (Ahmedova, 2012: 17). Hikâyedeki bir diğer zaman kavramlarından biri de on beş yılı aşkın bir süredir işten çıkan Mirhaydar Başkan’dır. “Mirhaydar Başkan’ın işten çıkarılması üzerinden tam on beş yılı aşkın bir süre geçse de birinin yapacak olduğu bir zulüm karşısında hemen akıllara geliyordu.” (Ahmedova, 2012: 15). Yine yazar zaman olarak öğle vaktinden sonraki zaman dilimine dikkat çeker. “Öğleden sonra sıcak hava yerini serinliğe bırakıyor.” (Ahmedova, 2012: 17). Nadir kişinin geçen yıl çilli yoncaların yarısını biçtiğini yazan yazar, zaman unsuru olarak bu zaman dilimini de dile getirmiştir. “Geçen yıl Nadir, çilli yoncaların yarısını biçmişti.” (Ahmedova, 2012: 17). Vaka zamanı ile anlatma zamanı paralellik gösterir. “Bugünden tezi yok, reisten arabayı isteyin.” (Ahmedova, 2012: 15).

Şehre Seyahat hikâyesinde yazarın vermiş olduğu bilgiye dayanarak eserin 1978 yılında kaleme alındığını görüyoruz. Bu bağlamda eserin nesnel zamanı Sovyetler Birliği Dönemi’dir. Eserin vaka zamanı eşini pazar günü hava güzel olursa şehre götüreceğine dair söz veren, adı belirtilmeyen bir adamın cumartesi sabahıyla başlayıp pazar gününü de içine dahil ettiği dilimi kaplar. “Ertesi gün ise pazar. Kocasının tabiatını biliyor: Verdiği sözden döndüğünü hiç hatırlamıyor.” (Ahmedova, 2012: 13). Eserde ayrıca yazar, geriye dönüş tekniğiyle geçmişe, farklı zaman dilimlerine gider. Hikâyenin başkişilerinden olan kadının çocukluğunda, Mayıs Bayramı’nda, şehre gittiği bir hatırası nakledilir. “Yine bir keresinde, henüz daha genç bir kızken, babası ile şehre gittiğini hatırlıyordu. Aklında bariz bir şekilde hatırlayabildiği bir şey yoktu ama rüzgârda salınan rengârenk kabarcıklar, parlak kırmızı çiçeklerle süslü olan birçok

çocuk aklında. Herhâlde o zaman Mayıs Bayramı olsa gerekti." (Ahmedova, 2012: 9). Yazar dar bir zaman kullanmıştır. Vaka zamanı ile anlatma zamanı paralellik gösterir.

İyi İnsan hikâyesinde yazarın vermiş olduğu bilgiye dayanarak eserin 1979 yılında kaleme alındığını görüyoruz. Bu bağlamda eserin nesnel zamanı Sovyetler Birliği Dönemi'dir. Eserin vaka zamanı ve anlatma zamanı aynı zamandır. Eserde belirli bir zaman aralığı yoktur. Eserde geçen zaman herhangi bir gündür. "Fakat bugün... Henüz hanımına bir şey söylemese de o söylene söylene, 'İnsanda biraz insaf olmalı, her verileni içmek mi gerek? Aslında size, sen de insan mısın dermiş gibi bir muamelede bulunuyorlar. Fakat serçe kadar beyniniz bir türlü anlamıyor' diyerek düşene bir tekme de o vurdu adeta." (Ahmedova, 2012: 21). Yazar ara ara farklı zamanlara dikkat çekmektedir ve bunu olayın akışını keserek parantez içinde ifade eder: "Askerden döndüğü zaman (Bu olayın üzerinden, elbette hayli vakit geçmişti), mahallenin ortasındaki o ihtişamlı tepeye çıkıp, "Ooo, bu ne güzellik!" diye söylediğini dört değil, iki kişi duymuş." (Ahmedova, 2012: 20).

Yeğenimin Hikâyesi hikâyesinde yazarın vermiş olduğu bilgiye dayanarak eserin 1981 yılında kaleme alındığını görüyoruz. Bu bağlamda eserin nesnel zamanı Sovyetler Birliği Dönemi'dir. Eserin vaka zamanı ve anlatma zamanı genellikle şimdiki zamandır. Fakat şimdiki zamanla ilgili bir detay verilmemiştir. "Biz evde üç kişi yaşıyoruz: Ben, Kahhar ağabeyim ve ninem. Bizim dışımızda evde eşeğimiz, kedimiz ve bir de küçük köpeğimiz var. Ben altıncı sınıfta okuyorum. Kahhar ağabeyim şoför. Yakında askere gidecek. O sebeple önceki gün saçlarını kestirip geldi." (Ahmedova, 2012: 25).

Sıradan Hikâye'de yazarın vermiş olduğu bilgiye dayanarak eserin 1982 yılında kaleme alındığını görüyoruz. Bu bağlamda eserin nesnel zamanı Sovyetler Birliği Dönemi'dir. Bu eserde vaka zamanı ile anlatma zamanı arasında fark belli değildir. Vaka zamanı ise birkaç farklı zamandan oluşur. Genel itibarıyla bu zaman yağmurlu bir öğle vaktidir.

"Mevcude abla, alçak pencereden sokağa doğru bakarak şöyle söyledi: Dışarıda yağmur çiseliyor. Dükkâna doğru giden kızcağız, aşırı derecede ıslanmış ve alnına yapışmış olan saçlarıyla penceremizin önünden hızlıca geçti.

— Bu havada! Hilâle hoşnut olmayan bir ifadeyle yüzünü döndü.

— Şimdi keser. Peki, ben hızlıca gidip geleyim.

Mevcude ablanın sözüne hiç kimse itiraz etmiyordu.

O, çarçabuk öğle yemeğini alıp geldi. Pazardan bulup buluşturup getirdiği bir dünya lafla, bu öğle vakti de geçip gitti.” (Ahmedova, 2012: 33).

Eve Dönüş hikâyesinde yazarın vermiş olduğu bilgiye dayanarak eserin 1984 yılında kaleme alındığını görüyoruz. Bu bağlamda eserin nesnel zamanı Sovyetler Birliği Dönemi’dir. Eser incelendiğinde vaka zamanına dair iki bilgi dikkati çekmektedir. Bunlardan ilki Sadullah adındaki gencin annesini görmek üzere sonbaharın son demlerinde köye doğru yola koyuluşudur. Vaka zamanı sonbaharın herhangi bir günüdür. “Sonbaharın son demleriydi.” (Ahmedova, 2012: 39). Bir diğer vaka zamanı ise ilkbaharın ilk günlerinden biridir. “Şaka yapacak vakit nerede, zaman ilkbaharı çalmaya başlıyor ve toprağa pamuk tohumu ekme vakti yaklaşıyordu.” (Ahmedova, 2012: 44). Bu eserde vaka zamanı ile anlatma zamanı arasında on on beş günlük bir zaman dilimi vardır. Anlatıcı mektubu almasından on beş gün sonra vakayı anlatmaya başlar. “Ansızın, annesinden endişelendiren bir mektup geldi. Tuhaftır, yakın zaman önce, bundan on, on beş gün öncesinde annesinden bir mektup almış ve hemencecik alışlagelmiş dualarla ve selamla birlikte on beş som koyup göndermişti.” (Ahmedova, 2012: 39).

Başka Günler hikâyesinde yazarın vermiş olduğu bilgiye dayanarak eserin 1989 yılında kaleme alındığını görüyoruz. Bu bağlamda eserin nesnel zamanı Sovyetler Birliği Dönemi’dir. Eserde vaka zamanı yaz mevsiminin sonları yahut sohbaharın başlangıcına tekabül eder. Olaylar sıcak bir günün sabahıyla başlar. “Ağacın altına serili olan yapraklar, başka başka renklerde parıldadı. Sürü halindeki serçeler cıvıltılar eşliğinde verandaya kondu.” (Ahmedova, 2012: 46). Eserin vaka zamanı ve anlatma zamanı aynıdır.

Yağmurda hikâyesinde yazarın vermiş olduğu bilgiye dayanarak eserin 1989 yılında kaleme alındığını görüyoruz. Bu bağlamda eserin nesnel zamanı Sovyetler Birliği Dönemi’dir. Vaka zamanı yağmurlu bir ilkbahar günüdür.

“— Hava durumunu öğrendikten sonra yapıverseydin ya işini.

— Doğru yavrum, bin kere dinlesen de dinlemesen de ilkbahar havası işte. İnanmak mümkün değil, diyen ihtiyar kadın soluk aldı.” (Ahmedova, 2012: 54). Vaka zamanı ve anlatma zamanı aynıdır.

Taci Ablanın Bohçası hikâyesinde yazarın vermiş olduğu bilgiye dayanarak eserin 1990 yılında kaleme alındığını görüyoruz. Bu bağlamda eserin nesnel zamanı Sovyetler Birliği Dönemi’dir. Vaka zamanı ile anlatma zamanı arasında oldukça uzun bir zaman olmasına rağmen bu zaman açık bir şekilde ifade edilmemiştir. Fakat eserin gidişatından kahramanın yetişkinlik döneminden geriye dönüp çocukluk çağında kardeşiyle yaşadığı bir olayı anlatması eserin iskeletini oluşturmaktadır. Anlatma zamanı belli değildir. “İstemsizce güldüm. O sırada gözümün önünde çocukluk anılarım canlandı. Şimdi kız kardeşime aklımdan geçenlerden bahsetmek istiyorum...” (Ahmedova, 2012: 56). Vaka zamanı ise karlı bir kış günüdür. “Dün gecedен beri yağıp duran kar sabaha karşı dindi. Kuşluk vaktiyle birlikte yavaş yavaş erimeye başladı. Yer, vıcık vıcık çamur oldu. Fakat ayaz ve nem, bedenleri sızlattı.” (Ahmedova, 2012: 56).

Birinin Hayatı hikâyesinde yazarın vermiş olduğu bilgiye dayanarak eserin 1993 yılında kaleme alındığını görüyoruz. Bu bağlamda eserin nesnel zamanı Bağımsızlık Dönemi’dir. Vaka zamanı net olmamakla birlikte bir cuma gününü işaret eder. Ardından Ekber’in iki gün çalışmadığı cumartesi ve pazarı dâhil edersek vaka zamanının üç günden oluştuğunu söyleyebiliriz. “Parmaklarıyla gün sayıyordu. İki gün çalışsa cumartesi ve pazar dinlenirdi. Nasılsa iki gün var, nasipse oturup çalışacak.” (Ahmedova, 2012: 72). Vaka ve anlatma zamanı aynıdır. Ayrıca eserde geriye dönüşler de yaşanmıştır. Hikâyenin kahramanlarından Ekber babasıyla yaşadığı günleri şu şekilde aktarmıştır: “Aklına babasının içip geldiği günler geldi. O, böyle zamanlarda ya arkadaşına gidiyor ya da karşıdaki tepeye giderek kafasını dinliyordu. Tepeden avuç içi gibi görünen köyün manzarası karşısında büyülenip evdeki huzursuzluğu unutuyordu.” (Ahmedova, 2012: 74).

Yolda hikâyesinde yazarın vermiş olduğu bilgiye dayanarak eserin 2004 yılında kaleme alındığını görüyoruz. Bu bağlamda eserin nesnel zamanı Bağımsızlık Dönemi’dir. Vaka zamanı net bir tarih verilmese de yağmurlu bir günün sabahından öğlene kadar olan süreçtir. “Sabahtan beri hava iyice bozdu. Gökyüzüne toplanan kapkara bulutlar sağanak yağmuru da beraberinde getirdi.” (Ahmedova, 2012: 80).

“Şimdi yola koyulmazsa olmaz. Vakit de öğleni geçiyordu.” (Ahmedova, 2012: 82). Vaka zamanı ve anlatma zamanı aynıdır. Eserde yer yer geriye dönüşlere rastlanır. “İhtiyar adam, geçen yıl hasta yatan kızında kaldığı gün gelin damat dinlemeden, sabah ezanla korka korka, gizli saklı eve girmeye çalışan hanımını önüne katıp kovdu.” (Ahmedova, 2012: 81).

Kader hikâyesinde yazarın vermiş olduğu bilgiye dayanarak eserin 2004 yılında kaleme alındığını görüyoruz. Bu bağlamda eserin nesnel zamanı Bağımsızlık Dönemi’dir. Vaka zamanı net bir tarih verilmemekle birlikte yaz mevsiminin son günlerinden herhangi biridir. “Bir anda kendini yazın son demlerine doğru yeniden durulan berrak, hoş ve büyükçe olan çayın kıyısında boy gösteren yazlık kafenin karşısında buluverdi.” (Ahmedova, 2012: 87). Vaka zamanı ve anlatma zamanı aynıdır. Eserde yer yer geriye dönüşlere rastlanır. “O, önceki gün, ‘Vesile size bir damat adayı buldum. Hanımı vefat etmiş. Kendisi de doçent, eğitilmiş biri’ diyerek müjde vermişti.” (Ahmedova, 2012: 85).

Kristal Vazo hikâyesinde yazarın vermiş olduğu bilgiye dayanarak eserin 2005 yılında kaleme alındığını görüyoruz. Bu bağlamda eserin nesnel zamanı Bağımsızlık Dönemi’dir. Vaka zamanı net olarak belirtilmemekle birlikte güneşli bir gündür. “Kız, vazoyu elinde dikkatle inceledi. Kristal, güneşte parlıyordu.” (Ahmedova, 2012: 95). Vaka ve anlatma zamanı aynıdır.

Nöbette hikâyesinde yazarın vermiş olduğu bilgiye dayanarak eserin 2007 yılında kaleme alındığını görüyoruz. Bu bağlamda eserin nesnel zamanı Bağımsızlık Dönemi’dir. Eserde vaka zamanı incelendiğinde zaman öğle vaktini geçmiş bir sabah ile başlayıp hastanede hızla geçen bir akşam vakti ve geceyi kapsar. “Hastanede hızla geçen bir akşam oldu.” (Ahmedova, 2012: 98).

— Teşekkürler. Öyleyse iyi geceler.

— Allah rahatlık versin. Habibe böyle dedikten sonra kendinde de o hafifliği hissetti.

Gece oldu. Odalarda en ufak bir ses yoktu, her yer sessizliğe gömülmüştü.” (Ahmedova, 2012: 101). Eserde geriye dönüşlere de rastlanır. “Yengesi bu sebeple

şöyle diyordu; ‘Bu yüzden arkadaşın da çok. Bir derdi olduğunda gelip sana anlatırlar’ diyerek konuşmanın sonuna doğru fısıltıyla eklerdi.” (Ahmedova, 2012: 100). Eserde vaka zamanı ve anlatma zamanı aynıdır.

Gönderilmeyen Mektup hikâyesinde yazarın vermiş olduğu bilgiye dayanarak eserin 2008 yılında kaleme alındığını görüyoruz. Bu bağlamda eserin nesnel zamanı Bağımsızlık Dönemi’dir. Yazarın mektup tekniğini kullandığı en hacimli hikâyelerinden biridir. Yazar vaka zamanı üzerine ayrıntılı bilgilere yer vermemiştir. Zaman herhangi bir günün sabahında başlayıp öğle vaktinden sonraya kadar uzanır. “Ev sahibinin evine gittiğimde vakit öğleni geçiyordu.” (Ahmedova, 2012: 106). Eserde vaka zamanı ve anlatma zamanı aynıdır.

Elem hikâyesinde yazarın vermiş olduğu bilgiye dayanarak eserin 2009 yılında kaleme alındığını görüyoruz. Bu bağlamda eserin nesnel zamanı Bağımsızlık Dönemi’dir. Eserin vaka zamanı net değildir. Olay örgüsünden herhangi bir iş günü olduğu çıkarılır. Bu günün sabahtan akşama bir gün olduğu görülür. “Akşam oldu. (...) İçini pişmanlık bürüdü. Saatine baktı. Saat tamı tamına 19.30’du.” (Ahmedova, 2012: 110). Vaka zamanı ve anlatma zamanı aynıdır.

Merkezdeki Kız hikâyesinin nesnel zamanıyla ilgili bir bilgi saptanamamıştır. Vaka zamanı kesin olarak belirtilmemekle birlikte hikâyenin ana kişilerinden biri olan Risalet’in arkadaşının ricası üzerine ertesi gün kalkıp arkadaşının gönül verdiği Devran’ın yanına gitmesiyle başlayıp sonrasında günlerin birbirini kovaladığı zaman dilimini kapsar. “Günler günleri kovalarken zamanın nasıl geçtiğini anlamadı.” (Ahmedova, 2012: 121). Vaka ve anlatma zamanı aynıdır.

Mutluluğun Rengi hikâyesinin nesnel zamanıyla ilgili bir bilgi saptanamamıştır. Vaka zamanı yaklaşan bir akşam vaktiyle başlar ve ertesi günkü oluşacak olan kızılığa kadar devam eder. “Güneş batmaktaydı ve kıpkızıl bir şafak semayı ateşe veriyor gibi görünüyordu.” (Ahmedova, 1982: 9). Yazar vaka zamanı ile ilgili ayrıntılı bir bilgi vermez. Vaka zamanı ve anlatma zamanı aynıdır.

Güneşli Gün hikâyesinin nesnel zamanıyla ilgili bir bilgi saptanamamıştır. Yazarın kitabına adını verdiği hikâyedir. Vaka zamanı güneşli bir güz gününün sabahından başlayıp akşamına değin geçtiği süreyi kapsar. “Güzün günler kısa olur.

Güneş, göz açıp kapayıncaya kadar akşam oluyor. Bu konu üzerine şehirde durup düşüneni hiç görmemiştim.” (Ahmedova, 1982: 32). Vaka ve anlatma zamanı aynıdır. Yazarın geriye dönüşlere başvurduğunu bu eserde de görmekteyiz. “Ne kadar güzel zamanlardı. Ninesi rengi kaçmış kalın bir keçenin üstüne serili kumaş parçalarının arasına oturarak müşterilerini karşılardı. Torunu o günleri çok iyi hatırlıyordu.” (Ahmedova, 1982: 32).

Deniz, İnsanlar hikâyesinin nesnel zamanıyla ilgili bir bilgi saptanamamıştır. Yazar bu hikâyesinde de dar bir zaman kullanmıştır. Vaka zamanı deniz kenarında güneşli bir günle başlar ve akşam karanlığına kadar devam eder. “Güneş nihayet ufkun gerisinde kayboluverdi. Etraf yavaş yavaş gecenin rengine hazırlanmaya başladı.” (Ahmedova, 1982: 51). Vaka zamanı ve anlatma zamanı aynıdır.

Günlükten Bir Sayfa yahut Harikulade Bir Mektup hikâyesinin nesnel zamanıyla ilgili bir bilgi saptanamamıştır. Bu kısa hikâyede de dar bir zaman söz konusudur. Vaka zamanı herhangi bir bahar günü ve akşamıdır. “Düğünlerin her bir ânı hatırımda unutulmaz izler bırakıyordu. Evet, bir bahar akşamı. Fakat benim bildiğim, duyumsayabildiğim, içinde büyüdüğüm bahar değildi.” Ahmedova, 1982: 60). Vaka zamanı ve anlatma zamanı aynıdır.

Vedalaşmak hikâyesinin nesnel zamanıyla ilgili bir bilgi saptanamamıştır. Vedalaşmak hikâyesinde vaka zamanı diğer hikâyelerin aksine uzun bir zaman dilimini kapsar. Ve birden fazla vaka zamanı bulunmaktadır. Bunların biri bir sonbahar günüdür. Fakat tam zamanı belli değildir. “Avludaki ağaçlar sonbahar rüzgârıyla usul usul salınıyordu. Kerevetin bitişiğindeki elma ağacından tam olgunlaşmış bir elma küt diye düştü.” (Ahmedova, 2013). Hikâyede zaman geçişleri çok sık kullanılmıştır. Sonbaharla başlayan vaka zamanı kış aylarında devam eder. “Kışın sert soğuğu dişleri tir tir titretiyordu. Köyde düğünler kışın oluyordu. Sebebi mi? Çünkü köy sakinleri çiftçi olduğu için yazın her anı önemliydi. Mahsulü derleyip topladıktan sonra kışın rahatça ayaklarını uzatarak düğün yapıyorlardı.” (Ahmedova, 2013). Vaka zamanının her biri anlatıcı tarafından şimdiki zamanda yaşanıyormuş gibi anlatılmaktadır. Bu da vaka zamanı ile anlatma zamanının aynı olduğuna işaret eder. Yer yer geriye dönüşlerle geçmiş zamana da geçiş söz konusudur. “Daha sonra aralarına komşu köyden mahallelerine taşınan Memleket de katıldı. Çok hareketli, enerjikti. Kısaca düğünler,

yaslar hiçbir şey onsuz geçmezdi. Hepsine yetişirdi, Allah affetsin. Rahile oğlunu evlendirdiğinde erkek kıyafeti giyerek oynayıp düğünü oldukça şenlendirmişti. O zamanki düğünler eğlenceli geçiyordu. Şimdikilerine hiç benzemiyordu.” (Ahmedova, 2013).

Şebnemli Duygular adlı hikâye, "hikâye içinde hikâye" tekniğiyle yazılmış modern bir hikâyedir. Hikâye bir duygunun üç farklı hikâyesini yazmıştır. *Hatırlama*, *Bir Gece*, *İtiraf* bölümlerinden oluşur. Bu üç hikâye yapı unsurları bakımından birbirinden farklılık göstermektedir. Bu bağlamda zaman unsurunu da ayrı ayrı değerlendirmek gerekliliği hasıl olmuştur. Her üç hikâyede de vaka zamanı ile anlatma zamanı aynı zaman diliminde geçer. *Hatırlama* hikâyesinde vaka zamanı soğuk bir kış akşamıdır. “Akşam çöktü. Bütün gün kapıda oturan ölen kişinin yakınları yerlerinden kalktılar.

Kapının bitişiğindeki ılıman odaya girdiler.

Acılı kadınların ağlamaları dindi.

— Bugün hava az soğuk değildi.

— Ne de olsa kışın en soğuk günleri." (Ahmedova, 2017). Ayrıca yer yer geriye dönüşlere başvurulmuştur. “Bir gün Talip’in ayağı kırılmış, yatıyordu. Ona yardımcı olan Allah’ın cezası eşi de gitmiş. Daha sonra halam beni yanına çağırıp adamakıllı nasihat etmişti. Şeytana uyma, gelinini al gel, dedi.” (Ahmedova, 2017). *Bir Gece* isimli iç hikâyede ise belirli bir zaman yoktur. Hikâye, bir hayal ile başlar. Nezaket isimli kadın oğlunun cenaze töreninde ölen oğlunu hayal eder. Zaman olarak soyut bir zaman karşımıza çıkar. Zaman için bir cenaze günü diyebiliriz. *İtiraf* isimli iç hikâye yine zaman açısından bir bilgi vermez. Arkadaşı Hamide ile dolaşan Zeba isimli kadın, eşinin metresini sokakta görünce eşinin onu anlattığı zamana dikkat çeker. Bu şekilde geriye dönüşlere yer verir: “O, kendi kendine hayret etti. Bu kadına karşı neden bir nefret duygusu uyanmamıştı? Neden? Neden geceler boyu ona acı veren, büyük ümitler besleyerek bir yastığa baş koyduğu kocasının sevgilisine dönüşen bu kurnaz kadını gördüğü halde yüzünü dönmedi?” (Ahmedova, 2017).

1.4.HİKÂYELERİN OLAY ÖRGÜSÜ

Anlatmaya bağlı edebi metinlerin en önemli unsurlarından biri de kuşkusuz olay örgüsüdür. “Anlatma esasına bağlı metinlerde olay vazgeçilmez bir unsurdur; çünkü bu metinler bir olay veya bir olay örgüsü çevresinde vücut bulur. Olay, zaman ve mekân içerisinde yer alır. Kişiyi beraberinde getirir. Öyleyse bunların birlikteliği söz konusudur.” (Aktaş, 2017: 41). Diğer bir deyişle olay örgüsü; kişi, mekân ve zamanın birleşiminden oluşur.

Ma’suma Ahmedova’nın hikâyelerindeki epizotlar aşağıdaki gibidir.

Bayramlık

1. Eşinin Taşpolat’tan çocukları için bayramlık istemesi.
2. Taşpolat’ın işe gidişi ve maaşını alıp çocuklarına bayramlık almak için mağazaya gidişi.
3. Taşpolat’ın bayramlıkları alıp evin yolunu tutması.
4. Satıcı kızın yanlış hesap yaptığını fark eden Taşpolat’ın mağazaya geri dönüşü.
5. Satıcı kızın abaküsle yaptığı doğru hesap sonrası Taşpolat’ın evine dönüşü.

Mecburiyet

1. Hanımının ısrarı üzerine dört günden beri yerde bekleyen samanı taşımak için reisten araba istemek için Şerif’in atıyla yola koyuluşu.
2. Şerif’in komşusu Abdurrahim’le karşılaşması ve arabayı alma konusundaki ısrarı.
3. Şerif’in reisin huzuruna varışı.
4. Reis’ten onay alamayan Şerif’in geriye dönüşü.

Şehre Seyahat

1. Kocasının hanımına “Nasipse, seni yarın pazar günü, hava güzel olursa eğer, şehre götüreceğim” demesi üzerine hanımının duyduğu heyecan.
2. Vezire’nin olmayan şeyleri olmuş gibi anlatıp kocasını yerlere göklere sıgdıramayı karşılarında Adalay’ın kayıtsız kalmaması.
3. Ruhit’in on sekiz yaşında bir kızı Vezire’nin üstüne kuma getireceği söylentisi.

4. Kocasının pazar günü hava güzel olursa seni şehre götüreceğim sözünü unuttuğunu sanan hanımının kocasından aldığı cevapla ümit dolması.

İyi İnsan

1. Eş dostun her derdine, her sevincine koşan İkrabay'ın eşi tarafından eleştirilmesi.
2. Hanımının İkrabay'a çocuklarının rızkından çalarak içtiğini söylemesi ve ona hakaret etmesi.
3. Öküz Tacivay'ın İkrabay'a gayrimeşru bir ricada bulunması.
4. İkrabay'ın bu ricayı kıramaması ve karşılığında Rihsivay'ın dükkânından istediği alkolle ödüllendirilmesine karşın Tacivay'ın onu rahatsız etmesiyle bu ödülü reddetmesi ve kendi parasıyla alkol almaya gitmesi.
5. İkrabay'ın eşine olan biteni anlatamayacağını düşünerek etrafı seyre dalışı.

Yeğenimin Hikâyesi

1. Kahhar'ın Metkerim'in kızına gönlünü kaptırması.
2. Tahir'in istemeye istemeye de olsa Kahhar'ın Rana'ya yazdığı mektubu getirmesi.
3. Kahhar ve Rana'nın dere kıyısında buluşması.
4. Rana'nın Kahhar'la alaycı bir tavırla konuşması.
5. Kahhar'ın Rana defterini kapatması ve askere gidişi.

Sıradan Hikâye

1. Atölye çalışanlarından Mevcude ablanın herkes tarafından bir kalkan olarak kullanılması.
2. Atölyeye birden orta boylu, ufak tefek, esmer, otuz beş kırk yaşlarında bir müşterinin gelmesi.
3. Müşterinin pantolon siparişi vermesi ve Sakine ablanın bu görevi Mevcude'ye vermesi.

4. Siparişin teslim edileceği gün müşterinin Mevcude'ye bir demet çiçek göndermesi ve bu durumun atölye çalışanları tarafından büyük bir heyecanla karşılanması.

5. Bu jest karşısında Mevcude ablanın müşterisine karşı beğenisinin oluşup çoluk çocuk hayaline dalması.

6. Mevcude'nin büyük caddelerden birinde kendisine çiçek gönderen müşterisini iki yanında iki çocukla görmesi ve hayallerinin suya düşmesi.

Eve Dönüş

1. Sadulla'nın askerde kalmak istemesi ve ailesinin bu duruma rıza göstermemesiyle köyüne geri dönüşü.

2. Dünyayı görme arzusuyla dolup taşan Sadulla'nın dayısı tarafından yapılan evlilik baskısını kabul etmeyip annesinin de rızasını alarak yola çıkışı.

3. Annesinden endişelendiren bir mektup almasıyla birlikte köyüne tekrardan geri dönüşü.

4. Köyüne gelen Sadulla'nın annesinin iyi olduğunu görmesiyle mektubu kimin yazdığını öğrenmeye çalışması.

5. Sadulla'nın tarlada aheste aheste yürürken Abduveli ağabeyinin kızı Risalet'le karşılaşması. Mektubu Risalet'in yazdığını öğrenmesi.

Başka Günler

1. İhtiyar kadının kuru üzümleri yiyen kuşlar yüzünden geliniyle tartışması.

2. İhtiyar kadının derin hayallere dalması.

3. Şehadet'in Muhiddin tarafından aldatıldığını duyan babasının kumalıkla gün geçmeyeceğini söylemesi ve onu götürmesi.

4. Şehadet'in ikinci kocasına evlat veremeyişi üzerine eşi tarafından baba evine götürülmesi.

5. Şehadet'in çocuğu olan bir adamla üçüncü kez evlendirilmesi ve onu öz evladı gibi benimseyip evlendirmesi.

6. Geçmişteki yaşamına yolculuk yapan ihtiyar kadının geliniyle bir şekilde orta yolda buluşması.

Yağmurda

1. İhtiyar kadının yağmurlu havada yaptığı ekmeklerinin akıp gitmesi.

2. İhtiyar kadının eşikte sırlıslıkla olmuş kızını görmesi.
3. İhtiyar kadının kızına eve geç demesi ve ziyaret sebebini sorması.
4. Adol'un üstü kapalı cevap vermesi.
5. İhtiyar kadının olan biteni anlaması.
6. İhtiyar kadının şükretmesi.

Taci Ablanın Bohçası

1. Gelini ile tartışan Taci ablanın koltuğunun altında bir bohçayla komşusunun kapısının eşiğinde belirmesi.
2. Ev sahiplerinin Taci ablayı eve buyur etmesi ve hürmet etmesi.
3. Ev sahibi kadının Taci ablanın gelininin huysuzluğu hakkında konuşması.
4. Ev sahiplerinin kızlarının Taci ablanın gözünden sakındığı bohçayı açıp içindekilerinin yerine başka şeyler koyması.
5. Taci ablanın erkek kardeşinin gelip onu alması.
6. Taci ablanın geçmişini sığırdığı bohçayı bıraktığı gibi göremeyince içli içli ağlaması.
7. Annenin kızlarını bir hayli azarlayıp Taci ablaya mahcubiyetini bildirmesi ve onu hep güzel anması.

Birinin Hayatı

1. Ekber'in işe giderken peronda ne yapacağını bilmez halde duran, fevkalade bir güzelliğe sahip genç kadının resmini çizmek istemesi.
2. Ekber, eşi Mevlüde'nin onu rahatsız etmemesi için öncesinden pazar alışverişini yapması.
3. Mevlüde'nin müdürle tartıştığını Ekber'e söylemesi. Ekber'in bu durumu öfkeyle karşılaması ve Mevlüde'nin müdürüne hak vermesi.
4. İşe bir süre ara veren Ekber'in perondaki kızı tuvale yansıtmak için derin çaba sarfetmesi.
5. Eşi Mevlüde'nin bu durumu hoş karşılamaması onu para kazanması için işe gitmeye zorlaması ve Ekber'den aldığı olumsuz cevaplarla dayanamayıp yaptığı tuvale terliğini olanca gücüyle fırlatması.

6. Mevlüde'yi kovan Ekber, trende uyandığında bu durumun gerçek mi rüyayı olduğunu düşünmesi ve kendini buz gibi bankın üzerine bırakması ve arkasından kendisine doğru uzanan elin genç kadının olduğunu fark etmesi.

Yolda

1. Rehber teyze torunlarına naneli samsa yapmak için bozuk bir havada yola çıkar.
2. Rehber teyzenin geriye dönmek gibi bir düşünceye kapılsa da gelininin çocuklara karşı tutumu aklına gelince yola devam etmesi.
3. Geçmişinde türlü sıkıntılar çeken Rehber teyzenin oğlunu sevdiği kızla evlendirmesi, sevdiği kızı gelini bilip sayması.
4. Geçmişe dair düşüncelerle oyalanıp duran Rehber teyzenin yağmurda ıslanan başörtüsünü silmesi ve oğullarından beklediği evlatlığı görememesi.
5. Yanından geçen arabanın üzerini pisletmesi. Gençlerin Rehber teyzeden özür dilemesi ve gideceği yere kadar bırakması.

Kader

1. Annesinin evlilik ısrarına dayanamayan Vesile'nin işe gitmek üzere hızla evden çıkışı.
2. İş yerindeki Mehri ablanın Vesile için uygun gördüğü bir beyefendiye numarasını vermesiyle Vesile'nin telaşa kapılması.
3. Beyefendiyle iş yerinin önünde randevulaşan Vesile'nin iş yerinden onu fark etmesi ve hayal kırıklığına uğraması.
4. Vesile'nin o ruh haliyle kendisini bir kafede bulması.
5. Bir süre sonra masaya bir beyefendinin gelmesi ve sonunda onun o beyefendi olduğunu anlamasıyla herkesin mutluluğu için kadeh kaldırmaları.

Kristal Vazo

1. Pazar yerinde satıcı olan ihtiyar kadının tezgâhtaki eşinin vaktiyle aldığı kristal vazoyu kız müşteriye vermek istememesi.
2. İş arkadaşlarının bu durumu çok hoş karşılamaması ve kızın arkasına baka baka uzaklaşması.

Nöbette

1. Hemşire olmasına çok az bir zaman kalan Habibe'nin başhemşire tarafından görevlendirilerek nöbet tutması.
2. Bunu bir fırsat olarak gören Habibe'nin damar yolundan yapılacak iğne için ayağına ilizarov cihazı takılı gencin yanına gitmesi ve gencin ona hoşnut etmeyen bir cevap vermesi.
3. Yaptığı davranıştan pişman olan futbolcu çocuğun Habibe'nin yanına gelerek başından geçen kazayı anlatması ve iğnesini olduktan sonra müsaade isteyip tekrar dinlenmek için Habibe'nin yanından ayrılması.
4. Habibe'nin kendini çiçek ekerken göğsünün üstüne düşen tekerlekli sandalyedeki bir teyzeyle sohbet ediyorken bulması.

Gönderilmeyen Mektup

1. Hikâyede adı belirtilmeyen kahramanın ev arayışı arkadaşı Şevket'in istediği gibi bir ev bulmasıyla son bulur.
2. Kızın, arkadaşıyla gidip ev sahibiyle birlikte evi gezmesi.
3. Ev sahibin çok sevdiği eski kiracı kızın kendisine ait dergi ve kitabı gelip alacağını yeni kiracıya söylemesi.
4. Ev sahibinin önceki kiracısına ait dergi ve kitabın yere düşmesi ve içindeki mektubun kız tarafından okunması.
5. Mektupta yazarlardan sonra kızın telaşa kapılıp ev sahibinin evinin yolunu tutması ve komşusunun ev sahibinin evde olmadığını söylemesiyle ev sahibinden haber beklemesi.
6. Telefonda ev sahibi ile görüşen kızın mektubun sahibinin ağır bir hastalığa tutulduğunu öğrenmesi ve kıza ait mektubun elinde kalakalması.

Elem

1. Kemale'nin sevdiği adamı başka biriyle görüp telaşa kapılması.
2. Kemale'nin arkadaşından borç para isteyip kuaför salonunun yolunu tutması.
3. Kuaförde gerekli işlemleri yaptıran Kemale'nin sevdiğiyle buluşmak için gittiği çiçek bahçesinde aldığı mesaj karşısında derin bir hayal kırıklığına uğraması.
4. Annesinin eve gel demesiyle hazırlanıp otobüse binen Kemale'ye tanımadığı bir delikanlı tarafından gül takdim edilmesi.

Merkezdeki Kız

1. Devran'a bir türlü ulaşamayan Gülnaze'nin arkadaşı Risalet'ten Devran'ı aramasını rica etmesi ve ona ulaştığında kendisine dönüş yapmasını istemesi.
2. Arkadaşını kıramayan Risalet'in Devran'ı araması ve telefonunun kapalı olması.
3. Risalet'in ablasının iki çocukla baba evine geri dönmesi.
4. Gece vakti Risalet'i arayan Gülnaze'nin Risalet'ten Devran'ın bulunduğu atölyeye gitmesini rica etmesi.
5. İçinde binbir korku ile Devran'ın yanına giden Risalet'in Devran'dan duyduklarıyla incinmesi ve orayı terk etmesi.
6. Devran'ın çizdiği Merkezdeki Kız resmine Risalet'i çizmesi ve onun telefonuna "Ben nihayet merkezdeki kızı buldum." notuyla göndermesi.

Mutluluğun Rengi

1. İsmi belirtilmeyen kadın kahramanın resim çizmek için güzel bir manzara seçmesi.
2. Çok geçmeden kızın dokuz on yaşlarında bir çocukla karşılaşması. Yetişkin bir birey edasıyla konuşan çocuğun kıza ne resmi çizdiğini sorması.
3. Mutluluğun resmini çizdiğini söyleyen kızın çocuğa uzun uzun açıklamalar yapması.
4. Yarın için tekrar geleceklerini söyleyen kızın ve çocuğun oldukları yerden ayrılması.
5. Ertesi gün çocuğun gözünü ayırmadığı yoldan babasının geldiğini görmesiyle heyecanla koşup yanına gitmesi.
6. Baba ve evladın gözden kayboluşu.

Güneşli Gün

1. Nurali'nin ayakları tutmayan annesinin daha rahat edebilmesi için ustalara büyük bir kerevet yaptırması.
2. Annesinin Nurali'nin bazı davranışlarına gönül koyması.
3. Nurali'nin şehirden gelen oğlunun ninesini ziyarete gelip sohbet etmeleri.
4. Ninesinin Erali'ye şehirle ilgili sorular sorması.
5. Torunuyla sohbet eden ninenin sağlıklı zamanlardaki anılarını hatırlaması.

6. Torun ve ninenin hava durumu hakkında konuşması ve güneşli havanın yaşlı kadının vücuduna şifa gibi gelmesi.

Deniz, İnsanlar

1. Delikanlının kızı kumun üstünde fotoğraf çekmeye çalışırken incelemesi ve kızın fotoğraf çekmeyi bir sanat olarak görmeyen delikanlıya karşı tepki göstermesi.
2. Delikanlının kızla birlikte doğa ve insan üzerine derinlemesine konuşması.
3. Delikanlının ve kızın sonunda tartışmayı bırakmaları ve herkesin kendine göre bir doğrusunun olduğunu içten içe kabul etmeleri, bu tartışmaya bir son vermeleri.
4. Delikanlının ve kızın Vanya adında beş altı yaşlarında bir kızla ve ninesi ile tanışması.
5. Ninenin kızının sorumsuz bir anne oluşundan yakınması.
6. Kızın denizde açılan Vanya'yı kurtarması ve onunla sohbet etmesi.
7. Güneşin ufku gerisinde kalması ve Vanya'nın kıza köpek balıklarıyla ilgili bildiği her şeyi anlatması.

Günlükten Bir Sayfa yahut Harikulade Bir Mektup

1. Anlatıcının bir dostuna hiçbir zaman göndermeyeceği bir mektup yazması.
2. Bahar vaktindeki bir düğün manzarasının resmedilişi ve o zamanlara duyulan özlem.
3. Anlatıcının koca bir şehirde yalnızlığı iliklerine kadar hissetmesi ve duygularını kâğıda döküşü.
4. Yazılan bu mektubun bir insanın kendiyle öylesine yapmış olduğu bir sohbetin, öylesine günlüğe yazılmış bir nüshası olması.

Vedalaşmak

1. Rihsi teyzenin arkadaşını ziyareti.
2. Rihsi teyzenin arkadaşıyla geçirdiği güzel günlerin gözünde canlanması.
3. Rihsi teyzenin en yakın arkadaşlarını bir bir kaybetmesiyle duyduğu derin keder.
4. Ninenin yorulduğunun ifade edilmesiyle Rihsi teyzenin evinin yolunu tutması.

Şebnemli Duygular

Hatırlama

1. Mahire'nin yeniden çay demlemek için gitmesi.
2. Asliddin'in Mahi'ye sorduğu soru karşısında istediği gibi bir cevap alamaması.
3. Asliddin'in ninesinin mezarının nurla dolu olduğunu taziye evinde anlatması.
4. Vefat eden ninenin birçok aile dostunun hayatına dokunması ve dua ve özlemle anılması.

Bir Gece

1. Öldü zannettiği oğlunun bir gece kapıyı tıklatıp gelmesi.
2. Kardeşini gören ablasının heyecana kapılması.
3. Nezaket'in kendine mukayyet olamayışı ve eşinin onu sakinleştirmesi.
4. Çocuk katillerine karşı duyulan öfke ve intikam hissi.

İtiraf

1. Zeba isimli kadının eşi tarafından başka bir kadınla aldatılması.
2. Zeba'nın arkadaşının ısrarı üzerine bir geceye katılması ve gecede eşinin kendisini aldattığı kadını görmesi
3. Kendi eksiklerinin farkına varan Zeba'nın kendi kendine yaptığı itirafları.

1.5. HİKÂYELERİN DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ

Anlatmaya bağlı edebi metinlerdeki en önemli başlıklardan biri de eserde kullanılan dil ve üslup özellikleridir. En açık ve anlaşılır dil tanımını hikâyeleri incelerken başucu kitabı yaptığımız Mehmet Tekin'in Roman Sanatı kitabında yaptığını görüyoruz: “*Dil, bir anlatım ve ‘iletişim’ aracıdır.*” (Tekin, 2020: 164). Anlatmaya bağlı edebi türlerden biri olan hikâyeyi ele aldığımızda araç olarak kabul ettiğimiz dilin yerini, insanı merkez alan konuların aktarımındaki gücünü görüyoruz. Çağatay Türkçesinin devamı niteliğinde olan Özbek Türkçesinin tarihsel gelişimi incelendiğinde birçok dilin etkisi altında kaldığı görülür. Yazarın eserleri incelendiğinde Rusça, Arapça ve Farsçanın etkisi görülmektedir. Yazarın hikâyelerinde kullandığı Batı kökenli kelimeler şunlardır:

1. Shapka: Şapka
2. Botinka: Bot
3. Mayka: Mayo

4. Mashina: Araba
5. Tramvay: Tramvay
6. Trolleybus: Trolleybüs
7. Kabinet: Kabine, oda, yazıhane
8. Armiya: Ordu
9. Feldsher: Sağlık görevlisi
10. Kostyum: Kostüm, takım elbise
11. Plastinka: Disk, lama, levha, plaka, şerit, tahta
12. Polotno: Tuval
13. Poyezd: Tren
14. Perron: Peron
15. Rezina: Lastik
16. Mikrofon: Mikrofon
17. Gazeta: Gazete
18. Jurnal: Dergi
19. Aktrisa: Aktris
20. Teatr: Tiyatro
21. Institut: Enstitü
22. Portret: Portre
23. Allo: Alo
24. Telefon: Telefon
25. Apparat: Aygıt, cihaz
26. Sumka: çanta
27. Papka: Dosya
28. Stol: Masa
29. Past': Çökmek
30. Banka: Kavanoz
31. Kastyulya: Tencere
32. Kolledj: Kolej
33. Palata: Oda
34. Avtomobil: Otomobil
35. Ukol: İğne

36. Post: Nöbetçi
37. Pol: Döşeme
38. Futbol: Futbol
39. Kvartira: Daire
40. Dom: Ev
41. Metro: Metro
42. Kreslo: Koltuk
43. Kompyuter: Bilgisayar
44. Lift: Asansör
45. Manikyur: Manikür
46. Serial: Dizi
47. Personaj: Kişi, şahıs
48. Radio: Radyo
49. Stsenariy: Senaryo
50. Fotoapparat: Fotoğraf makinesi
51. Ob'ektiv: Objektif
52. Stihiya: Tabii afet
53. Sentyabr': Eylül
54. Vitamin: Vitamin
55. Rel's: Ray
56. Okean: Okyanus
57. Samolet: Uçak
58. Dver': Kapı
59. Zvonok: Zil
60. Rabotat': Çalışmak
61. Galereya: Galeri
62. Variant: Varyant
63. Kurs: Kurs
64. Operatsiya: Ameliyat
65. Vino: Şarap
66. Shampanskoe: Şampanya
67. Vaysay vaysay: Güle güle

68. Avto: Araba
69. Televizor: Televizyon
70. Kino: Film
71. Aviakassa: Bilet Gişesi
72. Taksi: Taksi
73. Metr: Metre
74. Pensiya: Emekli maaşı
75. Kakaya: Hangi
76. Krasota: Güzellik
77. Redaktsiya: Redaksiyon
78. Adres: Adres
79. Matros: Tayfa
80. Shlyapa: Şapka
81. Traktor: Traktör
82. Pal'to: Palto, manto
83. Ofitsiant: Garson

Yazarın çevirisi ve incelemesi yapılan hikâyeleri incelendiğinde yazarın edebi bir üslup kullandığı görülecektir. Hikâyelerinde kadın temasına ayrıca dikkat çeken yazar, yaşadığı dönemin şartlarını gözler önüne sermiştir. Hikâyelerin çoğu yazarın aile dostlarından dinlediği anılardan, modern çağın gençler üzerindeki etkisiyle edindiği gözlemlerden, gençlerin yaşam telaşlarından, mutluluk ve sevinçlerinden oluşur. Yazar hikâyelerine kendinden bir şeyler bırakarak ilerler ve yer yer hikâyelerin sonunu okurun hayal dünyasına bırakır. Felsefi söylemlere, içsel konuşmalara bir hayli yer veren yazar, doğduğu şehir olan Parkent'i ve Parkentlileri, onların yaşam şekillerini, geçim kaynaklarını, sosyal yaşamlarını gözler önüne serer. Hikâyelerinde köy yaşamını işleyen yazar, bazı hikâyelerinde şehir ve köy yaşamını karşılaştırmıştır. Sanata, sanatçıya derin bir saygısı olduğu anlaşılan yazar, hikâyelerinde kişilerin adını zikretmekten geri durmaz. Yazarın eserleri incelendiğinde yazarın kendine has kelime seçimi, Rusça, Farsça, Arapça kelimelerle yer yer kullandığı uzun cümlelerle, deyimlerle, atasözleriyle, ikilemelerle, bazı sözcüklerin pekiştirilmesiyle ve bazı hikâyelerinde anlatıcının olay akışını keserek esere dâhil olmasıyla hikâyelere canlılık kazandırdığı görülür.

Yazarın hikâyelerinde kullandığı uzun cümlelerden birisi şu şekildedir: “Bu hâl üzere olan gelin, inşaatı bir türlü bitmek bilmeyen, ucu bucağı görünmeyen avluya gider gelir, bir evi yapmayı beceremeyip bir kenara bırakan, bir zamanlar olur olmaz her türlü vaatte bulunan, şimdilerde elinden bir iş gelmeyen, evini geçindirmekte güçlük çeken işe yaramaz kocasına da, âdeti üzere günaşırı et yahut pirinç, eline ne gelirse, kara kazanda pişmeye bırakan ve bugün gelmesi beklenen kaynanasına da gücenirdi.” (Ahmedova, 2012: 80).

Genel olarak atasözleri ile birlikte andığımız deyimler kelime grupları arasındaki en önemli yapı taşlarından biridir. *“Günlük hayatta özellikle konuşma dilinde çok sık kullandığımız deyimler, dilimizin zenginliğini gösteren en önemli kelime gruplarının başında gelmektedir. Bilerek veya bilmeyerek kullanılan deyimler konuşmaya akıcılık kattığı gibi, derinlik katarak da anlam zenginliğini pekiştirmektedir. Deyimlerin özellikle mecaz sanatıyla bütünleşmiş olması anlam zenginliğini üzerinde taşımalarının en önemli sebebidir.”* (Gönen, 2008: 208). Eserlerde geçen deyimler şu şekildedir:

1. Yuragi yorilmoq: Korkmak.
2. Yuragi ochmoq: Kalbindeki dile getirmek, konuşmak.
3. Avjiga chiqmoq: Müziğin sesinin yükselmesi, artması.
4. Ko'ngli aynimoq: Huzursuz olmak.
5. Ko'ziga qon to'lmoq: Öfkelenmek, sinirlenmek.
6. Qo'l ko'tarmoq: El kaldırmak.
7. Boshiga ko'tarmoq: Gürültü çıkarmak.
8. Ko'ngli yorishmoq: Memnun olmak.
9. Quloq solmoq: Kulak vermek.
10. Ensasi qotmoq: Sinirlenmek.
11. Ko'zi yorimoq: Doğmak.
12. Yo'l qo'ymoq: Yol vermek.
13. Yodiga tushmoq: Hatırına gelmek, hatırlamak.
14. Ko'ngli og'rimoq: Üzülme, gücenmek, darılmak.
15. Xavotirga tushmoq: Evhamlanmak.
16. Qadriga yetmoq: Saygı göstermek, değer vermek, değerini anlamak.
17. Esi chiqib ketmoq: Aklından olacak şekilde korkmak.
18. Yurakdan urmoq: Kalbinden vurulmak.

19. Duch kelmoq: Rastlamak, karşılaşmak.
20. Jini qo'zimoq: Sinirlenmek.
21. Alamdan chiqmoq: İntikam almak.
22. Jon saqlamoq: Zor durumdan kendini sakınmak.
23. Hafsalasi pir bo'lmoq: Şevki kırılmak.
24. Yuragi siqilmoq: Canı sıkılmak.
25. Komiga tortmoq: Derin derin nefes almak. (Vahşi hayvanlar hakkında).
26. Joni halqumiga kelmoq: Ölecekmiş gibi acı çekmek.
27. Aqli yetmoq: İdrak edebilmek.
28. Mov bo'lmoq: Çıldırmak (kediler hakkında).
29. Achchig'i chiqmoq: Öfkelenmek.
30. Baxti ochilmoq: Mutlu olmak.
31. Bo'yniga olmoq: Kabul etmek.
32. Beti qora: Utanılacak bir iş yapmak.
33. Ko'ngliga qaramoq: Talebin yerine gelmesi.
34. Og'idan latta hidi kelmoq: Hoş olmayan sözler sarfetmek.
35. Ko'z tashlamoq: Bakmak, bakış atmak.
36. Hayron bolmoq: Şaşırmak.
37. Ko'ngli qolmoq: Gönlü kalma.
38. Ko'ngli cho'kmoq: Ümitsizliğe kapılmak.
39. Ko'ngli o'ksimoq: Hayal kırıklığına uğramak.
40. Yengil tortmoq: Ruhen hafiflemek.
41. Yo'l solmoq: Yol almak, yola düşmek.
42. Xayoli qochmoq: Derin hayallere dalmak.
43. Yuragi shuv etmoq: Korkmak.
44. Tasalli bermoq: Teselli etmek.
45. Og'iz juftlamoq: Konuşmaya hazır olmak.
46. Gap sotmoq: Gevezelik etmek.
47. Lol qolmoq: Dili tutulmak.
48. Xunobi oshmoq: Sabrı taşmak.
49. Og'ir botmoq: Huzursuz olmak.
50. Parvo qilmoq: İtibar etmek.

51. İzoh bermiq: İzah etmek.
52. Yelkasini qismoq: Başını omuzlarının arasına almak.
53. Xijolat tortmoq: Utanmak.
54. Yuragi orqasiga kelmoq: Yüreği ağzına gelmek.
55. Xayoliga kelmoq: Aklına gelmek.
56. Jim bo'lmoq: Susmak.
57. Razm solmoq: Dikkatle bakmak.
58. Ko'zi tushmoq: Görmek.
59. Qovog'ini ochmoq: Yüzünü asmak.
60. Joniga tegmoq: İncitmek.
61. Ko'z uzmoq: Gözünü almak.
62. Qo'l siltamoq: Bırakıp gitmek.
63. Dimoqqa urmoq: Kokunun buruna çalınması.
64. Azob chekmoq: Acı çekmek.

Atalarımızdan bizlere miras kalan bir diğer önemli mirasımız da atasözleridir. Kısa ve özlü sözlerdir. Hikâyelerde geçen atasözleri şu şekildedir:

D. Tilab olgan yomg'ir boshga balo (Dua ile sahip olunan çocuk bir gün gelip başa bela olur)

E. Kundoshlikka kun bitmas, kun bitsada, butun bitmas (Kumalıkla gün geçmez, gün geçse de bir ömür geçmez)

F. Chiqqan qiz yovdan yomon (Baba evine dönen kız düşmandan kötüdür)

G. Kuyovingni qarg'ama, o'g'ling bor, kelingni qarg'ama, qizing bor (Damadına kargış etme, oğlun var; geline kargış etme, kızın var)

Anlatımı biraz daha güçlü kılabilmek için ikilemelere başvurulur. *“Anlamı güçlendirmek için aynı kelimelerin tekrarlanması, anlamları birbirine yakın, karşıt olan veya sesleri birbirini andıran kelimelerin yan yana kullanılması.”* (TDK, 2011: 1165).

Eserde geçen ikilemeler şu şekildedir:

Turli-tuman: Türlü türlü.

Birma-bir: Bir bir paylaşmak.

Tez-tez: Hızlı hızlı.

Ko'rqa-pisa: Korka korka.

Xilma-xil: Türlü türlü.

O'zingga-o'zing: Kendi kendine.

Qayta-qayta: Tekrar tekrar.

Bir-birlariga: Birbirlerine.

Ketma- ket: Art arda.

Qator-qator: Sıra sıra.

Pir-pir: Tir tir.

Duv-duv: Bol bol.

G'ir-g'ir: Efil efil.

Uy-puy: Ev mev.

To'y-poy: Dügün dernek.

Qora-qura: Kara kura.

Kuldi-kuldi-da: Güle güle

Shovur-shuvur: Gürültü patırtı.

Ota bobong: Ata baban.

Katta-katta: Büyük büyük.

Bola-chaqa: Çoluk çocuk.

Dona-dona: Tane tane.

Achchiq-achchiq: Acı acı.

Safma-saf: Sıra sıra.

Asta-asta: Yavaş yavaş.

Eson-omon: Sağ salim.

Uzun uzun: Uzun uzun.

Ota-ona: Anne baba.

Shatir-shatir: Aralıksız.

Mayda-chuyda: Ufak tefek.

Xol-xol: Benek benek.

Tap-tap: Tak tak.

Vaysay-vaysay: İleri geri.

Eserlerin içinde geçen pekiştirme sözcükler şu şekildedir:

Qop-qora: Kapkara.

Rang-barang: Rengârenk.

Sap-sariq: Sapsarı.

Qip-qizil: Kıpırmızı.

Yam-yashil: Yemyeşil.

Anlatıcının olay akışını keserek esere dâhil olduğu kısımları *Muthuluğun Rengi* ve *Sıradan Hikâye* adlı hikâyelerinde görebiliriz:

“Çocuk döndü. Keskin, meraklı bakışlarıyla bana soru sorar gibi gözlerini dikti. Ne desem ki?

— Akşam akşam burada niye oturuyorsun?

Ne soru oldu ama!

— Ya siz, abla? Çocuğun bakışlarındaki o keskinlikten eser kalmadı. Sesi kıyaslanamayacak derecede yankılandı.

— Ben mi, ben resim çiziyorum.

(Cevabı görenler ne yapacağını görüyor hanım kız.)

Çocuk yerinden kalkıp koşarak yanıma geldi.” (Ahmedova: 1982: 10).

“Mevcude abla ise vücudunun ağırlığını bir ayağından öbür ayağına aktararak:

— Nesibe! (On dördümüzün içinden herhangi birimize seslenmesi mümkündü.) Hani, ben neresine bakacağım ki, diyerek yaranmaya çalışır bir şekilde dönüp etrafta dolaşırdı.

Biraz olsun yumuşuyorsun.

Örneğin, öğle yemeği molasının olduğunu farz edelim. (Onun günün ilk ışıklarıyla atölyeye geldiğini ve herkesi izleyip karanlığın bastırdığı yatsı namazı vakitlerinde eve döndüğünü söylemiyorum bile.)” (Ahmedova, 2012: 32)

1.6.BAKIŞ AÇISI

Yazar, anlatmaya bağlı metinlerde vakayı aktarmak için bir anlatıcı tayin eder. “Yazar bir takım hassasiyetlerde olaylara ve durumlara yaklaşır ve bunun sonucunda eser vücuda gelir. Ancak kurmaca eserin dünyasında yazarın sözünü emanet edeceği bir anlatıcıya ihtiyaç duyulur. Seçilen anlatıcı, üzerine aldığı emaneti yazardan okuyucuya taşımakla yükümlü hale gelir.” (Gücüyeter, 2013: 1518). Edebi metinlerde dört farklı bakış açısı vardır: Tanrısal bakış açısı, gözlemci figüran bakış açısı, tekil bakış açısı ve çoğul bakış açısı.

3.1.1. Tanrısal Bakış Açısı

Tanrısal bakış açısıyla yazılan metinler incelendiğinde anlatıcının olayların dışında kaldığı ve yaratılan dünyanın dışardan gözlemleyicisi olduğu görülecektir. “*Tanrısal bakış açısında anlatıcı romandaki kişilerin yaratıcısı konumundadır ve onlar hakkında söz sahibidir.*” (Adıgüzel, 2011: 25). Yazarın hikâyelerini incelediğimizde tanrısal bakış açısıyla eserler kaleme aldığını görüyoruz. *Şehre Seyahat* adlı hikâyeden örnek verecek olursak:

“Çarçabuk semaverin altını yaktı. Neden acele ettiğini kendi de bilmiyordu. Şehre şimdi gidecek değildi ya. Duman, az evvel yeşilin açık bir tonuyla parıldayan asmanın minik yaprakları arasından tepeye doğru yükseldi. Güneşin ışıkları, terennüm ederek Hatice teyzenin bahçesine kadar parıldayarak yayıldı. Yüreğini, nedenini bir türlü bilemediği bir duygu kapladı. Lanet olası bu radyonun sesi neden kesildi? Oğulcağını uykusundan uyanana dek komşusuna gidiverdi.” (Ahmedova, 2012: 10).

3.1.2. Gözlemci Figüran Bakış Açısı

Bu bakış açısı tanrısal bakış açısından bazı özellikleri yönüyle ayrılır. Tanrısal bakış açısında anlatıcının olaylar üzerinde bir hâkimiyeti varken gözlemci bakış açısında tamamen ortadan kalkar. Gözlemci figüran bakış açısında adeta bir kamera gözlemi söz konusudur. Ve bu bakış açısında kişilerin duygusal dünyasına yer verilmez. Yazarın hikâyelerinde bakış açıları çeşitlilik gösterir. Gözlemci figüran bakış açısı bazı hikâyelerinde hâkimdir. Bunlardan bir tanesi de *Mecburiyet* adlı hikâyesidir: “Sokakta böğüren sığırları, hayvanları sürüye katan hanımlar, birbirleriyle çene çalıyorlardı. Komşusu Abdurrahim, doppısını sallayarak, hanımların arasından hızlıca geçip onu karşıladı.” (Ahmedova, 2012: 16).

3.1.3. Tekil Bakış Açısı

Bakış açıları arasında kullanımı en dar bakış açısı tekil bakış açısıdır. Özgürlük alanı oldukça kısıtlıdır. Bu tür eserlerde, “... ‘anlatıcı’ ile ‘anlatılan’ aynı kişidir. Bu nitelikleri taşıdığı için bu figüre ‘kahraman anlatıcı’ adı da verilmektedir.” (Tekin, 2020: 57). Yazarın tekil bakış açısıyla yazdığı hikâyelerinden biri de *Gönderilmeyen Mektup*’tur: “Böylece, burayı yeni mekânım olarak tuttum. Ertesi gün arkadaşımın eski

dairemden eşyalarımı alıp geldim. Nihayet taşınabildim. Şimdi keyfim yerinde. Şarkı mırıldanarak alıp geldiğim eşyaları yerleştirmeye koyuldum.” (Ahmedova, 2012: 103).

1.7. HİKÂYELERDE KULLANILAN ANLATIM TEKNİKLERİ

Yazarın eserleri incelendiğinde birçok anlatım tekniğine başvurduğu ve anlatıma derinlik kazandırdığı görülecektir. *“Anlatım teknikleri, anlatıma çeşitlilik, dinamizm ve derinlik kazandırmıştır. Bu bağlamda, özellikle bireyi anlatmada önemli mesafeler katedilmiş, insan, daha sıcak ve daha doğal bir konuda karşımıza çıkarılmıştır.”* (Tekin, 2020: 196). Mehmet Tekin’in de ifade ettiği gibi anlatım teknikleri bir eseri daha güzel ve güçlü yapan, sanat değerini artıran önemli unsurlardan biridir. Kullanılan bu teknikler hem yazarı hem de muhatabını ilgilendirmektedir. Bu teknikler kısaca şöyledir:

- I. Anlatma – Gösterme Teknikleri
- II. Tasvir (Betimleme) Tekniği
- III. Mektup Tekniği
- IV. Özetleme Tekniği
- V. Geriye Dönüş Tekniği
- VI. Montaj Tekniği
- VII. Otobiyografik Anlatım Tekniği
- VIII. Leitmotiv Tekniği
- IX. Diyalog Tekniği
- X. İç Diyalog Tekniği
- XI. İç Çözümleme Tekniği
- XII. İç Monolog Tekniği
- XIII. Bilinç Akımı Tekniği (Tekin: 2022: 198).

3.1.4. Anlatma-Gösterme Tekniği

Anlatma ve gösterme tekniği tahkiyeli her metinde karşımıza çıkan tekniklerdendir. Her iki teknik tahkiyeli metnin her sayfasında karşımıza çıkabilmektedir. Tahkiyeli metinlerde olayı anlatan/aktaran kişi, yazarın da görev addettiği, anlatıcıdır. Anlatıcının Türk edebiyatında geçmişi oldukça eskilere dayanır ve anlatıcı esasen destan anlatma geleneğinde destan anlatan kişinin modern edebiyata uyarlanmış halidir. Eserin “...bir bakıma ön-örneği olan destan türünde, hikâyeyi anlatan kişi (anlatıcı), hep ön plândadır.” (Tekin, 2020: 199). Öyle ki, Türk anlatma geleneğimiz üslup açısından günümüz edebiyatında da yer yer kendini gösterir. Diyebiliriz ki eserde olayı anlatan her cümle anlatma tekniğine örnektir.

Gösterme tekniği ise okuyucu-anlatıcı-eser bağlamında anlatıcının yer almadığı durumlarda okuyucunun eserle bulunduğu teknik olarak karşımıza çıkmaktadır. Mehmet Tekin, bu konuyu görsel olarak şu şekilde aktarır:

Okuyucu.....anlatıcı.....eser

Anlatma

Okuyucu.....eser

Gösterme (Tekin, 2020: 201)

Okuyucu ile eser arasında anlatıcının olmadığı durumlar diyaloglarda kendini gösterir. “Bir olay, ya anlatıcı tarafından anlatılır (diegesis), yahut olay, aracısız canlandırılır (mimesis). Birinci anlatım biçimi destan ve roman; ikincisi ise, tiyatro için geçerlidir.” (Tekin, 2020: 199). Gösterme tekniğini Ma’suma Ahmedova daha çok diyaloglarda kullanmıştır. Verilen gösterme tekniği örneği *Yağmurda* hikâyesinden alınmıştır:

“— Neden beddua ediyorsun, o da bir insan evladı...

— Tellal gibi ortalıklarda dolanmayı bırak. Ben hiç kimseye beddua etmiyorum, Allah canıma kuvvet versin. Damadına kargış etme, oğlun var; geline kargış etme, kızın var, demişler.

— Öyle olsa bile kargış etme!” (Ahmedova, 2012: 52).

Ma'suma Ahmedova bu iki tekniği de yerinde kullanmıştır. Anlatma tekniği örneği *Bayramlık* hikâyesinden alınmıştır: “Mağazada müşteri yoktu. Öylece kapının karşısındaki tezgâha dirseklerini dayayıp kaşlarını birbirine doğru uzatan dolgun kirpikli kız, başını avuçlarının arasına almış, şekerleme yapıyordu. Zarif parmaklarını çifte yüzükler süslemişti.” (Ahmedova, 2012: 2).

3.1.5. Tasvir (Betimleme) Tekniği

Anlatım teknikleri içerisindeki en önemli tekniklerden biri de şüphesiz tasvirdir. “*Tasvir bir bakıma ‘tarif etme’ sanatıdır.*” (Tekin, 2020: 210). Kısaca şunu söyleyebiliriz ki esere canlılık kazandırarak onu renklendiren ve somutlaştıran bir tekniktir. Yazarın eserleri incelendiğinde kişi, olay, zaman, mekân gibi unsurların her birinin çeşitli anlatım teknikleriyle somutlaştırıldığı görülecektir. Bu teknikle birlikte esere konu olan unsurlar vücut bulur ve eser okurla buluşur. Yazarın hikâyelerinde geçen tasvir tekniğine örnek verecek olursak:

“Güneş, avludaki her şeyi; yemyeşil asmaları, rengârenk çiçekleri, sarı bir ışıkla donattı. Çardağın avuç içi gibi yaprakları arasından, hanımının uzunca, kırışık yüzü göründü.” (Ahmedova, 2012: 15).

“— Çabuk, çabuk ol! diyerek kız kardeşime acele etmesini söyledim. Kız kardeşim aceleyle küçük olan bohçayı açtı. Bohçanın içine pamuklu bir başörtü, elbise, altına ise kenarları yıpranmış ve tepe kısmına bir tutam kuş tüyü dikili bir çocuk doppısı yerleştirilmiş. Ayrıca, meyve suyundan mı, salyadan mı olduğu bilinmez, kuruyup leke leke olmuş bir çocuk elbisesi ve rengi sararmaya yüz tutmuş don da vardı. Tacı ablanın hiç kimseye dokundurmadığı, güvenemediği, değer verdiği bütün zenginliği buymuş meğer.” (Ahmedova, 2012: 59).

“Aradan hiç vakit geçmeden tren, içli bir sesle yol alıverdi. Peronda, elinde bohçası ve çenesinden sıkıca bağlamış olduğu buruş buruş bir başörtüyle bekleyen genç kadın, şaşkınlığından ne yapacağını bilemez bir haldeydi. Genç kadının karnı, mavi yağmurluktan belli belirsiz bir halde çıkmıştı. Kahverengiye çalan saçları, sıkı sıkı bağlanmış başörtüsüne meydan okur gibi savruluyordu. Usul usul yağan yağmur, genç kadının omuzlarından kauçuk lastiklerine kadar geçmişti. Genç kadının gözlerini, ne yapacağını bilmez bir hâl bürüdü.” (Ahmedova, 2012: 70).

Yukarıdaki alıntılar sırasıyla *Mecburiyet*, *Taci Abla'nın Bohçası* ve *Birinin Hayatı* hikâyelerinden alınmıştır. Görüldüğü üzere yazar hikâyelerinde mekân, eşya ve kişi tasviri yaparak eserlerini daha belirgin kılmıştır.

3.1.6. Mektup Tekniği

Mektup, insanların duygu ve düşüncelerini ifade etmek için kullanılan bir haberleşme aracıdır. Tarihi sürecini ele aldığımızda mektubun hem toplumsal hem de kişisel ilişkilere yeni anlamlar kazandırdığını görüyoruz. Özel ve dokunulmaz oluşuyla mektup yalnızca muhatabı için yazılmış bir mesajdır. Bu yönüyle diğer türlerden ayrılır. Mektup tekniği ise bireyin iç dünyasını okura sunan en samimi anlatım tekniklerinden biridir. “*Mektup tekniği, sunduğu kısıtlı imkânlarla rağmen, roman sanatına yeni anlatım imkânları getiren, özellikle bireyi tanımak açısından yararlı olan ve yararlanılan bir tekniktir.*” (Tekin, 2020: 239).

Yazarın eserlerini incelediğimizde *Gönderilmeyen Mektup* hikâyesinde mektup tekniğini yeri geldikçe kullandığını görüyoruz:

“Azizim!

Ben hâlâ hayatla ilgili, ölümle ilgili elem dolu düşüncelere gömülüym. Bu dünyanın faniliği ve öbür dünyanın bakiliği hakkındaki düşünceler yine benliğimi sardı. Hatırıma o güzel günler, tatlı dakikalar geldi. Ben bu bahtiyar günleri yaşadım ve böylesi sevinçli anlara şahitlik ettim. Hoşnut oldum. Bunun için Tanrı'ya şükrediyorum. Bu anları bana hediye ettiğiniz için size teşekkür ederim.

Gerçi, biz mutlu olsak da çoğu zaman düşüncelerimiz farklı idi. Çok da birbirimizi anlayamadık. Atalarımızdan biri “İnsanın birbirini anlaması da saadettir” demiş. Biz sonunda bu saadetten mahrum kaldık, birbirimizi anlayamadık. Azizim, ben size bir itirafta ya da bir talepte bulunmuyorum. Ben bu hayatta içimden geldiği gibi helal ve temiz yaşamayı düstur edindim. Sizler bu dünyaya geldiğiniz vakit yaşamaya bakın. Hayatın hiçbir lezzeti insana yabancı değil, derdiniz. İvedilikle bunu söylerdiniz. Bu ilke size has.” Mektubun bu kısmı silikti. Bu kısımlar okunamıyordu. İlerleyen kısımda mektup yine devam ediyordu:

“Bu dünyada her şey fani; mutluluk da gam da. Bu kadarı kâfi. Gitme vakti geldi. Azizim, ben gidiyorum... Biraz istesen yeter. Hatırlıyor musunuz, bir keresinde sizinle tartışmıştık. Size göre kendi canına kıymak isteyen insanlar bu dünyayı sevmezler. Yaşamaktan usanırlar. Doğrusu çok da önemsenmediğim bir yerde yaşamamanın ne kıymeti var? Böyle yaşamaktansa ölmek yeğdir. Evet, siz orada tam olarak böyle söylediniz. İhtimal ki bu sözleri öylesine söylüyorsunuz. Öylesine söylenilen sözler de insanın kalbinden çıkar. Neyse, bu sözlerle hacet yok. Artık bu sözler ehemmiyetini kaybetti. Söylediğim şey, o, öylesine söylenilen sözlerinize karşı cevabımdır. Şimdi ben size kendi düşüncemden bahsedeyim. Kendi canına kast eden insanlar bu hayatı sevmiyor değiller. Onlar diğerlerine göre belki de yüz kat daha yaşama sevinciyle doludur. (“Yüz kat daha yaşama sevinciyle doludur” ibaresinin altı çizilmişti.) Onların bu tutumu toy bir çocuğun davranışlarına benzer. İşte, yarın öbür gün bunlar (insanlar) ziyan olur. Neden onun kıymetini bilemedik, diye üzülmürler. Onların bu halleri ayakkabı mağazasına girip kitap soran birinin aptalca halini anımsatır. Lakin, tekrar bu işte kesinkes karar kılmak yürekli olmayı icap eder. Aslında bu o kadar da zor değil.

‘Hakk’ın huzurunda ölü varlık yok.’

Anna Ahmatova’nın böyle bir dizesi var. Sahiden de öyleymiş, Hakk’ın huzurunda bütün kullar eşitmiş. Bunu idrak etmek o kadar da zor değil...” (Ahmedova, 2012: 103-105).

3.1.7. Özetleme Tekniği

Anlatım teknikleri içerisinde okuru ayrıntılara girerek yormayan tekniklerden biridir. Anlatının içinde yer alan her detayın okurla paylaşılması okurun hafızasını bulanıklaştırır. *“Her ayrıntının eserde geniş bir şekilde yer alması aynı zamanda okuyucunun bu ayrıntılar içinde boğulmasına ve eserin akıcılığının yok olmasına sebep olacaktır. Bu yüzden roman yazarları gerekli gördükleri yerleri özetleme yoluyla aktarabilirler.” (Adıgüzel, 2011: 30).*

Yazarın eserlerini incelediğimizde yer yer okuru boğmamak adına özetleme tekniğine başvurduğunu görüyoruz. *Sıradan Hikâye* adlı hikâyeden özetleme tekniğine örnek verecek olursak:

“Atölye, küçük ve hoş bir yer olup eski bir caddenin yan tarafında yer alıyor. Tabi ki, buranın böyle oluşu, oranın çok fark edilmediği anlamına da gelmiyor. Uzun lafın kısıası, atölyenin nerede, ne şekilde olduğu ve ne kadar müşterisinin olup olmadığı da bir önem arz etmiyor. Doğrusunu isterseniz, müşterilerin çok oluşu ile övünemeyiz...” (Ahmedova, 2012: 31).

Görüldüğü üzere yazar bu hikâyesinde ve daha birçok hikâyesinde özetleme tekniğine başvurmuştur. Atölyenin nasıl bir yer olduğunu ayrıntılı bir şekilde anlatmaktan ziyade küçük ve hoş bir yer olduğunu belirten yazar hikâyeye devam etmiş, okurun kafasında şekillenmesi gereken bilgileri sade bir şekilde okura yansıtmıştır.

3.1.8. Geriye Dönüş Tekniği

İnsan yaşamakta olduğu dünyada kimi zaman geçmişe kimi zamanda geleceğe uzanır. Bu durum eseri meydana getiren yazar için de kaçınılmaz bir gerçektir. Bir anlatının ruh ve can kazanıp okura ulaşması bazen de yapılan geriye dönüşler sayesinde. *“Romanda bir kahramanın veya bir olayın geçmişi hemen romanın başında anlatılmaz. Aradan bir süre geçtikten, okuyucunun merak duygusu kamçılandıktan sonra, bahse konu olan kahraman veya olayla ilgili bilgiler -geçmişe dönülerek- verilir.”* (Tekin, 2020: 245).

Yazarın hikâyelerinde geçmiş önemli bir zaman dilimidir. Bu bağlamda yazarın hikâyelerinde kendine has samimi üslubuyla geriye dönüş tekniklerine yer verdiğini görüyoruz. Bu hikâyelerden biri de *Şehre Seyahat*’tir:

“Yine bir keresinde, henüz daha genç bir kızken, babası ile şehre gittiğini hatırlıyordu. Aklında bariz bir şekilde hatırlayabildiği bir şey yoktu ama rüzgârda salınan rengârenk kabarcıklar, parlak kırmızı çiçeklerle süslü olan birçok çocuk aklında. Herhâlde o zaman Mayıs Bayramı olsa gerekti. Aklından, doyana kadar yediği dondurma, bir damlası kıpkırmızı olan atlas elbisesinin leke olduğu ve geç vakte kadar yediği lezzetli bir tat gitmemişti.” (Ahmedova, 2012: 9).

Eşinin kendisini şehre götüreceğini duyan kadın, özlemini duyduğu şehre babasıyla da gittiğini hatırlar. Yazar geriye dönüş tekniğini kullanarak anlatıma sahilik kazandırmıştır.

“Torunu ninesine tedirgin bir bakış attı.

— Bir gün olsun dinlenmedim.

— Orada hem dinleniyor hem çalışıyordun ve... diyen torunu ne söyleyeceğini bilemeyerek mırıldandı.

Ne kadar güzel zamanlardı. Ninesi rengi kaçmış kalın bir keçenin üstüne serili kumaş parçalarının arasına oturarak müşterilerini karşıladı. Torunu o günleri çok iyi hatırlıyordu.” (Ahmedova, 1982: 32).

Görüldüğü üzere anlatıcı *Güneşli Gün* hikâyesinde kahramanlar üzerinden geriye dönüş tekniğini uygulamış, nine ve torunun psikolojik durumunu yansıtmıştır. Yazar bu hikâyesinde yakın ve uzak geçmişe göndermeler yapmıştır. Yazar bu hikâyesinde ve daha birçok hikâyesinde geriye dönüşler yaparak okuyucunun merak duygusunu kamçılar.

3.1.9. Montaj Tekniği

Montaj tekniği, eserin orijinal şeklini bozmadan bireysel, ilahi nitelikli bir metni, bir sözü yahut bir yazıyı esere yerleştirmek demektir (Adıgüzel, 2011: 188-199).

Yazarın montaj tekniğini kullandığı üç hikâyesi sırasıyla şu şekildedir: *Sıradan Hikâye*, *Başka Günler*, *Gönderilmeyen Mektup*.

“Mevcude ablanın kulaklarında Şerali Corayev’in sesi yankılanıyordu:

Yana bahor qaytarmikan, sen qaytmasang,

Qaytarmikan, Qaytarmikan... kan... kan...

Çünkü bu plağı o gün içerisinde ihtimal ki yirminci kez döndürmüş ve en sonunda kendini bir mindere bırakıvermiş.” (Ahmedova, 2012: 37).

Yazar bu hikâyesinde Özbekistan Halk Sanatçısı Şerali Corayev’in şarkısından alıntı yaparak eserine yerleştirmiştir. Mevcude bu şarkıyla hayallerine veda eder ve hikâye böylece son bulur.

“— Yerinize geçin, dünür teyze... Oğlunu büyüten, bu yaşa getiren kaynananın yeri şurası oluyor.

İşte, o zaman yüreği dağ gibi kabardı.

İhtiyar kadın, gayriihtiyari banka doğru geçip oturdu.

Gelinim diyerek taht kuran

Taht değil baht kuran

Kaynanasına bir selam...

Kulağına gelin selamı yaptıran yengelerin sesi geldi.” (Ahmedova, 2012: 50).

Yazar bu hikâyesinde Özbek kültürünün bir parçası olan gelin selamına dikkatleri çeker. Esere alınan bu parça anonimdir.

“ ‘Hakk’ın huzurunda ölü varlık yok.’

Anna Ahmatova’nın böyle bir dizesi var. Sahiden de öyleymiş, Hakk’ın huzurunda bütün kullar eşitmiş. Bunu idrak etmek o kadar da zor değil...’ ” (Ahmedova, 2012: 105).

Yazar son olarak *Gönderilmeyen Mektup* adlı hikâyesinde de Rus şair Anna Ahmatova’dan alıntılar yapmış ve eserde ağır bir hastalığa tutulan kızın ölümünün öğrenilmesiyle birlikte yazar tarafından bu eşsiz dizelerle bağdaştırılmıştır.

3.1.10. Diyalog Tekniği

İnsanların duygu ve düşüncelerini aktarırken tercih ettikleri en doğal yöntem konuşmadır. Konuşmanın akışı diyaloglar sayesinde olur ve iletişimi kuvvetlendirir. Günlük yaşantımızı etkileyen bu anlatım yolu aynı zamanda teknik bir özelliği de bünyesinde barındırır. “*Her şeyden önce konuşma, basitten bileşiğe uzanan düzeylerde bir ifade etme, anlatma tarzıdır. Bu nedenledir ki, edebiyatçılar, özellikle hikâyecilerle romancılar, bu tarzdan fırsat buldukça yararlanmaya çalışmışlar; kahramanlarını karşılıklı konuşturarak metinlerini zenginleştirmişlerdir.*” (Tekin, 2020: 265).

Yazarın çevirisini ve incelemesini yaptığımız eserlerini incelediğimizde yazarın metinlerinde kahramanların sık sık konuşturularak farklı kişilerin bir araya gelmiş olduğunu ve zengin bir üslubun karşımıza çıktığını görüyoruz. Yazarın *Kristal Vazo* adlı hikâyesinden bu tekniğe örnek verecek olursak:

“Kız, vazoyu elinde dikkatle inceledi. Kristal, güneşte parlıyordu.

— Ne kadar, diye sordu kız vazoyu elinden bırakmadan. İhtiyar kadın, yutkunarak sessizliğe büründü.

— Ne kadar? Kız onun duymadığını düşünerek sorusunu yineledi.

— Matveyevna, sana söylüyor, diyerek ihtiyar kadının yanında oturan arkadaşı onu dürttü. ‘Söylesen ya fiyatını?’

İhtiyar kadın, sanki vazoyu tekrar geri almak ister gibi gayriihtiyari ellerini kıza uzattı.

— Vazoyu gerçekten almak istiyor musun?

— Almak istemesem sorar mıydım, nineciğim, dedi kız gülerek.

— Bu vazo ne güzel günlere şahitlik etti... İhtiyar kadın hayallere daldı. ‘Bu şans getiriyor.’

— Peki, şans getiriyor olsun, bunun için de satın almak istiyorum, dedi kız tebessüm ederek. ‘Ederi nedir?’

İhtiyar kadın düşündü.

— Klava, satmaya gelince neden suspus oluyorsun, söylesene?

İhtiyar kadın kıza döndü:

— Vazoyu geri verin, kızım.

Kız şaşkınlıktan afalladı. Etrafındakiler de ona şaşkınlıkla baktı.

— Satmak istemiyor musunuz? Yahut paramın yetmeyeceğini mi düşünüyorsunuz, dedi kız içtenlikle.

— Hayır, hayır...

— Delirdin mi Matveyevna, neden böyle yapıyorsun? dedi arkadaşı kaygılanarak.

— Vazoyu satmak istemiyorum... Satmaktan vazgeçtim.

— Yaa, neden? dedi kız şaşırarak. ‘Satmak istemiyorsanız, neden buraya alıp koyuyorsunuz?’

Etraftakiler söylene söylene bir bir gittiler.

— Verin lütfen... dedi ihtiyar kadın yalvarır bir halde sanki o vazoyu alıp kaçıracaktı gibi.

Kız, istemeye istemeye vazoyu ona uzattı. İhtiyar kadın vazoyu hızla alarak kâğıda sardı. Kız arkasına baka baka uzaklaştı.” (Ahmedova, 2012: 95-96).

3.1.11. İç Diyalog Tekniği

Anlatmaya dayalı metinlerde bilinçaltının yansıdığı teknikler bulunmaktadır. Bu tekniklerden birisi de iç diyalog tekniğidir. İç diyalog tekniği, iç monolog tekniğiyle karıştırılabilir. İç diyalog tekniğini diğer tekniklerden ayıran temel özellik şudur: Kahramanın, “...doğal olarak içinde bulunduğu psikolojik duruma göre, kendi kendisiyle-sanki karşısında biri varmış gibi-konuşması, tartışmasıdır.” (Tekin, 2020: 271). Bu teknikle okur, kahramanın psikolojisinden haberler verir. Ma’suma Ahmedova da bu mantaliteyle iç diyalog tekniğine yer yer başvurmuştur: “Kalk, yağmurda kaldın, diyerek ihtiyar kadın kendini sakinleştirdi. Eve gir, ekmeği tandırda pişirdikten sonra alıp hemen geliyorum. Kız verip oğul evlendirince rahata erdim, şimdi zevküsefama bakacağım, diye kim diyorsa it olsun! Vay, bu nasıl bir gündü böyle, nasıl bir gün geçirdik... İhtiyar kadın kendi kendine konuşur bir halde eve girdi.” (Ahmedova, 2012: 51-52).

3.1.12. İç Çözümleme Tekniği

Anlatım tekniklerinden biri olan iç çözümleme, anlatıcının araya girerek kahramanın duygu ve düşüncelerini okuyucuya iletmesidir. Bu tekniği yazarın *Eve Dönüş* hikâyesinde görüyoruz:

“Kız, bu sözleri asabiyetle, mağrur bir duruşla söyledi. Bu sözlerde, ne bir mahcubiyet ne de özür beyanına dair bir şey hissediliyordu. Kızın bu duruşu, sanki, pazara giden babanın hediye almadan gelişinden ötürü gücenen bir kız çocuğunun hâletiruhiyesini andırıyordu. Kızın vebalini sırtladığı sözlerde, derin bir elem sezildi. O, komşu kızına, neden böyle bir mektup yazdığına dair bir soru soracak vakti bulamadan kalakaldı. Kız, aniden hızlı hızlı gençten uzaklaştı. Zaten kız yanında olsa bile ona ne sorabilirdi ki? ‘Neden böyle bir şey yaptın?’ diye kıza nasıl soru sorabilirdi ki?” (Ahmedova, 2012: 45).

3.1.13. İç Monolog Tekniği

Bilinçaltının yansıdığı bir diğer teknik ise iç monolog tekniğidir. İnsanda iki çeşit seslenme bulunmaktadır: iç ve dış seslenme. Kişi bazı duygu ve düşünceleri bazen dış ses ile yansıtırken bazen de bilinçaltının beslediği iç sesle yansıtabilir. (Tekin, 2020: 276). Ma’suma Ahmedova da hikâye yolculuğu boyunca dış sesten iç sese bir yönelim sergilemiştir. Kronolojik olarak kaleme aldığı hikâyeler incelendiğinde iç monolog tekniğine daha çok son hikâyelerinde rastlıyoruz. *Gönderilmeyen Mektup* isimli eserde iç monolog tekniğini şu şekilde kullanmıştır: “İçimde bir mahcubiyet duydum. Muhtemel ki ‘Deli mi nedir! Kadının gelip gelmediğini ne diye soruyor? Aklı yerinde mi bu çocuğun?’ demiş midir? İçinde bulunduğum bu durum bana tebessüm ettirdi. Ümitlerim boşa çıkınca geriye döndüm. Eve geldim. İstemsizce heyecanım söndü. Kızın kâğıtlarına en baştan bakmaya başladım. Bir deste kâğıdın içinden bir anda elime bir parça kâğıt ilişiverdi. Usulca elime aldım.” (Ahmedova, 2012: 106).

İKİNCİ BÖLÜM

HİKÂYELERİN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2.1. AŞK

Aşk kavramının karşılığını araştırmaya kalktığımızda herkesin kendine göre bir aşk tanımının olduğunu görüyoruz. Kimine göre aşk ilahi bir aşkı karşılarken kimine göre de beşeri aşkı karşılar. “*Aşırı sevgi ve bağlılık duygusu, sevi, sevda, amor.*” (TDK, 2011: 177). Yazarın eserleri incelendiğinde aşk temasının, bilhassa bireysel aşk temasının yoğunlukta olduğu görülecektir. Bazı hikâyelerin merkezi olan aşk teması eserlerin merak duygusunu artırarak okuyucuya sunulur. Yazar, özellikle hayattan edindiği tecrübeler ve gözlemler sonucu aşk temasının insan üzerindeki etkisini eserlerine başarıyla uygulamıştır. Yazarın aşk konusunu işlediği hikâyeleri *Yeğenimin Hikâyesi*, *Sıradan Hikâye*, *Eve Dönüş*, *Kristal Vazo*, *Merkezdeki Kız* ve *Deniz*, *İnsanlar* adlı hikâyeleridir.

“Karşımızdaki ev Metkerim ağabeyininki. Onun Kahhar abim ile yaşıt Rana isminde bir kızı var. Bu kızı Kahhar abim seviyor. Ninem, ‘Her namaz kıldığında Ey büyük Allah’ım! Rana’nın gönlünü Kahharcığımı kiyle bir kıl, diye dua ediyorum’ diyor.” (Ahmedova, 2012: 25). *Yeğenimin Hikâyesi* adlı eserden yaptığımız alıntıdan da anlaşılacağı üzere hikâye Kahhar’ın Rana isimle kıza olan duyduğu aşkla şekillenir. Rana’yı gönülden seven Kahhar aşkına karşılık bulamaz ve Rana’nın adını bir daha anmaz. Yazarın hikâyelerinde aşk kavramı yer yer mutlu sonla biterken bazen de *Yeğenimin Hikâyesi*’ndeki gibi mutsuz bir sonla biter.

2.2. BASKIN YÖNETİM

Yazarın eserleri incelendiğinde birtakım hikâyelerini Sovyetler Birliği döneminde kaleme aldığını görüyoruz. Bağımsızlıktan önce ve bağımsızlıktan sonra kaleme alınan eserler konu itibarıyla birbirinden farklılık gösterse de yer yer hikâyelerde Sovyet ideolojinin toplum üzerinde kurduğu o derin baskıyı hissediyoruz. Değer kavramının ayaklar altına alındığı, sistemin her şeyden üstün tutulduğu, insan canının hiçe sayıldığı bu sistemde insanların bulunduğu o psikolojik durumu yazarın hikâyelerinde de görebiliyoruz. Bu hikâyelerden biri de *Mecburiyet* adlı hikâyedir. Bu hikâyede kırk yıldır devlete hizmet eden partili Şerif adındaki yaşını başını almış kolhoz çalışanı bir

baba vardır. Eşinin ve çocuklarının baskısı üzerine yerde ezilen samanı kaldırmak için Reis'ten bir araba istemek üzere atıyla birlikte yola çıkar. Yolda komşusu Abdurrahim ile karşılaşır. Abdurrahim de yıllar yılı ailesiyle birlikte tüm fedakârlıkta bulunan Şerif Baba'ya o arabayı sonuna kadar hak ettiğini ve gidip alması gerektiğini söyler. Şerif, sistemin insan ruhuna vurduğu kelepçeyle birlikte, ayakları geri geri gitse de Kolhoz İdare Binasının yolunu tutar. Beklediği cevabı alamayan Şerif atının yanına doğru yola koyulur. Bu olayların bir kısmı tam olarak eserde şu şekilde geçer:

“Çardağın avuç içi gibi yaprakları arasından, hanımının uzunca, kırıksık yüzü göründü.

— Hey durun! Çıt çıkarmayın! Hanımı, elini uzatıp bağırırken sanki Mirhaydar Başkan'ın karşındaymış gibi titremeye başladı. Mirhaydar Başkan'ın işten çıkarılması üzerinden tam on beş yılı aşkın bir süre geçse de birinin yapacak olduğu bir zulüm karşısında hemen akıllara geliyordu. ‘Sabah gidip akşam geleceksiniz. Neyin var, neyin yok diye sorayım demeyin!’ O, atının dizgininden tutarak hanımına baktı. ‘Ölünceye dek çalışacak mısınız böyle, bu nasıl bir çile! Sizin de bazı şeyleri dile getirmeye hakkınız olmalı! Saman, dört günden beri olduğu yerde sahipsizce çiğnenip toprağa karışıyor ve zahmet edip bir getireyim demiyorsunuz! Bugünden tezi yok, reisten bir araba isteyin.’

— Bilemiyorum, verir mi ki? O, üzerine zor bir sorumluluğun yüklendiğini hissederek hanımından yardım diler gibi bir ifadeyle hüzünle baktı.

— Doğru, elbette vermez! Adı batasınca dilini dut gibi yutarsan vermez elbette! Allah kullarına konuşma yetisi verdiğinde de sen aylak aylak dolaşmışsın, belli ki! Kırk yıldan beri ne yağmuru ne de kavurucu sıcakları dinlemeden çalışıyorsunuz. Geçen gece oğlunuz: ‘Ne yani, bir babamıza bakmaktan mı aciziz?’ dedi. Sanki altın varmış gibi her fırsatta tarlaya koşuyorsunuz. Açık olun, ‘Kolhozda kırk yıl çalıştım, bir arabayı hak etmedim mi? Çok değil, iki saatliğine verin. Saman dışarıda kaldı’ deyin.” (Ahmedova, 2012: 15). Yazar bu hikâyesinde baskın yönetimin büyük küçük dinlemeden herkesi himayesine alarak insanca yaşama hakkını yer yer ellerinden aldığını vurgulamıştır.

2.3. SINIFSAF FARKLILIKLAR

Yazarın eserleri incelendiğinde ele alınan konulardan birinin de sınıfsal farklılıklar olduğu görülür. Sınıf kavramı toplumun bulunduğu sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel ve daha birçok başlığın etkisiyle oluşan statü kavramını doğurup geliştiren bir kelimedir. İnsanlık tarihine baktığımızda sınıf kavramının çeşitli başlıkların etkisiyle doğal bir akışla meydana geldiğini görüyoruz. Bu kavram kimi zaman insanlarda psikolojik bir rahatsızlığa sebep olsa da kimi zaman da kurulu bir düzenin huzur ve refahını sağlayan bir kavram olduğunu görüyoruz. *“Sınıflar bugünkü modern kavramsal anlamıyla olmasa da bir olgu olarak, geleneksel toplumlarda veya başka ifade ile Sanayi Devrimi öncesi toplumlarda da mevcuttur. Ancak Sanayi Devrimi sonrası oluşan yeni toplum yapısıyla beraber, üretim ilişkilerinin şekillendirdiği sınıf kavramı ortaya çıkmaya başlamıştır.”* (Başaran, 2017: 215).

Yazarın sınıf farklılığı başlığına yine *Mecburiyet* adlı hikâyesinden örnekler verebiliriz: “Güneş, avludaki her şeyi; yemyeşil asmaları, rengârenk çiçekleri, sarı bir ışıqla donattı. Çardağın avuç içi gibi yaprakları arasından, hanımının uzunca, kırışık yüzü göründü.

— Hey durun! Çıt çıkarmayın! Hanımı, elini uzatıp bağırırken sanki Mirhaydar Başkan’ın karşındaymış gibi titremeye başladı. Mirhaydar Başkan’ın işten çıkarılması üzerinden tam on beş yılı aşkın bir süre geçse de birinin yapacak olduğu bir zulüm karşısında hemen akıllara geliyordu. ‘Sabah gidip akşam geleceksiniz. Neyin var, neyin yok diye sorayım demeyin!’ O, atının dizgininden tutarak hanımına baktı. ‘Ölünceye dek çalışacak mısınız böyle, bu nasıl bir çile! Sizin de bazı şeyleri dile getirmeye hakkınız olmalı! Saman, dört günden beri olduğu yerde sahipsizce çiğnenip toprağa karışıyor ve zahmet edip bir getireyim demiyorsunuz! Bugünden tezi yok, reisten bir araba isteyin.” (Ahmedova, 2012: 15). Bu hikâyesinde yazar canı pahasına da olsa çalışmak zorunda kalan Özbek insanının resmini çizmiştir. Yazarın bu hikâyesinde Mirhaydar Başkan adlı kişinin insanlar üzerinde psikolojik bir baskı kurduğu görülür. Yazarın bu hikâyesinde ast ve üst ilişkisinin hâkim olduğunu görmekle birlikte yönetici-halk çatışmasının da olduğunu görmekteyiz. Yazarın sınıflar arası geçişlerin insan ilişkilerindeki psikolojik, sosyolojik yerine dikkat çektiği güzel bir eseridir.

2.4. EKONOMİK DÜZEY

Her ailenin hayatını idame ettirebileceği bir ekonomisi vardır. Bu ekonomik düzey bireylerin çalıştığı kuruma, yere göre değişiklik gösterir. Kimileri aile yaşamında ekonomik kaygı güderken kimileri de bu kaygıyı gütmeden hayatına devam eder. Ekonomik düzey, doğrudan ve dolaylı olarak bireyin yaşam kalitesine etki eder. Yazarın eserleri incelendiğinde aile bütçesine yalnızca erkeklerin katkı sağlamadığını, kadınların da bu başlığa dâhil olduğunu görüyoruz. Her eser bizlere ekonomik düzeyle ilgili haberler verir. Bunlardan biri de *Bayramlık* hikâyesidir: “Hanımı sabahleyin, ‘İki günde bir içip içip dolaşacağına işte, mayıs geliyor, çocuklara öyle çok olmasa da biraz üst baş alsan ya’ dedi. O, ‘Ne yani, çocuklar çıplak mı sanki? Bugün maaşı alalım bakalım’ diye cevap verdi.” (Ahmedova, 2012: 2). Eşinin ricası üzerine kocasının “Bugün maaşı alacağız” demesi ekonomik düzeyle ilgili bize haberler verir. Bu hikâyesinde yazar, kişiler üzerinden ekonomik dengenin belirli bir günde alınan maaşın pay edilmesiyle kurulduğunu ifade eder. Yazarın hikâyelerine yerleştirdiği kişilerin iş alanlarına baktığımızda kimisi oto nakliye deposunda çalışırken kimisi tarlada, kimisi bir dairede, kimisi bir sanat atölyesinde, kimisinin de bıçak zanaatıyla uğraştığını görüyoruz.

2.5. KISKANÇLIK

Kıskançlık, insan fitratında yer yer zuhur eden, insan ilişkilerini negatif anlamda etkileyen olumsuz bir tutumdur. Yazarın hikâyelerini incelediğimizde kıskançlık temasını bazı hikâyelerinde görebiliyoruz. Bu hikâyelerinden biri de *Elem* adlı hikâyesidir: “Telefonunu bilerek kapatmış, buna eminim. Uzun bir yol tepmiş de yorulmuş gibi kendini koltuğa bıraktı. Keşke bulduğu kıza değse. Hızla yerinden kalktı. Çantasından aynayı alıp baktı ve gördüğü suret karşısında pek hoşnut olmadı. Kendi aksine kızdı. ‘Kız dediğin biraz alımlı olur.’ Kendi, kendine güzel gelmedi. Aynayı bir kenara fırlattı.” (Ahmedova, 2012: 108). Yazar bu hikâyesinde sevdiği kişiyi metroda başka biriyle gören Kemale’nin duyduğu derin üzüntü ve içten içe itiraf edemediği kıskançlık duygusuyla kuaför salonunun yolunu tutuşunu konu edinir.

2.6. ENTRİKA

Entrika kelimesinin karşılığı *Büyük Türkçe Sözlük*’te “Bir işi sağlamak veya bozmak için girişilen gizli çalışma, oyun, dolap, düzen, dalavere, desise, hile dek.”

(TDK, 2011: 803-804) geçer. Yazarın hikâyelerinde karşılaştığımız entrika örneklerinden biri de *Birinin Hayatı* adlı hikâyededir:

“Sofranın etrafında sessizce yemek yediler.

— Müdürle atıştım. Mevlüde ‘Ne diyorsun ?’ der gibi Ekber’e baktı. Bakarsam her türlü laf edecek.

Ekber kaşını kâseye dikti. O, kadının aklından geçen oyunu anlamış gibi şöyle dedi:

— Sen ne dedin, kocama söylerim demedin mi?

— Neden insanla alay ediyorsun? Mevlüde yüksek bir cızırtı eşliğinde önündeki kâseyi ileriye sürdü. ‘Evet, dedim diyeceğimi. Benim hayalperest bir kocam var. Benim biriyle gezip gezmememin hiçbir önemi yok. Tamam, sizin dediğiniz gibi olsun, dedim.’

Ekber başını sıkıca tuttu. ‘Yine her zamanki gibi söylenmeye başladı. Bir susuverse.’ O, hanımının kendini oldukça beğendiğini ve bununla birlikte son derece kıskanıp içten içe hasetlik beslediğini, bu hasetliğin taa yakasına kadar yapışıp boğmaya kadar gidebileceğini ve bu durumu asla kabul etmeyeceğini, yeri yerinden oynatıp evi başına geçireceğini biliyordu.” (Ahmedova, 2012: 72, 73). Yazar, Ekber ve Mevlüde çifti üzerinden bir entrika örneğini okurun beğenisine sunmuştur.

2.7. İHANET

İnsan ilişkilerinde kabul görmeyen bir diğer kavram da hiç şüphesiz ihanettir. Yazar, ihaneti iki başlıkta hikâyelerine işlemiştir: Biri devlet malına ihanet biri de erkeğin kadına ihanetidir. Hikâyelerinde bilhassa fedakâr Özbek kadının portresini çizen yazar, Özbek kadının toplum içindeki en küçük birlik olan ailedeki yerine, toplumun ihanet karşısındaki tutumuna dikkat çekmiştir. *Eve Dönüş* hikâyesinde yazarın ihanete dikkat çektiğini görüyoruz: “Ansızın, annesinden endişelendiren bir mektup geldi. Tuhaftır, yakın zaman önce, bundan on, on beş gün öncesinde annesinden bir mektup almış ve hemencecik alışılagelmiş dualarla ve selamla birlikte on beş som koyup göndermişti. Annesi o mektubunda, her zaman olduğu gibi köydeki son gelişmelerden onu haberdar etmiş, yani, Targıl adını verdikleri ineğin bu yıl da kısır oluşundan dolayı yakınmış, kedileri Barok’u yabani kedilerin boğarak öldürmesinden duyduğu üzüntüyü

bildirmiş, komşusu, şu, körpe körpe evlatları olan traktörcü Şerif'in hafif meşrep bir kadınla düşüp kalkarak şeytana uymasından, dört çocuğu göz göre göre yetim bırakıp gidişinin verdiği kederden bahsetmişti.” (Ahmedova, 2012: 39). Yazarın aşk, sevgi, ihanet kavramlarını işlediği bir hikâyesidir.

Yazarın eserleri incelendiğinde iftira kavramına üstü kapalı yer verdiği görülecektir. Bu başlığa örnek olarak yazarın *Merkezdeki Kız* adlı hikâyesinden alıntı yapmamız mümkündür: “Abla, başka bir kadınla görüşen kocasının gelip onu bir hışımla baba evinden alacağından ümitli olacak ki kapıya doğru bakarak gün sayıyordu. Risalet ne diyeceğini bilemeyerek divana oturdu. Risalet, vaktiyle eniştesiyle konuşmuş, olanıyla yetinip sabredemeyen, kocasından şüphe eden bir kadına lüzum yok, şeklindeki eniştesinin sözlerinden canı sıkılmıştı. Şimdi bütün aklı ihanet eden, ama nihayetinde sevdiği kocasında olan, ona insaf dileyen ablasına bunları nasıl söyleyecekti?” (Ahmedova, 2012: 114). Burada yazar, Risalet'in ablasının kendi kuruntuları yüzünden eşinin onu aldattığını düşünerek karalar çalmasını eleştirir ve bu asılsız şeylerin aile kavramına verdiği zararı gözler önüne serer.

2.8. AHLAK VE AHLAKSIZLIK

İyi ve güzeli karşılayan ahlak terimi, insanın doğuştan getirdiği yahut sonrasında edindiği birtakım davranışların insanda vücut bulmuş halidir. Ahlak kelimesinin TDK'deki karşılığı ise şu şekildedir: “*Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları, aktöre, sağıtöre.*” (TDK, 2011: 54). Her toplumun kendine göre yazılı olmayan ahlak kuralları vardır. Bu kurallar insanı bulunduğu toplumda, işinde ve özel yaşamında özel ve değerli kılar. Yazılı olmayan bu ahlak kuralları terkedildiği vakit ise kişi bulunduğu toplumda kabul görmez, dışlanır. Yazarın hikâyeleri incelendiğinde ahlak ve ahlaksızlık kavramlarını görüyoruz. Yazarın kendine has üslubuyla oluşturmuş olduğu hikâyelerde bu iki kavramı da kullanarak ahlakın bir insanın taşıyabileceği en güzel süs olduğunu belli etmiştir. Nice yazar, şair ve akademisyenlerin eserlerine konu olan ahlak kavramını yazar da işlemiştir. Bu iki kavrama yer verdiği hikâyelerinden biri de *Bayramlık* adlı hikâyedir. Hikâyede yazar, çocuklarına kıyafet almak için bir mağazadan alışveriş yapan Taşpolat'ın eve dönünce tezgâhtar kızın yanlış hesap ettiğini fark edip tekrar mağazanın yolunu tutuşunu anlatır.

Taşpolat kişinin bu tutumu tam bir ahlak örneğidir. Yazar, Taşpolat kişisi üzerinden hak ve hukuka dikkat çekerek ahlak kavramını her alana yaymıştır.

“Kız, korka korka tezgâha doğru yaklaştı:

— Her şey yolunda mı?

— Bana senin bir kuruşun dahi olsa hakkın geçmesin! Evet, her şey yolunda, çocuklarımla huzur içindeyiz... Rahat bir şekilde ellerini arkasına bağlayıp odada tak tak diye adımlar atarak yürümeye başladı. “Yanlış hesaplamışsın. İşte bunu...” Kıyafet için alınmış kumaşı elleri ile yavaşça bıraktı ve ‘Unutmuşsun bunu’ dedi.” (Ahmedova, 2012: 7). Kısaca yazar hikâyelerinde ahlak kavramının üzerinde özenle durmuş ve kullandığı teknik ve üslupla her türlü ahlaksızlığın üzerini açarak okuyucuya göstermiştir.

2.9. SAYGI

İnsan ilişkilerini düzenleyen önemli bir diğer kavram da saygıdır. Saygı kavramı kadim geçmişle birlikte atalarımızdan görerek öğrendiğimiz soyut fakat varlığını her an bünyemizde hissettiğimiz bir kavramdır. Bu kavramın Türk dünyasında geçmişten bugüne korunduğunu görüyoruz. Türk kültüründe büyüğe saygı, küçüğe sevgi gösterilir ve bu davranış şekli geleceğe soyut bir miras olarak bırakılır. Yine çok uzağa gitmeden doğup büyüdüğümüz evlere bakıldığında büyüklerimizin yerinin her zaman başköşe olduğu, söz hakkının öncelikli olarak büyüklere verildiği görülecektir. Yine Türk dünyası içinde “aksakal” olarak adlandırdığımız değerli büyüklerimizin duygu ve düşüncelerine, hayat tecrübelerine itibar edildiği görülür. Öyle ki bu durum Özbekistan için de geçerlidir. Özbekistan’da bilhassa büyüklere karşı asla “sen” ifadesi kullanılmaz. Bu ifade Özbek toplumunda çok büyük saygısızlık olarak algılanır. Yazarın *Güneşli Gün* adlı hikâyesinden kısaca bir örnek gösterecek olursak:

“Torunu eğilerek onunla konuştu. Boy atıp serpildiğini fark eden torunu üstten üstten konuşarak rahatsızlık vermek istemedi. Torunu onun buruşan yüzünden şefkatle öptü. Burnuna şarabın o keskin, ekşimsi kokusu geldi. Torunu mindere bağdaş kurarak oturdu. Nine ile torun hoşbeş ettiler. Torunu eskisinden daha huylu, daha sevecen, daha muhabbetli görünüyordu. Şarabın efsunlu gücünün nereden geldiğini çok iyi biliyordu.

Ninesinin bu uysal tavrı torununun çok hoşuna gitti. O, ninesinin afiyette olduğu zamanları çok iyi hatırlıyordu. İri gözlüklerinin altından ağırbaşlı bir duruşla dikkat kesilerek dikiş makinasında takur tukur bir şeyler dikerek oturduğu o zamanları...” (Ahmedova, 1982: 30). Yazar bu hikâyesinde büyüğün küçüğe, küçüğün büyüğe olan sevgisini ve saygısını vurgulamıştır. Yazar bu hikâyesinde nine ve torun üzerinden saygı ve sevginin her insanda çiçekler açtığını mesajını okuyucuya vermiştir.

2.10. ALKOL TÜKETİMİ

Araştırmalar alkol ve sigaranın sürekli tüketildiğinde bağımlılık yapabileceğine işaret etmektedir. Bu alışkanlık bireyin kontrolünden çıkınca kişinin sosyal, aile ve özel yaşamına olumsuz etki ettiği görülür. Yine alkol tüketimi devamlılık gösterdiğinde alkol tüketen kişinin yaşamına dâhil ettiği insanların zaman diliminden çaldığını görmekteyiz. Kısaca kontrolsüz tüketilen alkol kişinin yaşamında, yaşamına dâhil ettiği insanlarda kötü izler bırakır. Yazarın alkolün insan yaşamına etkisine değindiği hikâyeleri de vardır. Bunlardan biri de *İyi İnsan* hikâyesidir: “Kendi helâl parasıyla içti. İşini bitirdikten sonra duvar diplerinde gizlice içmedi. İsterse güpegündüz de içebilir. Görenler, İkrambay sarhoş olmuş, desinler, isterlerse. Vay Öküz vay, ‘Sen de insan mısın!’ dedi ya! Artık, o da çağa ayak uydurmuştu. Gün gelecek yaptığına pişman olacak. Sarhoş olsa da sokakta şarkı markı söylemedi. Şarkının sırası mı şimdi? Öküz’ün söylediği sözler yüreğine batmıştı!..” (Ahmedova, 2012: 22, 23). Yazar 1979 yılında kaleme aldığı bu hikâyesinde de alkolün insan yaşamına etkisine, toplumun alkole bakış açısını aralayarak okura sunmuştur.

2.11. AİLE VE TOPLUM YAPISI

Her toplumun, her ailenin, hatta her bireyin yaşam biçimi ve değer yargıları farklılık gösterir. Yer yer ortak paydalarda buluşan toplumlar geçmişten bugüne kadar biriktirdiği gelenek ve göreneklerle birlikte insan yaşamını etkileyen diğer önemli başlıklarla içinde bulunmuş olduğu aile ve toplum yapısına hitap eder. Bu yolculuk ailede başlar ve toplumla devam eder. Türk toplumlarında aile kavramının kutsal bir yeri vardır. Aile, ailenin içindeki bireyler, küçüğün büyüğe, büyüğün küçüğe olan saygısı, misafire hürmet, düğünde seyranda yahut cenazelerdeki o birlik beraberlik ruhu bizlere Türk aile ve toplum yapısı hakkında önemli haberler verir. Özbekistan’da aile ve toplum yapısına eğildiğimizde köklü geçmişini ve edinmiş olduğu değerleri günümüzde

de yaşattığını görmekteyiz. “Yeryüzünün değişik bölgelerinde çok eski zamanlardan beri farklı din, dil, kültür, yaşam tarzı ve örf adetlere sahip olan insanlar bir arada yaşayagelmıştır. Özbekistan’ın coğrafik bakımdan önemli ticari yollar üzerinde olması, dünyanın birçok ülkeleriyle olan kültür ilişkileri halkın dini ve kültürel yaşamını derinden etkilemiş, kendine özgü hayat tarzını belirleyen faktörlerden biri olmuştur.” (Muhammadsıdıqov, 2015: 7).

Yazarın hikâyeleri incelendiğinde Özbek aile ve toplum yapısına dair izler görülür. Ayrıca yazarın hikâyeleri incelendiğinde Özbek halkının haram ve helal, devlet malının kutsiyeti, ikinci evlilik, sevene sevilene saygı, gelin kaynana ilişkileri, ikili ilişkiler, misafire, büyüğe ve küçüğe saygı başlıklarına itibar edilerek bu başlıkları bünyesinde barındırdığını görüyoruz.

Aile ve toplum yapısının oluşmasındaki bir önemli başlık da evlilik kurumudur. Yazarın bu konuya eğildiği bir hikâyesi de *Eve Dönüş* hikâyesidir.

“Ziyarete gelenlerin sayısı azalmaya başlayınca dayısı onu sorguya çekti.

— Evet, yeğen, şimdi ne yapmak niyetindesin? Dayı, cevabı beklemeden tekrar kendi konuşmasına devam etti. Şimdi, yeğen, babanın ocağını tüttürmezsen olmaz. Evi onar, yanına bir oda daha ekle, sonra seni evlendirelim.

— Hmmm! Hemen mi? dedi şaşkınlık içerisinde.

— Hemeni mi var, yeğen, örfümüz adetimiz bu.” (Ahmedova, 2012: 40). Görüldüğü üzere yazarın bu ve diğer birçok hikâyesinde evlilik konusuna eğilerek evlilik kavramının aile ve toplumdaki yerine, ehemmiyetine dikkat çekmiştir. Yine yazarın bazı hikâyeleri incelendiğinde çocuksuzluk motifinin işlendiği ve durumun bazı ailelerde kabul görmemesiyle birlikte ikinci evliliğin kapılarının aralandığı görülecektir. Bu da yazarın Özbek aile ve toplum yapısına dikkat çektiği bir diğer başlıktır.

2.12. ÇOCUKSUZLUK

Çocuk, gelişimine anne karnında başlayan küçük yaştaki erkek ya da kızdır. Çocuk, Türk toplumlarında soyun devamını karşıladığı için önemli bir yere sahiptir. Bazı toplumlarda kadının çeşitli nedenlerle dünyaya çocuk getirememesi onun toplumdaki yerini zedeler ve çeşitli dedikoduların alıp başını yürütmesine neden olur.

Yer yer ağır ithamlarla yargılanan kadın, bu psikolojik durum içinde yer yer irade gösterirken yer yer de kendinde o gücü bulamaz ve kendini mutsuz hisseder. Mutlu olamayan anne ailesine ve yakın çevresine de mutluluk aşılayamaz. Çocuksuzluk kavramı tarihten bu yana toplumlar için sorun teşkil eden bir başlıktır. Yazarın hikâyeleri incelendiğinde de çocuğu olmayan bireylerin eşi tarafından dışlandığını, baba evine götürülüp bırakıldığını yahut da bu sebepten ötürü üzerine kuma getirildiğini görmekteyiz. Bu başlık tarihten beri kadının kanayan yarası olmuştur. Yine yazarın hikâyelerinde bazı kadın kahramanlar çocuksuzluk başlığının içinde yer alsa da yaşadığı sıkıntılardan kendinde güç bulmuş ve başının çaresine bakmıştır. Yazar Özbek kadının toplumdaki yerine dikkat çekerken hikâyelerinde ebeveynlerin tutumuna da dikkatleri çekmiştir. Yine yazarın *Başka Günler* adlı hikâyesinde çocuğu olmayan bir Özbek kadının kocası tarafından nasıl hakir görüldüğü okuyucuya sunulmuştur:

“Hey gidi hey, geçip giden ömrü dile gelse... Bu dünyaya ait her ne varsa hepsi kısa bir andan ibaretmiş. İkinci kocanın adı batsın! Şehadet, onunla geçirmiş olduğu bir güzel günü hatırına getiremedi. Ayı doldurana kadar gün saydı ve ümidini elden bırakmadı. Ümitleri hüsrana uğradı. Kocasının evlat arzusu üzerine, hanımının umut ederek tutunduğu dualar kabul olmadı.

Bir gün kocası tan vaktiyle inek sağmaya giden hanımının dirseğinden tuttu:

— İşini bırak! Yürü, annengile gidiyoruz. Bir rüya gördüm, içim huzursuz.

Şehadet aceleden: ‘Nasıl bir düş gördün, söyleyiver önce’ demeye fırsat bulamadı. Delik lastik ayakkabısını değiştirmek bile aklına gelmedi. Acımasız bir çehreye bürünen kocasının peşinden koşuverdi. Kocası yol boyunca tek kelime etmedi. Belki ağzından bir kuru laf çıkar diye çitini çıkarmayıp umutla bekledi.” (Ahmedova, 2012: 47-48). Yazarın bu hikâyesinde olduğu gibi çocuğu olmayan bir kadın kocası tarafından baba evine götürülerek kendi kaderine mahkûm edilmiştir. Yazar çilekeş Özbek kadının maruz kaldığı bu durumları kendine has üslubuyla okurla buluşturmuştur.

2.13. CESUR KADIN

Yazarın hikâyeleri incelendiğinde dikkati çeken ilk başlıklardan biri kadın temasıdır. Yazarın hikâyelerinde kadın mücadele eden, bütün sıkıntılara göğüs geren,

hakkını yedirmeyen, onuru ve gururu için her şeyi yapan, evinde, işinde çalışarak taşın altına elini koymaktan çekinmeyen güçlü biri olarak okuru karşılar. Hikâyelerinin bir kısmında kadının Türk toplumundaki saygın yerine dikkat çekmiş ve bir kısmında da kadına asla el kalkmayacağını da yazarak şiddetin her türlüsüne karşı çıktığı mesajını okura vermiştir. Ayrıca yazarın hikâyelerinde resmini çizdiği güçlü kadın portresinin altında kırılğanlığının da saklanıldığı söylenemez. Kadın konusu gerek Türk edebiyatına gerekse Özbek edebiyatına konu olmuştur. “Özellikle Türk divan edebiyatında Zeynep Hanım, Mihri Hatun; Özbek edebiyatında Cihan Atin Üveysi, Nadire, Dilşadi Berna gibi şairlerin gazellerinde kadın kalbindeki hassas duygular ustaca kaleme alınmıştır. Onların gazellerinde kadının saf sevgisi, özgürlüğü, bağlılığı, sadakati, iffeti gibi nitelikler canlı bir şekilde yansıtılır.” (Kencayeva, 2021: 60). Yazarın Mecburiyet adlı hikâyesine de göz attığımızda da cesur kadın modeline rastlıyoruz:

“— Hey durun! Çıt çıkarmayın! Hanımı, elini uzatıp bağırırken sanki Mirhaydar Başkan’ın karşısındaymış gibi titremeye başladı. Mirhaydar Başkan’ın işten çıkarılması üzerinden tam on beş yılı aşkın bir süre geçse de birinin yapacak olduğu bir zulüm karşısında hemen akıllara geliyordu. ‘Sabah gidip akşam geleceksiniz. Neyin var, neyin yok diye sorayım demeyin!’ O, atının dizgininden tutarak hanımına baktı. ‘Ölünceye dek çalışacak mısınız böyle, bu nasıl bir çile! Sizin de bazı şeyleri dile getirmeye hakkınız olmalı! Saman, dört günden beri olduğu yerde sahipsizce çiğnenip toprağa karışıyor ve zahmet edip bir getireyim demiyorsunuz! Bugünden tezi yok, reisten bir araba isteyin.’ ” (Ahmedova, 2012: 15). Bu alıntıda bir kadının eşine söylediği bir kısım yer almaktadır. Yazarın bu hikâyesinde de görüldüğü gibi kadın korku karşısında tir tir titrese de haklı olduğunu düşündüğü fikrin arkasından gitmiştir. Kaleme aldığı bütün hikâyelerinde yazar, kadın ruhunun her bir ayrıntısını tasvir etmekten geri kalmamış ve Özbek halkının manevi ve ahlaki değerlerini, kadın doğasını açıkça ifade etmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HALK KÜLTÜRÜ UNSURLARI

İnsanlık tarihinin kadim geçmişine baktığımızda her toplumun kendine ait değer yargılarının olduğunu görüyoruz. Halk kültürü bizlere toplumların ortak değerlerinden, gelenek ve göreneklerinden, yaşayış şekillerinden haberler verir. Kısaca halk kültürü malzemesini kendinden alan çok başlıklı bir güçtür.

3.2.MESLEKLER

Yazarın hikâyelerinde geçen meslek grupları şu şekildedir:

3.2.1. Tezgâhtar

“*Kahve, gazino, mağaza vb. yerlerde tezgâhta duran, satış yapan kimse.*” (TDK, 2011: 2344). Bu meslek çeşidi yazarın *Bayramlık* adlı hikâyesinde geçmektedir. Eserin ana kişilerinden Taşpolat, çocuklarına üst baş almak için bir mağazanın yolunu tutar ve tezgâhtar kızla iletişime geçer.

3.2.2. Çiftçi

“*Geçimini toprağı ekerek sağlayan kimse.*” (TDK, 2011: 543). Bu meslek çeşidi yazarın *Mecburiyet* adlı hikâyesinde geçmektedir. Hikâye, kırk yıldır kolhozda canla başla çalışmış bir babanın eşi ve çocuklarının ısrarı üzerine iş için Reis’ten araba istemek için yola düşüşünü anlatır. Yazarın birçok hikâyesinde bu mesleğe rastlanır.

3.2.3. Sağlık Görevlisi

“*Sağlıkla ilgili kurum ve kuruluşlarda görev yapan kimse.*” (TDK, 2011: 2007). Bu meslek çeşidi yazarın *İyi İnsan* adlı hikâyesinde geçmektedir. Hikâyede sağlık görevlisi olarak anlatılan kişi Ali Murat’tır.

3.2.4. Öğretmen

“*Mesleği bilgi öğretmek olan kimse, hoca, muallim, muallime.*” (TDK, 2011: 1841). Dünyanın en kutsal mesleklerinden biri olan öğretmenlik mesleğine yazarın *Yeğenimin Hikâyesi* adlı hikâyesinde rastlıyoruz. Hikâyenin ana kişilerinden olan Kahhar’ın Rana isimli kıza gönlünü kaptırmasından pek hoşnut olmayan aile, onu

İngiliz dili öğretmeni olan Menzure ile yakıştırır. Menzure öğretmen hikâyede güleç, samimi biri olarak tarif edilir.

3.2.5. Editör

“Yazıları yeniden düzenleyerek yayıma hazırlayan kimse.” (TDK, 2011: 756). Bu meslek yazarın yine *Yeğenimin Hikâyesi* adlı hikâyesinde geçer. Eserde Kahhar’ın Rana ile konuşurken editöre bir mektup yazdığı geçer. Yazarın hikâyelerine dâhil ettiği bir meslek türüdür.

3.2.6. Fotoğrafçı

“Fotoğraf çeken veya basan kimse.” (TDK, 2011: 889). Bu meslek de yine yazarın *Yeğenimin Hikâyesi* adlı hikâyesinde geçer. Hikâyenin ana kişilerinden biri olan Rana, Kahhar’ın ailesiyle birlikte Rifkat adında bir fotoğrafçıda fotoğraf çekilir. Yazarın fotoğrafı ve fotoğrafçılığı konu edindiği iki hikâyesi vardır. Bunlardan birisi yukarıda da belirtildiği gibi *Yeğenimin Hikâyesi* ve *Deniz, İnsanlar* adlı hikâyeleridir.

3.2.7. Terzi:

“Giysi biçip diken kimse, dikişçi.” (TDK, 2011: 2335). Bu meslek yazarın *Sıradan Hikâye* adlı hikâyesinde geçer. Hikâye, bir atölyede terzilik yapan insan grubundan oluşur. Yazar bu meslekten bahsettiği bir diğer hikâye de *Güneşli Gün* adlı eseridir.

3.2.8. Traktörcü

“Traktörle taşıyıcılık yapan kimse.” (TDK, 2011: 2380). Bu meslek yazarın *Eve Dönüş* hikâyesinde geçmektedir. Hikâyede oğluna mektup yazan bir anne, Şerif adında bir traktörcü hakkında bilgiler verir.

3.2.9. Asker

“Orduda görev yapan erden generale kadar herkes.” (TDK, 2011: 166). Bu meslek yazarın *Eve Dönüş* hikâyesinde geçmektedir. Hikâyede askerliği oldukça benimseyen Sadulla’nın annesinin ısrarı üzerine köye dönüşünü ele alır. Yazarın eserine yerleştirdiği bir diğer önemli, gurur verici mesleklerden biri de şüphesiz askerliktir.

3.2.10. Doktor

“*Hekim.*” (TDK, 2011: 694). Bu meslek yazarın *Başka Günler* hikâyesinde geçmektedir. Eserde hikâyenin ana kişilerinden olan Şehadet öz oğlu gibi sevdiği üvey oğlunu hastaneye götürür ve doktordan güzel haberler bekler. Yazarın eserine yerleştirdiği bir diğer önemli meslek çeşididir.

3.2.11. Kütüphane Görevlisi:

Kütüphaneye gelen kitapları gerekli yerlere koyarak ilgililere sunan kişidir. Bu mesleğe yazarın *Birinin Hayatı* hikâyesinde rastlıyoruz. Hikâyenin ana kişilerinden olan Ekber, elinde bulunan gazete ve dergileri kütüphane görevlisine teslim eder. Yazarın zengin meslek kadrosunda bulunan bir diğer önemli meslek türü de görüldüğü üzere kütüphane görevlisidir.

3.2.12. Memur

“*Devlet hizmetinde aylıkla çalışan kimse, görevli.*” (TDK, 2011: 1650). Yine yazarın *Birinin Hayatı* adlı hikâyesinde karşımıza çıkan bir meslek çeşididir. Ekber kişisi hikâyede bir memur olarak işine gidip gelen, ara ara sanatla da ilgilenen biridir. Memur kategorisine yine yazarın *Bayramlık* hikâyesindeki Taşpolat kişisini de ekleyebiliriz.

3.2.13. Aktris

“*Kadın oyuncu.*” (TDK, 2011: 78). Yine yazarın *Birinin Hayatı* adlı hikâyesinde karşımıza çıkan bir meslek çeşididir. Hikâyede Ekber eşinin çok iyi bir aktris olduğunu söyler. Esere canlılık katan bir diğer mesleklerden biridir.

3.2.14. Bekçi

“*Bir şeyi veya bir yeri bekleyip korumakla görevli kimse.*” (TDK, 2011: 295). Yazarın hikâyeleri incelediğimizde meslek çeşitliliğinin en yoğun olduğu hikâyesinin *Birinin Hayatı* adlı eseri olduğunu görmekteyiz. Eserin son kısımlarına doğru adını geçirdiği bir meslek de bekçiliktir.

3.2.15. Temizlikçi Kadın

“*Ev, iş yeri vb. yerlerde ücret karşılığı temizlik işleri yapan kadın.*” (TDK, 2011: 2319). Bu mesleğe yazarın *Kader* hikâyesinde rastlıyoruz. Hikâyenin kişileri arasında yer alan Vesile ve temizlikçi kadın arasında geçen tatsız bir diyalog yaşanır.

3.2.16. Akademisyen

“*Öğretim elemanı, öğretim üyesi.*” (TDK, 2011: 59). Yazarın *Kader* hikâyesinde gördüğümüz bir meslek çeşididir. Hikâyede Vesile, iş yerindeki bir ablası yüzünden istemeden de olsa bir akademisyenle tanışmak zorunda kalır.

3.2.17. Garson

“*Lokanta, pastane, kahvehane vb. yerlerde müşterilere hizmet eden kimse.*” (TDK, 2011: 905). Yazarın *Kader* hikâyesinde geçen bir meslektir.

3.2.18. Usta

“*Bir zanaatı gereği gibi öğrenmiş olan ve kendi başına yapabilen kimse.*” (TDK, 2011: 2421). Yazarın *Kader* hikâyesinde gördüğümüz bir meslek çeşididir. Ayrıntılı bilgilere rastlanılmaz.

3.2.19. Hemşire

“*Doktor tarafından acil durumlar dışında yazılı olarak verilen tedavileri uygulamak, hastanın bakımını düzenlemek, denetlemek ve değerlendirmekle görevli ve yetkili sağlık çalışanı, şveste.*” (TDK, 2011: 1083). Bu mesleğe yazarın *Nöbette* hikâyesinde rastlıyoruz. Trafik kazası geçirerek hastaneye yatan futbolcu bir genç ve hemşire kızın arasında geçen bir hikâyedir. Yazar, bu hikâyesiyle sağlık çalışanlarının toplum için önemini vurgulamış, mesleğin kutsiyetine de dikkat çekmiştir.

3.2.20. Futbolcu

“*Futbol oynayan kimse.*” (TDK, 2011: 894). Bu mesleğe de yine yazarın *Nöbette* hikâyesinde rastlıyoruz. Hikâyede ayağına ilizarov cihazı takılı genç futbolcu ile hemşire kızın yaşadıkları anlatılır.

3.2.21. Kuaför

“*Kadın berberi.*” (TDK, 2011: 1514). Yazarın *Elem* adlı hikâyesinde geçen bir meslek çeşididir. Hikâye, Kemale’nin aldatıldığını düşünerek kuaföre gitmesiyle başlar. Yazar bu hikâyesinde de kuaförlük mesleğinin zorluğuna dikkat çekmiş, her işin hakkıyla yapılması gerektiği fikrini okura iletmiştir.

3.2.22. Ressam

“*Resim yapan sanatçı.*” (TDK, 2011: 1976). Yazarın *Merkezdeki Kız* hikâyesinde karşımıza çıkan bir meslektir. Sanata ve sanatçıya saygının önemini vurgulayan yazar, resim sanatının da hayli meşakkatli bir meslek olduğunu vurgulamıştır.

3.2.23. Esnaf

“*Küçük sermaye ve zanaat sahibi; artizan.*” (TDK, 2011: 819). Yazarın birçok hikâyesinde geçen meslek türlerinden biridir.

3.3.YİYECEK VE İÇECEKLER

Türk dünyası denildiği zaman şüphesiz ki akıllara zengin bir sofraya kültürü gelmektedir. Türkler göç ettikleri yerlere yalnızca gelenek ve göreneklerini götürmemiş, yemek kültürlerini de götürmüştür. Bu etkileşim toplumlar arasında karşılıklı olduğu için yeni bilgiler öğrenilmiş ve bu bilgiler kullanılmıştır. Yemek kültürü denildiği zaman akıllara bünyesinde bulundurduğu kendine has yemekleriyle Özbekistan da gelmektedir. Özbek halkı televizyondan gördüğümüz, çeşitli kaynaklardan edindiğimiz ve dostlarımızdan dinlediğimiz bilgilere göre yemeklerinde daha çok et, süt, hayvansal yağlar, sebze ve keskin acı baharatlar kullanmaktadır. Özbekistan denilince akıllara herkesin bildiği üzere “Özbek pilavı” gelmektedir. Bu sırayı Özbek mantısı ve üzerine deyim ve atasözleri söylenmiş “nan” dedikleri ekmek takip eder.

Yazarın hikâyeleri incelendiğinde okuyucunun Özbekistan’daki sofraya kültüründen izler bulabileceği görülür. Yazarın hikâyelerinde yemek olarak ete, samsaya, çorbaya, kuruta değinilmiştir. Yazar aynı zamanda Özbeklerin tükettiği içeceklere de değinerek okuyucuya derinlemesine bilgiler verir. Yazar hikâyelerinde çayhanede çayını içen bir kişiden bahsederken yine başka bir hikâyede alkol tüketen insanlardan da bahseder. Yazar, yazmış olduğu bu hikâyelerle aynı zamanda okuyucuya Sovyetlerin insanlar üzerine aşıladığı alkolün kontrolsüz kullanıldığında nelere sebebiyet verdiğini de iletir.

Yine yazar Özbeklerin piyale adı verdikleri bardaklarda su gibi çay tükettiğini vurgulayarak çayın Özbeklerdeki yerine dikkat çeker.

Örnek verecek olursak yazarın *Yağmurda* hikâyesi yine fedakâr Özbek kadının tandırda ekmek yapışından bahseder: “Tandırın içi kızıl bir renge büründü. İhtiyar adamın çapanı omzunda sıırıslıkla oldu. Yemekhanenin çatısı altında biriken kovadan kepeyi daldırarak su aldı. Ateşe doğru serpti. Tandırdan buhar yükseldi. İhtiyar kadın, eline takılan tazecik hazırlanmış ekmeği rapataya koyup yapıştırmak için tandıra doğru gitti. Hamurun yayılmaması için bir çırpıda tandıra yapıştırdı. Tandırdan ateşe doğru cızırtılar eşliğinde hamurlar çözülüp akmaya başladı.” (Ahmedova, 2012: 51).

Yine yazarın *Yolda* hikâyesinde bir ninenin torunları için topladığı nanelerden samsa yapacağından bahseder: “Nanenin etrafa saldığı kokuyu içine çekti. O, birden yerinden kalktı ve etraftaki naneleri aramaya koyuldu. Evet, daha demincek, sabah topladığı yeşilliklere yenilerini ekleyiverdi. Gidip torunlarına naneli samsa yapıp verecekti.” (Ahmedova, 2012: 82)

Yine yazarın *Kader* hikâyesinde genç bir adam kadehlere şampanya döker: “Genç adam böyle söyledikten sonra tekrar kadehlere şampanya döktü.” (Ahmedova, 2012: 93).

3.4.ÇAYHANE

Büyük Türkçe Sözlük’te kelimenin anlamı şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: “Çayevi.” (TDK, 2011: 508). Türk dünyasına yabancı olmayan bu kavram, insanların bir araya gelerek sohbet ettiği, dinlendiğı, huzur bulduğı ortamlardan biridir. Çayhane kültürü Özbekistan’da yaşatılmaya devam eden bir kavramdır. Yazar, hikâyelerinde çayhaneden bahsederek çayhanelerin Özbeklerdeki yerine ve önemine dikkat çekmiştir. *Mecburiyet* hikâyesine baktığımızda çayhanelerin pazar yerlerinde de olabildiğini görmekteyiz: “Henüz erken. Ne yapsa ki?! Pazar yerindeki çayhanede çay içip sonra reisin huzuruna gidecek.” (Ahmedova, 2012: 17).

3.5.KIYAFETLER

Bilindiğı üzere kıyafet, insan vücuduna toksinlerin ve mikropların girmesini engelleyen, vücudun bir kısmını yahut tamamını kapsayan kıyafet ve aksesuardır. İnsanların sosyal hayatında ve özel hayatında giydiğı kıyafetler bizlere yaşamış olduğı

toplumun gelenek ve göreneklerinden, değer yargılarından, ait olduğu coğrafyadan haberler verir. Coğrafyanın yalnızca insan üzerindeki etkisi söz konusu değildir. Coğrafya insanların giyim kuşamlarını da etkileyerek toplumların kültür harmanlarını yeniler. Yazarın hikâyelerini incelediğimizde de Özbek toplumunun kendine has giyinme tarzının olduğunu görüyoruz. Yazarın hikâyelerinde toplumun ve kişinin tercihi itibarıyla moda kavramıyla karşılaşılrken yazarın bazı hikâyelerinde de halka ve ülkeye ait ulusal giyimlere rastlayabiliyoruz. Yazar bu tutumuyla aynı zamanda kültürümüzün bir parçası olan giyim kuşamı okuyucu nazarında bir kez daha somutlaştırarak ulusal giyim tarzını, modanın insan yaşamındaki etkisini okurun gözleri önüne sermiştir. *Şehre Seyahat* hikâyesi incelendiğinde yazarın geleneksel Özbek kumaşı olan atlasa da yer verdiğini görüyoruz: “Yine bir keresinde, henüz daha genç bir kızken, babası ile şehre gittiğini hatırlıyordu. Aklında bariz bir şekilde hatırlayabildiği bir şey yoktu ama rüzgârda salınan rengârenk kabarcıklar, parlak kırmızı çiçeklerle süslü olan birçok çocuk aklında. Herhâlde o zaman Mayıs Bayramı olsa gerekti. Aklından, doyana kadar yediği dondurma, bir damlası kıpkırmızı olan atlas elbisesinin leke olduğu ve geç vakte kadar yediği lezzetli bir tat gitmemişti.” (Ahmedova, 2012: 9). Ayrıca yazar geleneksel Özbek başlığı olan doppiya da hikâyelerinde yer vererek hikâyelerindeki ulusal kimliği güçlendirmiştir. Özbekistan’ın sembollerinden biri olan doppiya yazar *Mecburiyet* hikâyesinde yer vermiştir: “Sokakta böğüren sığırları, hayvanları sürüye katan hanımlar, birbirleriyle çene çalıyorlardı. Komşusu Abdurahim, doppısını sallayarak hanımların arasından hızlıca geçip onu karşıladı.” (Ahmedova, 2012: 16).

3.6.GELENEK VE GÖRENEKLER

Her toplumun kendine ait geçmişten bugüne biriktirdiği gelenek ve görenekleri vardır. Her toplum bu gelenek ve göreneklerle var olur. Bir kültür birikimi sağlar. Bu kültür birikimi kendisini aynı zamanda edebiyatta da gösterir. Yazarın hikâyelerinde de Özbek gelenek ve göreneklerinin canlı örneklerini görmekteyiz. Bu bağlamda Ma’suma Ahmedova’nın gelenekçi bir yazar olduğunu söyleyebiliriz. Çalışmanın bu bölümünde yazarın hikâyelerindeki gelenek ve göreneklere yer verilmiştir.

3.6.1. Selamlaşma

Kelime itibarıyla selam, “*Bir kimseyle karşılaşıldığında, birinin yanına gidildiğinde veya yanından uzaklaşıldığında kendisine söz ve işaretle bir nezaket*

gösterisi yapma, esenleme, merhaba.” (TDK, 2011: 2060) anlamına gelir. Selam vermek ve selam almak insanlar arasındaki muhabbeti artırarak saygıyla perçinleyen bir kavramdır. İnsan ilişkilerindeki en hoş başlangıçlardan biri olan selamlaşma insanın değer yargılarını daha da iyileştirerek daha samimi kılar. Selam konusu deyim ve atasözlerine konu olmuştur. İnsanlar birbirilerini uzun süre görmediğinde “selamı sabahı kestir” diyerek birbirlerine sitem ederler.

Yaşın selamlaşma üzerindeki etkisi oldukça önemlidir. Türk örf ve adetlerine göre küçük büyüğe selam verir ve selam verirken edebinden ödün vermez, hal ve tavırları daima ölçülüdür. Bir insanın bilincinde var olduğunu ifade eden selamlaşma yazarın hikâyelerini de meşgul eden önemli bir konudur. Yazarın hikâyeleri incelendiğinde de biraz evvel belirttiğimiz gibi küçük daima büyüğüne selam verir, onun halini hatırlar sorar ve onu yine aynı ölçüde o sohbetten uğurlar. Selamlaşmak birleştirmek, iletişime davet etmek demektir. Yazarın *Mecburiyet* hikâyesinden selamlaşmaya örnek verecek olursak:

“Sokakta böğüren sığırları, hayvanları sürüye katan hanımlar, birbirleriyle çene çalıyorlardı. Komşusu Abdurrahim, doppısını sallayarak, hanımların arasından hızlıca geçip onu karşıladı.

— Selamünaleyküm, Şerif Baba!

— Ve aleykümselam...” (Ahmedova, 2012: 16). Yazarın bu hikâyesinde de görüldüğü üzere küçük büyüğe selam verir ve büyük de o selamı alır.

Kısaca selamlaşma, iletişimi kuvvetlendiren, yaşa, zamana, eğitim düzeyine, coğrafyaya ve cinsiyete göre şekil değiştirebilen insan ilişkilerini düzenleyen ilk basamaktır.

3.6.2. Komşuluk İlişkisi

Komşuluk kelimesi sözlükteki yerinin çok çok ötesinde bir kavramdır. Türk-İslam kültüründe komşuluk akrabalık kadar değerlidir. Dolayısıyla “Komşu komşunun külüne muhtaçtır, ev alma komşu al” gibi atasözlerinden tutun da sosyal hayatın her alanında değerini ve kutsiyetini korumuş olan komşuluk kavramı Türk dünyasında da canlılığını korumuştur. Sağlam temeller üzerine oturtturulan komşuluk ilişkileri beraberinde toplumsal dayanışmayı, birlik ve beraberliği, insanların birbirine duyduğu güven

duygusunu pekiştirir. Yazar hikâyelerinde bu unsuru işlemiş ve üzerinde durmuştur. Bu hikâyelerden biri de *Taci Ablanın Bohçası* hikâyesidir. Taci abla bir gün kardeşinin eşi ile anlaşamaz ve komşusuna gider. Orada birkaç gün kalır. Hikâyede Taci abla ev sakinleri tarafından başköşeye oturtulur.

“Ben, onu tanıyıp eve doğru seslendim.

— Anne, bak, Taci abla!

Kapı açıldı. Annem evden aceleyle çıkıp geliverdi, ardından babamın yüzü göründü.

— Ooo, gelin Taci abla!

— Gelsenize, Taci abla!

Taci abla çabucak eve doğru yürüdü.

Eve koştum. Annem, küreği yavaşça alıp kömürü sobaya dökerken nezaketini elden bırakmadı:

— Buyrun Taci abla, mindere oturun.” (Ahmedova, 2012: 56).

Yazar bu hikâyesinde komşuluk hakkı üzerinde durmuş ve Özbek insanının komşuya yaklaşımını okuyucuya aktarmıştır.

3.6.3. Misafirperverlik

Türk dünyasıyla bütünleşen bir diğer başlık da hiç şüphesiz misafirperverliktir. Türk toplumlarında misafire değer veren, güleryüz gösteren, ikramda bulunan kişinin saygınlığı artar. Kişinin misafire olan yaklaşımı atalarından, ailesinden öğrendiği yazılı olmayan bilgi birikimini gösterir. Bugün hâlâ bazılarımızın evlerinde “misafir odası” vardır ve o alan yalnızca misafirlere tahsis edilmiştir. Bunun yanında evlerimizde “misafir terliği” de bulunur. En güzel yemekler misafirler için hazırlanır. Türk toplumunda misafir bir anlamda güzellik demektir ve misafir her şeyin en güzeline layıktır. Toplumun huzur ve refahını destekleyen bu kavramı yazarın kaleme aldığı hikâyelerinde de görebiliyoruz. Bu unsura örnek olarak yine *Taci Ablanın Bohçası* hikâyesinden örnekler verebiliriz:

“— Taci abla çok da dert etmeyin, işte ev, işte yer. İsteddiğiniz kadar kalın. Size buradan git diyen yok. Annem böyle bir konuşma gerçekleştirerek konuyu başka bir tarafa çevirmiş oldu.

Taci abla başını sallayarak oturdu. Gözleri bir kapanıp bir açıldı. Nihayet annem yerinden kalktı. Sobanın yanında Taci ablaya yer hazır etti. Taci abla etrafa bakındı, yancağızındaki bohçasını aldı ve yastığın altına koydu.” (Ahmedova, 2012: 57). Hikâyede ev sahibi evine gelen misafirin yerini hazırlar ve ona kendi eviymiş gibi bir ortam yaratarak misafirinin gönlünü hoş eyler.

3.7.ARGÖ VE KÜFÜR

Bir arada yaşayan insanlar iletişim kurmak zorundadır. Bu iletişimi gerçekleştirirken yer yer bazı agresif davranışlar sergileyen insanların argo ve küfre başvurduğunu görüyoruz. Bilindiğı üzere argo, her yerde ve her zaman kullanılmayan, eğitimsiz bireylerin sarf ettiğı söz veya deyimlerken küfür; sövgü, yani sövmek için söylenilen insan onurunu zedeleyici sözler demektir. Kulağı hoş gelmeyen bu iki kavram her toplumda kendince yer edinmiştir. İletişimin bir parçası haline gelen argo ve küfür kavramlarına yazarın hikâyelerinde de denk gelebiliyoruz. Yazarın argo kullandığı hikâyelerden birisi de *İyi İnsan* adlı hikâyedir:

“Fakat bugün... Henüz hanımına bir şey söylemese de o söylene söylene: ‘İnsanda biraz insaf olmalı. Her verileni içmek mi gerek? Aslında size, sen de insan mısın dermiş gibi bir muamelede bulunuyorlar. Fakat serçe kadar beyniniz bir türlü anlamıyor’ diyerek düşene bir tekme de o vurdu adeta.” (Ahmedova, 2012: 21).

Yine yazarın küfür içerikli hikâyelerinden biri de *İyi İnsan* adlı hikâyedir. Kısaca bahsedecek olursak:

“Kaç evin önünden geçtiğini bilmiyordu ve bir anda karşıdan, sağlık görevlisi Ali Murat’ın köpeğı Olapar, çıkageldi:

— Hav hav!

— Hay itoğlu it, ben sana ne kötölük ettim? Heh, işte, değnek de buldu. Öyle bir sopayla vuruver ki gözlerinden alevler çıkarak gitsin!” (Ahmedova, 2012: 23).

3.8.LAKAP

Kişiye yahut bir aileye kendisinde var olan bir özelliğinden dolayı kendi isminin dışında takılan bir isimdir. *“Lakaplar, halk bilimi ve kültürü açısından önem taşımaktadır. Uygur Türklerinin kültüründe önemli bir yere sahip olan ad verme olgusu kadar lakap verme de öne çıkan önemli bir folklor olayıdır.”* (Emet, 2020: 437). Yazarın hikâyelerini incelediğimizde lakaplara rastlıyoruz:

“Sadulla, (Mahallede ona, Fırdöndü Sadi diyorlar.) mektubu okuyunca bıyık altından gülererek her zaman olduğu gibi masanın çekmecesine bırakmıştı. İhtiyar kadının bu mektubu enteresandı. ‘Sana, ‘Fırdöndü Sadi’ demek haklılarmış’ diye yazmıştı annesi. ‘Minicik bir çocukken de hiçbir yerde durmazdın.’ Evet, o, okulu bitirip çok kısa bir süre çalıştıktan sonra, askere gitti.” (Ahmedova, 2012: 39).

“Oğlu ustalara emir veriyordu. O, ellerini beline koyarak yatakta yatan felçli annesini gösterip bir şeyler anlatıyordu. Daha büyük yapıverin. Anneme eskiden Pehlivan Taci derlerdi, diyor anlaşılan. Bir ara gelini önüne sofraya bezini serip çaydanlığı sertçe koyarak gitti. Gelininin pek bir keyfi yoktu. Keyfi olmasa ne olacak, gelininin yaradılışı öyle. Yüzü asla gülmez. Radyo çalışıyordu. Şimdilik müzik çalmıyordu, henüz erken. Bilmem hangi dilde haberler yayınlanıyor.” (Ahmedova, 1982: 28).

3.9.DİNİ İNANIŞLAR

Geçmişten bugüne kadar, tarihin her döneminde yaşantımızı soyut ve somut olarak etkileyen en önemli etkenlerden biri şüphesiz din kavramıdır. İnanç, toplumların refah düzeyine olumlu yönde etki eden, birlik ve düzeni koruyan yadsınamaz bir unsurdur. Toplumsal değişimlerde din hep en ön sırada yer almıştır. Dolayısıyla bir toplumu dinden ayrı düşünmek pek olanaklı değildir.

3.9.1. Dua - Beddua

Dini inanışların başında gelen bu kavramlar toplumun içinde süregelen iki kavramdır. Kul, dua ederken tüm benliği ile Allah’a sığınır. Dua, yaratana kulun arasında geçen özel bir zaman dilimidir. Orada yalana dolana yer yoktur. Kul, dua ederken en aciz haliyle yaratana dua eder. Müslüman âleminde duanın koruyucu bir gücü vardır. Kul dua ettikçe kendini emin hisseder. Toplumumuzun inkâr edemeyeceğimiz başlıklarından biri de bedduadır. Bu kavram karşımıza kargış şeklinde

de çıkabilmektedir. Kısaca dua da beddua da toplumun değer yargıları ile ortaya çıkmış kavramlardır. Birbirinin aynı kavramlar olmasa da ilintili kelimelerdir. Dua, Özbekler için de oldukça önemlidir. “Özbeklerde dua etmek ‘fotiha o’qumoq’ şeklinde geçmektedir.” (Efe, 2020: 50). Yazarın hikâyelerini incelediğimizde dua ve beddua kavramlarına rastlıyoruz. Bunlardan biri de *Eve Dönüş* ve *Yağmurda* hikâyeleridir:

“Ansızın, annesinden endişelendiren bir mektup geldi. Tuhaftır, yakın zaman önce, bundan on, on beş gün öncesinde annesinden bir mektup almış ve hemencecik alışlagelmiş dualarla ve selamla birlikte on beş som koyup göndermişti.” (Ahmedova, 2012: 39).

“Böyle bir havada ekmek yaptığı için ve de bir gelini yokmuş gibi iş kotardığı için derinlerinde bir burukluk hissetti. Göğsüne büyükçe bir taş gelip oturdu.

— Hay, sülük gibi süzülmeden canın çıksın, şu ekmeği yapmaya eriniyorsan eğer.

— Anne! İhtiyar kadının yanı başında bu sızlanma sesi duyuldu İhtiyar kadın arkasına döndü, ağzında düğümlenen cümleyi söyleyemedi. Karşısında, incecik bir elbisenin içinde titreyen kızı duruyordu.

— Neden beddua ediyorsun, o da bir insan evladı...

— Tellal gibi ortalıklarda dolanmayı bırak. Ben hiç kimseye beddua etmiyorum, Allah canıma kuvvet versin. Damadına kargış etme, oğlun var; geline kargış etme, kızın var, demişler.” (Ahmedova, 2012: 52).

3.9.2. Namaz

Namaz, şüphesiz ki en güzel ibadetlerden biridir. “*Namaz ibadeti, insanlığın var oluşundan beri, tüm kültür ve dinlerde farklı usul ve keyfiyetlerle var olagelmiş önemli bir ibadettir.*” (Yüksek, 2018: 112). Çok önemli bir ibadet olması dolayısıyla Türk kültüründe, bilhassa Müslüman coğrafyasında ayrı bir yer teşkil eder. Ezan, Müslümanları namaza davet eder. Müslüman kişi de bu davete icabet ederek Allah’ın huzuruna çıkar ve ibadetini yerine getirir. Namaz kılan kişi mensubu bulunduğu din üzere yaşar ve toplumun huzur ve refahı için çalışarak fitne ve fesattan uzak durur. Kişi kıldığı her namazda huzur bulur. Bu huzurun, sükûnetin devamı için sürekli dua eder. Kişi eğer bir derde düşmüşse yine duaya sığınır. Namaz vakitleri de insanlar için biçilmiş en güzel temenni vaktidir. Her Müslüman namazdan sonra, imkânlar ölçüsünde

dua edip tövbe eder. Allah’a edilecek niyazın en güzel vakti namaz vaktidir. Yazarın eserlerini incelediğimizde namazın ehemmiyetine dikkat çektiğini görüyoruz. Bu hikâyelerinden birisi de *Yeğenimin Hikâyesi*’dir:

“Karşımızdaki ev Metkerim ağabeyininki. Onun Kahhar abim ile yaşıt Rana isminde bir kızı var. Bu kızı Kahhar abim seviyor. Ninem: ‘Her namaz kıldığında Ey büyük Allah’ım! Rana’nın gönlünü Kahharcığımınkiyle bir kıl, diye dua ediyorum’ diyor. Bir gün şehirden gelen Mehemet ağabey ile ninem, Rana abla hakkında konuşuyorlardı. Mehemet ağabey, ninemin söylediğine göre şehirde alim olmaya çalışıyormuş. Ninem onun arkasından dişi olmayan ağzını kapatarak ‘Pek güzel, modaya da çok uygun’ diyerek güldü. Komşumuz Rihsi teyze ‘Mehemetcimin gömleğindeki at mı, neyin resmi?’ diye fısıldayarak sordu.” (Ahmedova, 2012: 25-26). Yazarın bu eserde vermek istediği mesajlardan biri de Sovyetlerin her türlü baskısına rağmen dini vecibelerinin farkında olan ve bu uğurda mücadele eden Özbek insanının profilini çizmektir. Görüldüğü üzere namaz, yazarın hikâyelerinde de en güzel dua kapılarından biridir.

3.10. NİŞAN

Bilindiği üzere evlenme niyeti üzerine bir yola baş koyan eş adaylarının birbirlerine verdiği söze verilen addır. Bu durum düğünden hemen önce gerçekleşen bir eylem olup ailelerin ve evlenmek üzere yola çıkan bireylerin birbirlerini daha yakından tanıdığı bir süreçtir. Nişan sürecinde gerçekleştirilen âdetler toplumdan topluma farklılık gösterir. Ayrıntılı bir şekilde belirtilmese de yazarın hikâyelerinde karşımıza çıkan bir unsurdur. Bu hikâye *Şehre Seyahat*’tir: “O, şehre iki defa gitmişti. Yeni nişanlandığında bir sefer kocasıyla gitmişti. İnsan kocasından bu kadar utanır mı? Göz göze geldiklerinde korkuyordu. Böylesine sakın, böylesine iyi bir insandan neden korktuğunu halen bir türlü aklı almıyordu. Fakat ne olursa olsun o gün çok güzeldi. Yağmur, her tarafı ıslatmış olsa da sakince yürüyüşleri aklında.” (Ahmedova, 2012: 9).

Yazarın hikâyelerinde toplamda beş evlilik çeşidine yer verdiğini görüyoruz. Bunun yanında açık bir şekilde ifade edilmese de tanışıp anlaşarak evlenme başlığını da yer yer bazı hikâyelerinde hissetmekteyiz.

3.11. EVLENME

Çiftlerin evlilik öncesinde birbirlerini tanımaları için kendilerine tanıdıkları bir zaman dilimi vardır. Bu zaman dilimi toplumdaki topluma, aileden aileye, kişiden kişiye değişir. Türk kültüründe çiftler daha çok birbirleri nişanlılık süresinde tanır. O evre, çiftleri evliliğe hazırlar. Kişiler birbirlerini daha yakından tanır ve nişanlılık hali evlilikle nihayete erer. Yahut bu durum beklenilenin aksine de gelişebilir. Evlilik arifesinde olan gençler birbirlerinin çeşitli yönlerini birbirlerine uygun bulmayarak bu süreci sonlandırırlar. Geleneksel Türk toplumunda evlilik süreci çok uzatılmaz. Türk toplumlarında evlilik gibi hayırlı işlerin çok uzatılmaması gerektiğine inanılır. Çiftlerin birbirlerini tanıma süresi ne kadar olursa fitne fesadın da o kadar çok olacağına inanılır. Yazarın hikâyelerini incelediğimizde bu başlığı da açıkça ve üstü kapalı bir şekilde işlediğini görüyoruz. Bu hikâyelerden birisi *Şehre Seyahat*'ken diğeri de *Yeğenimin Hikâyesi* adlı hikâyesidir:

“O şehre iki defa gitmişti. Yeni nişanlandığında bir sefer kocasıyla gitmişti. İnsan kocasından bu kadar utanır mı? Göz göze geldiklerinde korkuyordu. Böylesine sakın, böylesine iyi bir insandan neden korktuğunu halen bir türlü aklı almıyordu. Fakat ne olursa olsun o gün çok güzeldi. Yağmur, her tarafı ıslatmış olsa da sakince yürüyüşleri aklında.” (Ahmedova, 2012: 9).

“Ben, tıpkı kendi işinde gücünde olan yetişkinler gibi yavaşça dudağımı bilmiyorum der gibi büktüm ve omzumu silktim. Ninem ve ben, Kahhar ağabeyimin her zaman olduğu gibi Rana ablanın yolunu gözleyeceğini, söylediklerini unutacağını ve yine avareye döneceğini düşünüyorduk. Ama öyle olmadı, Kahhar ağabeyim sessiz sedasız askere gitti. Ondan bir iki mektup aldığımızda bile bir kez olsun Rana ablaya dair hiçbir iz bulamadık. Nineme göre Kahhar ağabeyim er kişinin yapması gereken şeyi yapmıştı. Bunu yaparken kız çocuklarının onurunu yerlere sermemek asıl erlikmiş. Kahhar ağabeyim böyle yapsaymış, Allah Rana ablanın yüreğine o sevgiyi koyarmış.” (Ahmedova, 2012: 29).

Evlilik, birbirlerini seven çiftlerin iyi günde ve kötü günde birbirlerinin yanında bulunacağına söz vermeleriyle başlayan kutsal bir yolculuktur. Yaratılmışların en şerefli olan insan, soyunun devamı için bir aile kurar. Esasen aile; ebeveyn ve çocuklardan oluşan topluluğun ötesinde bir kavram olup gelecek nesillerin inşa edildiği

bugündür. Çiftler bu kararı önce kalpleriyle tasdikler, sonrasında da aldıkları bu özel kararı resmileştirerek kanunlar önünde evlenirler. İnsan hayatının dönüm noktalarından biri olan evlilik yeni bir hayatın başlangıcı, yeni sorumluluklar demektir. Bilindiği üzere her toplumun kendine ait değer yargıları ve yaşayış düzeni vardır. Haliyle bu durum evlilik için de geçerlidir. Toplumumuza baktığımızda birçok evlenme biçimine rastlıyoruz. Dr. Lütfi Sezen'in "Türkiye'de Evlenme Biçimleri" makalesinde evlenme biçimini otuz üç başlığa ayırdığını görüyoruz:

1. Görücü Usulü ile Evlenme
2. Kız Kaçırma (Düğünsüz Evlenme)
3. Başlık Parası Karşılığında Evlenme
4. Oturak Alma Evlilik
5. Baş Örtüsü Kaçırma Yoluyla Evlilik
6. Beşik Kertme Evlilik
7. Taygeldi Evlilik
8. Kuma Getirme Evliliği
9. Berder (Bedel) Evliliği
10. Kepir (Yaban Değişimi) Evliliği
11. Ölen Kardeşin Karısıyla Evlenme
12. Baldızla Evlilik
13. İçgüveyi Evliliği
14. Yetim Evliliği
15. Yakın Akraba Evliliği
16. Oldu Bitti Evlilik
17. Para Karşılığı Evlenme
18. Kan Parası Karşılığı Evlenme
19. Öç Alma Karşılığı Evlenme
20. Çok Eşli Evlilik
21. Anlaşmalı Evlilik
22. Hileli Evlilik
23. Rastlantı Evliliği
24. İlân Yoluyla Eş Seçme (Evlenme)
25. Tercihli Evlilik

26. Yabancı ile Evlilik
27. Farklı Mezhep Evliliği
28. Metres Edinme Evliliği
29. Muta Evliliği
30. Dış Güveyi Evliliği
31. Dul Evliliği
32. Tanışıp Anlaşarak Evlenme
33. Televizyon Evliliği (Sezen, 2005: 186-193).

Yazarın hikâyelerini incelediğimizde evlilik çeşitlerinden görücü usulü evlenme, kuma getirme evliliği, dul evliliği, tercihli evlilik, yabancıyla evlilik türlerine yer verdiğini görmekteyiz.

3.11.1. Görücü Usulü Evlenme

Geçmişten günümüze kadar gelen evlenme türlerinden biridir. Daha çok geleneksel yaşamın aktif olduğu yerlerde rastlanır. “*Bu evlenme biçiminde kız seçme girişimi, doğrudan doğruya evlenecek gencin annesi, babası veya diğer yakınları tarafından başlatılmaktadır.*” (Sezen, 2005: 186). Bu evlilik türüne yazar Kader adlı hikâyesinde dikkat çekmiş, Özbek halkının da bu evlilik türüne yabancı olmadığını vurgulamıştır:

“O, odaya girdi ve öfkeyle ahizeyi kaldırdı. Bir an için cevap vermeden öylece bekledi.

— Alo, alo! Telefonun karşı tarafında bir erkek sesi soru soruyordu.

— Ne var? Kız hiddetle karşılık verdi. “Kimi arıyordunuz?”

— Ben Vesile’yi aramıştım da çağırabilir misiniz? Soru yönelten kişinin sesinde emreder gibi bir üsluptan ziyade ricaya benzer bir tını daha çok seziliyordu.

— Ben Vesile’yim, buyurun. Fark etmeden kızın bütün bedenini bir merak sardı.

— Bana sizin telefonunuz verildi de sizinle görüşmem mümkün müdür?

Vesile, olayı hemen anladı.

Evet, bu onun eşini bulmasını, evlenmesini arzu eden, mütemadiyen bir damat adayı bulma peşinde olan iş yerindeki Mehri ablanın işi.

O, önceki gün, “Vesile size bir damat adayı buldum. Hanımı vefat etmiş. Kendisi de doçent, eğitilmiş biri” diyerek müjde vermişti. Artık, Mehri abla gibi fazlasıyla sıkboğaz eden ablalarla arası açıldı. Bu kadar aday gösterildikten sonra, kahretsin, içlerinden biri de uygun biri çıkmaz mı?” (Ahmedova, 2012: 84-85). Görüldüğü üzere iyi niyet üzere fertlerin birbirine uygun görülmesiyle başlayıp nihayete erdirilen bir evlilik türü olan görücü usulünde erkek tarafı ve kız tarafının ortak karar alıcı olmaları esastır.

3.11.2. Kuma Getirme Evliliği

Günümüzde daha çok Doğu ve Güneydoğu bölgelerinin kırsal kesimlerinde devam ettiğini gördüğümüz bir evlilik şeklidir. Bu durumu genele yaydığımızda ise giderek kaybolan bir âdet olduğunu söyleyebileceğimiz kuma getirme evliliği, genellikle çocuğu olmayan kadınların eşlerinin tercih ettiği alternatif bir evlilik türüdür. Kuma getirme evliliği toplumların kültürel düzeyinin iyileşmesiyle birlikte ortadan kalkmaya başlamıştır. Tıbbın ilerlemesi, teknolojinin her geçen gün biraz daha gelişmesiyle birlikte çocuk, artık hiçbir çiftin korkulu rüyası haline gelmemektedir. Dolayısıyla bu evlilik türü de çoğu bölgede varlığını yitirmeye başlamıştır. Bu evlilik türünün Özbek toplumundaki varlığına değinen yazar, kişiler üzerinden eleştirisini yapmaktan geri kalmamıştır. Bu hikâyelerinden biri de *Başka Günler* adlı eseridir:

“Bu fısır fısır konuşmaların nasıl olup da rahmetli babasının kulağına gittiğine dair hiçbir fikri yoktu. Sabah serininde yayık yayarken elleri arkasında başı öne eğik olan babasını avluda görünce tek kelimeyle allak bullak oldu.

— Yürü kızım, gidiyoruz. Kumalıkla gün geçmez, gün geçse de bir ömür geçmez.” (Ahmedova, 2012: 47). Görüldüğü üzere bu evlilik türü yalnızca çiftleri değil, aileleri de etkilemektedir. Kişilerin eğitim düzeyiyle alakalı olarak bu durum bazı çevrelerde kabul görürken bazı çevrelerde de eleştirilir ve doğru bulunmaz.

3.11.3. Dul Evliliği

Sık sık karşılaşılan bir evlenme türüdür. “*Karısından boşanmış veya karısı ölmüş bir erkeğin, yine kocasından boşanmış, yine kocasından boşanmış veya kocası ölmüş dul bir kadınla evlenmesidir.*” (Sezen, 2005: 193). Bu evlilik türüne yazarın *Başka Günler* adlı hikâyesinde rastlıyoruz:

“Hay, o günler gide de geri gelmeye...”

— Baba evine dönen kız düşmandan kötüdür, derler. Şimdiye kadar iki koca eskittin. Buna da yok deme, çocuğu var, senin de çocuğun olur, diyen annesinin nasihatleri kulaklarında yankılandı.

Tövbeler tövbesi, tövbeler tövbesi, ne demek eskitmiş? Allah'ın ne gibi sonlar yazdığını, o dilemedikçe kim bilebilir ki? Ne yapsın? Hangi taş başını vursun?

O, Gayib'in yokluğunda geçen günlere gün demedi. Başkasının çocuğunu, benimdir deyip bağrına bastı, gözett, ev bark kurup yerleştirdi. Annesinin söylediği şu üçüncü kocanın çocuğunu kendininki gibi bildi. Kendininki gibi bilse de gerçekte kendininki gibi olmadı. Bir gün Gayibciği hasta olunca tabiri caizse, yüreği ağzına geldi. Aslında onun için Gayibcan o gece doğdu. Tıpkı, doğum sancısı çeker gibi, gözlerinin içi alev almış gibi acı çekti.” (Ahmedova, 2012: 49). Hikâyede Şehadet'in çeşitli sebeplerden ötürü eşlerinden ayrı düşen Şehadet'in annesinin ısrarı üzerine çocuğu olan bir beyle yeni bir hayata başladığını görüyoruz. Yazarın dul evliliğine dikkat çektiği bir hikâyedir.

3.11.4. Tercihli Evlilik

Yazarın birçok hikâyesinde bahsini ettiği bir evlilik türüdür. “*Bu tür evlilik, genellikle ana baba, büyük anne, büyük baba gibi aile büyüklerinin onayı ile gerçekleştirilmektedir.*” (Sezen, 2005: 192). Bu evliliğe yazarın *Yolda* hikâyesinde rastlıyoruz: “Rehber teyze, başına ve omuzlarına aynı anda hücum eden yağmura aldırış etmedi. Adımlarını hızlandırdı. Bir kız çocuğunun evvela alnı açık, yüzü ak olmalı. Bu ölçü terk edildiği vakit iyi bir gün temenni etmek beyhude bir dilek olur. Teyze içinden böyle geçirirken yine kendi düşüncesini tasdikler bir hâlde başını salladı. Zaten onun da yüzü hiç gülmedi. Gençliğinde sevmediği birine verildi. Tamam da bunda ana babanın günahı ne? Belki bir gün sevdiği kişi gelip alır da gider diye gelinlik yaşa gelmiş kızı alıp evde mi oturtacaklardı?” (Ahmedova, 2012: 80-81). Hikâyede yaşı gelmiş genç bir kızın kısmetinin çıkmaması sebebiyle bir gence verildiğini görüyoruz. Bu bilgiler bize evlilik türlerinden tercihli evliliğin olduğunu gösterir.

3.11.5. Yabancı ile Evlilik

Toplumumuzda çok kabul göremeyen bir evlilik türüdür. Kültür farklılığı, gelenek görenek din, mezhep gibi kavramların evliliği, yapılan o evlilikten dünyaya gelecek olan çocukların olumsuz yönde etkileyeceğine inanılmaktadır. Bu evlilik türünde toplumun

eğitim düzeyi, insanların hayata bakış açısı rol oynamaktadır. Geçmişte de, günümüzde de örneklerine rastladığımız bir evlilik türüdür. Kısaca yabancı ile evliliği şu şekilde açıklayabiliriz: “*Birtakım hoşlukları, boşlukları ve problemleri olan evliliklerdendir.*” (Sezen, 2005: 192). Bu evlilik türünün geçtiği hikâye *Vedalaşmak* hikâyesidir:

“Teyzenin gözünde mazide yaşadığı olaylar canlandı.

— Benim ismim Ayşe, dedi kız tebessümle.

Kız servi boyluydu. Sarı saçları omzunda dalgalanıyor gibiydi. Işık saçan mavi gözleriyle insanı kendine çekiyordu.

Ayşe ile tanıştığında ‘Turab’ın hanımı da pek güzelmış’ diye içinden geçirmişti.

O zamanlar ‘Turab, anne babasının istemediği Kırım Tatar’ı bir kızla evlenmiş. Gelin arkadaşının evindeymiş’ diye bir söylenti dolandı. Aklında, o zaman mahallede az dedikodusu yayılmamıştı.

Sonunda gelin de geldi. Gelini görmeden heyecana kapılanların sesi kesildi. O da kendileri gibi bir insanmış. Gelin yeni yaşamına hızla alıştı. Kız becerikliydi, elindenden her iş gelirdi.” (Ahmedova, 2013). Yazarın özellikle değindiği bu evlilik türünde vermek istediği mesaj; küçük farklılıkların insan ilişkilerini etkilememesi gerektiğidir. Her insanda saklı bir güzelliğin olduğunu vurgulayan yazar, asıl maharetin o güzelliğin görülebilmesinde olduğunu söyler. Yazarın her hikâyesinde üstü kapalı yahut açık bir şekilde ifade ettiği bu düşünce evlilik başlığı içinde geçerlidir. Yazarın hikâyelerindeki temel konu insan olmak ve insan kalabilmektir.

3.12. DÜĞÜN (TOY)

Türk kültüründe düğün oldukça büyük bir önem arz etmektedir. Evlatlarını binbir zorlukla yetiştiren her anne baba, ölmeden önce çocuklarının mürüvvetini görmek ister. Bunun içinde elinden gelenin en iyisini yaparak imkânlar ölçüsünde evladına güzel bir düğün yapar. Yalnızca eğlence kültürünün bir parçası olmayan düğün, aynı zamanda anne ve babanın gurur vesilesidir. “*Türklerde düğün, yeni bir ev açma, aynı zamanda soyun devamı anlamına gelmektedir.*” (Berber, 2009: 3). Yeni bir aile olma yolunda adım atan çiftlere Türk kültüründe ailenin yanında aile dostları da maddi manevi destekte bulunarak bu sürecin rahatça atlatılmasına vesile olur. Yazarın hikâyelerinde işlediği temalardan biri de düğün (toy) dür. Yazarın hikâyeleri incelendiğinde Özbek halkının da düğüne önem

verdiği ve âdetlerini yerine getirmede özenli davrandığı görülecektir. Kısaca birlik beraberlik ruhunun en iyi yansıtıldığı ortamlardan biri de düğünlerdir.

3.12.1. Gelin Selamı

Özbekistan’da yaşatılmaya devam eden geleneklerden biri de gelin selamıdır. Gelin selamı bizlere Özbek halk kültürünün zenginliği ile ilgili haberler verirken bir taraftan da gelenek ve göreneklerine bağlılıklarıyla ilgili ipuçları da verir.

Özbekistan’da baştan sona farklı ritüellerden oluşan düğün süreci hem yorucu hem de keyiflidir. Ülkede her törenin bir anlamı vardır. Düğünün ertesi sabahı yapılan Gelin Selamı (Gelin Selamlaması) oldukça önemlidir. Geleneğe göre, gelin damat evine adım atar atmaz selamlamaya kayınvalide ve kayınpederinden başlar. Daha sonra gelin, damadın yakınlarına, akrabalarına ve komşularına da eğilerek selam verir. Ayrıca gelin konukların güzel dileklerini kabul eder. Gelen misafirler kendileri için hazırlanan yiyecek ve içecekler için yerlerini alır ve hiçbir misafir ikramsız gönderilmez. (TRT AVAZ, 2022).

Yazarın bu bilgiler ışığında gelin selamından bahsettiği hikâyesi ise *Başka Günler*’dir:

“— Yerinize geçin, dünür teyze... Oğlunu büyüten, bu yaşa getiren kaynananın yeri şurası oluyor.

İşte, o zaman yüreği dağ gibi kabardı.

İhtiyar kadın, gayriihtiyari banka doğru geçip oturdu.

Gelinim diyerek taht kuran

Taht değil baht kuran

Kaynanasına bir selam...

Kulağına gelin selamı yaptıran yengelerin sesi geldi. Keçi söğüdü filizi gibi sarıya çalan gelin, selama eğildi. Onun beyazca olan berrak yüzü, ince ipek tülün altında alazlandı. Sonra, onun sevgisi bir coştı bir coştı ki... İşte, o kibarca gelin, bu gelindi.” (Ahmedova, 2012: 50). Yazar görüldüğü üzere kaleme aldığı hikâyelerinde Özbekistan’daki düğünlerin olmazsa olmazı olan “gelin selamı”na da değinmiştir.

3.13. EVLİLİK SONRASI

İnsan hayatı doğumla başlar ve ölene dek devam eder. Bu süreçte insan, üzerine düşen maddi manevi sorumluluklarının yerine getirir. Doğar, büyür ve bir aile kurar. Üzerine çok şey söylenebilecek yaşam serüveni bir şekilde ölümle nihayete erer ve insanoğlu için bambaşka bir serüven başlar. Türk toplumlarında yalnızca yaşayan canlılara saygı söz konusu değildir. Aynı zamanda vefat eden kişiye de, cenazeye de, yasta olan aileye de ayrıca hürmet gösterilir. Birlik ruhunun yansıtıldığı yerlerden birisi de cenazelerdir.

3.14. ÇOCUĞUN ÖNEMİ

Çocuklar, toplumların gülen yüzü, aydınlık yarınlarıdır. Bu bilinç üzere olan Türk dünyasında çocuk ve çocukluk üzerine araştırmalar yapıldığında görülecektir ki en az büyüğe gösterilen saygı ve sevgi kadar küçükler de değer görmüştür. Gerek ailesinde gerekse toplumunda hak ettiği saygıyı ve sevgiyi gören çocuk bunu gelecek nesillere içinden gelerek, gönüllü olarak taşır. Çocuğuyla anne rahmine düştüğü andan beri ilgilenen anne için çocuğun yeri bambaşkadır. Bir anne dünyaya yalnızca bir çocuk getirmez, aslında dünyaya getirdiği ilmek ilmek işleyeceği yeni bir dünyadır.

Çocuk kavramının Özbek kültüründe de apayrı bir yeri olduğu inkâr edilemez bir gerçektir. Özbek kültüründe maddi, manevi anlamda öncelik sırası çocuklarıdır. Birçok toplumda olduğu gibi Özbek toplumundaki anne babalar da çocukları için her şeyin en güzelini diler ve dışından tırnağından artırarak çocuğuna verir. Yazar hikâyelerinde özellikle anne babaların çocuklar üzerindeki tutumuna dikkat çekmiştir. Bu hikâyelerden bir tanesi *Bayramlık* adlı hikâyedir:

“Hanımı sabahleyin, ‘İki günde bir içip içip dolaşacağına işte, mayıs geliyor, çocuklara öyle çok olmasa da biraz üst baş alsan ya’ dedi. O, ‘Ne yani, çocuklar çıplak mı sanki? Bugün maaşı alalım bakalım’ diye cevap verdi.

Yemyeşil otlarla kaplı yokuştan koşarak inerken, tepeden hanımının bağırıışları duyuldu:

— Hey, ne alacağını biliyor musun? İlham’a mavi şapka, Şaire’ye elbise... Şakir’e bot, Ahmet’e atlet, Rahim’e pantolon... diyerek parmaklarını birer birer bükerek saydı. Oto

nakliye deposundaki gençler ‘Taşpolat ağabey, biraz alem yapalım mı?’ diye söyleseler de oralı olmadı. ‘Çocukların gönlünü edelim, sonra’ dedi.” (Ahmedova, 2012: 2).

3.15. BEŞİK TOYU

Türk kültüründe yeni doğan bebekler için törenler düzenlenir. Bu törenlerden birisi de beşik toyudur. Özbekistan’da çocuklara verilen önemin bir diğer simgesidir. Özbekistan’da yaşatılmaya devam eden beşik toyu merasimi, adeta bir düğün havasında geçer. Daha kısa bir ifadeyle yeni doğan bebeği beşiğe koyarken yapılan kutlamaya beşik toyu denir. Bu toy bayram havasında geçer ve o heyecan toya katılan herkesi sarar. Bebeğin beşiğe koyulduğu ilk gün yapılan merasim sabah namazı sonrası sadece erkeklerin katıldığı beşik toyu aşıyla başlar. Bu gelenek yaz kış devam etmektedir. Özbek sofralarının olmazsa olmazı Özbek pilavı konuklara servis edildikten sonra bebek ve ailesi için dualar edilir. Öğlene doğru bebeğin anneannesinin değişik kumaşlarla süslediği beşik başta olmak üzere, gelinin tüm akrabaları davul zurna eşliğinde hediyelerini getirir. Kız ve erkek tarafı kapıda eğlencelerine devam ettikten sonra yaşlı kadınlar dualarını eder (TRT AVAZ, 2017).

3.16. ÖLÜM ANI

Her canlı bir gün ölmek üzere dünyaya gelir. Bu ölüm çeşitli sebeplerle meydana gelir. Yazarın ölüm nedenlerinden ve anından bahsettiği hikâyelerinden biri de *Vedalaşmak* hikâyesidir: “Ayşe, kapıda onu görür görmez bu sözlerle karşıladı. O, bu sözlerin derinliğini ne derece anlamıştı? Bu hayatta neler gelip geçmiyordu ki... Ne zaman üzülse, gam kasvet içinde boğulacakmış gibi olsa gelir bu komşusuyla dertleşirdi. Evet, ayrıca karşıdaki bahçe komşusu Rahile de vardı. Üçü beraber ilk defa kahve içmişlerdi. O zaman huzur bulup sıkıntılardan arınmış gibi olurlardı. O günden sonra Ayşe’nin öğütterek pişirdiği kahveye de ortak olmuşlardı. Kahveye de onlara Ayşe alıştırmıştı. Rahile de rahmetli oldu. Yaşlılık işte. Geçen yıl merdivenlerden düştü, çok geçmeden öldü. Kimin hangi sebeple bu dünyadan göçeceğini yalnızca Allah bilir.” (Ahmedova, 2013). Burada yazar, doğum gibi ölümün de Allah’tan geldiğini vurgulayarak Özbek insanının Allah’a olan teslimiyetini okura yansıtır.

3.16.1. Defnetme ve Yas Tutma

Her toplumun kendine göre defin işlemleri vardır. Bu durum Özbekistan’da da farklılık göstermektedir. Özbekistan’da cenazeye kadınların katılması pek hoş

karşılanmamaktadır. “Cenaze namazı kılındıktan sonra tabut cemaat tarafından mezarlığa kadar izlenir. Cenazenin taşınmasında, tabutu ilk olarak ihtiyarların, üç defa kaldırıp indirdikleri ve yedi adım yürüdükleri görülür. Bundan maksat, tekrar bir ölüm olayı yaşanmasın düşüncesidir.” (Açık, 2004: 145). Ceset sonrasında kabre oturtulur. Yazarın *Hatırlama* adlı hikâyesinde ölünün kabre koyulduğunda neler yaşandığına dair bilgilere rastlıyoruz:

“Köşedeki kadın, kuzeninin biriyle içten bir sohbete ihtiyaç duyduğunu anlamış gibi böyle dedi. Rahmetli ninem cennetlik kadındı.

— Mesture abla, siz görmediniz. Mezarın içini birden bir nur kapladı, dedi heyecanla delikanlı. Herkes hayretler içerisindeydi. İkinci vakti olmasına rağmen mezarın her yanını apaydınlık bir ışık kaplamıştı.” (Ahmedova, 2017).

İnsanın sevdiklerini kaybettikten sonraki o acı his, insanda en gerçekçi ağlama hissini uyandırır. “Özbekistan’ın genelinde ölünün arkasından ağlayan insanlara yığıçi, ağta ise yığı denir.” (Baydemir, 2009: 672). Bu eylem Türk toplumlarında, özellikle cenazede yahut taziye evlerinde kabul gören bir eylemdir. Türk dünyasında ölü çıkan evdeki bireyler acı kayıplarından ötürü ağlarlar ve terki diyar eden kişi için yas tutarlar. Eğer kişi bu durumun bilincinde davranmazsa toplum tarafından kınanır ve çeşitli eleştirilere tabi tutulur. Yazarın *Hatırlama* adlı kısa hikâyesine baktığımızda da ölünün ardından ağlayan acılı kadınlara ve yas tutulan bir eve rastlıyoruz:

“Akşam çöktü. Bütün gün kapıda oturan ölen kişinin yakınları yerlerinden kalktılar.

Kapının bitişiğindeki ılıman odaya girdiler.

Acılı kadınların ağlamaları dindi.

— Bugün hava az soğuk değildi.

— Ne de olsa kışın en soğuk günleri.

Ölen kişinin yakınları bugünkü yası unutmuş gibi davranmaya çalışarak havadan sudan bahsettiler.” (Ahmedova, 2017).

3.17. YERLEŞİM TÜRLERİ

Yerleşmeyi etkileyen doğal faktörler arasına iklim, yer şekilleri, su kaynakları, toprak örtüsü, bitki örtüsü gibi başlıkların alınması mümkündür. Aynı zamanda yerleşmeyi

etkileyen beşeri faktörler arasına da tarım, madencilik, sanayi ve ticaret, turizm, ulaşım gibi başlıklar dâhil edilir. Yazarın yerleşim türleriyle ilgili hikâyelerinde bizlere verdiği birtakım başlıklar vardır.

3.17.1. Konut

Bir kimsenin içinde yaşadığı ev, apartman yahut daire gibi yerlere konut denir. Yazarın hikâyelerini incelediğimizde kahramanların şehir ve köy hayatını yaşadığını görüyoruz. Bu durum da insanların yaşadıkları yerleri doğrudan ve dolaylı olarak etkilemektedir. Yazarın *Gönderilmeyen Mektup* hikâyesinin giriş kısmında konut başlığına yer verdiğini görüyoruz:

“Kendim için almayı düşündüğüm boşta, huzurlu bir ev bulma arayışım nihayete erdi. Hiç beklemediğim bir anda, iş dönüşünün ardından sınıf arkadaşım Şevket telefon etti.

— Artık bana bir yemek borçlusun, arkadaşım. Tam istediğin gibi bir ev buldum. Merkezden de uzak değil. Tek odalı bir daire. Zaruri eşyalar, en önemlisi de telefonu var. Bir de fiyatını söylemesene fiyatını! Bu zamanda bu fiyata başka kiralık ev bulamazsın.” (Ahmedova, 2012: 102).

3.17.2. Baraka

Derme çatma, genellikle tek katlı olan yapılara baraka denmektedir. Yazarın yerleşim türleri içerisinde yer verdiği bir başlıktır. Bu yerleşim türü yazarın *Mecburiyet* hikâyesinde geçer.

“— Açıkça söyleyin. Buğdaylara göz kulak oluyorum, deyin. Kaç kere yanıp kül olacakken son anda kurtardım, deyin.

— Ama üzerinden yirmi yıl geçti. Şimdi böyle yangınlar yok.

— Olsun, siz yine de söyleyin. Bir yeriniz mi eksilir? Bir kere de olsa kurtardınız sonuçta, deyin. Küçük barakalarda yattım, deyin.

— Çardak var ya...” (Ahmedova, 2012: 16-17).

3.17.3. Kulübe

“Kerpiç, saman veya ağaçtan yapılmış küçük, basit, ilkel ev.” (TDK, 2011: 1523). İnsanların çeşitli nedenlerden ötürü kullandıkları yerleşim türlerinden biridir. Yazar bu başlığa *Deniz, İnsanlar* adlı hikâyesinde yer vermektedir: “Onların sahilleri ıssızdı. Daha

doğrusu bu sakin sahili kendileri arayıp bulmuştu. Burada yaşı yetmiş civarında olan şehirli ihtiyar bir kadının her yaz gelip kaldığı bir kulübesi vardı ve çadırlarında, sahilde bir insan yaşadığına dair haberler veriyordu.” (Ahmedova, 1982: 42).

3.17.4. Avlu

“*Bir yapının veya yapı grubunun ortasında kalan üstü açık, duvarla çevrili alan, hayat (II), hanay, sahn.*” (TDK, 2011: 192). Özbekistan’da sık sık rastladığımız bir alandır. Yazar hikâyelerinde avlulu yapılara sıkça yer vermiştir. Bu hikâyelerinden biri de *Mecburiyet* adlı eseridir: “Güneş, avludaki her şeyi; yemyeşil asmaları, rengârenk çiçekleri, sarı bir ışıqla donattı. Çardağın avuç içi gibi yaprakları arasından, hanımının uzunca, kırışık yüzü göründü.” (Ahmedova, 2012: 15).

3.18. EV EŞYALARI

Her hanenin maddi imkânlar dâhilinde, kendine ait ev eşyası bulunur. Bu eşyalar toplumun, hanede yaşayan aile bireylerinin maddi imkânlarından haberler verir. Bu eşyalar kimi zaman antika değerinde olurken kimi zaman da manevi değerinden ötürü paha biçilemez olurlar. Ev eşyaları bizlere hane bireylerinin değer yargıları, karakteri ve hayata bakış açısıyla ilgili haberler verir. Yazarın hikâyelerini incelediğimizde çeşitli ev eşyalarına rastlıyoruz. Bu eşyalar bazen hatırası olan kristal bir vazo olurken bazen de dolaplarda yer alan tabak çanakdan ibarettir. Daha ayrıntılı bilgi verecek olursak yazarın hikâyelerinde geçen ev eşyaları süpürge, minder, servis tepsisi, kap kaçak, semaver, radyo, saat, leğen, yer sofrası, sofrası, kaşık, dikiş makinası, televizyon, dibek, kova, kepçe, eldiven, tencere, soba, döşek örtüsü, yastık, mobilya, halı, kara kazan, kristal vazo, telefon, perde, divan, kâse ve karyoladır. Bu kelimeler yazarın bazı hikâyelerinde şu cümlelerle vücut bulmuştur:

“Ahmet, İlham, Şakir, Rahim, Şaire’den Kâmil’e kadar hepsi babasını kapıda karşıladı. Avlunun tozunu kaldırarak süpüren hanımı, elindeki süpürgeyi “pat” diye yere attı.” (Ahmedova, 2012: 5-6).

“Kocası, gökyüzündeki bulutların henüz belirmediği, yıldızların görünmediği bir zaman diliminde geldi.

— İş çok, dedi yorgun bir şekilde mindere doğru uzanarak. Alevden bir hançer, gökyüzünü paramparça eder gibi oldu. Hançerin azabını duyar gibi olan gökyüzü, ansızın

gürüldemeye başladı. Dışarıdaki yağmur, şırıltıyla pencerenin camlarını dövmeye başladı.” (Ahmedova, 2012: 13).

“— Şehre! Güneş, sanki o anda ışıklarını tekrardan saçtı. Altın yaldızlı ışıklar pencerenin camından sızarak, sessizce nefes alıp uyuyan oğlunun tombul yüzünde, farklı farklı servis tepsilerinde, kap ve kaçakların toplandığı dolapta ve raflarda parıldamaya başladı.” (Ahmedova, 2012: 9).

“Çarçabuk semaverin altını yaktı. Neden acele ettiğini kendi de bilmiyordu. Şehre şimdi gidecek değildi ya. Duman, az evvel yeşilin açık bir tonuyla parıldayan asmanın minik yaprakları arasından tepeye doğru yükseldi. Güneşin ışıkları, terennüm ederek Hatice teyzenin bahçesine kadar parıldayarak yayıldı. Yüreğini, nedenini bir türlü bilemediği bir duygu kapladı. Lanet olası bu radyonun sesi neden kesildi? Oğulcağızı uykusundan uyanana dek komşusuna gidiverdi.” (Ahmedova, 2012: 10).

“Ev, gerçekten de güzeldi. Tertemiz, rahat. Pencerenin camları daha dün temizlenmiş gibi parlıyordu. Kolalanıp asılan kapı perdeleri de yeni asılmış gibi hâlâ kolalıydı.” (Ahmedova, 2012: 102).

3.19. ULAŞIM ARAÇLARI

İnsan yaşamını kolaylaştıran en önemli şeylerden biri de ulaşım araçlarıdır. Bizlere büyük kolaylıklar sağlayan ulaşım araçları, gideceğimiz yere en kısa ve güvenli şekilde ulaşmamızı sağlarken zamandan da tasarruf etmemizi sağlar.

3.19.1. Kara Yolu Taşıtları

Yazarın hikâyelerinde ulaşım araçları olarak en zengini kara yolu taşıtlarıdır. Bu taşıtlar araba, otobüs, trolleybüstür ve otomobildir.

“Tam da kendi sokaklarına dönüşte büyük, üstü açık bir araba duruyordu. Aşağıda ise zurnacı, tiz bir sesle zurnayı çalıyordu. “Beşik toyu imiş, bu insanların başka işi yok mu, Allah Allah!? Zurnacıya ne gerek varmış, şaşılacak şey doğrusu” diyerek nahoş bir tavırla rampaya doğru çıktı.” (Ahmedova, 2012: 5).

“Şimdi gitmese olmazdı. Hayli de geç oldu. Güç bela durağa geldi. “Vın” diye bir ses duyuldu. Durağa yeşil otobüs geldi. Otobüsün numarasına baktı. Onunla evine gidebilirdi. Bind. Otobüsün içinde az kişi vardı. Kenardaki yere oturdu. Parmaklarıyla

buharlaşan pencere camını sildi. Onun, bir bahane bulup gelmediği, o kızla olduğu, hiç gelmeyeceği zaten belliydi. İçi yandı. Kuaföre gitmekle, yengesinin elbisesini giymekle güzel kız olmadı. Kemale suya düşen kedi. Kemale'nin bir kıymeti yok... Gözleri yaşlarla dolup pudralı yüzünden akmaya başladı: bir damla, iki damla..." (Ahmedova, 2012: 111).

"O, şehri o kadar çok seviyordu ki! Sıra sıra dizili olan devasa binalara bakacak olursan eğer başından doppın düşer. Aralıksız bir şekilde uğuldayıp duran kibrit kutusu gibi zarif tramvaylar, trolleybüsler..." (Ahmedova, 2012: 9).

"Tıp Fakültesinden çıktığında vakit öğleni geçiyordu. Stajı hastanenin Travmatoloji Bölümünde yapıyorlardı. Arkadaşları bu bölümü sevmiyordu. Odalar, otomobil ve türlü kazaların bulunduğu dünyası başına yıkılan, dertli kimselerle doluydu. Kiminin eli kırılmış, kiminin de ayağı..." (Ahmedova, 2012: 97).

3.19.2. Deniz Yolu Taşıtları

Yazarın eserlerini incelediğimizde deniz yolu taşıtlarına çok yer vermediğini görüyoruz. Yazar yalnızca *Deniz, İnsanlar* adlı hikâyesinde deniz yolu taşıtları arasında değerlendirilen tekneye yer vermiştir:

"Güneş ufukla oldukça arasını açtı. Balıksever kuşların sesleri hayli azaldı. Uzaklardan kıyıya doğru gelmekte olan balıkçı tekneleri görüldü. Delikanlı ihtiyar kadına kendi düşüncelerini söyleyerek sakinleştirmeye çalıştı. Kızı, eylülde geleceğini hatırlatmak için telgraf çekmişti. Üzülmeyi gerektirecek bir durum yok. Böyle yaparak yalnızca kendini yormazsın, asabını da bozarsın." (Ahmedova, 1982: 49-50).

3.19.3. Hava Yolu Taşıtları

Ulaşım araçları arasında en konforlu taşıtlardan birinin uçak olduğunu biliyoruz. Hava yolları taşıtları arasında değerlendirilen uçak, ülke ve şehir değiştirirken insanların en çok tercih ettiği araçlardan biridir. İnsanoğlu gelişen teknoloji sayesinde zamanda tasarruf ederken gün içerisinde yapacağı şeylere daha erken ulaşma imkânı sağlar. Hava yolu taşıtları uçak, jet, balon, planör, helikopter, uzay mekiği, askeri uçak, zeplin gibi taşıtlardır. Yazar bunların içerisinde yalnızca uçağa yer vermiştir:

"Mektubu bitirir bitirmez, kalbi hızla çarpmaya başladı. İçini endişe kapladı. Öğle yemeğini yarıda bırakıp alelacele, masraflarını kendi cebinden karşılamak üzere yolculuğa çıkmak için dilekçe yazdı ve uçak bileti acentesine koştu. Her geçişinde hayretler içerisinde

kalarak defaatle baktığı yüksek binaların arasından, bu kez yüreğinde korkularla, koşarak geçti.” (Ahmedova, 2012: 42).

3.19.4. Demir Yolu Taşıtları

Çevreci bir taşımacılık türü olan demir yolu taşımacılığı diğer taşıma türlerine göre çok daha güvenlidir. Kara yolu trafik yükünü hafifleten demiryolu taşımacılığı kötü hava koşullarından etkilenmemekle birlikte geçmişinin uzun yıllara dayandığını görüyoruz. Yazarın hikâyelerinde tren ve metro yolculuklarına rastlamaktayız. Tren ve metrolar bazen hikâyenin başkahramanlarının hayallerini süslerken bazen de şehirlerarası ulaşımı sağlayan taşımacılık türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazarın bu hikâyelerinden bazıları da *Birinin Hayatı ve Elem*’dir:

“Güz sonunun rutubetli şafağı... Kederle yağan yağmur insanın yüreğini ezip geçiyordu. Soğumaya duran buğu, art arda gelip duran trenleri perde gibi örttü. İşte, usul usul bir tren hareket etti. Trenden incek ve trene binecek olanlar yerlerini aldı. “ (Ahmedova, 2012: 76).

“Çok uzaklardan, rayları döve döve gelen tren, durağa doğru yaklaşmaya başladı.” (Ahmedova, 2012: 79).

“Ne oldu ki sanki? Sokakta onu gördü. Gördüyse ne olacak? Ne mi olacak? O, başka bir kızla gidiyordu. Olan şey bu mu? Şu küçücük şey mi? Onu başka bir kızla gördü ve kahroldu. Tam metronun girişinde. Onlar öyle mutlu, öyle mesuttular ki...” (Ahmedova, 2012: 108).

Görüldüğü üzere yazar hikâyelerinde kara, deniz, hava ve demir yolu taşıtlarına yer vermiştir. Köy ve şehir hayatı üzerine eserlerini şekillendiren yazar, hikâyesinde yer verdiği ulaşım araçlarıyla bizlere toplumun sosyoekonomik gücünden de haberler vermektedir.

3.20. GEÇİM KAYNAKLARI

Her ülkenin kalkınabilmesi için çeşitli geçim kaynaklarına ihtiyaç vardır. Çeşitli alt başlıkları bünyesinde barındıran geçim kaynakları tarım, hayvancılık, turizm, madencilik, ormancılık, ulaşımdır. Hikâyelerinde adeta şehir ve köy yaşamını bizlere resmeden yazarın hikâyelerini incelediğimizde Özbekistan’ın geçim kaynaklarıyla ilgili bilgilere rastlıyoruz. Bu geçim kaynakları aşağıdaki gibidir.

3.20.1. Tarım

Geçim kaynakları arasında değerlendirilen tarım, bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretilmesi, bu ürünlerin gerekli koşullarda korunarak işlenip pazarlamasını ele alan bilim dallarından biridir. Yazarın hikâyelerini incelediğimizde bilhassa köy yaşamını ele aldığı hikâyelerine baktığımızda tarımın halkın en büyük geçim kaynaklarından birinin olduğunu görüyoruz. Bu hikâyelerden biri de *Mecburiyet*'tir:

“Abdurahim aniden yerinden fırladı.

— Hey, neden vermeyecekmiş? Verecek. Eğer vermezse tehdit edin. Partiliyim, deyin. Kırk yıldır çalışıyorum, deyin. Şimdiye kadar sizden başka bir şey istedim mi? Başkanlık koltuğunu mu talep ettim sanki, deyin.

— Ne yapayım başkanlığı?

— Açıkça söyleyin. Buğdaylara göz kulak oluyorum, deyin. Kaç kere yanıp kül olacakken son anda kurtardım, deyin.” (Ahmedova, 2012: 16). Yazar, bu hikâyede tarlalarda yıllar yılı ailesiyle birlikte çalışmış bir aile babasının eşi ve çocuklarının ısrarı üzerine çığneden samanı kaldırmak için yetkililerden bir araba istemesini anlatır. Yazar aynı zamanda bu hikâyesinde toprağa alın terini akıtmış olan işçilerin hakkını savunmuş ve insan onurunun ve sağlığının hiçe sayılmaması gerektiği konusunda mesajlar vermiştir.

3.20.2. Hayvancılık

Geçim kaynakları arasında değerlendirilen hayvancılığı evcil hayvanlara bakma ve yetiştirme olarak tanımlayabiliriz Hayvancılık ile tarım birbirlerini tamamlayan bir iki başlık olmakla birlikte ülke ekonomisi açısından itibar edilen konulardır. Hayvancılık yalnızca bir ülkenin protein ihtiyacını karşılamaz aynı zamanda bilhassa kırsal yerlerdeki refah içinde önem arz eder. Hayvancılık yalnızca Türkiye’de kırsal ekonomik kalkınmada önemli değildir. Yazarın eserlerini incelediğimizde Özbekistan’ın da aynı zamanda ülke ekonomisini olumlu yönde etkileyen başlıkların tarım ve hayvancılığa dayandığını söyleyebiliriz. Yazarın hayvancılık üzerine dikkat çektiği hikâyeleri *Başka Günler* ve *Şehre Seyahat*’tir:

“Birden Şehadet’in aklına sağamadığı, sürüye katamadığı ineği geldi.

— Hey, bana bak! Nazire’ye haber sal, ineği sağıversin, sağmazsa... O an, içi paramparça oldu. Vah...

Lafı ağzında kaldı.

— Evet, talihsiz... Evet, şanssız... İnek sağılmadan durursa dursun, oradan başka bir yere gideceği yok ya! Sana ne! Yuvan bozuldu, be bahtsız, diyen anneciği, içi yana yana hem konuştu hem ağladı.” (Ahmedova, 2012: 48).

“Akşama doğru, birdenbire gökyüzündeki yabani kuşlar, bulutlara doğru kanatlarını gererek süzölmeye başladı. Birdenbire hareketlenen rüzgâr, şeftali çiçeklerini tamamen döktü. Avlunun köşesindeki oğlakçıklar, üşüdüklerinden midir, sürüye katılan annelerine duydukları özleminden midir bir huysuzlanmaya başladılar: Mee, mee...” (Ahmedova, 2012: 13).

3.20.3. Sanayi

Sanayi diğerk bir adıyla endüstri, “...*ham maddeleri işlemek, enerji kaynaklarını yaratmak için kullanılan yöntemlerin ve araçların bütünü, işleyim, uran, endüstri.*” (TDK, 2011: 2025). Ekonominin ana sektörlerinden biri olan sanayi, birçok insana ekmek kapısı sunarken ülkenin ekonomik seviyesini yükselterek gelişimini de sağlayan bir faaliyet dalıdır. Sanayi kolları arasına besin (gıda), dokuma, tekstil, deri, maden, makine, kimya, orman ürünleri, çimento, cam ve seramik sanayisini alabiliriz. Yazarın eserlerini incelediğimizde *Sıradan Hikâye* adlı hikâyesinde tekstil sanayisine yer verdiğini görüyoruz:

“Mevcude ablanın gözlerinde bir merak peyda oldu. Kumaşı tutan elleri, makineye hız veren ayakları hız kaybetmeye başlayınca durdu. Dikiş makinesi “tık” diye durdu. Açıkçası hiçbirimiz, birinin sözünü Mevcude ablanın kulak kesilerek dinlediği gibi dinleliyorduk. Onun kaderine olan teslimiyetine, hayatımızın bir parçası olmuş ‘İşte bozuldu, işte bozuldu’ cümlesinin havalarda uçuştığı bu eski sokağın yan tarafında yer alan atölyemize bağlı kalmaya, büsbütün alışmıştık.” (Ahmedova, 2012: 33-34).

3.20.4. Hizmet Sektörü

Oldukça geniş bir kavram olan hizmet sektörüne; müdür, çöpçü, doktor, öğretmen, asker, hâkim, savcı, polis, psikolog, sosyolog, hemşire şeklinde çoğaltabileceğimiz birçok meslek türü girer. Vatandaşlara hizmet sağlayan bu meslekler ülkenin refah düzeyi ve gelişimi için göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir. Bir düzen dâhilinde ilerleyen bu sektörü yazarın bazı hikâyelerinde de görebiliyoruz:

“— Müdürle atıştım. Mevlüde “Ne diyorsun ?” der gibi Ekber’e baktı. Bakarsam her türlü laf edecek.” (Ahmedova, 2012: 73).

“Sabah, çöp gibi zayıf bir doktor onu gülümseyerek karşıladı.” (Ahmedova, 2012: 49).

“Ondansa İngiliz dili öğretmenimiz Menzure abla daha güzel ve daha güleç birisi.” (Ahmedova, 2012: 26).

“— Vay asker vay! Ben, şey, senin, kıymetli kuzeninin yanlış bir şey yapmasını istemiyorum, diye tebessüm etti Mehemet ağabey.” (Ahmedova, 2012: 28).

“Başhemşire söyleneni hemencek anlayıverdi. Dildare’ye doğru döndü:

— Artık sizler de bu yıl okuldan mezun olup hemşire olacaksınız. Şimdiden nöbet tutun ki sonra güçlük çekmeyin.” (Ahmedova, 2012: 97-98).

3.21. MÜZİK ALETLERİ

İnsan ruhunu besleyen gıdalardan biri de şüphesiz müziktir. “*Müzik, edebiyatla birlikte güzel sanatların işitsel (fonetik) sanatlar kolundadır.*” (Öztürkci, 2019: 172). Oldukça kadim bir olgu olan müzik, insan ruhunda cereyan eden olayların aktarımındaki en güzel alandır. Müziğin alanına birbirlerinden ayrı düşünölemeyen enstrümanlar da girer. Bu enstrümanlar toplumun zenginliği olup toplumdan topluma değışiklik gösterir. Türk dünyası müzik aletleri açısından oldukça zengindir. Türk dünyasının ortak kültür unsurlarından biri olan müzik aletlerinden bir kısmı şunlardır: bağlama, kemençe, zurna, davul, def, yaylı tambur, ud, kanun, dombra, kudüm. Yazarın eserlerini incelediğimizde ise müzik aletlerinden dombra, def, karney surney ve kudüme rastlıyoruz. Bu eserlerden biri de Vedalaşmak’tır: “Ortada güröl güröl bir ateş yanıyordu. Dombra, def, karney, surney sesleri iyice arttı. Önündeki ateşin közleri sönerken dombracı tüm gayretiyle dombrasını çaldı. (Ahmedova, 2013). Bu müzik aletleriyle ilgili edinebildiğimiz bilgiler aşağıdaki gibidir:

3.21.1. Dombra

Günümüzde oldukça popüler bir çalgıdır. “*İki telli Türk çalgısı.*” (TDK, 2011: 702). Yazarın birçok hikâyesinde geçen dombra Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan gibi Orta Asya ölkelerinde yaygın olarak kullanılmaktadır.

3.21.2. Tef

Birçok kültürle özdeşleşmiş bir çalgıdır. Özbekistan'da eğlence yerlerinin olmazsa olmazlarından biridir. Türk dünyası içerisinde de bilinen bir çalgı aletidir. Farsça bir isim olan tef, *“Zilli bir kasnağa geçirilmiş kursak zarından oluşan çalgı.”* (TDK, 2011: 2298) anlamına gelir.

3.21.3. Karney

Geleneksel Özbek çalgı aletlerinden biridir. *“Metalden yapılmış çok uzun bir alettir. Perdeleri yoktur. Korkunç bir sesi vardır. Savaşlarda, toplantılarda, düğünlerde ve anonslarda kullanılır.”* (Fıtrat, 2016: 49). Milli çalgı aletlerine ayrıca önem veren Özbek halkı için karney, kutlamaların olmazsa olmazıdır.

3.21.4. Surney

Karney gibi geleneksel Özbek çalgı aletlerinden biridir. Üflemeli bir çalgıdır. *“Bütün çalgılar dut ağacından yapıldığı halde “sürney”, kayısı ağacından yapılır. Bir yanında yedi deliği, diğer bir yanında ise bir deliği vardır.”* (Fıtrat, 2016: 48). Karney kadar rahatsız edici bir sesi yoktur. Kulağa hoş gelir.

3.21.5. Kudüm (Nakkare)

Klasik Türk müziğinin en temel ritim çalgılarından olan kudümüm kadim bir geçmişi vardır. *“Mehter takımlarında ve tekkelerde kullanılmış olan, metal kâseli, küçük iki davuldan oluşmuş usul vurma aracı.”* (TDK, 2011: 1517). Diğer bir adı nakkaredir.

Özetle diyebiliriz ki; yazar vurmali, üflemeli birçok müzik aletini hikâyelerinde kullanarak okuru yalnızca Türk müziği ile özdeşleşen çalgılarla buluşturmamış, aynı zamanda geleneksel Özbek çalgılarına da dikkat çekmiştir.

3.22. BAYRAMLARIN ÖNEMİ

Bayramlar, anlaşmazlıkları azaltan, yabancılaşmış arkadaş ve akraba ilişkilerini iyileştirerek bir dengede kalmasını sağlayan özel bir kavramdır. Bilindiği üzere bayramlar, ulusal ya da dini yönden önemi olan günlerde yahut bir olayı anmak niyetiyle kutlanan günlerden oluşur. Bayramların Türk dünyasında çeşitlilik gösterdiğini görmekteyiz. Bu bayramlara kısaca örnek gösterecek olursak Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı,

Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı ve Zafer Bayramı, Ramazan Bayramı, Kurban Bayramı, 1 Mayıs İşçi Bayramı vs'dir.

Özbekistan'daki bayramlar, 1 Eylül 1991 tarihinde sonrasında bağımsızlığın ilan edilmesiyle daha canlı yaşanmıştır. Özbekistan'da yalnızca resmi bayramlara itibar edilmemiş, mevsimsel bayramlar ve özel günlerde aynı coşkuyla kutlanmıştır. Nevruz Bayramı, Özbek halkının eski ve milli şenliklerinden biri olan Lale Seyli, Harezm'deki Kızıl Gül Şenliği ve Hasat Bayramı bunlardan biridir. (Ashirov; Hatunoğlu, 2015: 120-130).

Yazarın *Şehre Seyahat* adlı eserini incelediğimizde dünya çapında kutlanan 1 Mayıs İşçi ve Emekçiler Bayramı'nın büyük bir coşkuyla kutlandığını görmekteyiz: “Yine bir keresinde, henüz daha genç bir kızken, babası ile şehre gittiğini hatırlıyordu. Aklında bariz bir şekilde hatırlayabildiği bir şey yoktu ama rüzgârda salınan rengârenk kabarcıklar, parlak kırmızı çiçeklerle süslü olan birçok çocuk aklında. Herhâlde o zaman Mayıs Bayramı olsa gerekti. Aklından, doyana kadar yediği dondurma, bir damlası kıpkırmızı olan atlas elbisesinin leke olduğu ve geç vakte kadar yediği lezzetli bir tat gitmemişti.” (Ahmedova, 2012: 9). Bu alıntıdan da yola çıkılabileceği gibi Mayıs Bayramı olarak tarif edilen bu bayram şenlik havasında geçer. Yine Ma'suma Ahmedova'dan edindiğimiz bilgilere göre Mayıs Bayramı'nda her yer rengârenk güllerle donatılır, yeni kıyafetler satın alınıp giyilir. Kimileri eğlenip dinlenmek için kırlara giderken kimileri de şehre gider ve bayramı doyasıya yaşar.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE TÜRKÇESİYLE HİKÂYELER

4.1.BAYRAMLIK

Hanımı sabahleyin, “İki günde bir içip içip dolaşacağına işte, mayıs geliyor, çocuklara öyle çok olmasa da biraz üst baş alsan ya” dedi. O, “Ne yani, çocuklar çıplak mı sanki? Bugün maaşı alalım bakalım” diye cevap verdi.

Yemyeşil otlarla kaplı yokuştan koşarak inerken, tepeden hanımının bağırışları duyuldu:

— Hey, ne alacağını biliyor musun? İlham’a mavi şapka, Şaire’ye elbise... Şakir’e bot, Ahmet’e atlet, Rahim’e pantolon...” diyerek parmaklarını birer birer bükerek saydı. Oto nakliye deposundaki gençler “Taşpolat ağabey, biraz alem yapalım mı?” diye söyleseler de oralı olmadı. “Çocukların gönlünü edelim, sonra” dedi. “Eee, siz şimdi böyle yaparsanız Taşpolat ağabey, diğerlerinden yaz mevsiminde kar bekleriz” dedi Sarı Selim. “Şimdilik ne bekliyorsan bekle” diyerek güç bela arkasına bakmadan kaçtı.

Maaşını cebine koyup mağazaya doğru yola koyuldu. Yol üzerinde yine saymaya devam etti.

“İlham’a bot, Ahmet’e gömlek, Şaire’ye atlet... Aaa, Şaire ne yapacak atleti?”

Mağazada müşteri yoktu. Öylece kapının karşısındaki tezgâha dirseklerini dayayıp kaşlarını birbirine doğru uzatan dolgun kirpikli kız, başını avuçlarının arasına almış, şekerleme yapıyordu. Zarif parmaklarını çifte yüzükler süslemişti.

— Memleket!

Sesi yüksek çıkmış olmalı ki kız ürkerek başını kaldırdı. Uykulu gözlerinde bir an için korkuya benzer bir ifade belirdi.

— Damadımız herhalde epey... Etrafına bakındıktan sonra rahat bir tavırla güldü.

Kız, gözlerini ovalayıp ağzını avucu ile kapatarak esnedi.

— Bir insanın davranışları bu kadar da soğuk olur mu? dedi boğuk bir sesle gözlerini kapatarak. “Bu telaşınıza değecek kadar önemli ne alacaksınız?”

Türlü türlü dokuma ve kumaşlardan tutun da tablet çay, pirinç ve yağ, kadın iç giyim ürünleri ve erkek paltosuna kadar yığılmış ne varsa hepsini bir bir gözden geçirdi. “Sahi ne alacaktım? Evet, İlham’a şapka, Şaire’ye elbise, Kâmil’e... Tam da işin burasında ipi bırakmak olmaz. Bir daha göz atayım.”

Bakışları, tavana kadar değen kumaş katlanmış tahtalardan tutun da pencere pervazına kadar birçok şeyin bulunduğu köşeyi en ince ayrıntısına kadar gezdi. Birden gözü en yüksek sıranın tepesindeki parlak kâğıda sarılan kaya şekeri rengindeki kumaşa takıldı. “Parlak kâğıda sarılı olanı, harikulade” dedi kumaşa dikkatlice bakarak. “Bunu, beli tüy gibi incecik, üflesen uçacak, gösteriş meraklısı alımlı bayanlar giyiyor olsa gerek” dedi.

— Söylediğiniz şeyleri almıyor musunuz? dedi satıcı kız sinirli bir şekilde. “Almayacağınız şeye neden bu kadar dikkatle bakıyorsunuz?”

“Neden bağıyor ki? Sanki kendisine ait bir iş yeriymiş gibi patronluk taslıyor, geleni bozuyordu. Bu durumlar için şöyle söylenir: Fakir kimse zenginin malını başkalarından kıskanırmış...” O da etrafındakilere sinirlenip çıktı. Ona, biri haddini bildirmeli diye düşündü. O, etrafı öylece bedavadan izleyip sessizce çıkıp gidecek birisi değil, evet!

— Al, göster elindekileri!

Satıcı kız, tezgâhın arkasından kımıldamadan, ona gözlerini dikerek baktı. O, kızın gözlerinde alay eder gibi bir gülümsemenin peyda olduğunu görünce daha beter sinirlendi.

— Ne diyorum, al!

— Kız, bağırmayın, diyerek olduğu yerden hemencecik cevap verdi: “Yengem, yine başından def eder gibi kovalamasın.”

“Yengem”miş! Hanımı listede yoktu ki. Alacağına ihtimal vermiyor. Evet, bir giysilik kumaş alacak. Ne olursa olsun, boşuna ağız dalaşı yapacak değil ya bu suratsızla!

— Niye kovsun ki, canına minnet!

Satıcı kız, istemeye istemeye sandalyeye çıktı. Değnekle kumaşı daha beriye sürüyerek tepeden bin bir güçlkle aldı, büyük bir gayretle tezgâha bıraktı.

Aceleyle kalın parmaklarını kumaşların içine daldırdı. “Vayy, ne kadar da inceymiş!? Hanımı bunu görünce hayran kalacak olsa da vücudunu gösteren ince şeyleri giymeyi bırakalı çok zaman oldu. Ona, bu tür kumaşlar hiç de lazım değil. Bir yanda çocuklar bir yanda ev işleri... Bu durumda bunları giyebilir mi? Boyu bosu...” Nedense gülesi geldi. “Evet, tamam ne olursa olsun. Bir tane bile Avrupa giysisi giymeye hakkı yok mu? Çocuklarla birlikte çok sıkıntı çekti. Bir kere de böylesini giyiversin!”

— Ver! dedi kararlı bir şekilde. Ölç! Dört metre!

— Fiyatını biliyor musunuz? dedi kız küçümseyici bir ifadeyle. Sonra, eni bir metre kırk santim. Bu, eni neredeyse bir buçuk metre demek. Bu kadarcık şeyi ne yapacaksınız? Dört metresini, on yedi som altmış kuruştan hesaplırsak...

Satıcı kız abaküsle hesap yaptı.

“On yedi som altmış kuruş! Bir metrenin fiyatı ile daha ucuza bir takım alınması mümkün. Ya eni, buradan çayhaneye kadar gider yahu!”

— Üç metre! Üç metre, ölçün! Artık bir karar vermişti.

Satıcı kız göz ucuyla sık sık ona bakarak biraz da alaylı bir yüz ifadesiyle kumaşı ölçtü. Bir kâğıt parçasına sardı ve ona uzattı.

— Başka bir isteğiniz?

“Başka bir isteğim var mı? İşte, Şakir’e mavi şapka, İlham’a pantolon, Ahmet’e bot... Şaşırdım kaldım yahu.”

— Bir tane mavi şapka, dedi yüksek bir ses tonuyla.

— Hangi boy?

— Boyu mu... Dördüncü sınıfta okuyor.

Kız, şapkayı bulup tezgâha bıraktı.

— Başka?

— Erkek çocuklar için dört tane gömlek, bir tane de en güzelinden kız çocukları için olsun. İki tane şalvar, bir tane bot.

Kız, bir hayli hesap yaptıktan sonra hepsini bir yere topladı.

— Dört tane gömlek, dört tane pantolon, iki tane atlet, şapka, bir tane de bot, hepsi kırk altı som kırk kuruş.

Kız, onları hızlıca kâğıda sardı. O, sarılı olan eşyalarını koltuğunun altına alıp eve doğru yol aldı.

“Bu işte bir tuhafılık var! Memleket, ona kıyafetler için gerekli kumaşı verdikten sonra hesap etmeyi unuttu. Bir insan böyle bir iş yapıp bu kadar değerli kumaşı hesap etmeyi unutuyorsa, pes! Vay be, on yedi som altmış kuruştan, neredeyse toplam elli dört som eder. Vah vah, ne kadar da zarar etmiş! Dönsem mi acaba? O bir an duraksayıp arkasına baktı. Bunlar kendi kârlarını insanlardan fazlasıyla çıkarıyorlar zaten! Taşmet denilen birisi vardı. O da beş yıl içinde hatırı sayılır derecede zengin oldu. Her gelenden iki kuruş kopardığında, aylığını beş günde rahatlıkla çıkarır!

Tam da kendi sokaklarına dönüşte büyük, üstü açık bir araba duruyordu. Aşağıda ise zurnacı, tiz bir sesle zurnayı çalıyordu. “Beşik toyu imiş, bu insanların başka işi yok mu, Allah Allah!? Zurnacıya ne gerek varmış, şaşılacak şey doğrusu” diyerek nahoş bir tavırla rampaya doğru çıktı.

“Satıcı kıza yazık oldu, tam elli dört som, bu kadar paraya neler alınmaz ki!? Acaba bu onun umrunda mı? Onlar için bu miktar para mı sanki? Her bir şeyin üzerine fazladan on kuruş alıyorlar... Zira hanımı hiç hesapta yoktu.”

O, böyle düşünerek kendini teselli edip eve girdi.

Ahmet, İlham, Şakir, Rahim, Şaire’den Kâmil’e kadar hepsi babasını kapıda karşıladı. Avlunun tozunu kaldırarak süpüren hanımı, elindeki süpürgeyi “pat” diye yere attı.

O, minderin yanına doğru uzanıp herkesin payına düşeni bir bir paylaştırmaya başladı: Şakir’e bot, İlham’a atlet, Ahmet’e gömlek, Şaire’ye...

— Bu sana... dedi ve kumaşı hanımına doğru yavaşça itti.

Hanımı, hiç ses çıkarmadı, öylece kaldı. Kumaşa, sanki başka birisininmiş gibi, elini değdirmeye yeltenecek olsa yanacakmış gibi bir hisle gözlerini dikti.

Kocasının, onu da düşünerek bayramlık almasının üzerinden hayli bir zaman geçmişti. Doğrusu, bir şey al dese hiçbir zaman yok demedi. Fakat kendince beni de düşünüp hatırlamasının inceliği başkaymış...

Hanımının boğazına sanki bir şey düğümlenir gibi oldu.

— Beğenmedin mi? dedi hanımından gözünü ayırmadan. Memleket, “Götürdüğünüzde yengem önüne katıp kovalamasın sakın” demişti. Satıcı kızın söylediklerini anımsamasıyla yüreği ağzına geldi. İşte, bir tutup bak, on yıl içerisinde sökülüp yırtılırsa ben, ben değilim.

— Vay... dedi hanımı oldukça derin fısıltıyla. Gözleri dolmaya başladı. Neden beğenmeyeyim, sen alıp gelirsın de ben beğenmez miyim?

Neden böyle olduğuna hiç akıl erdiremedi ve hanımının yanında içinin titrediğini hissetti. Böyle sözleri duymayalı hayli zaman olmuştu. Aslında böyle sözlere de gerek yok muydu? Kim bilebilirdi ki bu şirin, tuhaf şeyin tüm benliğini titreteceğini.

— Japon malıymış, dedi heyecanını içine sığdıramayıp yüksekçe bir sesle. “Memleket, eninin tam iki metre olduğunu söyledi.”

Yeter, ona haram mal lazım değil! O, kumaşı hanımının elinden hiç düşünmeden aldı ve kâğıda sardı. İlham’dan şapkayı, Şaire’den, Ahmet’ten gömleği, Kâmil ve Şakir’den bot ve atletleri çekerek koltuğunun altına sıkıştırdı.

— Hey, bu şekilde ne yapmaya çalışıyorsun? diye sordu hanımı, beti benzi atmış bir şekilde.

— Dur, şimdi...

Mağazaya, öğle yemeği vaktinde geldi. Memleket’in mağazada yemek yediğini adı gibi biliyordu.

Kapının kulpunu sert bir şekilde çekip çivide düşecekmiş gibi asılı duran tokmağı tıkırdatmaya başladı.

— Ne vardı? Pencerenin camından satıcı kızın zarif, altınımsı başörtüsü, kapkara kaşları ve gözleri göründü. “Şimdi öğle vakti, daha sonra!”

— Aç, aç! diye bağırdı gergin bir şekilde.

Satıcı kız, onun yüz ifadesinden çekinmiş olacak ki anahtarları şakırdatarak kapıyı açtı.

— Geri geleceksiniz demiştım size, dedi morali bozularak.

— Hayır, işte... Hızlı hızlı nefes alırken elindeki şeyleri tezgâha saçtı.

Kız, korka korka tezgâha doğru yaklaştı:

— Her şey yolunda mı?

— Bana senin bir kuruşun dahi olsa hakkın geçmesin! Evet, her şey yolunda, çocuklarımla huzur içindeyiz... Rahat bir şekilde ellerini arkasına bağlayıp odada tak tak diye adımlar atarak yürümeye başladı. “Yanlış hesaplamışsın. İşte bunu...” Kıyafet için alınmış kumaşı elleri ile yavaşça bıraktı ve “Unutmuşsun bunu” dedi.

Kız, aceleyle abaküs alıp hesaplamaya başladı: Üç metre kumaş, on yedi som altmış kuruştan elli üç som seksen kuruş. Önceki kırk altı som kırk kuruşa bunu eklersek, yüz som yirmi kuruş ediyor.

Cebinden elli dört som çıkardı, sayarak kıza uzattı:

— Üstü kalsın, dedi.

— Alın bunu Taşpolat ağabey, dedi Memleket. O, derin minnetini nasıl izah edeceğini bilemiyor, mahcup hâli açıkça hissediliyordu. “Ne kadar vicdanlı bir insanmışsınız, çocuklarınızın muradını görün.”

“Hah, işte böyle kayısı gibi yumuşarsın!” dedi içinden.

Bayramlık için aldığı şeyleri sıkıca koltuğunun altına koyup dışarıya çıktı. Sokağı geçip mahallesine dönerken kadınlarla dolu bir araba yolunu kesti. Dört bir tarafı tutan tefin sesinden zurnanın sesi duyulmuyordu. Kadınların arasında yanaklarını şişirmiş halde ilerleyen zurnacı bağırdı:

— Biraz daha yüksek sesle çalsana, ahbap!

4.2.MECBURİYET

Güneş, avludaki her şeyi; yemyeşil asmaları, rengârenk çiçekleri, sarı bir ışıkla donattı. Çardağın avuç içi gibi yaprakları arasından, hanımının uzunca, kırışık yüzü göründü.

— Hey durun! Çıt çıkarmayın! Hanımı, elini uzatıp bağıırken sanki Mirhaydar Başkan’ın karşındaymış gibi titremeye başladı. Mirhaydar Başkan’ın işten çıkarılması üzerinden tam on beş yılı aşkın bir süre geçse de birinin yapacak olduğu bir zulüm karşısında hemen akıllara geliyordu. “Sabah gidip akşam geleceksiniz. Neyin var, neyin yok diye sorayım demeyin!” O, atının dizgininden tutarak hanımına baktı. “Ölünceye dek çalışacak mısınız böyle, bu nasıl bir çile! Sizin de bazı şeyleri dile getirmeye hakkınız olmalı! Saman, dört günden beri olduğu yerde sahipsizce çiğnenip toprağa karışıyor ve zahmet edip bir getireyim demiyorsunuz! Bugünden tezi yok, reisten bir araba isteyin.”

— Bilemiyorum, verir mi ki? O, üzerine zor bir sorumluluğun yüklendiğini hissederek hanımından yardım diler gibi bir ifadeyle hüznle baktı.

— Doğru, elbette vermez! Adı batasica dilini dut gibi yutarsan vermez elbette! Allah kullarına konuşma yetisi verdiğinde de sen aylak aylak dolaşmışsın, beli ki! Kırk yıldan beri ne yağmuru ne de kavurucu sıcakları dinlemeden çalışıyorsunuz. Geçen gece oğulunuz: “Ne yani, bir babamıza bakmaktan mı aciziz?” dedi. Sanki altın varmış gibi her fırsatta tarlaya koşuyorsunuz. Açık olun, “Kolhozda kırk yıl çalıştım, bir arabayı hak etmedim mi? Çok değil, iki saatliğine verin. Saman dışarıda kaldı” deyin.

O, atının dizginini hazırlayıp güçlkle eyere bindi.

— Deh!

At, kapıdan çıkmaya başladı.

— Enar, ben gidiyorum!

— Kime söylüyorum, hey!.. Hanımının ince, uzun boyu verandada görünmez oldu.

Sokakta böğüren sığırları, hayvanları sürüye katan hanımlar, birbirleriyle çene çalıyorlardı. Komşusu Abdurahim, doppısını sallayarak, hanımların arasından hızlıca geçip onu karşıladı.

— Selamünaleyküm, Şerif Baba!

— Ve aleykümselam...

— Şu tarlaya... Abdurahim, her sabah onunla karşılaşır, şu türden sorular sorardı: “Görünmüyorsunuz.”

— Yuvarlanıp gidiyoruz işte.

— Evdeki bu gürültü de ne? Abdurahim, bir mahalle ötesindeki insanların bile durumundan her daim haberdardı. Yeşil gözlerini sinsice kısarak “Yenge ne diyor?” diye sordu.

— Reise var. Saman için araba gerek, de, diyor.

— Evet, araba lazımmiş, deyin. Hadi git! Abdurahim, burnunu dikerek kendisine doğru yaklaşan boynuzsuz keçiyi öteye kovaladı. Sonra, şırıldayarak akan küçük bir arkin kenarına gönül rahatlığı ile oturdu. “Şey... Şerif Baba, sabahın köründe idarede reisin ne işi var?”

O, kendi düşünceleri ile meşguldü. Sorulan soruya cevap vermeden:

— Acaba reis, araba verecek mi, vermeyecek mi? dedi.

Abdurahim aniden yerinden fırladı.

— Hey, neden vermeyecekmiş? Verecek. Eğer vermezse tehdit edin. Partiliyim, deyin. Kırk yıldır çalışıyorum, deyin. Şimdiye kadar sizden başka bir şey istedim mi? Başkanlık koltuğunu mu talep ettim sanki, deyin.

— Ne yapayım başkanlığı?

— Açıkça söyleyin. Buğdaylara göz kulak oluyorum, deyin. Kaç kere yanıp kül olacakken son anda kurtardım, deyin.

— Ama üzerinden yirmi yıl geçti. Şimdi böyle yangınlar yok.

— Olsun, siz yine de söyleyin. Bir yeriniz mi eksilir? Bir kere de olsa kurtardınız sonuçta, deyin. Küçük barakalarda yattım, deyin.

— Çardak var ya...

— Olsun, varsa var, siz yine de söyleyin.

— Bilmiyorum kardeş...

İhtiyarın sapsarı, çatık kaşlarına, kısa sakalına, belirsizliğin peyda olduğu gözlerine bakan Abdurrahim sinirlendi.

— Siz ne biçim adamsınız...

Atı hızlandırdı.

Keşke şimdi reisin huzuruna gitmek gibi bir telaşem olmasa! Atın başını tarlaya doğru sürdü. Tam da ürünlerin olgunlaşma zamanı, hasat dönemi. Efil efil bir rüzgâr esiyor. Önce bir hayli sıcak oluyor. Öğleden sonra sıcak hava yerini serinliğe bırakıyor. Atı, yonca biçilmiş tümseğin oraya bağladı. Hayvan, kırtır kırtır ot yiyor. Önceleri başkanlar bağırıp çağırıyordu, şimdilerde öyleleri yok. Zavallı Veli Başkan, şeker gibi bir insandır. Uysal. “Şerif Baba, yine de kendinizi bırakmayın, çalışmaya devam edin” diyor. Kadir kıymet bilmeyen insanlar çok. Geçen yıl Nadir, çilli yoncaların yarısını biçmişti. Vay insafsız, sanki bir iş yapıyormuş gibi gün geçirmek de nesi, bu hırsızlık da neyin nesi?!

Vay be epeyce yol almış... Şu uzun uzun görünen kavak ağaçları arasından, bembeyaz kolhoz idare binası görünüyordu. Ne yapsa, önce tarlaya mı gitse ya da... Enar da bir tuhaf. Kadının bir dakika boşu yok. Küçük oğlan beş altı defa gidip gelse samanın hepsini taşıyabilir hâlbuki! İyisi, Reis’i beklemek. Henüz erken. Ne yapsa ki?! Pazar yerindeki çayhanede çay içip sonra reisin huzuruna gidecek. O zamana kadar Reis de gelmiş olur. Bu sefer de tarlaya geç kalır mı acaba? Neyse, diye düşünüp daha sonra içi daralınca idareye doğru gitmektense beklemeyi yeğledi.

Hava iyice ısınmaya başladı. O, çayhanenin arkasındaki duta bağlı olan atına ara ara göz atıyordu. Hayvan da bir hayli bezmişe benziyordu.

Bir anda kapının önüne muşamba kaplı bir araba yanaştı. Reis’in “koruması”nı iyi tanıyordu. Koşmaya başladı. Reis, arabasından inip ona doğru yürümeye başladı. Kahrolası yüreğin yaşlılıkta bu hızla atıyor olmasına ne demeli!

— Selamünaleyküm... Reis, durun...

Reis, bir an için durup ona doğru dikkatlice baktı:

— Evet, dedeciğim, şurada büro var, oturup dinlenebilirsiniz.

O kızarıp bozarmaya başladı:

— Şimdi, kardeş, ben kırk yıldan beri çalışıyorum...

— Yoksa emekli maaşınızı mı soruyorsunuz? dedi Reis bir bakış atarak. “Durun, siz Vali’de çalışmıyor musunuz?”

O, zoraki de olsa başını kımıldattı:

— Reis, ben parti üyesiyim. Nice yıldan beri...

— Para mı istiyorsun? diye sordu Reis dayanamayıp. İdare ediyordu.

— Hayır, hayır, yirmi som emekli maaşı, seksen som aylık...

— Daha ne istiyorsun öyleyse.

— Reis, bir tane araba lazım bize. Samanı...

— Araba? Reis, sol kaşını çattı. Hasat vaktinde mi?

Tam o sırada, içeriden bir kız koşarak geldi:

— Merdan ağabey, şükür ki gelmişsin. Deminden beri Bölge Komitesine soruyor.

— Reis, çok değil, iki saate...

— Hayır dede, bir dakkalığına bile olsa... diyen Reis, aceleyle idareye doğru gitti.

Peki, Reis’i beklemesi gerekiyordu, bekledi. Arabayı sordu. Şimdi yola çıkmak gerek. At da sığağın alnında kaldı.

O, ağır bir yükten kurtulmuş gibi rahatça bir nefes aldı.

Tarlaya doğru ilerlemeye başladı. Rüzgâr ise her zaman olduğu gibi efil efil esmekteydi.

4.3.ŞEHRE SEYAHAT

— Nasipse, seni yarın pazar günü, hava güzel olursa eğer, şehre götüreceğim, dedi kocası sabahleyin çizmesini giyerken.

— Şehre! Güneş, sanki o anda ışıklarını tekrardan saçtı. Altın yaldızlı ışıklar pencerenin camından sızarak sessizce nefes alıp uyuyan oğlunun tombul yüzünde, farklı farklı servis tepsilinde, kap ve kaçakların toplandığı dolapta ve raflarda parıldamaya başladı. Birisine söylenildiğinde gülümsemeye vesile olan bir cümleyi, kendi kendine defalarca tekrar edince de aynı etkiyi yaratmıyor değildi. O, şehri o kadar çok seviyordu ki! Sıra sıra dizili olan devasa binalara bakacak olursan eğer başından doppın düşer. Aralıksız bir şekilde uğuldayıp duran kibrit kutusu gibi zarif tramvaylar, trolleybüsler... Ayrıca şehrin de kendine has bir kokusu vardı. Bu kokudan ötürü nefes alamasa da yine de çok güzeldi. Asfalt yollarda yüründüğünde insan uçuyormuş gibi hissediyor kendini. Şehrin insanları ne kadar da muntazam. Art arda, sıra sıra, düzgün bir şekilde yürüyorlar. Bu kadar aceleye rağmen birbirlerine kötü bir söz etmeden, yolu karıştırmadan gidiyorlar. O şehre iki defa gitmişti. Yeni nişanlandığında bir sefer kocasıyla gitmişti. İnsan kocasından bu kadar utanır mı? Göz göze geldiklerinde korkuyordu. Böylesine sakın, böylesine iyi bir insandan neden korktuğunu halen bir türlü aklı almıyordu. Fakat ne olursa olsun o gün çok güzeldi. Yağmur, her tarafı ıslatmış olsa da sakince yürüyüşleri aklında.

Yine bir keresinde, henüz daha genç bir kızken, babası ile şehre gittiğini hatırlıyordu. Aklında bariz bir şekilde hatırlayabildiği bir şey yoktu ama rüzgârda salınan rengârenk kabarcıklar, parlak kırmızı çiçeklerle süslü olan birçok çocuk aklında. Herhâlde o zaman Mayıs Bayramı olsa gerekti. Aklından, doyana kadar yediği dondurma, bir damlası kıpkırmızı olan atlas elbisesinin leke olduğu ve geç vakte kadar yediği lezzetli bir tat gitmemişti.

Kocası, iki yıldan beri defalarca şehre götüreceğine, gezdireceğine dair sözler verse de, bir türlü vakit bulamıyordu. Vakti olsa bile ansızın bir işi çıkıyor, kısacası, bu niyetten öteye geçemiyordu. Kocası, bir söz verdiği vakit, üzerinden ne kadar zaman geçerse geçsin sözünde dururdu.

Velhasıl, yarın da bugünkü gibi güzel olsundu! En son kocası: “Hava güzel olursa...” dedi.

Çarçabuk semaverin altını yaktı. Neden acele ettiğini kendi de bilmiyordu. Şehre şimdi gidecek değildi ya. Duman, az evvel yeşilin açık bir tonuyla parıldayan asmanın minik yaprakları arasından tepeye doğru yükseldi. Güneşin ışıkları, terennüm ederek Hatice teyzenin bahçesine kadar parıldayarak yayıldı. Yüreğini, nedenini bir türlü bilemediği bir duygu kapladı. Lanet olası bu radyonun sesi neden kesildi? Oğulcağını uykusundan uyanana dek komşusuna gidiverdi.

Vezire, ortada olmayan şeyleri varmış gibi anlatıp kocasını yere göğe sığdıramıyordu. “Adalay, biliyor musun Ruhit, dün gece güzel bir takım alıp gelmiş. Dantellerini bir görsen o kadar mı güzel!.. İşe giderken giyerim dediğimde Ruhit: ‘Hep işte mi giyeceksin, şimdi giymeyecek misin?’ dedi...” Ne olurdu yani bir kere de o yerlere göklere sığdıramasa. Öyle birden söyleyemese de sakın bir mizaçla: “Vezireciğim, şehre ne giyip gitsem, yün bir elbise mi giysem yahut bir atlas mı?” dedi. “Vay, şehre mi gidiyorsunuz? Bu kadar şaşkınlık da neyin nesi? Şehirle ilgili bir cümle duyacak olduğunda, ayakların yerden kesiliyor, gökyüzüne uçacakmış gibi bir heyecana kapılıyorsun” dedi gördüğüm kadarıyla. En iyisi “Nasipse, bu pazar, şehre gideceğiz, bir ihtiyacınız var mıydı Adalay?” diye sordu. “Hmm, bir şeye ihtiyacım var mı ki Adalay?” diyerek dudağını büktü. “Bir şeye ihtiyacım olmasa da böylesi müjdeli bir haber karşısında öylece gidilir mi? Ruhiddin ağabey, Vezire’yi kaç defadır şehre götürüyorsun, orada ne yapıyor?” Oysaki onun da kocası onu alıp gezdirmeye şehre götürmüyor muydu, götürüyordu. Neden şimdi söylemeyecekmiş ki, söyleyecek! “Şehre gezmeye gidiyoruz” dedi.

Bu düşünceler eşliğinde, bulanık bir suyun kıyısından yüksekçe akan küçük arktan atlayarak geçti. Kerpiç duvarın yanından geçerek komşusuna gitti.

— Bu kadar da fingirdemek olmaz ki canım, edepsizler! Eteğime bağ, yüreğime dağ oldular. İçeriden komşusunun öfkeyle karışık haykırışı duyuldu.

O, bu sesi duyar duymaz olduğu yerde kalakaldı.

Komşusu eşikte beliriverdi.

— Her şey yolunda mı?

— Bunların küstahça olan konuşmalarını görmüyor musunuz? diyerek kıpkırmızı olan kareli elbisesinin eteği ile burnunu temizledi, Vezire. Ben de size uğrayayım dedim ama öylece kalakaldım. Ödüm patladı!

Konuşmak için tam ağzını açar oldu ki komşusu:

— İçeri girin, diyerek eve davet etti ve eşikte kımıldamadan duruverdi.

O, komşusunun şişmiş, kızaran gözlerine, tir tir titreyen dolgun dudaklarına baktığında güzel bir şey söyleyecek durumda olmadığını hissetti.

— Ruhit, “On sekiz yaşında bir kız alıp getireceğim” demiş... Vezire dudağını ısırarak dışarıya doğru dönuverdi. Büyükçe ve şişmiş olan yüzündeki gözlerinden koşar adımlarla yaş akmaya başladı.

— Daha neler, bırakın yahu! O, nedense neşeli bir şekilde, kahkahalar eşliğinde gülüyordu. “Ruhiddin ağabey şaka yapıyordur.”

— Keşke tatsız bir şaka olsaydı, diyen komşusu, burnunu çekip gözyaşlarını sildi. “Keşke...”

— Söylemişse bile sarhoşken söylemiştir. Erkek adam.

— Sarhoş değildi, sarhoş değildi... diye tekrar ediyorken Vezire, parmaklarını üzüntüyle kütletmeye başladı.

Şimdiki bakışlarında, uzaktaki dağları tutup çekiverse gelecekmiş gibi bir his peyda oldu. “Sarhoş değil... Sarhoş değil” diyerek benzeri ifadelerle gülmeye ısrarla devam ediyordu.

— Hayda, tövbeler tövbesi, siz nasıl bir kadınsınız? Neden gülüyorsunuz? dedi aniden sinirlenerek. Size içini dökende kabahat!

— Bırakın, insan böyle olur olmaz cümlelere itibar edip kolayca inanır mı? diyerek komşusunu teskin etti.

Evdeki çocukların gürültüsü çığırından çıkmaya başladı. Vezire, lanetler okuyarak, onun teskin edişlerine kulak asmadan içeriye girdi. Müjdeli haberi de kedi yedi. Tövbeler tövbesi, akli yerinde mi kocasının? On sekiz yaşında bir kıza mı gönlünü kaptırmış!

— Evet, Adal, boş konuşuyorsun. Dönüp baktığında yanı başında, omzunda çiğindirikle¹ Ruhit teyzesinin bulunduğunu gördü.

“Alay konusu olmayan tek bir cümlesi yoktu. Bütün bir mahalleye kaynana olarak yetiyordu.”

— Bu yeğeniniz, beni şehre alıp götürmek istiyor, dedi zoraki sevincini saklar bir şekilde.

Teyze, boş kovayı sert bir şekilde yere bıraktı.

— Otobüste miden bulanmıyor mu? dedi yüksekçe bir ses tonuyla. Hani şu sağır Hekime var ya her şehre gittiğinde eline poşet alır...

Teyze, o son cümleyi daha kısık bir sesle söyledi.

— Ölse de yapmaz, dedi sessizce.

Tam o sırada mağazanın yanından Selime çıkageldi. O, Allah'ın her günü şehre gidiyordu. Ne için gittiğini kimse bilmemekle birlikte, ne olursa olsun, evinde oturan bir kadın olmadığını bütün mahalle net bir şekilde biliyordu.

— Eğer mideniz bulanacak olursa, beş-altı tane kurutu cebinize koyun, dedi daha yumuşak bir ifadeyle. “Büyük başörtü örtmeyin, şehir sıcaktır. Sonra, yalnızca ayakkabı ve çorap giyin.”

Teyzenin bu tarz şeylerde tecrübesi yoktu. Bu olanları garipsedikten sonra kovalarını kollarına asıp gitti.

Bir anda her şey hazır oluverdi. Depodaki ayakkabılar alınıp tozları silindi, ıslıl ıslıl olan büzgülü ve parlak elbiseye tersinden ütü vuruldu. Beş altı tane değil, yarım kilo kadar kurut “şehir çantası”na yerleştirildi.

Akşama doğru, birdenbire gökyüzündeki yabani kuşlar, bulutlara doğru kanatlarını gererek süzölmeye başladı. Birdenbire hareketlenen rüzgâr, şeftali çiçeklerini tamamen döktü. Avlunun köşesindeki oğlakçıklar, üşüdüklerinden midir, sürüye katılan annelerine duydukları özleminden midir bir huysuzlanmaya başladılar: Mee, mee...

¹ İki ucuna su kabı, yoğurt tablası vb. taşınacak şeyler asılarak omza alınan ağaç, omuzluk. (TDK, 2011: 545).

Kocası, gökyüzündeki bulutların henüz belirmediği, yıldızların görünmediği bir zaman diliminde geldi.

— İş çok, dedi yorgun bir şekilde mindere doğru uzanarak. Alevden bir hançer, gökyüzünü paramparça eder gibi oldu. Hançerin azabını duyar gibi olan gökyüzü, ansızın gürüldemeye başladı. Dışarıdaki yağmur, şırıltıyla pencerenin camlarını dövmeye başladı.

Ertesi gün ise pazar. Kocasının tabiatını biliyor: Verdiği sözden döndüğünü hiç hatırlamıyor. “Hava güzel olursa...” demişti ya hani. Hayallerindeki rüzgâr gibi otobüsler trileybüsler bir anda donakaldı. Rengârenk baloncukları döven yağmur onları birer birer patlatmaya başladı.

— Hey, kalk! diyerek nedensizce kocasını uyandırmaya çalıştı.

Kocası, başını kaşıdıktan sonra duvar tarafına doğru döndü, uykusuna devam ederek bir şeyler fısıldamaya başladı.

— Kalksanıza artık! diyerek gayriihtiyari bir üzüntüyle bağırdı. Yağmurun yağışına bak, yağmurun şu ürkütücü sesini duyuyor musun...

— Aaa, ne, ne? diyen kocası sıçrayarak gözünü açtı. Ne diyorsun?

— Yağmur, yağmur yağıyor... O, nedensiz bir şekilde sinir küpü olup boğazı düğümleninceye kadar ağladı.

Kocası, uykulu gözlerle, kayıtsızca hanımına baktı.

— Heh... O, yine fısıltıyla başını yastığa bırakıverdi.

Rafta duran saat, olan gücüyle çalışıyordu. Kocası, esneyerek saatin düşmesine elini uzattı, gözlerini ova ova etrafına bakındı.

—Adal!

Öteki odadan hanımının: “Hı!” diyen sesi işitildi. Bir süre sonra kapının eşiğinde beliriverdi.

— Gelmiyor musun? diyen kocası, mahcup bir şekilde gülümsedi.

— Yağmur yağıyor, dedi ama bir taraftan da ümitvar gözlerle kocasına baktı. Bakışlarında, gökyüzündeki rengârenk kabarcıkların rüzgâra karıştığı görüldü.

Dışarıda ise yağmur yağıyordu.

— Hıı, dedi zoraki gülen kocası, hazırlan hemen, taş yağmıyor ya!..

1978

4.4.İYİ İNSAN

Ona, sen de insan mısın, der gibi bir tavır takınıyorlar. Düşene bir de kendisi vururcasına bu sözü hanımı da söyledi. Gerçekten de ona hiç kimse saygı duymuyor. Doğru, bugün Tacivay'ın öküzlüğünden ötürü üzgündü. Daha da mı üzülmessin! Zira gözüne dik dik bakarak, “Her şeye razı olurdun, şimdi niye nazlanıyorsun?” dese de... Öyle herkese aғam, paşam demek de doğru değılmiş aslında. Evet, köyde bir düğün ya da imece olduğunda teklif beklemeden yola koyulurdu. Ölüm başka, bu başka bir şeydi. İnsanlar kendi canından kendi kanından; köyü söz konusu oldu mu, canından öte biliyordu. Askerden döndüğü zaman (Bu olayın üzerinden, elbette hayli vakit geçmişti), mahallenin ortasındaki o ihtişamlı tepeye çıkıp, “O, kakaya krasota!”² diye söylediğini dört değıl, iki kişi duymuş. “İkrambay, Rusçanın hakkını verebiliyor musunuz?” diye sorduğunda ne cevap verdiği aklında değıldi ama her tarafı, alışılmışın dışında bir yeşilliğin bürüdüğünü ve büyükçe bir bahçeye benzer bir yer gördüğünü hiç mi hiç unutmuyordu.

Evlenmeden önce bahçenin avlusuna büyük bir kapı kurdu. İnsanlar gülüşmeye başladı: “Fare inine sığmaz...” Evinin hâli baraka gibi. Avlu kapısı kurmak da neyine! Ağzından ne çıktığını bilmeyenler konuşursa konuşsun. İlginç, zira kim evinde bir davet düzenleyip birkaç kişi çağırarak istemez ki!? Evet, ne ikram edilirse hayır demez.. Saygıda kusur etmeden ikram edilen şeye hayır demek uygun düşer mi? İkramda kusur olursa onun ayıbı kendisine. Hanımı, “Her imeceye koşup gitmeseniz olmaz mı sanki” diyor. Nasıl gitmesin, o da ev bark kuracak zira. Kadın milleti konuşuyor işte... Kendisi ev kurmayacak olsa bile hürmet ederek...

Hepsi de hoşça niyetlerdi: İmeceye gitmek de düğüne gitmek de... Doğru, içkiden biraz başı dönüp sendeleyip döndüğünde sağlık görevlisi komşusu Ali Murat ağabeyinin oraların müdavimi olan köpeğı Olapar, bütün üzüm bağıni sesiyle inlettikten sonra, havlayarak hızla koştu. “Hav hav!..” Kendisi küçük olsa da sesi dünyayı ayağı kaldırmaya yetiyordu.

² Ooo, bu ne güzellik!

Fakat bugün... Henüz hanımına bir şey söylemese de o söylene söylene, “İnsanda biraz insaf olmalı. Her verileni içmek mi gerek? Aslında size, sen de insan mısın dermiş gibi bir muamelede bulunuyorlar. Fakat serçe kadar beyniniz bir türlü anlamıyor,” diyerek düşene bir tekme de o vurdu adeta.

Gözünü kan бүrүdү. Kendisi aslında hiç kadına el kaldıran biri değildi! Önünde duran maş fasulyesi yemeğini leğeni ile hanımına fırlattı:

— Kendi paramla içtim.

Hanımı söylenmeye devam etti. “Evlatlarının rızkindan çalıp... diyorlar mı ha...”

Aslında hepsi o Öküz Tacivay yüzünden oldu. O, büyükçe bir yolda gidiyordu. Öküz Tacivay, (Öküzü kendi kullanıyor, aslında Tacivay Başkan deniliyordu.) sakın bir şekilde eli ile çağırdı. Ondandır dört ev ötesindeki mezarlığa yakın olan büyük, gösterişli evin ikinci katı Başkan’ın kiydi.

— İkrambay kardeş, yardımınız gerekiyor.

— Peki, ağabey, nasıl bir yardım?

— Şey...

Öküz Tacivay, kalın dudaklarını onun kulaklarına doğru uzattı. Sanki düğün semaverinin yanında durmuş gibi yanakları kızarmıştı.

— Bu kadar...

Öküz Tacivay, beş yıldan beri Başkan’ım, der. Yakında kardeşin Haldarvay’ı evlendiriyoruz, der. “Peki, peki...” “Şu, bağdaki üzümler tamamen olgunlaşmışlar” der... Hmm... “Hangi bağdaki ağabey?” “Kendi bağımızda, kolhoz bağındaki. Şibirgan üzümlerinden tutunuz da Moskof üzümlerine kadar hepsi bal gibi olmuş” der... “Hmm... Çok toplayacak mıyız...” Öküz Tacivay, kepçe kulaklarının arkasını kaşırken gülümsedi. “Avludaki güz üzümlerinden de ekleriz” dedi. “Çok toplamayacağız” dedi. “En fazla dört kasa, hepsi bu.”

Öküz’ün nefesi, kulağının kenarında ıslak bir his bıraktı.

— Elma bahçesinin yanındaki karaağaç ağacının altında. Yalnızca sen ve ben biliyoruz. Sır.

— Tamam.

— Şunu bir şekilde, yük arabasıyla, dört yol ağzına kadar götür.

“Öküz” başparmağını göstererek tekrar gülümsedi: “Yarımlık değil, tam şişe! Hangisinden dersin şu Rihsivay’ın dükkânına bilmem hangi marka gelmiş buğdaylısından diyorlar.”

Çok ilginç. Vatandaşın hiçbir ricasını geri çevirmeyen insan...

— Hiç böyle bir şey yapmamıştım. Neyse, avlunuzdakini gündüz olsa da götüreyim. Ama...

Bu cümleyi, boynunu bükerek şekilde, sessizce söyledi. Onun boynunu büküşü içini sızlattı.

“Vaay!” dedi Öküz Tacivay. “Biz bir şey ikram edelim dedik de geri mi çevirirsin? Senin hiçbir şeyden geri kalmadığını kim bilmiyor ki!?” Aynen böyle dedi. Bunları içine attı, kimseye söyleyemedi. “Her şeye razı olurdun, şimdi niye nazlanıyorsun?” dedi. Buna bir cevap veremedi! Sus pus oluverdi öylece kalıverdi. Ne kadar durduğunu bilmiyordu ama “Kendi paramla içerim” deyip yola düştüğü aklında. Bu cümleyi yüksek bir ses tonuyla mı yahut sessizce mi söylemişti? Ya da gerçekten söyledi mi?

Tekrar elini göğsüne koyarak vedalaşmasına gerek yoktu. Yola koyuldu. Nereye gidiyor, tabi ki Rihsivay’ın dükkânına.

— Şey, buğdaylısından varmış diye söylüyorlar.

— Evet, var.

— Doldur.

Kendi helâl parasıyla içti. İşini bitirdikten sonra duvar diplerinde gizlice içmedi. İsterse güpegündüz de içebilir. Görenler, İkrambay sarhoş olmuş, desinler, isterlerse. Vay Öküz vay, “Sen de insan mısın!” dedi ya! Artık, o da çağa ayak uydurmuştu. Gün gelecek yaptığına pişman olacak. Sarhoş olsa da sokakta şarkı markı söylemedi. Şarkının sırası mı şimdi? “Öküz”ün söylediği sözler yüreğine batmıştı!..

Kaç evin önünden geçtiğini bilmiyordu ve bir anda karşıdan, sağlık görevlisi Ali Murat’ın köpeği Olapar çıkageldi:

— Hav hav!

— Hay itoğlu it, ben sana ne kötülük ettim? Heh, işte, değnek de buldu. Öyle bir sopayla vuruver ki gözlerinden alevler çıkarak gitsin!

Köpek, etrafında dönerek var gücüyle havladı.

— Al sana! Bu ettiğin kötülük için! İşte bu... Ter içinde kaldı. Yüreğindeki ağırlık hafifler gibi oldu. Birden karşısında sağlık görevlisi Ali Murat'ın uzun boylu, solgun hanımı beliriverdi:

— İkrambay her şey yolunda mı?

O, değneğini yere doğru savurdu.

— Bunu görmüyor musun, yenge, beni hep kötü bir insan olarak bilmiş... diyerek anlam veremediği bir öfkeye bürünüp komşu kadına doğru yüzünü döndü.

— Vurmuşsunuzdur belki.

— Eğer vurmuşsam Allah canımı alsın. Önceki gün o kadar çok havladı ki! Ne kötülük ettim ben buna?

Doğru, hayvana hiç kötülük yapmadığı halde...

— Şimdi soralım, öyleyse, dedi komşu kadın yumuşak bir ifadeyle. Sonra köpeğe doğru dönüp: Olapar, neden İkrambay ağabeyini rahatsız ediyorsun?

— Hav hav!..

— Hahaha... Etrafı saran çocuklar gülüştiler. O, doppısını alıp başını kaşdı, sonra, kendisi de çocuklara eşlik ederek gülmeye başladı. Aklını yitirecek kadar içmemişti henüz. Bir köpeğe, insanmış gibi soru sorulduğu görülmüş şey mi!?

Şimdi hanımı olsa durmadan konuşurdu.

Şimdi, her şeyi açıkça söylemesinin imkânı yok. İçi yanıyor halen. Başının bakır bir tepsi gibi yandığını hissediyor ve güç bela taşıyordu... Bir ara gözünü açtığında ay ışığını farkettiler. Gökyüzündeki yıldızlar, önü açık eyvandan yere doğru yuvarlanıp düşecekmiş gibi tane tane ışıldıyordu. Etraftaki komşu evler de böyle görünüyordu. İşte, sağlık görevlisi Ali Murat'ın, işte, Hüsnittin Öğretmen'in, işte şurada da kardeş Zakir ile Şakirlerinki. Nedense, Tacivay Başkan'ın evi görünmüyordu. Nedense yüreği biraz ferahladı. Sanki bugün yaşanan olumsuzluklar hiç yaşanmamış gibi ve de hiç

yaşanmayacak gibi... Yanında yatan hanımı inleyerek ters döndü. Burnuna, yoğun bir tezek kokusu geldi. Ay ışığı, eyvanın birçok yerini aydınlatıyordu.

Onun ise şimdilik uykusu yoktu.

1979

4.5.YEĞENİMİN HİKÂYESİ

Bize şöyle gidebilirsiniz: Pazar boyunca dümdüz gidin, bir daha gidin, karşınıza dar bir sokak çıkacak. O sokağı dönüp aşağıya doğru yürüdüğünüzde bir alt sokağa inmiş olacaksınız. Oradan yukarıya doğru çıkın. Yukarıya vardığınızda büyük bir ceviz ağacı ile karşılaşacaksınız. Gördüğünüz bu ceviz ağacından ileriye doğru gittiğiniz vakit bir tepe ile karşılaşacaksınız. Tepenin eteğinden bir ark geçiyor. Bu ark boyunca gidin, gidin orada bir dere ile karşılaşacaksınız. İşte bu vadinin tepesinde ise bizim evimiz bulunuyor.

Biz evde üç kişi yaşıyoruz: Ben, Kahhar ağabeyim ve ninem. Bizim dışımızda evde eşeğimiz, kedimiz ve bir de küçük köpeğimiz var. Ben altıncı sınıfta okuyorum. Kahhar ağabeyim şoför. Yakında askere gidecek. O sebeple önceki gün saçlarını kestirip geldi. Verandada, genellikle ninemin önünde semaver, örtüyle kaplı bir yer sofrası, onun yanında da kedimiz Maş yüzünü yalayarak otururdu. Küçük köpeğimiz Dörtgöz ise dereden bir kişi geçecek olsa havlayarak etrafı dört dönerdi. Eşeğimiz de ara sıra anırması dışında çok uysal bir hayvandı. Ninem, bize saat de gerekmez, derdi. Ninem böyle söyleyince gözleri yaşlarla dolardı. “Eşek de tıpkı Kahhar gibi uysal. Biçarenin anırması da insanın yüreğine dert oluyor” der.

Karşımızdaki ev Metkerim ağabeyininki. Onun Kahhar abim ile yaşıt Rana isminde bir kızı var. Bu kızı Kahhar abim seviyor. Ninem, “Her namaz kıldığında Ey büyük Allah’ım! Rana’nın gönlünü Kahharcığımı kiyle bir kıl, diye dua ediyorum” diyor. Bir gün şehirden gelen Mehemet ağabey ile ninem, Rana abla hakkında konuşuyorlardı. Mehemet ağabey, ninemin söylediğine göre şehirde alim olmaya çalışıyormuş. Ninem onun arkasından dişi olmayan ağzını kapatarak “Pek güzel, modaya da çok uygun,” diyerek güldü. Komşumuz Rihsi teyze “Mehemetcimin gömleğindeki at mı, neyin resmi?” diye fısıldayarak sordu.

Sonra ninem Mehemet ağabeye, “Kahharcığım, sineği bile incitmez, Ranacım böyle bir çocuğu mu küçük görmüş” deyiverdi.

— Teyze, sineği bile mi? Sineği neden incitmiyormuş ki? Biliyor musunuz, sinek ne kadar bulaşıcı hastalık taşıyor?

Mehemet ağabey, sineğin zararları hakkında daha önce duyulmamış bilgileri anlatınca her bir kişinin mümkünse bir günde en az on kadar sinek öldürmesi gerek düşüncesi hasıl oldu bizde. Sonra, Rana nasıl bir kız, diye sordu? Ninem sofradaki kırıntıları ağzına attı ve:

— Hoş, çok hoş, dedi iç çekerek. “Söylediğim gibi yarın Tacivayın kızı evleniyor. Düğüne gidersen orada görürsün.”

Ninem bu sözü dün söylemişti. Düğün ise bu akşam olacaktı. Rana abla da düğüne gidiyor olmalı. Çünkü Kahhar ağabeyimin Rana ablaya yazmış olduğu mektubu ben kendim ona götürmüştüm.

Akşama doğru karney ve zurna sesleri yankılandı. Köyümüzdeki düğün bir harika geçti. Kahhar ağabeyim bir ara beni çağırdı. “Rana ablana söyle, derenin kıyısına gelsin” dedi. “Ayrıca, sen de etrafı gözetle,” diye de tembihledi..

Ben, Rana ablayı sevemedim. Şaşılacak şey doğrusu, Kahhar ağabeyim bu kızın neyini seviyor olabilir ki? Kibirli biri, dilinden zehir damlıyor. Bir şey söylemeye gör, hemen alay konusu ediyor. “Sahiden mi?” “Bak sen şuna!” Güzelmiş! Nesi güzel! Gözleri, aynı Rihsî teyzenin buzağısının gözleri gibi kocaman kocaman. Ondansa İngiliz dili öğretmenimiz Manzura abla daha güzel ve daha güleç birisi. Kahhar ağabeyimin yerinde olsaydım dönüp Rana ablaya bakmazdım bile. Nineme şunu söyleyeceğim; “Gönül işte, ne çare, gönüle söz geçer mi?” diyerek çaresizce başını salladı. Neden gönüle söz geçmiyormuş, anlamıyorum.

Uzun lafın kısası, düğün başladıktan çok sonra sessiz bir şekilde gidip kızların arasından süzülerek yine biri ile kafa bulan Rana ablanın kolundan çekiverdim. Sinirli bir şekilde arkasına dönen Rana ablanın yüz ifadesi beni görür görmez değişti.

— Evet, Tahircığım, pehlivan yiğit, bana söylemek istediğin bir şey mi var? Bana kalsa onun yanından bile geçmezdim. Yılanın ta kendisi! Sanki hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi söylediği şeye bak! “Ne yapayım, Kahhar ağabeyim sizi çağırmanın rica

etti.” Rana abla, ayaklarının ucuna basa basa gelirken bana siz diye hitap ederek konuşması canıma tak etmişti:

— Ne kadar akıllı bir delikanlıymışsınız! Ağabeyiniz askere gitmeden önce son bir kez yardım edeyim diye düşünmüşsünüz, maşallah!

Kayanın üstünde oturan Kahhar ağabeyim, uzaktan tanımış olacak ki bize doğru gelmeye başladı. Ben dar olan sokağa geçtim. Duvarın dibine oturdum. Konuştuklarımıza kulak verme, dediğini duydum.

— İyi misin? dedi Kahhar ağabeyim onu gün içerisinde yüz kere görse de. Daha sonra uzun bir sessizliğe büründü. Sinirlerim tepeme çıktı.

— Geçenlerde editöre bir mektup yazdım, diyen Kahhar ağabeyim, derin bir sessizliğin içinden çıkıp konuşmaya devam etti.

— Demek öyle, yoksa beni mi şikayet ettin?

— Yok, kitaplarda bahsi geçen kahramanlar, sizler için de öyle midir? diye yorumlarınızı almak istedim, dedi Kahhar ağabeyim.

— Şimdi sen, cevap alıncaya kadar askere giderim, diye düşünüyorsundur, diyerek gülmeye başladı Rana abla. “Boşver, çok üzülme cevabını yazıp göndereceğim. Yalnız, onların adresini doğru yazdın mı? Hem onlar başka bir şehre de gitmiş olabilirler. Yahut ellerine hiç geçmemiş de olabilir. Hiç bu açıdan düşündün mü?”

Rana abla, ona uzun uzun gülüp alay etti ve önündeki yoldan ilerlemeye devam etti. Kahhar ağabeyimi bir şaşkınlık hali bürüdü ve öylece kalakaldı. Nedense kendi kendimden utandım. Eğer Kahhar ağabeyim gibi yetişkin bir birey olsaydım hiç onun gibi olmazdım.

Daha sonra Rana ablayı takip ettim. Belki de benim arkamdan Kahhar ağabeyim de takip etmiştir. Eğer yol üzerinde Mehemet ağabeyin Rana ablayı bekliyor olduğunu bilseydik bir ok gibi gerisin geri dönerdik.

İşte, Mehemet ağabeyinin laf ustalığı. Sessiz bir şekilde oturmuyor, lafından da geri kalmıyordu. Nerede o kibir abidesi Rana abla? Ses etmedi. Mehemet ağabey, başını belli belirsiz bir şekilde yere doğru eğmişken birden karşısında beliren yıldız hakkında konuşmaya başladı. Eğer o bir ressam olsaymış, muhakkak bu yıldızın resmini çizermiş.

Ama o şimdilik gözünü kamaştıran, parıldayan yıldızın resmini yüreğine işledi. O, bir şeyler hakkında uzun uzun konuşarak Rana abla ile dereye doğru yürüdü. Ben elimi silkerek geriye döndüm. Ne yani onları gözetlemek bana mı kalmış!

Kahhar ağabeyim, sabah oldukça üzgündü. Mehemet ağabey, mis gibi kokan gömleğini giyerken şöyle söyledi:

— Vay, Kahharcığım, bana hâlâ Mecnun gibi dolaşıp durduğunu söyleme!

Kahhar ağabeyim başını bile kaldırmadı.

— Değmez, o kız için değmez. Biliyor musun, o kızın ağzını aradım. Yine...

Kahhar ağabeyim, yerinden fırlayıp kalktı. Ninem de ben de onu hiç böyle görmemiştik. O, yüzü gözü kızarmış bir şekildeydi.

— Bu kızla ilgili tek kelime daha ederseniz dişinizi kırarım, dedi Kahhar ağabeyim gözlerini esir alan öfkesiyle.

— Vay asker vay! Ben, şey, senin, kıymetli kuzenimin yanlış bir şey yapmasını istemiyorum, diye tebessüm etti Mehemet ağabey.

Kahhar ağabeyim, konuşmaktan aciz. Gözlerinden kıvılcımlar saçarak Mehemet ağabeye doğru yüzünü döndü. Ninem “Hey, hey tamam” demeseydi bu işin sonu kavgaya son bulurdu.

Kahhar ağabeyim, bu olaydan sonra hemen hemen Rana abla hakkında hiç konuşmadı. Askere gideceği gün bile “Rana ablana götür” diye bir mektup da vermedi. Ninem, el hareketi ile beni bir kenara çağırıp sessizce sordu:

— Ne oluyor Tahirciğim? Kahhar ağabeyin, Rana’yı hiç mi sormadı?

Ben, tıpkı kendi işinde gücünde olan yetişkinler gibi yavaşça dudağımı bilmiyorum der gibi büktüm ve omzumu silktilim. Ninem ve ben, Kahhar ağabeyimin her zaman olduğu gibi Rana ablanın yolunu gözleyeceğini, söylediklerini unutacağını ve yine avareye döneceğini düşünüyorduk. Ama öyle olmadı, Kahhar ağabeyim sessiz sedasız askere gitti. Ondan bir iki mektup aldığımız da bile bir kez olsun Rana ablaya dair hiçbir iz bulamadık. Nineme göre Kahhar ağabeyim er kişinin yapması gereken şeyi yapmıştı. Bunu yaparken kız çocuklarının onurunu yerlere sermemek asıl erlikmiş. Kahhar ağabeyim böyle yapsaymış, Allah Rana ablanın yüreğine o sevgiyi koyarmış.

Ninem doğru söylüyormuş. Önceki gün Rana abla bizimle birlikte pazarın içindeki bir fotoğrafçıda resim çekildi. Bu resmi çıkarıp Kahhar ağabeyime göndermek istiyoruz. Ben, fotoğrafçıda sevimli sevimli duran denizci şapkasını takıp Rana abla ile ninemin omuzlarına elimi koyarak fotoğraf çekildim. Ninemler sadece, bir eli olmayan fotoğrafçı Rıfkat ağabey “Dikkat, çekiyorum!” dediğinde gözümü kırpıtm. İnşallah şaşı çıkmamışımdır, dedi kaygıyla.

Ninemler fotoğrafı dört gözle beklerken yalnızca şunu söylediler: “Kahharcığım ile Ranacığımın aşkı üzerine ne kadar destan yazılırsa yazılsın, onların aşkını anlatmaya yetmez. Zira, birbirine âşık insanlar üzerine yazılmış destanlar hep bu şekilde başlar.” Ben destan yazmayı bilmiyorum, yalnızca kendimce bir hikâye yazmaya çalıştım.

1981

4.6. SIRADAN HİKÂYE

Bu hikâye, dünyanın en sıradan hikâyelerinden biridir. Çünkü bu konuda, sıradan insanların küçük mutlulukları üzerine, çokça şey yazılmış. Sıradanlığı şöyle ki: Bu hikâyede kayda değer önemli olaylara yer verilmiyor, olağanüstü kahramanlıklar da anlatılmıyor. Olaylar başından itibaren geleneksel bir üslupla hikâye ediliyordu.

Hadi, şimdi başlayalım.

Biz, dikiş atölyesinde çalışıyoruz.

Atölye, küçük ve hoş bir yer olup eski bir caddenin yan tarafında yer alıyor. Tabi ki, buranın böyle oluşu, oranın çok fark edilmediği anlamına da gelmiyor. Uzun lafın kısıyası, atölyenin nerede, ne şekilde olduğu ve ne kadar müşterisinin olup olmadığı da bir önem arz etmiyor. Doğrusunu isterseniz, müşterilerin çok oluşu ile övünemeyiz...

Erkek giyim terzimiz olan Davut ağabey dışında, biz, on dört genç kadın birlikte çalışıyoruz. Hediye abla, Sakine abla, Nazire, Hilâle... Bence, hepsini teker teker saymaya gerek yok. Çünkü her birinin kendine has bir huyu suyu ve tabiatı var. Eğer onlar hakkında detaylı bir şekilde konuşacak olursak vaktimizi, onları betimlemek, anlatmakla geçirmiş oluruz ve hikâyeye ne amaçla başladığımızı unuturuz. Şöyle ki; Her gün işe gelen Hilâle'den tutun da, atölyemiz kurulduğu günden beri faaliyet gösteren Nuriye ablaya kadar, dikilen kıyafetler göze hoş gelmediğinde yahut müşteriye memnun etmediğinde, Mevcude ablayı bir kalkan gibi kullanmak, öne sürmek pek tabi

mümkündü. Böyle zamanlarda her taraftan onu çağıran sesler duyulurdu: “Mevcude, şunu şöyle ütüleyip gönderin”, “Hay adı batasınca! Mevcude abla, bu cebin üzerinden bir kere daha dikiş atıp gönderseniz ya.” “Eteğin iki kenarının da sarkmış olduğunu söylüyor. Şunu bir bitirip...” Vesaire, vesaire...

Mevcude ablayı yeri geldiğinde hepimiz bir kalkan olarak kullanıyoruz. O bundan ötürü bir rahatsızlık da duymuyor. Aslında buna sebebiyet veren, yani her şeye maydanoz olan da kendisi. Mesela, herhangi birimizin müşterisinin yüzünde belli belirsiz bir ifade olduğu vakit bir yerlerde söylenmeye başlayan Mevcude ablanın sesi duyulurdu. “Belki de kolunu yeniden yapmak gerekir. Gel işten kaçma Nesibe!” Böyle zamanlarda onun kelimeleri ruhunun derinliklerinden geçerdi. “Bir şey söylesene. İçinden homurdanıp duracağına, elbisenin kolunu söküp tekrar yapmayı denesen ya.” Mevcude abla ise vücudunun ağırlığını bir ayağından öbür ayağına aktararak:

— Nesibe! (On dördümüzün içinden herhangi birimize seslenmesi mümkündür.) Hani, ben neresine bakacağım ki, diyerek yaranmaya çalışır bir şekilde dönüp etrafta dolaşırdı.

Biraz olsun yumuşuyorsun.

Örneğin, öğle yemeği molasının olduğunu farz edelim. (Onun günün ilk ışıklarıyla atölyeye geldiğini ve herkesi izleyip karanlığın bastırdığı yatsı namazı vakitlerinde eve döndüğünü söylemiyorum bile.)

— Kızlar, ne yiyorsunuz? diyerek öğle vakti yaklaşır yaklaşmaz herkese teker teker sorardı. Burada onun ağır adımlarına ve yüzündeki o her daim diri duran yaşam enerjisine değinmemek mümkün değil.

Şimdi hikâyemiz kendi kahramanını bulduğuna göre netlik kazanmış demektir.

Makineler, gürül gürül çalışıyordu.

— Samsa yiyor musunuz?

Gürültü dindi. Hâlâ ne yenileceğine karar verilememişken ansızın Mevcude ablanın kaygılı bir ifade ile dolu olan yanaklarında, buğday teninde, şaşı gözlerinde endişeli bir hâl seziliyordu:

— Zühre’ninkine geçmeyecek miyiz?

Zühre bizimle birlikte çalışıyordu. Yakın zamanda da bir çocuğu olmuş.

Mevcude abla, alçak pencereden sokağa doğru bakarak şöyle söyledi: Dışarıda yağmur çiseliyor. Dükkâna doğru giden kızcağız, aşırı derecede ıslanmış ve alnına yapışmış olan saçlarıyla penceremizin önünden hızlıca geçti.

— Bu havada! Hilâle hoşnut olmayan bir ifadeyle yüzünü döndü.

— Şimdi keser. Peki, ben hızlıca gidip geleyim.

Mevcude ablanın sözüne hiç kimse itiraz etmiyordu.

O, çarçabuk öğle yemeğini alıp geldi. Pazardan bulup buluşturup getirdiği bir dünya lafla, bu öğle vakti de geçip gitti. Tekrar dikiş makineleri gürüldemeye başladı. Onca ses arasında, Nazire'nin kaynanası ve akşam kareli atlasıyla gelen, el kadar küpeyi takan, atölyenin kapısından güçlükle geçen şarkıcı (Şarkıcı olduğunu kim bilsin!) hanımın hakkındaki yerli yersiz konuşmalar alıp başını gitti.

İşte böyle durumlar cereyan ederken içeriye girdi. Mevcude abla dikiş makinesinin arkasında duruyordu. Dizindeki o zarif kumaş kayıp yere düştü.

Terzimiz Sakine ablanın yüzü ekşiyerek allak bullak oldu. Mevcude abla, olanca ağırlığıyla adımlarını atıp kapıya doğru yol alırken Hilâle'nin yüzünde hüznü bir ifade belirdi. Çünkü Mevcude abla aksaya aksaya bir yere gidip gelinceye değin merhametli Hilâle'mizin gözlerindeki yaşlar sel olup akıyordu. Daha sonra aklımıza Mevcude ablanın hâlâ yalnız olduğu ve ömrünün gelip geçmekte olduğu geldi.

Ne hakkında konuşuyorduk? Evet, Nazire'nin kaynanası hakkında.

— Sabah geç kalkıyorsunuz, der gibi oldu. Yemek vakti tabağı tabağa, kaşığı kaşığa tokuşturuyordu.

Mevcude ablanın gözlerinde bir merak peyda oldu. Kumaşı tutan elleri, makineye hız veren ayakları hız kaybetmeye başlayınca durdu. Dikiş makinesi “tık” diye durdu. Açıkçası hiçbirimiz, birinin sözünü Mevcude ablanın kulak kesilerek dinlediği gibi dinlemiyorduk. Onun kaderine olan teslimiyetine, hayatımızın bir parçası olmuş “İşte bozuldu, işte bozuldu” cümlesinin havalarda uçuştığı bu eski sokağın yan tarafında yer alan atölyemize bağlı kalmaya, büsbütün alışmıştık.

Fakat... Birden atölyemizin pencere ve kapıları patırtıyla açıldı. (Belki de patırtıyla açılmamıştır.) Kapı açıldı ve içeriye orta boylu, ufak tefek, esmer, otuz beş kırk yaşlarında biri girdi. O, başına taktığı gri renkteki fötr şapkasıyla ilerleyedururken orası burası lekelenmiş pardesüsü omuzlarından kayıp düştü.

— Pantolon siparişi de alıyor musunuz? Adam gayriihtiyari başından fötr şapkayı çıkardı.

— Biraz bekleyin, diyerek söylendi Sakine abla.

— O, görünüşe göre duymadı. “Hey” dedi.

— Biraz bekleyin diyorlar, diye araya girdim ben.

— Tamam...

Müşteri, böyle söyledikten sonra duvara doğru yaslandı.

— Davut, geleceğim demiş miydi? diye sordu Sakine abla.

— Bilmiyorum.

Adam bir soru soracakmış gibi bize doğru yaklaşıyordu.

— Bu tarafa girmeyin, diyerek üst perdeden bir tavır sergiledi Sakine abla.

Odanın bir köşesinde ütü yapan Mevcude abla, başını çevirip bu tarafa doğru baktı:

— Omzunuzu silkeleyin, hep beyaz olmuş.

Hepimiz gülüverdik.

— Bu kadar uzun mesafeden gördüğünüz şeye bakın, Mevcude abla!

O da bize eşlik ederek güldü.

Müşterinin de yüzünde bir tebessüm beliriverdi. O, Mevcude ablanın olduğu tarafa doğru yüzünü dönerek kibar bir ifadeyle şöyle dedi:

— Teşekkür ederim.

Gülüşmeler oldu. Adamın yüzü pancar gibi kızardı. Bugün ne olduysa Davut ağabey işe gelmedi. Müşteri ise yarın sabah yine gelecek. Pantolon siparişi verecek.

— Bir şey rica edecektim Davutcum, bu pantolonu Mevcude’ye verin. Sakine ablanın latifesinden yüz buluyoruz. İnsan sıkıldığında dilini tutması mümkün mü!

— Siz kendinize bakın! dedi Hilâle tehditkâr bir şekilde.

— Hangi elbisenizi giyseniz acaba diyorum ben.

Şöyle bir hafızamızı yokladığımızda Mevcude ablanın kendisine göre kesili biçili bir elbisenin olmadığını anlamış bulunuyoruz. Terzi kendi söküğünü dikemez, dedikleri gibi...

Şöyle yapalım. Birimiz kesip birimiz dikelim.

— Evet, ya bu benek benek olan elbise?

Kemanını sallaya sallaya yürüyen kızın almamış olduğu birden Nazire’nin aklına geliverdi.

Altın bulmuş gibi mutlu oluyoruz. Burada bir şeyi belirtmekte fayda var. Mevcude ablanın elinde on tane elbise varsa, bunlardan sekizini atölyemiz müşterileri tarafından beğenilmeyip bırakılan elbiseler oluşturuyor. Elbette, onu satın alın, diyerek bir zorlamada bulunulabilir mi? Genellikle bu gibi durumlarda Mevcude abla “Nesi var, bir yeri yırtık değil, yamuk değil, gayet güzel bir elbise” derdi. Bu durumu müşteriye birlikte çalıştığı arkadaşlarına ifade etmeye çalışırken “abla kardeş gibi gördüğü” içimizden birine gönül koyduğu gerçeği kimse için bir sır değildi. Şimdi, benek benek olan elbiseye gelelim. Bu elbisenin kesimi o kadar ince bir zevkle seçilmişti ki, onu dikinceye kadar Nazire’nin anasından emdiği süt burnundan geldi. Hepimizin nezdinde bu elbise Mevcude ablaya yakışmış gibiydi.

Evet, önceleri bizimle birlikte gülüşen, sanki ona değil de başka birine söyleniyormuş gibi yapılan latifelere eşlik eden Mevcude abla, gitgide bu tür konular mevzubahis olduğunda sessiz sedasız bir şekilde yavaşça yerinden doğrulup gider oldu. Ve bu durum hepimizde kızgınlığa neden oldu. Çünkü buna sebep olan birçok neden vardı. Mesela, bir kişinin geldiğini farz edelim. Biz, Mevcude ablaya kemancı kızın almadan gittiği elbiseyi mecburen giydirmiş bulunuyoruz. Nazarımızda Mevcude abla bu kez elbiseyi giydiğinde büsbütün değişti. Nasıl da fark edememiştik. Mevcude ablanın karasakıza benzer kapkara saçları ve yumuşacık, kıvrır kıvrır olan kâkülleri parılıyordu. Gözlerinde beliren o karmaşık duyguların yerini hayalperver bir hâl

almıştı. Bana öyle geliyor ki deminki müşteri, “Yakışmış” ifadesine benzer bir kelime söyler gibi oldu.

Onun bu ince davranışı, Mevcude ablanın pantolonu ne kadar büyük bir titizlikle diktiğini dile getirmesek de ziyanı yoktur. Pantolon hazır olup tam götürüleceği gün ne oldu dersiniz? Söylesem inanmazsınız! Hatta aramızdaki en mahir terzimiz, her modaya uygun paltoları bile güzelce dikip hazır eden Nuriye abladan tutun da, yalnızca atölyede değil, bütün bir caddede kibarlığı ve sevimli oluşuyla nam salmış, gitmekte olan kişiyi istemeden de olsa geriye çeviren Hilâle’ye de, tatlı dili ile herhangi bir kusuru olan malı, sahibinin koltuğuna sıkıştırıp gönderen Hediye ablaya da böylesi bir mutluluğu yaşamak nasip olmamıştı: O kişi, Mevcude ablaya bir demet çiçek getirmişti.

Mevcude ablamız aynı gün, büyük universal mağazadan Şerali Corayev’in plağını satın aldı. O adamın Mevcude ablamızla ilgilenmesinin bir başka sebebi daha vardı: Güya Mevcude ablanın eli bu işe çok yatkınmış, bundan dolayı bir sipariş daha vermek, bir ceket diktirmek istiyormuş. Mevcude ablanın uzun uzun parmakları titremeye başladı. Zannımızca nedenini bilmediğimiz bir endişe, yüreğinin kıyılarını kemirmeye başlamıştı. Eğer müşteri, ceket diktirmek gibi gönüllü niyetinden vazgeçmezse bile Davut ağabey ceket diktirmek gibi çetin bir işi ölse ona güvenip vermezdi. Fakat çoğu genç kızda olduğu gibi bence, onu da güçlü bir inanç terk etmedi. Mademki o kişinin tekrar bir sipariş vermek gibi bir niyeti varmış, (Yukarıda da belirtildiği üzere onun eli bu işe çok yatkın vesaire) demek ki gönlünde bir şeyler uyanmış.

— Nesibe, dedi o bir gün bana. “Bir kızım bir de bir oğlum olsa... İsimlerini Bahar ile Zafer koysam. Evi darmadağın etseler, atlayıp zıplasalar...”

Onun da bizim gibi sıradan bir insan olduğunu şimdi şimdi anlar gibi oluyoruz. Mütevazıca olan arzu ve hayalleri, günlük konuşmalarımızın konusu etrafında geziniyordu. Hoşça olan atölyemiz dışında ise günler günleri kovalıyor, sivri oluklardan eski caddemizi, suya gark edermiş gibi olan yağmur yağıyor olsa da güneş, bir anda yanan bir köz gibi kızdırmaya başlardı.

Günler su gibi akıp geçiyordu. Fakat ceket siparişi veren kişiden ses seda yoktu. Mevcude abla ise kendi söylüyormuş gibi her gün bir kez Şerali Corayev’in plağını koyup dinliyordu.

Aslında, hikâyemizin hadisesi bu şekilde cereyan ettiği için nokta koymaya da hacet yoktu. Niyetimize karşı... Günlerden bir gün Mevcude abla yine hızlı hızlı nefes almaktan soluğu kesildiği sırada, yine aksaya aksaya içeri girdi.

Anlaşılaçağı üzere, ceket hiçbir zaman sipariş edilmedi. Elveda geç kalınmış muhabbet! Elveda Bahar ile Zafer!

Mevcude ablanın kulaklarında Şerali Corayev'in sesi yankılanıyordu:

Yana bahor qaytarmikan, sen qaytmasang,

Qaytarmikan, Qaytarmikan... kan... kan...³

Çünkü bu plağı o gün içerisinde ihtimal ki yirminci kez döndürmüş ve en sonunda kendini bir mindere bırakıvermiş.

Dahasını bilmiyorum. Aslında bu manzarayı fikriyatımda olanla tasavvur ediyorum. O gün Mevcude abla müşterisini, merkezi caddelerden birinin kavşağında, iki yanında iki çocukla birlikte görmüş.

— O değildir, nihayetinde yakinen görmemişsiniz ya!

— Sanki o kızıl akbabadan başka biri fötr şapka takmıyor mu?

Elbette, Mevcude ablaya bu sözler tesir etmedi ve bu konu böylece kapandı. Biz değil, Mevcude ablanın kendisi bu konu üzerine konuşmayı bıraktı. O, her zaman olduğu gibi şu yaşta bile burnu havada olan süpürgecimiz Hatice teyzeyi bahane ederek geldi. Bizim diktiğimiz elbiselerin yarım kalmış yerlerini, kemerini dikmeye başlıyordu.

İçinde yeşeren ümitlerin son bulup bulmadığını kimse bilmiyor.

Aramızdan hiç kimse, hatta Mevcude abla da bunu inkâr etmiyordu. Ki ümitlerimizin de irademize eş oluşu aşikârdı.

1982

³ Yine bahar döner miymiş, sen dönmezsen,
Döner miymiş, Döner miymiş... Miş... Miş...

4.7.EVE DÖNÜŞ

Ansızın annesinden endişelendiren bir mektup geldi. Tuhaftır, yakın zaman önce, bundan on, on beş gün öncesinde annesinden bir mektup almış ve hemencecik alışılacelmiş dualarla ve selamla birlikte on beş som koyup göndermişti. Annesi o mektubunda, her zaman olduğu gibi köydeki son gelişmelerden onu haberdar etmiş, yani, Targıl adını verdikleri ineğin bu yıl da kısır oluşundan dolayı yakınmış, kedileri Barok'u yabani kedilerin boğarak öldürmesinden duyduğu üzüntüyü bildirmiş, komşusu, şu, körpe körpe evlatları olan traktörcü Şerif'in hafif meşrep bir kadınla düşüp kalkarak şeytana uymasından, dört çocuğu göz göre göre yetim bırakıp gidişinin verdiği kederden bahsetmişti. Traktörcü Şerif'in o kadını terazici Borivay'ın düğününde gördüğünü, zira ona Allah'ın insaf vermesiyle ilgili temennisini, bununla birlikte oğlu Sadulla'nın da serseriliği biran önce bırakması için her gün Allaha yalvardığını ifade ettiği mektubunu alalı çok olmamıştı. Sadulla, (Mahallede ona, Fırdöndü Sadi diyorlar.) mektubu okuyunca bıyık altından gülerek her zaman olduğu gibi masanın çekmecesine bırakmıştı. İhtiyar kadının bu mektubu enteresandı. "Sana, 'Fırdöndü Sadi' demekte haklılarmış" diye yazmıştı annesi. "Minicik bir çocukken de hiçbir yerde durmazdın." Evet, o, okulu bitirip çok kısa bir süre çalıştıktan sonra askere gitti.

Askerliği o kadar çok benimsemişti ki kendi isteğiyle orduda kalmaya niyet etmişti. Niyetini açıkça ifade ederek eve mektup yazdı. Sonra annesinden "Eve dönmezsen eğer, babanla birlikte benim de ruhum tepende feryat etsin!" şeklinde yazılı bir mektup aldı.

Sadulla, eli mahkûm, çaresiz bir şekilde köye doğru yol aldı. Sonbaharın son demleriydi. Tarlalardan elde edilen mahsuller toplanmış, bundan dolayı olsa gerek her taraf kupkuru ve bomboş görünüyordu.

Ziyarete gelenlerin sayısı azalmaya başlayınca dayısı onu sorguya çekti.

— Evet, yeğen, şimdi ne yapmak niyetindesin? Dayı, cevabı beklemeden tekrar kendi konuşmasına devam etti. "Şimdi, yeğen, babanın ocağını tüttürmezsen olmaz. Evi onar, yanına bir oda daha ekle, sonra seni evlendirelim."

— Hmmm! Hemen mi? dedi şaşkınlık içerisinde.

— Hemeni mi var, yeğen, örfümüz adetimiz bu.

O, annesinin göndermiş olduğu bu mektubun gerçek sahibinin kim olduğunu anladı. Ev almak, evlenmek, çoluk çocuğa karışmak, yeni ev yapmak, üstüne düğün yapmak... Bunların hiçbirisi, etrafı tarlalarla çevrili ıpıssız köyde oturmak ona hiç çekici gelmiyordu doğrusu. O, koca koca şehirleri, gürültüyle kaplı, araba sesleriyle dolu caddeleri içten içe sever, hayallerinde ise bu şehirlerin caddeleri, yolları dünyanın en güzel yerlerine uzayıp giderdi. Daha o, hayal ettiği alemleri hayalindeki dünyanın güzel, muhteşem yerlerini görmüş müydü? Zira ömrü, şu, tam anlamıyla ufukla bütünleşmiş gibi görünen uçsuz bucaksız tarlalar arasında, sanki bir ada görünümünü andıran toplu yerleşim yerinde, yüz otuz ila yüz otuz beş civarındaki haneden ibaret bir köyde geçmişse. Onu yemyeşil ormanlar, temiz denizler, büyük ve son derece güzel şehirler kendine çağırıyordu. Ahh! Anımsayınca insanın içine doğru bir şeyler çekiliyordu.

— Yok, dayı, bu işler bana göre değil!

— Aaa! Kendini bilmez ahmağın tekiymişsin, diye kızıverdi dayı da. “Büyüklerinden gördüğün şeyi yapsan ya, ev yap, çoluk çocuğa karış, huzura er, düğün yap...”

Bu konuşmadan sonra dayı, yeğenine oldukça içerledi.

— Oğlun, kimsenin sözüne nokta kadar itibar etmeyen, anlayışsız, katı yürekli teki olup çıkmış, diyerek acı acı konuşarak kız kardeşini bir güzel payladı. “Şimdilik söylenen hiçbir şeye kulak asmıyor. Kendi bilir, serserilik zanaatını yapmaya devam etsin de görsün, sahibi tarafından saygı görmeyen it gibi sokaklarda boş boş dolaşmanın ne demek olduğunu! İşte o zaman görürüz. Şimdiye kadar annesini dinlememiş bir evlattan, bundan sonra da bir hayır gelmez. Bunun gibilerin, büyük dersler çıkardıktan sonra akılları başlarına gelir fakat iş işten geçmiş olur.”

Dayı, ileri geri konuşarak bastonunu vura vura avludan çıkıp gitti.

O, dayısının söylediği gibi o kadar da merhametsiz değildi. Yalnızca dünyayı görmek, özgür olmak arzusunda. Kulağına, çok ötelerden bir trenin sireni çalınır gibi olduğu vakit, yüreği pır pır ederdi. Arkın kenarında dizlerini büküp düşünceli düşünceli oturan oğluna, uzaktan gözlerini dikerek uzun uzun baktı ve sonunda şöyle dedi:

— Peki, yavrum, nerede olursan ol, iyi ol. Bir kere seyahat etmeyi aklına koymuşsun, ne çare... Bu dünyada ukde kalmışlık kadar kötü bir şey yoktur, balam. Gidiver. Yalnızca fani bedenim başkalarının elinde kalmasın yeter.

Annesinin bu konuşmasından sonra yeniden kanat çırpıp gibi oldu. Annesini unutmuyor. Nasıl unutsun ki? O, yalnızca dünyayı gezmek istiyordu, bu kadar. Mektup yazıp duruyor, gerektiğinde para gönderiyor, iş tatilini de burada, annesinin yanında geçiriyordu. Belki de bir gün gelir, köye geri döner de.

Böyle sözlerle annesini teselli edip bavula eşyalarını yerleştirdi ve “Hadi bakalım” diyerek köyünü bırakıp yola koyuldu. Yani, gerçekten de üç dört kelimelik bir selam ve bir mektupla çay parasını göndermeyi eksik ettiği yoktu.

Mektup tane tane, sıra sıra güzelce yazılmıştı. (Annesinin bu mektubu, mektebinde oldukça başarılı bir komşu çocuğuna yazdırmış olduğu belliydi.)

“Bu mektubum, o koca şehirde, sağlıklı, güle oynaya gezen oğlum Sadullacığım ulaşsın ve ayan beyan olsun ki, ben, onu her an dualar ile yâd ediyorum” diyerek başlıyordu mektup. Annesi, bu defa köydeki havadisleri unutmuştu belli ki, direkt konuya geçiyordu.

“Önceki gün televizyonda bir film gösterildi. Belki sen de görmüştündür” diyerek devam ediyordu annesi. (Annesi hiçbir zaman film izlediğini yazmazdı. Enteresan!) *“Şimdi adını hatırlayamadım. O filmde bir genç var ya, o çocuğun adına annesi kendi kendine mektup yazıyormuş. Allah esirgesin! Önemsenmediğimi hissederek çok ağladım”* diyordu annesi. (Annesi ağladığını ilk defa yazmıştı. Zira neden ağlasın ki, o, vakitlice mektup yazıyor, annesinin halini hatırlıyor ise...) *“Bu günlerde ne tadım var ne de tuzum, bir çaresini bulup geliversen, sonrasında gidersin”* diye bir ricada bulunuyordu annesi.

Mektubun son kısmını *“Allah’tan, tabiatın en güzide yerlerini gezen, deli çağlarında olan Sadullacığımın sağ selamet oluşunu diliyorum”* diyerek bitirmişti. Mektubu bitirir bitirmez, kalbi hızla çarpmaya başladı. İçini endişe kapladı. Öğle yemeğini yarıda bırakıp alelacele, masraflarını kendi cebinden karşılamak üzere yolculuğa çıkmak için dilekçe yazdı ve uçak bileti acentesine koştu. Her geçişinde hayretler içerisinde kalarak defaatle baktığı yüksek binaların arasından, bu kez yüreğinde korkularla, koşarak geçti.

İşte, toprak toprak bulutlar, üstüne doğru bastırıp olanca gücüyle esiyordu. İşte, taksi de köye doğru hızla gidiyordu. Onun, annesinin kadrini kıymetini bilmeyen bir çocuk olduğunu kim söyledi? Hayır, o annesini çok seviyordu. Yalnızca... Yalnızca gönlü yeni yerler görmek istemişti, hepsi bu.

Köyde ilk olarak sınıf arkadaşı Kel Nazar ile karşılaştı. Arabadan başını çıkarıp Kel Nazar'ı çağırdı. Kel Nazar, başına kondurduğu yamuk doppısı ve elindeki torba ile yol kenarında duruyordu.

— Aa, Sadi, sen misin? diye bağırdı ona cevaben Nazar da.

“Bir sorayım, belki söyler!”

Hayır, Kel Nazar, mütebessim bir çehre ile bir şeyler söyleyip ona doğru el ederek bağırdıktan sonra bir taksi durdurdu ve kendi yoluna devam etti. Hepsi bu! Bir dakika beklese ölür müydü! Şimdi bu arabanın kaplumbağa gibi gitmesine ne demeli!

— Anne! Onun sesi bütün avluyu sardı.

— Hey, bili bili!..

Bahçenin arkasından birbirlerine girmiş tavuk yavrularının sesleri duyuldu.

Çok geçmeden avluda tavuklarını önüne katıp sürerek çığlıklar eşliğinde gelen annesinin kaşık kadar cüssesi görüldü.

Annesi, bir an için paniğe kapılır gibi oldu ve daha sonra oğluna doğru koştu.

Şükür ki annesi sağlamış. O, aceleyle cebini yokladı. Mektup nerede ya!? En son annesi hasta olduğunu yazmıştı ya!

Annesi, oğlunun bu ansız ziyaretinden dolayı olabildiğince mutluydu. Söylenilen hiçbir şeyi duymuyor, bir yerde dönüp duruyordu. Akşamleyin anladı ki: Hayır, annesi böyle bir mektup yazmamıştı.

— Hangi maceraperest haylaz yazmıştı acaba, dedi komşu Aynisa teyze.

— Sadulla'nın arkadaşlarından biri şaka yapmak istemiştir, diyerek ayrıca bir tahminde bulundu komşu.

— Kim yazmışsa da çok büyük sevaba girmiş, diyerek konuyu özetledi annesi. Bu aralar seni çok göresim geldi.

Ertesi gün dönmesinde bir sorun yok artık. Tarlalardaki kargalar, gak gak diye ötüşüyordu. Tarla kıyılarındaki ağaçlar karlarını döküyor, karlar eriyor, göze öbek öbek görünüyordu. O, işte bu tanışık olduğu manzarayı üşengeç bir halde temaşa etti ve tanıdıklarla görüşüp hâl hatır sordu. Yok, arkadaşları da şaka yapmışa benzemiyordu. Hepsinin derdi tasası kendine yetiyordu. Şaka yapacak vakit nerede, zaman ilkbaharı çalmaya başlıyor ve toprağa pamuk tohumu ekme vakti yaklaşıyordu. Kimisinin hanımının doğum yapması gerek, kiminin çocuğu hasta olur ve ilçe hastanesine götürmenin derdine düşer, bir başkası da bu kış düğün yapmak ister. Hâsılı, hepsi kendi derdi, işi gücüyle uğraşıyordu. Birinin böyle bir zamanda böyle bir şaka yapması mümkün mü? O, böylesi hayat telaşeleriyle meşgul olan arkadaşlarının önünde kendini bir parça suçlu hissetti, mahcup oldu. Hepsinin birbirinden farklı derdi tasası olan gençlere, Sadulla'nın anlam verilemeyen "dünyayı gezme" arzusuyla yabancı ülkelere gidişi, elbette tuhaf geliyordu.

O, karları güneşte eriyen, kapkara renkteki sürülmüş tarlalara gözlerini dikerek aheste aheste geliyordu. Hava günlük güneşlik, gökyüzü berraktı. Bir anda karşısına komşusu Abduveli ağabeyinin kızı Risalet çıkıverdi. Bir zamanlar ufak tefek, çirkin bir kızdı. Şimdi boyu uzamış, rengi değişmiş, akı aka, alı ala ayrılıp başka biri olup çıkmış.

— Selamünaleyküm. Kız, kızarır gibi olup kendini kenara doğru çekti.

— Ooo, Risalet, koca kız olmuşsun, diyerek kendince konuşmak istedi.

Kız, hızlı hızlı yürüyerek ondan uzaklaştı. O, kızın bu tutumuna şaşırarak gülüp geçti. Kız, biraz yürüdükten sonra, bir an için tereddütle yerinde durdu. Yakınlaşınca kız aceleyle sordu:

— Tekrar gidecek misiniz?

— Evet, gitmezsek olmaz, dedi ve kollarını açarak güldü.

— Gitmezseniz olmaz demek, dedi kız, sinirle saçlarını savurarak.

O, kızın bu hareketlerine anlam veremedi bakakaldı.

— Siz mektubu kimin yazdığını öğrenebildiniz mi? diye sordu kız dudakları tir tir titirken.

“Bu kız için mektubu kimin yazmış olduğu neden önemli olabilir ki?”

— Kim bilir, diyerek güldü ve bilmiyorum dermişçesine omzunu kısıverdi.

Kız, yemin etmiş gibi bir eda ile gence doğru baktı ve sonra hırçınca şöyle dedi:

— Mektubu ben yazdım.

Kız, bu sözleri asabiyetle, mağrur bir duruşla söyledi. Bu sözlerde, ne bir mahcubiyet ne de özür beyanına dair bir şey hissediliyordu. Kızın bu duruşu, sanki, pazara giden babanın hediye almadan gelişinden ötürü gücenen bir kız çocuğunun hâletiruhiyesini andırıyordu. Kızın vebalini sırtladığı sözlerde, derin bir elem sezildi. O, komşu kızına, neden böyle bir mektup yazdığına dair bir soru soracak vakti bulamadan kalakaldı. Kız, aniden hızlı hızlı gençten uzaklaştı. Zaten kız yanında olsa bile ona ne sorabilirdi ki? “Neden böyle bir şey yaptın?” diye kıza nasıl soru sorabilirdi ki?

O, kızın cümlesini hiç anlamamış gibi yerinde duruverdi.

Kuşlar ağaçtan ağaca konarak karları döküyor, güneş, göğün yükseklerinde her muammaya cevap bulmaya imkân tanır gibi acele etmeden ağır ağır ışıklarını saçıyordu.

1984

4.8.BAŞKA GÜNLER

Bugün hava yumuşadı.

Güneş tebessüm etti.

İhtiyar kadın, bastonuna dayanıp yavaş yavaş eyvana doğru çıktı. Avlunun köşesindeki karaağacın kollarında kuşlar ötüşüyordu. Geceleyin yağmurdan nasibini almış bahçeden buğular yükseldi. Kapkara, fino yavrusu bir o tarafa bir bu tarafa zıpladı. Koca kulaklı bir çocuk, “gel gel” diyerek el çıırttı.

İhtiyar kadın, merdivenlerden yavaş yavaş inmeye başladı. Fino, salına salına gelerek ihtiyar kadının ayağını kokladı. İhtiyar kadın bastonunun ucuyla finoyu dürttü. Fino inleyerek uzaklaştı.

— Dua ile sahip olunan çocuk bir gün gelip başa bela da oluyormuş meğer.⁴ Şuna bak, kendinin bir köpek olduğu yetmiyor, bir de peşinden bir köpeği getiriyor oluşuna

⁴ Tilab olgan yomg’ir boshga balo (atasözü).

ne demeli... İhtiyar kadın, çocuğa doğru bakarak olur olmaz bir şekilde konuşmaya başladı.

Çocuk, köpeği de alıp ileriye doğru gitti.

— Evet... İhtiyar kadın derin bir soluk aldıktan sonra, güneşte kurumaya yüz tutmuş banka oturdu.

Ağacın altına serili olan yapraklar, başka başka renklerde parıldadı. Sürü halindeki serçeler cıvıltılar eşliğinde verandaya kondu.

— Evet, ölesiyeler! diyerek bir deri bir kemik kalmış soluk benizli genç kadın, verandaya yayılmış kuru üzümlere doğru koştu.

Serçeler “pır” diye havaya uçtu. Karşıdaki dallı budaklı ağaca kondu.

— Anne, bakıverseydiniz olmaz mı? Bu gidişle bütün kuru üzümleri yiyip bitirecekler, diyerek genç kadın sitemkâr bir bakış attı.

— Ne yani, burada senin uşağın mı var? diyerek ihtiyar kadın, köpürür bir halde yüzünü arkaya döndü. “Ben sana kaynana değil, gelinim, gelin!”

Genç kadın, bir müddet ağzını açmadan yerinde duruverdi. Dilinin ucuna gelen kelimeleri zorla tuttu. Onun ne demek istediğini kaynanası anladı. “Evet, siz bana kaynanalık yapmıyorsunuz.”

İhtiyar kadın bastonunu yere vurdu. Vücudu yavaş yavaş ılındı. Güneşin sıcaklığı omuzlarına, bedenine iyi geldi. Gözleri ıslıl ıslıl oldu. Derin hayallere dalıp gitti.

Gökyüzü cam gibi, arıklardaki temiz sular gibi şeffaftı. Bahçenin etrafını çepeçevre saran ığde ağaçları çiçek açmıştı. Çiçek kokusu insanın başını döndürüyordu.

“Tak, tak, tak!”

Dibeğin tokmağı belli bir düzende inip kalkıyordu.

Yengesi, elbisenin ucunu beline kıştırarak dibekte mısır döven Şehadet’in kulağına şunları fısıldadı:

— Sizi o gelenlere verdiler. O andan itibaren yüreğine bir endişe çörekledi. O zamana dek hiç böyle bir durumla karşı karşıya kalmamıştı.

Şehadet, şimdiye kadar sızı nedir bilmeyen topuklarının sızısına şahitlik ettiği o günü unutamadı.

Kurban olduğum Allah sonrasında öyle günler nasip etti ki, bir yıl, bir tutam oldu. Yaşanılan birçok gün hatıralardan siliniverdi.

Fani ömründe öyle şeyler yaşadı ki, ilk olarak yaşanılanları hatırlıdan çıkarmayı denese de çıkaramadı. Bakmaya kıyamadığı, ay gibi ışıyan taze gelinine bir zaman sonra bir kez olsun dönüp bakmadı, bir çift tatlı sözü çok gördü. Yastığına sarılıp iç çekti.

Taze gelin, el âlemin sözlerine kulak vermedi. Doğrusu, kulak veresi de gelmedi. Muhiddin'in başka sevdiği varmış, Şehadet'te gönlü yokmuş.

Bu fısır fısır konuşmaların nasıl olup da rahmetli babasının kulağına gittiğine dair hiçbir fikri yoktu. Sabah serininde yayık yayarken, elleri arkasında başı öne eğik olan babasını avluda görünce tek kelimeyle allak bullak oldu.

— Yürü kızım, gidiyoruz. Kumalıkla gün geçmez, gün geçse de bir ömür geçmez.⁵

Hey gidi hey, geçip giden ömrü dile gelse... Bu dünyaya ait her ne varsa hepsi kısa bir andan ibaretmiş. İkinci kocanın adı batsın! Şehadet, onunla geçirmiş olduğu bir güzel günü hatırına getiremedi. Ayı doldurana kadar gün saydı ve ümidini elden bırakmadı. Ümitleri hüsrana uğradı. Kocasının evlat arzusu üzerine, hanımının umut ederek tutunduğu dualar kabul olmadı.

Bir gün kocası tan vaktiyle inek sağmaya giden hanımının dirseğinden tuttu:

— İşini bırak! Yürü, annengile gidiyoruz. Bir rüya gördüm, içim huzursuz.

Şehadet aceleden: “Nasıl bir düş gördün, söyleyiver önce” demeye fırsat bulamadı. Delik lastik ayakkabısını değiştirmek bile aklına gelmedi. Acımasız bir çehreye bürünen kocasının peşinden koşuverdi. Kocasısı yol boyunca tek kelime etmedi. Belki ağzından bir kuru laf çıkar diye çıtını çıkarmayıp umutla bekledi.

Bu şekilde yol alan bir yolculuğun nihayetinde baba evine giriş yaptılar. Eski püskü bir süpürgeyle küçük arkın balçığını temizleyeduran anne, onları görünce olduğu yerde donakaldı.

⁵ Kundoshlikka kun bitmas, kun bitsada, butun bitmas (atasözü).

— Ohh, Allah’a şükür sıhhatiniz yerinde, diyen damadı söylenmeye koyuldu: Oldu, ben gidiyorum, bu sizinle kalsın.

Kocası, çenesiyle ona imada bulundu. Bir süre apışıp kalan anne, yavaş yavaş kendine gelince yine de damadına karşı nezaketi elden bırakmadı:

— Buyrun, çay için.

Damat bu teklifi geri çevirerek yola koyuldu.

Birden Şehadet’in aklına sağlamadığı, sürüye katamadığı ineği geldi.

— Hey, bana bak! Nazire’ye haber sal, ineği sağıversin, sağlamazsa... O an, içi paramparça oldu. Vah...

Lafı ağzında kaldı.

— Evet, talihsiz... Evet, şanssız... İnek sağılmadan durursa dursun, oradan başka bir yere gideceği yok ya! Sana ne! Yuvan bozuldu, be bahtsız, diyen anneciği, içi yana yana hem konuştu hem ağladı.

Şehadet, birdenbire ne söylediğini anlayamadan apışıp kaldı. Saflığm batsın! Henüz gençken vefat eden kocasının bir eşi daha olduğunun bile farkında değildi, zavallı...

Hay, o günler gide de geri gelmeye...

— Baba evine dönen kız düşmandan kötüdür⁶, derler. Şimdiye kadar iki koca eskittin. Buna da yok deme, çocuğu var, senin de çocuğun olur, diyen annesinin nasihatleri kulaklarında yankılandı.

Tövbeler tövbesi, tövbeler tövbesi, ne demek eskitmiş? Allah’ın ne gibi sonlar yazdığını, o dilemedikçe kim bilebilir ki? Ne yapsın? Hangi taş başını vursun?

O, Gayib’in yokluğunda geçen günlere gün demedi. Başkasının çocuğunu, benimdir deyip bağrına bastı, gözett, ev bark kurup yerleştirdi. Annesinin söylediği şu üçüncü kocanın cocuğunu kendininki gibi bildi. Kendininki gibi bilse de gerçekte kendininki gibi olmadı. Bir gün Gayibciği hasta olunca tabiri caizse, yüreği ağzına geldi. Aslında onun için Gayibcan o gece doğdu. Tıpkı, doğum sancısı çeker gibi gözlerinin içi alev almış gibi acı çekti.

⁶ CHiqqan qız yovdan yomon (atasözü).

— Ey Allah’ım, yavrum ameliyat olmasın, ne olur!

Sabah, çöp gibi zayıf bir doktor onu gülümseyerek karşıladı.

— Anacığım, müjdem i isterim, oğlunuz ameliyat olmayacak, hastalığı apandisit değil, kolitmiş kolit.

— Kilit, kilit ne demek? O, serinkanlı olabilmek adına yanı başında duran kocasına meraklı gözlerle baktı.

— Ee, bunu da bilmiyor musun, bağırsakların iltihap oluşu, diyerek kendince bir izahta bulundu ihtiyar adam.

Evet, bu günler de geçti. O, geçen günlerine sızlanmadı. Üçüncü kocasına da sonsuza dek yol arkadaşlığı etmek nasip olmamış, kimsesiz oğlunun düğününü de görmek nasip olamadan bu dünyadan göçüp gitmişti. Rahmetli ihtiyarın yeri cennet olsun. Bu dünyada onu bir başına bırakıp gitmedi. “Gayibciğine, oğlum” diye seslenirken onu evladı gibi görüyordu. Amma velakin bu gelin diye ortalıklarda gezinenler tam bir yılan çıktı. Sürekli sessizce sokuyor.

Gerçek şu ki; o, bir taraftan kadın haliyle dışından tırnağından artırıp oğlunu evlendirdi. Düğün dernek yaptı. Allah’ın emirleri ne güzelmiş... Bu da düğün dernek yaptı, çocuğu evlendirdi. Allah’a şükür ki artık mezara koyacak biri var. Halen aklında kızın evine gittiklerinde utanıp biraz uzağa oturması vardı.

— Yerinize geçin, dünür teyze... Oğlunu büyüten, bu yaşa getiren kaynananın yeri şurası oluyor.

İşte, o zaman yüreği dağ gibi kabardı.

İhtiyar kadın, gayriihtiyari banka doğru geçip oturdu.

Gelinim diyerek taht kuran

Taht değil baht kuran

Kaynanasına bir selam...

Kulağına gelin selamı yaptıran yengelerin sesi geldi. Keçi söğüdü filizi gibi sarıya çalan gelin, selama eğildi. Onun beyazca olan berrak yüzü, ince ipek tülün altında alazlandı. Sonra, onun sevgisi bir coştu bir coştu ki... İşte, o kibarca gelin, bu gelindi.

İhtiyar kadın, gözlerini uzaklara doğru sürdü. Uzaklardaki dağların tortusu dibe doğru çöküp yakınlaştı.

— Anne, elbisenizi çıkarıp verin, çamaşır yıkayacağım.

Doğrusu, bu tutumu özüne de tesir edince ihtiyar kadın yavaşça kalktı. “Evet, insanoğlunun bir dili bir de hâl dili var idi...”

İhtiyar kadın, gelinine ses etmedi. “Hemencecik kabul ediverirsen başına çıkar.”

İhtiyar kadın, kaynana sükûtinun şaşkınlığı içerisindeydi. Bir şey söylemeye yeltense de dile dökmedi. İhtiyar kadın gelininin halinden anladı.

— Ohh, Allah’a şükür ihtiyar kadın banktan kalktı.

Serçeler, yeniden “pır” diye verandaya doğru olanca kalabalığı ile bastırdı.

— Hay sizin gibi... Gidin! İhtiyar kadın, eyvana doğru bastonuyla birlikte gözdağı vermeye çalışırken gizlice gelininin bulunduğu tarafa doğru bakındı.

Gelin görünmedi.

1989

4.9.YAĞMURDA

Havadan yağmur kokusu geldi. Gökyüzü gürüldemeye başladı. Tepelerin arkasında şimşek çaktı. Deli bir rüzgâr, ipe serili olan çamaşırları alıp asmaların üzerine doğru savurdu. Pencere ve kapılar patırtılar eşliğinde açılıp kapandı. Yeni doğmuş oğlaklar korkuyla meleşti.

Yağmur, olanca şiddetiyle yağdı.

Sokaklardan oluk oluk sular aktı.

— Vay, ben öleydim, ekmeğim akıp gidiyor, diyen ihtiyar kadın, elindeki tepirle koşarak evden çıktı.

Tandırın içi kızıl bir renge büründü. İhtiyar adamın çapanı omzunda sırlıslıkla oldu. Yemekhanenin çatısı altında biriken kovadan kepçeyi daldırarak su aldı. Ateşe doğru serpti. Tandırdan buhar yükseldi. İhtiyar kadın, eline takılan tazecik hazırlanmış

ekmeği rapataya⁷ koyup yapıştırmak için tandıra doğru gitti. Hamurun yayılmaması için bir çırpıda tandıra yapıştırdı. Tandırdan ateşe doğru cızırtılar eşliğinde hamurlar özölüp akmaya başladı.

— Hay Allah, nasıl yaptım böyle bir şey... Tandırda ekmeğin durmazsa günün de böyle kötü geçer... İhtiyar kadın, yüzü sirke satar bir halde gökyüzüne baktı. Gelin, gelin değil, bela oldu. Böyle dar bir zamanda gezmek mi olur? İşlerini bitir, sonra gezever!

Yağmur, bardaktan boşalırcasına yağdı.

İhtiyar kadın, kendi kendine konuşup eve girdi, tekrardan bir ekmek alıp ıktı. Yağmur, yeri ve göğü dövermişçesine yağdı. Kapı gıcirtıyla açıldı. İhtiyar kadın birden dönüp kapıya baktı. Eşikte, sırlıslıklam olup üzerine yapışmış incecik bir elbiseyle kızı duruyordu.

İhtiyar kadın, rapataya koymuş olduğu ekmeği tandıra yapıştırmayı unuttu. Olduğu yerde donakaldı.

O sırada gökyüzü güröldeyiverdi. Yağmur, olanca şiddetiyle tekrardan yağmaya başladı. Kızı bir şey demeden yemekhanenin pervazına dayandı.

— Kalk, yağmurda kaldın, diyerek ihtiyar kadın kendini sakinleştirdi. “Eve gir, ekmeği tandırda pişirdikten sonra alıp hemen geliyorum. Kız verip oğul evlendirince rahata erdim, şimdi zevküsefama bakacağım, diye kim diyorsa it olsun! Vay, bu nasıl bir gündü böyle, nasıl bir gün geçirdik...” İhtiyar kadın kendi kendine konuşur bir halde eve girdi.

Kızı, bir şey mi düşündü yahut annesinin ileri geri konuşmalarına ayıracak vakti mi yoktu bilinmez, eğilerek eve girdi.

“Derdi büyük. Galiba küsüp gelmiş. Hay, böyle hayat yerin dibine girsin ve bir daha geri gelmesin!”

İhtiyar kadın gayriihtiyari, “Ey Rabbim!” diye kelam etti. “şu bir gerçek ki sıkıntın geçinceye değin Allah demiyormuşsun” dedi içinden. Gök güröltsü yavaş

⁷ Tandıra ekmek vurmak için ele geçirilen yastık şeklinde alet; (Anadolu ağızlarında) rapata, rafato (Olca, 1995: 130).

yavaş azalıp yağmur hızını kesti, inceden çiseledi. İhtiyar kadın ara vermeden üst üste tandırda ekmek pişirmeye başladı. “Böyle bir havada ekmek yaptım işte.”

Böyle bir havada ekmek yaptığı için ve de bir gelini yokmuş gibi iş kotardığı için derinlerinde bir burukluk hissetti. Göğsüne büyükçe bir taş gelip oturdu.

— Hay, sülük gibi süzülmeden canın çıksın, şu ekmeği yapmaya eriniyorsan eğer.

— Anne! İhtiyar kadının yanbaşımda bu sızlanma sesi duyuldu İhtiyar kadın arkasına döndü, ağzında düğümlenen cümleyi söyleyemedi. Karşısında, incecik bir elbisenin içinde titreyen kızı duruyordu.

— Neden beddua ediyorsun, o da bir insan evladı...

— Tellal gibi ortalıklarda dolanmayı bırak. Ben hiç kimseye beddua etmiyorum, Allah canıma kuvvet versin. Damadına kargış etme, oğlun var; geline kargış etme, kızın var⁸, demişler.

— Öyle olsa bile kargış etme! Kızı istikrarlı bir şekilde annesine baktı.

İhtiyar kadın bir yanıt bulamadı. Etmiş olduğu kargışı gerçekten, içinden gelerek mi söylemişti? Gerçekten gelinine kargış etmiş miydi?

Ekmek yanıp kül oldu. Yanık kokusu avluyu sardı. İhtiyar kadın aceleyle tandırın içine doğru eğildi. Eldiveni düştü, çıplak eli ile ekmekleri almaya başladı. Keşke eli ateşi hissediyor olsa...

“Bu fani nasıl bir haberle gelmiş ola? Allah hayırlara vesile kılsın...”

O, ekmeği alıp sepete koymaya başladı. Ekmeğin o enfes kokusu sağanak yağmur eşliğinde burnuna geldi.

— Hadi, ekmekten almaz mısın? Hadi al. Kızı, annesinin elinden ekmeği aldı. Annesinin akça olmuş saç telleri yumak yumak olup boynuna yapışıp kalmıştı.

“Biçare anam... Yaşlanmış.” Kızının yüreğinden istemsizce, böylesi bir duygu seli geçiverdi.

O, annesinin uzatmış olduğu ekmeği ağzına doğru götürüp ısırdı.

⁸ Kuyovingni qarg’ama, o’g’ling bor, kelingni qarg’ama, qizing bor (atasözü).

İhtiyar kadın, demiri alıp ateşi karıştırdı. Nar gibi yanan kor ateş, yüzüne doğru saçıldı. Tandıra koyulan ekmeklere baktı. Eski tencere kapağını tandırın ağzına kapadı.

Şimşeklerin ürkütücü sesi dindi.

O, kızının ağzına ekmek koyduğunu görünce yüreği sütliman oldu.

“Çok şükür, ekmeği yediğine göre iyidir, o kadar da kötü bir şey olmasa gerek...”

İhtiyar kadın, tandırın ağzından kapağı aldı. Kabarmış bir halde bekleyen ekmekleri görünce eldiveni giydi. Bir bir ekmekleri almaya başladı. Sepet, ekmekle doldu. Kız sepeti alıp eve doğru yürüdü. İhtiyar kadın, kızının ardından bakıverdi. Sonra kendine gelip acele bir şekilde kovadan güğüme su koydu. Tandırdaki ateşi karıştırıp güğümü koydu.

Birden etraf güllük gülistanlık oldu. İhtiyar kadın gökyüzüne baktı. Rüzgâr, bulutları aşağıya doğru sürüverdi.

İhtiyar kadın, biraz önce yağmurda ıslanmış olan başörtüsünü alıp silkti, tekrar örttü. Tandırın ağzını kapakla iyice kapadıktan sonra eve doğru yöneldi.

Kızı, ekmekleri sepetten alıp sofraya yaydı. İhtiyar kadın gidip kendini mindere bıraktı.

— Öldüm! Bir ekmek yapmaya bile dermanım yokmuş. Bir taraftan da şu yağmuru görmüyor musun?

Kız, annesine bakıp gülümsedi:

— Hava durumunu öğrendikten sonra yapıverseydin ya işini.

— Doğru yavrum, bin kere dinlesen de dinlemesen de ilkbahar havası işte. İnanmak mümkün değil, diyen ihtiyar kadın soluk aldı.

Araya sessizlik çöktü. Ki öyle de olmadı esasen, deminden beri diline dolanıp duran cümle için hazırlandı:

— Evet Adol...

Yüreği, sızım sızım sızladı. Sokaktan çoluk çocuğun ısıltıyla bezenmiş gülücükleri gelse de, şu uluorta söylenen nahoş sözleri gelmese.

Kız, ekmekleri sofraya topladı.

Ekmek saymaya devam ettiği sırada kalakaldı.

Ne desin? Az önce göğsünde birikip duran elemelerini mi söylesin? Nasıl söylesin, ne diye söylesin... Annesini görünce içi serinledi. Göğsünü daraltıp duran yük hafifledi, yüreği can buldu.

— Hiçbir şey yok, kendim geldim... Sizi görmek için, diyen kız, başını kaldırıp annesine baktı.

— Hmm...

“Biçare kızım, beni kandırıyor. Evet, canı çıksın evliliğın. Kimler bunu yaşamıyor ki...” İhtiyar kadının aklından böyle cümleler geçti.

İhtiyar kadın kalkıp oturdu. Ayaklarını elleri ile ovaladı. Ne zaman bir yağmur yağacak olsa, ayaklarını bir sızı tutmaya başladılar. Kızını çağırıp “Gel şu ayaklarımı ovalayıver” diye söylendi, sonra içinden tekrar, nesini çağırayım, rengine bak, azıcık kendine gelsin, dedi.

Gün ışıdı. Asmadaki yeni filizlenen yemyeşil yapraklar, biraz evvel düşen yağmur damlaları ve güneş eşliğinde, billur gibi parlayıp ışıklar saçtı. Avludaki göl göl olmuş su birikintilerine gökyüzünün sureti düştü.

— Şükür, dedi ihtiyar kadın.

Kızı, annesinin neye şükrettiğini anlayamadı. Çakan şimşegin gidişine mi, veya yağmurun dindiğine mi, veyahut da böyle bir havada sağ salım ekmek yapabildiğine mi?

Ya da...

1989

4.10. TACİ ABLANIN BOHÇASI

— Elinizden bıraksanıza ya Taci ablanın bohçasını. Kız kardeşim, elimden bir an olsun bırakmadığım bohçayı bir hışımla elimden aldı.

İstemsizce güldüm. O sırada gözümün önünde çocukluk anılarım canlandı. Şimdi kız kardeşime aklımdan geçenlerden bahsetmek istiyorum...

Dün gecedan beri yağıp duran kar sabaha karşı dindi. Kuşluk vaktiyle birlikte yavaş yavaş erimeye başladı. Yer, vıcık vıcık çamur oldu. Fakat ayaz ve nem, bedenleri sızlattı. Odunluktan küreğe ufak ufak kömürler bırakırken birden kapının eşğinde, girsem mi, girmesem mi, diye düşüneduran zayıfça bir ihtiyar teyzeye gözüm ilişti. Başında eski bir şal, sırtında birkaç yerine yama vurulmuş, kara pespaye bir hırka, ayaklarında ise çamura batmış lastik bir ayakkabı vardı. Koltuğunun altında ise sevimli bir bohça.

Ben, onu tanıyıp eve doğru seslendim.

— Anne, bak, Taci abla!

Kapı açıldı. Annem evden aceleyle çıkıp geliverdi, ardından babamın yüzü göründü.

— Ooo, gelin Taci abla!

— Gelsenize, Taci abla!

Taci abla çabucak eve doğru yürüdü.

Eve koştum. Annem, küreği yavaşça alıp kömürü sobaya dökerken nezaketini elden bırakmadı:

— Buyrun Taci abla, mindere oturun.

Taci abla utana çekine sobanın kenarındaki tek katlı mindere oturdu. Elindeki bohçayı yanına koydu.

Taci abla, başını kendince sallayarak mırıldanır bir halde konuşup selam verdi. Babam, Taci ablaya bakmadan başını sallayıp sözde bu haliyle onun selamını kabul etti. Masayı hazırlamaya koyulan anneme döndü:

— Şimdi, yemi ilkbahara kadar yetiremezsek olmaz. Otun da dibi görünmeye başladı.

O sırada Taci abla unutuldu. Annem, yerinden kalkıp mutfak tarafına doğru geçti.

Kısa bir süre sonra, büyük seramik kaptaki buharı yükselmeye duran, ısınmış maşkiçiri⁹ yemeğini alıp geldi. Babam yol yordam bilen biri olarak:

⁹ Maş ve piriç (bölgesine göre başka sebzeler ile et de) katılarak yapılan bir çeşit yemek.

— Buyrun, Taci abla, soğumasın, dedi.

Taci abla başını salladı.

— Alın, alın, diyerek ısrarcı oldu.

Yemek yendi. Babam, nereye olduğunu bilmediğimiz bir yere doğru çıkıp gitti. Annem, Taci abla ile ordan burdan konuşmaya başladı.

— Gün görmeyesice Almaslı, yine hangi hünerini gösterdi?

“Almaslı” Taci ablanın kardeşinin hanımı. Taci abla, geliniyle anlaşmakta güçlük çekiyormuş gibi bir hâl içerisindeydi. Bundan dolayı olacak ki bir rahatsızlık hissettiğinde üç dört günlüğüne akrabalarına kalmaya gidiyordu.

İhtiyar kadın başını kaldırmadan bir şeyler söylendi, görünüşe göre gelininden dert yanıyordu.

— Ne hali varsa görsün, canı cehenneme! Kardeşiniz olacak o adam da bir kadını dizginleyemedi. Tövbe, tövbe, insan kadını bu kadar mı sırtlanır? Söyleyemedin mi, burası benim yerim, nereye gidersen git, diye.

— Allah benim cezamı vermiş, iyi geçirdiğim tek bir günüm olmamış. Taci ablanın dudaklarından sık sık bunlar dökülüverdi.

— Taci abla çok da dert etmeyin, işte ev, işte yer. İstedığınız kadar kalın. Size burada git diyen yok. Annem böyle bir konuşma gerçekleştirerek konuyu başka bir tarafa çevirmiş oldu.

Taci abla başını sallayarak oturdu. Gözleri bir kapanıp bir açıldı. Nihayet annem yerinden kalktı. Sobanın yanında Taci ablaya yer hazır etti. Taci abla etrafa bakındı, yancağızındaki bohçasını aldı ve yastığın altına koydu.

Kız kardeşim bu durumu görünce kıkır kıkır güldü. Yerine geçerek şöyle fısıldadı:

— Abla, bohçasında ne varmış?

— Bilmiyorum dedim.

— Annem çıkıp gidince gizlice bakamaz mıyız? Taci abla çoktan uyuya kalmıştır, dedi kız kardeşim.

— Deli misin, başının altında! Ya uyanırsa!

Aradan ne kadar bir zaman geçti bilmiyorum. Bir şeyler mırıldanarak uyandım.

— Kötü söz etme, o da Allah'ın bir kuludur, derdi babam. Halen kendisini kaybetmedi. Onun çektiklerini file yüklesen taşıyamaz.

— Canın çıksın Mahmut! Annem her zamanki gibi beddua etti. Huysuz bir kadın için Allah'ın huzurunda nikâh kıyıp aldığı bir kadına neden bunca çileyi çektiriyorsun? Ahh, yüz karası evlat seni! Babası, Allah affetsin, bazı dünya işleri ile dertlenip duruyorum işte. Ey büyük Allah'ım, kulunun ettiği şu işlere bak, diyesim geliyor. Mahmut onu kovup bunca şey yapmasına rağmen ev eşyalarından bir iğne bile vermedi. Her biri kubbe gibi olan iki oğlu, bir oraya bir buraya, avare avare dolanıp yoksul düşünce hastalandı ve ölüp gitti. Bu biçare, aylak ve avare bir ömür sürdü. Acılar çekerek süründü. Bu kadar eziyet ettiği için Rabbim onu da süründürsün ki yaptıklarına pişman olsun. Ayrıca o namerdin, o huysuzun çiftler çiftler çocuğu olmasına da dayanamıyorum...

— Bırak, Allah'a şirk koşma! Onun da ektiğini biçeceği günler gelecektir.

Hava ılındı. Güneş ışıyla belirdi. Karlar eriyip gitti. Taci abla o günden sonra bizde kaldı. Annem, eski döşek örtülerinin içini ve dışını söküp yıkadı. Taci abla ise gün içerisinde daha çok sıcakın çöktüğü verandaya inerek oturup aldığı yastıkların yününü karıştırdı. İki ince çubuk ile yün dövdü. Çubuğu “pat pat” sesleri eşliğinde yere vurarak ses çıkarmaya devam etti. Taci ablanın kolları bir an için durmadı, dur durak bilmedi.

— O anda çubukların sesine benzer bir ses duymuş gibi oldum.

Hemen Taci ablaya baktım. Hayır, Taci abla dudaklarını sıkıca birbirine kavuşturup bütün dikkatini yaptığı işe vermişti.

Bir an için çubukların patırtısı kesildi. Taci abla, karıştırdığı yünleri yastığa doldurmaya başladı. İyice dolunca yastığın kenarını iğneyle dikti.

— Hmm... Taci abla, bir şarkı mırıldanmaya başladı.

Ne söylediği anlaşılmadığı için onun mırıldanışı, ne bir ezgi ne de bir şarkı hissi uyandırıyordu.

— Kız kardeşim, şu, Taci ablanın mırıldanışları senin de kulağına geldi mi? Tuhaf değil mi? Şimdiye değin kulağımda gezinip duran bu sessiz sedasız şarkı hiç dinmedi.

— Abla, abla, diyen kız kardeşim, bir ara beni sessizce çağırdı, içeriye girmem için imada bulundu.

Eve girdim. Kız kardeşim sandığı açtı ve kenara konulmuş küçük bohçayı aldı. Korka korka pencereden eyvana doğru baktım. Tacı abla, hâlâ bir şakı mırıldanıyor, işi ile meşgul bir halde oturuyordu.

— Çabuk, çabuk ol! diyerek kız kardeşime acele etmesini söyledim. Kız kardeşim aceleyle küçük olan bohçayı açtı. Bohçanın içine pamuklu bir başörtü, elbise, altına ise kenarları yıpranmış ve tepe kısmına bir tutam kuş tüyü dikili bir çocuk doppısı yerleştirilmiş. Ayrıca, meyve suyundan mı, salyadan mı olduğu bilinmez, kuruyup leke leke olmuş bir çocuk elbisesi ve rengi sararmaya yüz tutmuş don da vardı. Tacı ablanın hiç kimseye dokundurmadığı, güvenemediği, değer verdiği bütün zenginliği buymuş meğer.

Hayal kırıklığına uğradık.

— Aaa! Bu durum kız kardeşimin garibine gidince elini çekiverdi.

Ben bohçayı tekrardan düğümlemeye başladım.

— Dur, dur! diyen kız kardeşim birden elimi tuttu. Gözleri sinsice parladı. “Abla, yerine başka bir şey koysak mı? Bakalım anlayacak mı, anlamayacak mı?”

— Hayır, ne gereği var!

— Gel, koyup bir görelim. Çok merak ettim doğrusu.

Kız kardeşim koşarak gidip eski bir başörtü, ayrıca birkaç önemsiz eski püskü bir giysi bulup geldi. Bohçanın altındaki çocuk giysilerini alıp yerine biraz önce alıp geldiği şeyleri koydu.

— İşte şimdi düğümle, dedi. Artık bende de ne olacağına dair bir merak uyanınca bohçayı benzer bir halde düğümledim.

O gün Tacı abla ile annem pek çok iş yaptılar. Tacı ablanın keyfi yerindeydi, yaşamış olduğu mutlu günlerden, rahmetli olan annesi ve teyzelerinden bahsetti. Yer yer annem de sohbete dâhil oldu. Bu tebessüm ettiren konuşma enteresan bir hal almış olacak ki annem ara ara yüksek sesle gülüyordu. Tacı abla, ne dediği anlaşılmayan bir ses tonuyla “hı” diyerek yanıtlıyordu.

Birden onların hoş sohbetleri bölünüverdi. Sokaktan birinin sesi geldi:

— Muhiddin ağabey, hey, Muhiddin ağabey!

— Efendim! Annem başındaki başörtüyü yeniden bağlayıp kapının hizasına doğru hızlıca geçiverdi.

Kapıda biraz sağlam yapılı, orta boylu biri belirdi.

— Yenge, bizim abla burada mı?

— Evet, gelin gelin Ganivay! Taci abla burada.

— Ahh, abla ahh, sen insanı rezil eder, öldürürsün, diyen Taci ablanın erkek kardeşi, konuşmasını sürdürerek eyvan tarafına doğru yürüdü. “Evin yok mu, abla? Ya da benim evim ev değil mi? Bildiğin gibi değil abla, el âleme rezil oldum.”

Taci ablanın erkek kardeşi sitem ede ede eyvana doğru geçti, teklif edilmesini beklemeden oturdu. Taci abla, sessizce başını eğip oturdu.

— Ganivay, gelmişse gelmiş, yabancı bir yer değil ya. Biz de el değiliz nihayetinde.

Onlar birkaç mevzu üzerine münakaşa ettiler. Sonunda sitemler, kırgınlıklar bir kenara bırakılıp günlük konulara geçtiler. Sofra kuruldu. Çay içildi.

Nihayet, Taci abla erkek kardeşiyle gitmek için hazırlandı. Mestini giydi, kalınca olan başörtüsünü örtündü, hırkasını silke silke girdi. Sandığın bulunduğu yere doğru geçti.

Birden yüreğim korkuyla çarpmaya başladı. Kız kardeşim korku dolu bakışlarla bana baktı.

İşte, Taci abla sandıktan bohçasını aldı. Her zaman olduğu gibi koltuğunun altına yerleştirdi. Nedense koltuğunun altından tekrar alıverdi. Daha sonra orasını burasını yokladı. Sonra yere oturup çabucak bohçasını çözdü, içindeki şeyleri alıp etrafa saçmaya başladı. Bir an için bohçasına gözlerini dikti ve ansızın içli içli ağlamaya başladı. Biz çok korktuk.

Annem ne olduğunu hemen anladı. Bir anda yüzüm tokattan kıpkırmızı kesildi. Gayriihtiyari yüzümü avuçlarıma sakladım. Kız kardeşim ise yüzünü kapatarak avazı çıktığı kadar bağırdı.

— Sesini çıkartma diyorum, diyen annem kız kardeşimi hızla çekiverdi. “Siz de kız olacaksınız, edepsizler, ne yaptığınızı sanıyorsunuz? Hadi, neredelerse bulun getirin!”

Annemin öfkesi kabardıkça kabardı. Kız kardeşim korkudan bohçadaki şeyleri saklamış olduğu yerden alıp geldi.

— İşte, Taci abla, işte! Annem, küçükçe olan elbiseyi Taci ablaya uzatırken yalvarıp yakardı. “Çocuk, akli yok işte. Kurban olduğum ablacım, müteessir olmayın. Bakın şimdi erkek kardeşiniz geliyor. Bırakın şimdi, kısa kesin... Daha benden göreceği var. Hay, canı çıkasicalar...”

İşte, böylece Taci abla bir daha bize gelmedi. Annem, evde ne vakit Taci abladan dem vurulacakmış gibi olsa Ganivay’ı, el âleme mahcup eden Almaslı için “Umarım gaddarca olan tutumundan vazgeçmiştir” derdi. Zannımca, annem Taci ablanın bizden ayağını kesmesinden rahatsızlık duyuyor, bu durumdan kendini suçlu hissediyordu.

Biz ise o zaman utancın, korkunun ne olduğunu bilebilecek yaştaydık. Ne vakit Taci abladan söz edilse kendimi saklayacak yer arardım.

Evet, Taci abla da vefat edeli çok oldu. Eş dost ise onu hâlâ üzümlere hatırlar, bohçayı ise tebessüm ettiren bir an ile ve şaka ile karışık bir muhabbetle anarlardı.

Kardeşim, şimdi şimdi anlıyorum, Taci ablanın koltuğunun altına koyduğu bohçada biriktirdikleri, onun gelip geçen heyecanları ve sevinçleriymiş. Bugünüyle değil, geçmişiyse yaşıyor oluşu, onu içten içe korkutan şey ise bohçasında taşıdığı, gözünden sakındığı geçmişiymiş. Ya da ben mi yanılıyorum?

1990

4.11. BİRİNİN HAYATI

Yandaki hatta tren bağıra bağıra gelip durdu. Mikrofondan genzinden konuşan, uykuya doymamış boğuk bir ses yankılandı.

— Dikkat dikkat! Değerli yolcular! İkinci hatta “Taşkent-Andican” treni gelip durdu. Tren durakta üç dakika duracak. Tekrar ediyorum...

Perondaki insanlar hızlıca hareket etti. Ekber, bir an için hızlı trende oturduğunu, demince ki trenin hızla ilerlemeyişinden ötürü doğan tez canlılığını unutuverdi.

Gayriihtiyari karşıdaki vagonun camlarına gözlerini dikti. Kimsenin kimseyle hoşbeşi yoktu, biri binip biri iniyordu. Onlar hızlı bir şekilde büyük şehrin kalabalığına karıştılar. Her zaman olduğu gibi gürültüyle karışık bir hayat devam ediyordu.

Aradan hiç vakit geçmeden tren, içli bir sesle yol alıverdi. Peronda, elinde bohçası ve çenesinden sıkıca bağlamış olduğu buruş buruş bir başörtüyle bekleyen genç kadın, şaşkınlığından ne yapacağını bilemez bir haldeydi. Genç kadının karnı, mavi yağmurluktan belli belirsiz bir halde çıkmıştı. Kahverengiye çalan saçları, sıkı sıkı bağlanmış başörtüsüne meydan okur gibi savruluyordu. Usul usul yağın yağmur, genç kadının omuzlarından kauçuk lastiklerine kadar geçmişti. Genç kadının gözlerini, ne yapacağını bilmez bir hâl bürüdü.

Ekber, yüzünü pencerenin camına doğru yaklaştırdı. Orada duran kadının hayli genç biri olduğunu ve bu yaştan ötürü fevkalade bir güzelliğe sahip olduğunu gördü. Genç kadının dudakları sıkıca birbirine tutunmuştu. Uzun kirpiklerinden ise her an yaşlar süzülecekmiş gibi duruyordu. Soğuktan moraran elleriyle bohçasını sıkıca tutuyordu.

Yağmur hızlandı. Hızlı trenin camları buğulandı. Ekber elleri ile camı sildi. Genç kadın hâlâ yerinde şaşkın şaşkın oturuyordu. Seyrine daldığı yeri döven yağmuru da hissetmiyordu. Ekber birden arkaya doğru sendeledi. Tren yerinden hareket etti. Çok geçmeden genç kadın da peron da geride kaldı. Camın arkasındaki buğu serpilmiş tarlalar, evler, ağaçlar hızla geçiverdi. Her gün net bir şekilde görünen uzak dağlar da bugün yağmurun perdesi altında kaldı. Bugün seyrini ettiğimiz manzaralar da görünmedi. Nedense Ekber'in gözünün önüne perondaki o genç ve güzel kadın, onun birbirine sıkıca tutunan dudakları geldi.. Aklına neler gelmedi ki. Belki de genç kadın ailesi tarafından kovulmuştur, yakın zamanda yapmış olduğu evliliğini bitirmiştir. İşe yaramaz kocası, cahil kaynanası onun hamile oluşuna bakmaksızın kovmuştur. Ve şimdi o, ne yapacağını, nereye gideceğini bilemez bir vaziyette paniğe kapılmıştır. Yok yok, belki de genç kadın hiç evlenmemiştir. Kız, belki de yoldan çıkmış, aklı çelinmiş, bir an için eğlenmek istemiştir. Utancından ilk gelen trene binmek istemişti. Evet evet, bu gerçeğe daha yakın bir ihtimal. şimdi o, trenden inince nereye gideceğini bilmiyor, şaşkın şaşkın duruyordu.

Ekber, bu defa trenin şehre nasıl geldiğini anlayamadı. Yüreğinde susmak nedir bilmeyen hisler belirdi. Maalesef, yanında bir parça kâğıt ve kalem de yoktu. Keşke hayalindeki az önce tanık olduğu sahneyi çizebilse. Ekber, çantasındaki bir takım gazete ve dergilerin arasını karıştırdı. O, her gün vaktinin beş altı saatini yola ayırmak zorunda kalırdı. Bu nedenle iş yerindeki kütüphane görevlisi kadından, yıllık olan gazete ve dergileri sorup soruşturup alırdı. Yol boyunca da bunları okurdu. Bazen yolculuk esnasında, yorgun düştüğü anlarda kendi kendini şöyle teskin ederdi: Eğer bu kadar uzun bir mesafede, bu gazete ve dergileri okumak için zaman ayırmamış olsaydım, dünyada ne olup bittiğinden bihaber olurudum. Çok şükür ki zamanı boşa harcamıyorum. O, çantayı didik didik etse de çizecek bir şey bulamadı. İş yerine varır varmaz şahit olduğu bu manzarayı hemen çizecek. Ekber, trenden iner inmez iş yerine doğru koştu.

O, bugün iş arkadaşlarından bile isteye kaçtı. Aklındakini kâğıda çizmezse bütün çabası boşa gidecekti. O, ivedi bir şekilde kalemle kâğıda çizmeye başladı: İşte, rutubetli bir hava. Gözlerin görmekte zorluk çektiği sade ve küçük bir durak, işte, kauçuk lastikler, mavi yağmurluğunu giyinmiş, saçları başörtüsünden sağa sola çıkmış, gözlerinde ne yapacağını bilmez bir hâl ile dudakları birbirine mıhlı olan o kız... Tam olarak istediği gibi olmadı. İçinden kendi kendine şöyle dedi: “Eve gidip tekrar çizerim.”

Gazete ve dergileri kütüphane görevlisine teslim etti.

— Ne vereyim Ekbercim? Kütüphane görevlisi gözlüğünün altından ona baktı.

— Teşekkür ederim, şimdilik hiçbir şeye gerek yok. Bir iki gün dinleneceğim.

Ekber, aslında dinlenmek istiyor değildi. Eğer gazete ve dergiyi okur, dikkati dağılırsa hayalindeki resim birbirine girer, bulanıklaşırdı. Parmaklarıyla gün sayıyordu. İki gün çalışsa cumartesi ve pazar dinlenirdi. Nasılsa iki gün var, nasipse oturup çalışacak. Yalnız, Mevlüde ses etmez, bir tantana yaratmazsa tabi. Onun için hazırlık yapmak lazım gelir. “Öğle vakti pazara gidip bir şeyler alırsam cumartesi günü boşu boşuna gitmemiş olurum. Mevlüde de memnun olur, işe koyulduğumda da sinirlenmez” diye düşündü ve öyle de yaptı. Ufak tefek yapılacak bütün işleri dinlenmek için izin aldığı vakte kadar bitirdi.

Yağmur bardaktan boşanırcasına yağmaya başladı. Mavi yağmurluklu genç kadın aniden bastıran yağmurun altında kaldı. Yağmur, kızın kapkara saçlarını alnına yapıştırdı. Mavi yağmurluk sırlıslık olan vücuduna yapıştı.

Ekber, ansızın hayalindeki resmin birkaç karesini çizmeye başladı. “Mühim olan resim yapabilmek, tuvale aktarmak.” O, gayriihtiyari Van Gogh’un “Yağmurdan Sonra” eserini hatırladı. Yağmurdan sonraki günün tazeliği, Çiftçiler Günü resmini hatırlatırken içinde bir hoşluk beliriverdi. Nasip olursa onun yağmurlu gün resmi hiç kimseninkine benzemeyecek. Eserdeki resim, insanın ruh halinden haber verecek. Ruh hali, insanın yazgısından haberler verir. Gerçek, kişisel bir eser olacak.

Sofranın etrafında sessizce yemek yediler.

— Müdürle atıştım. Mevlüde “Ne diyorsun ?” der gibi Ekber’e baktı. Bakarsam her türlü laf edecek.

Ekber kaşını kâseye dikti. O, kadının aklından geçen oyunu anlamış gibi şöyle dedi:

— Sen ne dedin, kocama söylerim demedin mi?

— Neden insanla alay ediyorsun? Mevlüde yüksek bir cızırtı eşliğinde önündeki kâseyi ileriye sürdü. “Evet, dedim diyeceğimi. Benim hayalperest bir kocam var. Benim biriyle gezip gezmemeğin hiçbir önemi yok. Tamam, sizin dediğiniz gibi olsun, dedim.”

Ekber başını sıkıca tuttu. “Yine her zamanki gibi söylenmeye başladı. Bir susuverse.” O, hanımının kendini oldukça beğendiğini ve bununla birlikte son derece kıskanıp içten içe hasetlik beslediğini, bu hasetliğin taa yakasına kadar yapışıp boğmaya kadar gidebileceğini ve bu durumu asla kabul etmeyeceğini, yeri yerinden oynatıp evi başına geçireceğini biliyordu.

“Mevlüde’nin Tiyatro Enstitüsüne girememesi kötü oldu. Eğer ki Mevlüde aktris olabilseydi, bütün gücünü ve gayretini tiyatro sahnesine verirdi ve benimle bir işi olmazdı, aile sahnesinde dram türünü oynamayı da tercih etmezdi” diye içinden geçirdi. Aslında o Enstitünün kapısında karşılaştıkları şey, hayatına köklüce yerleşen bir hata olmuştu.

Mevlüde, sessiz sedasız oturan kocasına öfkeleni. “Sen de koca mı olacaksın!”

— Doğru söylemiyor muyum? dedi yüksekçe bir ses tonuyla.

— Peki, yarın Müdür'ünün yanına bir gideyim. Amacının ne olduğunu bilmesem de delikanlı gibi karşısına çıkmış olurum. Ekber tüm samimiyetiyle bunları söyledi. Çünkü bu yaşananlar canına tak etmişti. Hanımını ifşa etmezse içi rahat etmeyecekti. Mevlüde'nin Müdür'le ilgili söylenenleri ortaya dökmesi, kocasının bu durumu nasıl karşılayacağını kendi gözüyle görmek istemesi onun için yeni bir şey değildi. Ve gerçekten de hanımının müdürü karşısına çıkarsa “Eğer böylesi deli bir kadın size lazım değilse bize hiç mi hiç lazım değil. Alıp gidin!” diyeceğine olan inancı tamdı.

Mevlüde, kocasının sözlerindeki ciddiyeti farketti, sofrayı toplarken söylenmeye başladı:

— Tamam, ben cevabını verdim.

Araya derin bir sessizlik çöktü. Hanımı, kabı çanağı toplayıp götürdü. Mutfakta ayaklarına dolanan kızına bir şeyler diyerek bağırdı. Kızcağız çığlığı bastı. Bir şey kırıldı. Bir anda her yer sessizliğe büründü. Mevlüde biraz olsun rahatladı.

“Hayret bu sefer kavgayı uzatmadı” diye düşünen Ekber'in keyfi yerine geldi. O, resim çizdiği odaya girerken bir müddet duruverdi. Hiç hayalindeki resim üzerine düşleyemedi. “Bugün de haram oldu.” O, içini rahatsız eden duygularla tuvale baktı.

O, geçenlerde yirmi yedi yaşına girdi. Şu fani ömrünün geri kalanı için yalnızca huzur diledi. Şimdiye kadar hırgürden kaçarak yaşadı. Aklına babasının içip geldiği günler geldi. O, böyle zamanlarda ya arkadaşına gidiyor ya da karşıdaki tepeye giderek kafasını dinliyordu. Tepeden avuç içi gibi görünen köyün manzarası karşısında büyülenip evdeki huzursuzluğu unutuyordu. İstemsizce bir resim çizme isteği gelip elinden tuttu. Üstüne üstlük kaderi ona muziplik edermiş gibi payına düşen tantanaya sebep olan kadını da anımsattı. Burada saklanacak bir tepe de yoktu. Ondan sonra bu yeri de, başlayıp bir kenara bıraktığı işini de bir köşeye atamadı. Doğrusu fırçalarını ve boyalarını Mevlüde'ye bırakamadı.

Ekber, odada bir o tarafa bir bu tarafa yürüdü. “Mühim olan Mevlüde ile münakaşaya girmemek, aldırış etmemek. Bir zamanlar birinden duymuştu. İnsan, yaşamını ufak tefek şeylerden, gereksiz ayrıntılardan daha üstün kılmalı, diye. O da şimdi öyle yapıyor. Yaşam, kavgalara zerrece itibar etmez.” O sırada pencereden bir

tıkırtı geldi. Hayaline daldığı düşünceler bölününce pencereye doğru yöneldi. Pencereden gelen tıkırtı yağmurmüş meğer. Birden hayalinde küçük istasyon ve perondaki genç kadın canlandı. Ekber neşe ile doldu. O esnada ne yapıp ne edeceğini şaşırdı.

... İhtiyacı olan boyayı bulamayacakmış gibi hissetti. Acaba ne yapsa, nasıl bir boya kullansa da içine işleyen duyguları yansıtabilse? Nasıl bir çizim yapsa da ara yolda duran, ne yapacağını bilmeyen kızın görünümünü yansıtabilse.

Ne kadar çok çabalasa da çizimlerinin hiçbirisi hoşuna gitmedi. “Sonuçta bir hayal ile bir resim çizilmiyor ki. En usta ressamlar bakarak çiziyorlar. O, kendini böyle avuttu. O, kendinde bu tabiatı nerden bulsun? Eserine yansıtmayı düşündüğü o genç kadına benzeyen kişiyi çıkarabilse de onun için ödenecek olan parayı nereden bulsun? Şartları buna uygun mu ki sanki? Ahh, Ekber meşhur bir ressam olsaydı, kendine ait bir atölyesi olsaydı...

O, hevesinin kırıldığını anlayınca elindeki fırçayı bıraktı. Keyfi kaçtı.

İki gün de su gibi gelip geçti. Yarın yine işe gitmesi gerek. Yine sabahın köründen akşam karanlığına kadar, sevmediği işle uğraşması gerekiyor. Bu gidişle o hiçbir zaman meşhur bir ressam olamayacak. Çok değilse de orta diyebileceğimiz ressamlardan biri. İlk defa eline kalem ve kâğıt alan, resim çizen, bu resimle üç dört kişinin beğenisini alan her ressam, tanınan bir ressam olmayı arzu eder. Şan ve şöhrete meyletmek günah mı, diliyor olmak suç mu? Lâkin bu arzulara ulaşmak meşakkatli... Hayatın bu denli ağır yükleri altından kalkmak bir hayli zor.

Ekber, böyle düşüncelerle kendi kendini teskin ederken yüreğini saran endişe geriye doğru çekildi. O, tekrar eline fırçayı aldı. Hayalindeki görüntü giderek sönükleşmeye başlayınca perondaki genç kadını, daha hızlı bir şekilde ortaya koymak için var gücüyle çalıştı.

Ekber’in aklına birdenbire bir fikir geldi. Bu fikir ile ansızın içi aydınlandı. Bu fikir onun imdadına yetişti ve yine bu fikir gelecek yaşamına ışık tutan bir deniz feneri oldu. Her Allah’ın günü dokumacı mekiği gibi şehre, işe gidip gelmek zorunda mı? Şükür ki renksiz geçen bu hayatı bir anlam buldu. Sonunda, ardı arası kesilmeyen, içini kemiren bu duygunun sebebini buldu. Onun resim çizmeyişi üzerinden asırlar geçmişe benziyordu. O, sabahtan başlayıp taa “Yolunu Kaybeden Kız” eserini bitirinceye kadar

işe gitmez, olur biter. Sebebi ise işten daha önemli bir işi olması. Mevlüde mi, nasıl biliyorsa öyle yapsın.

O, kesinkes bir karara vardı.

Güz sonunun rutubetli şafağı... Kederle yağan yağmur insanın yüreğini ezip geçiyordu. Soğumaya duran buğu, art arda gelip duran trenleri perde gibi örttü. İşte, usul usul bir tren hareket etti. Trenden inecek ve trene binecek olanlar yerlerini aldı. Peronda, elinde küçücük bir bohça tutan, eski püsküce giyinen genç ve hoş kadın kaldı. Genç kadının saçları başörtüsüne aldırış etmeden rüzgârda salınıyordu. Dudakları birbirine mıhlıydı. Kapkara gözlerinden telaşı okunan kadın hamileydi.

Ekber, kendi hayal kapılarını açarak genççe olan kadının hayatına dair düşüncelere daldı ve sanki onunla birlikte nefes aldı. Fırça tutan elleri durdurak bilmedi.

— Böyle oturacak mısın? Mevlüde'nin sesi onu kendine getirdi. O, arkasına döndü. Eşikte kaşlarını çatmış, öfke dolu hanımını gördü. Gayriihtiyari elleri aşağıya düştü. “Sebebini öğrenebilir miyiz?”

Ekber, hanımının ne söylediğini anlamamış gibi baktı.

— Neden şaşırdın? Kaç gün oldu işe gitmiyorsun, bir şey söylediğimde de ağzın açık bakıyorsun. Yapılacak olan onca iş bekliyor. Bu kişi artık her kimse yalnızca onun resmini çizip duruyorsun. Keşke bu resim sana ekmek verse, aş verse.

— Kes artık! diye hanımına bağırdı. Yere çöküp dizlerini kucakladı.

“Sen, böyle bir şeyi nasıl söylersin, ey kadın, ki sen okumamış, eğitimsiz bir kadın da değilsin! Bir zamanlar sen de sanatkâr olmayı hayal ediyordun” diyesi geldi. Ama sana ne söylesem boş, der gibi öfkeleni.

— Eee! O, ellerini hızla çekiverdi.

Mevlüde, kocasının tadının kaçtığını anlayınca kendini kötü hissetti.

— Namaz ağabeye gitmen gerekmiyor muydu? diyen Mevlüde, yumuşak bir ses tonuyla konuya dikkat çekti.

Ekber, ne söylediğini şimdi anladı. Bir mahalle ötedeki Namaz ağabey, bu sonbaharda ev düzüp donatacaktı. Evin bir odası için manzaralı bir resim çizdirmek istiyordu. On gün evvel Ekber'le anlaşmıştı. Tamamen aklından çıkıp gitmişti. Onun

içini korkuyla bezeli bir heyecan sardı. Yaz, yeniden kapıyı çaldı. Ekber, her yıl yaz mevsimini heyecanla bekleyip dağlara ve köylere çıksam da resim çizsem, diye arzu ederdi. Ama bütün arzuları istekten öteye geçemezdi. Geçim derdi denen o mağara, onu da, onun arzu ettiği şeyleri de yutardı. “Bu yaz çalışırsan mobilya ve halı alırsın. Şehirden de bir ev alıp taşınırsak hiçbir eksikimiz kalmıyor.” O, bu konuşmalar eşliğinde yüreğinin derinliklerine işleyen, çizmeyi arzu ettiği resimleri çizemedi. Gönlündeki keder gibi, sevinç gibi bir nağmeye doğru gidip ondan uzaklaşıp terk ederdi. Şimdi, tekrardan gönlünün arzu ettiği şeylerden vaz mı geçsin? Hepsini bir kenara bırakıp para kazanmayı mı düşünsün? Şimdi, gönlündeki tuvale işlediği o... O genç kadını bırakıp gitsin mi?

— Gidip söyle, kocamın yapması gereken işler var, gelemeyecek, de.

— Ne?

— Duyduğun gibi. Ben resmimi bitirinceye kadar hiçbir yere gitmeyeceğim. Sen söylemezsen kendim gidip söylerim.

— Bu nasıl bir külhanbeyliğidir böyle? Başka bir diyeceğiniz var mı? Mevlüde’nin artık canı burnuna geldi. O, Ekber’den böyle bir cevap beklemiyordu. “Hey, sana bu büyükmeyi kim öğretti? Önce üstüne başına bir kıyafet al, sonra büyüklük tasla, hadi!”

Ekber kendini tutamadı.

— Hadi, çık, çık git! O, bir eliyle hanımını kapıya doğru itti ve bir eliyle de resmi muhafaza etti.

— Neden beni tutuyorsun, bırak! Mevlüde istemsizce saygısızlık etti. “Sen, beni köpek gibi kovacak biri değilsin! Sen!”

Mevlüde, bir anda saçını başını yolup kocasının yanından çıktı ve öfkeyle ayağından terliği alıp resme doğru fırlattı.

Terlik tam da gidip mavi yağmurluklu genç kadına isabet etti.

Tam da gidip genç kadının şimdilik ağlaya ağlaya bitap düştüğü belli olan yüzüne, birbirine sıkıca tutunan dudaklarına çarptı.

Terlik sert biçimde çarpınca boyaları sıçrattı.

O şiddetle tuvali delip geçti.

Bu darbeye genç kadının yüzü yaralandı.

Yaradan fışkırarak kan aktı.

— Aaaaa! diye şaşkınlıkla bağırdı Ekber.

O, gayriihtiyari başını tutarak oturuverdi. Mevlüde şimdi ne olduğunu anlamış gibi derin bir şaşkınlık yaşadı. Ortaya derin bir sessizlik çöktü

— İyisi mi git, dedi Ekber, güç bela nefes alıp başını kaldırmadan.

— Neden ben gidecekmişim, kendin git, dedi Mevlüde, serinkanlılıkla.

— Ben mi gideyim? Peki! Ekber bir hışım ile yerinden kalktı.

Şimdi onu hiçbir kuvvet bu evde tutamazdı.

Akşam vakti çıkagelen hazan rüzgârı bedeni delip geçercesine uğulduyordu. Çok uzaklardan buharlı lokomotiflerin siren sesi geliyordu. İstasyon binasındaki lamba, şimdi şimdi yanıp sönmeye başlıyor gibiydi. Aylak aylak dolaşan köpek içeri girmek istiyor gibi kapıyı kokluyordu. İhtiyar bekçi, eline düşen konserve kavanozunu aylak aylak dolanan köpeğe attı. Köpek havlaya havlaya gitti. Dışarıda çıldırmış gibi miyavlayan kediler, yeni doğmuş bebekler gibi ince ince sesler çıkardı.

Ekber, göz açıp kapayıncaya kadar varını yoğunu geride bırakarak bir hırsızın ardından koşan biri gibi acınılası bir halde sıra sıra dizili olan buz gibi bankın üzerine kendini bıraktı.

Bir süre gözü durdu. Gerçek mi yahut rüya mı olduğunu düşündüğü boğuk, kısıkça bir ses yankılandı. “Dikkat dikkat! Değerli yolcular! İkinci hatta ‘Taşkent-...’ treni geldi. Tekrar ediyorum...”

Kim olduğu belli olmayan biri usulca elini omzuna koydu. O, ürpererek arkasına döndü. Karşısında, başörtüsünü çenesinden bağlayan, bir elinde bohçasını tutan, omzunda mavi yağmurluk ve ayağındaki kara lastik ayakkabılarıyla gencecik o kadın duruyordu. Genç kadının şişkin karnı mavi yağmurluktan farkediliyordu. Uzun uzun kirpiklerinden süzülen gözyaşları parlıyordu, dudakları sıkıca kapalıydı .

— Evladım, kapıya doğru yatmayın, hava çarpar. Soğuk alırsınız. İhtiyar bekçi, Ekber’in omzunu usulca dürttü.

Ekber irkilerek yerinden kalktı. Bir an için etrafa göz atıp kendine geldi.

Horozlar, ara ara ötüşerek seher vaktini en önden karşıladı. Işıyarak bir şafak söktü.

Çok uzaklardan, rayları döve döve gelen tren, durağa doğru yaklaşmaya başladı.

1993

4.12. YOLDA

Sabahtan beri hava iyice bozdu. Gökyüzüne toplanan kapkara bulutlar sağanak yağmuru da beraberinde getirdi. Dünkü havanın güzelliğine aldanıp yola çıkan Rehber teyze aceleyle kolundaki torbayı karıştırdı. Tam da o sırada eline ark boyundan topladığı ıspanak, kuzukulağı ve nane ilişti. Hay senin gibi! Torbanın içinden zar zor bir tane poşet buldu. O da delikmiş. Teyze bu durumu önemsemeyip poşeti başına örttü. Gidene kadar sıırıslıkla olacak şimdi. Aslında yola çıkmasa da olurmuş. Dönsem mi ki? Rehber teyze arkasına baktı. Az da yol değil hani... Bunca yolu basıp geldikten sonra aynı yola geri dönülür mü? Yok yok. Hem şimdi torunları oturmuş yolu gözlüyorlardır. Bu gelinin huyu suyu pek bir fena. Öfkeliğinde bir Allah'ın kulunu tanımaz. “Geberesiceler” diyerek kimseyi umursamadan çocukları sokağa def ederdi. Bu hâl üzere olan gelin, inşaatı bir türlü bitmek bilmeyen, ucu bucağı görünmeyen avluya gider gelir, bir evi yapmayı beceremeyip bir kenara bırakan, bir zamanlar olur olmaz her türlü vaatte bulunan, şimdilerde elinden bir iş gelmeyen, evini geçindirmekte güçlük çeken işe yaramaz kocasına da, âdeti üzere günaşırı et yahut pirinç, eline ne gelirse, kara kazanda pişmeye bırakan ve bugün gelmesi beklenen kaynanasına da gücenirdi. Önce işe yaramaz tembel kocasından, sonra onun beceriksiz erkek kardeşlerinden ve asla biri iki olmayan, asaletsiz kocasının tüm sülalesine, birini dahi atlamadan beddua ederdi. Yok, artık neyse ne, en iyisi gidivermek.

Rehber teyze, başına ve omuzlarına aynı anda hücum eden yağmura aldırış etmedi. Adımlarını hızlandırdı. Bir kız çocuğunun evvela alnı açık, yüzü ak olmalı. Bu ölçü terk edildiği vakit iyi bir gün temenni etmek beyhude bir dilek olur. Teyze içinden böyle geçirirken yine kendi düşüncesini tasdikler bir hâlde başını salladı. Zaten onun da yüzü hiç gülmedi. Gençliğinde sevmediği birine verildi. Tamam da bunda ana babanın günahı ne? Belki bir gün sevdiği kişi gelip alır da gider diye gelinlik yaşa gelmiş kızı

alıp evde mi oturtacaklardı? O, gençliğinin baharında birini sevmiş miydi? Yok yok, sevmiş miydi değil, sevdiği onu gelip istemiş miydi, dersek daha doğru olur. Bu erkekler Azrail'in ta kendisi! Bu eve geldiği günden beri olmayan şeyleri ortaya atarak hırgür çıkarıyordu. Niye yüzüme bakarak çay vermiyormuşsun, niye ses çıkara çıkara piyaleyi önüme koyuyormuşsun. Yahu, onca yıl birlikte yaşadığınız halde kocanın yüzüne bakası gelmemişse ne yapsın? Mutsuzum diye dövünme, herkes hastalıkla cebelleşirken böyle yaparak ömrünü heba etme, dedi yengesi. Evet, yengesi haklı, aslında kendisinde de kabahat yok değil. Bu durumu kabul etmişti. Ömrü boyunca, yetmişine merdiven dayamış mendebur ihtiyar, şimdiye kadar eşini kimlerle aldatmamış ki... Ağzına gelen her şeyi söylemiş, küfürler savurmuştu.

İhtiyar adam, geçen yıl hasta yatan kızında kaldığı gün gelin damat dinlemeden, sabah ezanla korka korka, gizli saklı eve girmeye çalışan hanımını önüne katıp kovdu. Güneşte kurutmak için çatıya serdikleri kuru üzümleri avluya saçtı. Günyüzü görmesin! Bundan sonra evlatların, gelinin ve damadın sana hürmet eder mi? Evet, doğru, sahiden de Allah hayırlı evlatlar nasip etmiş, onlarla avundu, onlarla mutlu oldu. Avunup sevinmek mi, mutluluktan havalara uçmak mı, nerde? Çoluk çocuğu görünce rahat ettim, anca keyfim yerine geldi, diyerek ayağını rahat rahat uzatan biri var mıdır bu hayatta? Nerde... Şu evlatların derdi tasası olmasın yeter. Evet, kendi tatsız tuzsuz bir yaşam sürdüğü için çocuklarının gönül rızasını gözetip sevdiğine verdi, sevdiğini gelin bildi. İşte sevdiği ile evlenen büyük oğlu... Akşamları ne vakit ona gitse demir kapıyı açık buluyor ve evde de kimsecikler olmuyordu. Ocağın üstünde ise kapacak öylece bekliyordu. Ayaklarını yan tarafa doğru uzatıp önündeki kâseyi yalayan kedi, insan suretinde bir karartı sezince hızlıca kaçtı. Evet, büyük oğlunun gönül verdiği, kendine eş, evine gelin olarak seçtiği kişi huysuzun teki çıktı. Dağınık, suya yazı yazmayı yeğleyen, sersemin biri çıktı. Doğru, bu gelin acı acı sözler edip kaynanasını incitmedi, çokça atışmadı. Kocasını koca, kaynanasını ana bildi. Fakat ev işlerinde maharetli çıkmadı. İşte bu yüzdendir ki... Evet, bu gelin işinde oldukça çabuk, tıpkı işinde olduğu gibi laf yetiştirmede de oldukça hızlı. Öyle lafları var ki yılanlar ter döker. Ana yüreği işte, hangi birinden el çekesin?

Teyze gayriihtiyari başını düzeltti. Az önce başına iliştirdiği poşet düşmüş. Başörtüsü tamamen ıslaktı. O, başından başörtüsünü alıp sıktı, silkip tekrar örttü ve gökyüzüne baktı. Kendi düşünceleriyle oyalanıp dururken deminden beri yağan

yağmurun dindiğini fark edemedi. Gökteki bulutlar ileri doğru çekilmiş, günün dingin güzelliği ortaya çıkmıştı. Teyze yorulunca yavaşça yolun kenarına oturdu. Tam o esnada aydınlık çehresi ile beliren güneş, yol kenarındaki uzayan çimenlere bir güzellik döküp ışıklarını saçarak göründü. Teyze, yeşil yeşil parıldayan çimenler arasından minik, yeşilce olan naneyi fark etti. İstemsizce elleri naneye doğru uzandı ve naneyi kopardı. Nananın etrafa saldığı kokuyu içine çekti. O, birden yerinden kalktı ve etraftaki naneleri aramaya koyuldu. Evet, daha demincek, sabah topladığı yeşilliklere yenilerini ekleyiverdi. Gidip torunlarına naneli samsa yapıp verecekti. Burnuna tandırdan kopup gelen naneli samsanın leziz kokusu çarpar gibi oldu. O sırada karnının acıktığını hissetti. Dizlerini tutup yerinden kalktı. Şimdi yola koyulmazsa olmaz. Vakit de öğleni geçiyordu. Oğulları da çalışkan insanlar çıkmadı. Öyle evlatlar var ki, anne babasını göklere çıkarıyor, olması gereken her şeyi öncesinden hazır edip arabasına koyuyor ve öyle gidiyor. Tamam, arabaya koyup götürmese de bir gelme zahmetinde bulunsaydı. Kendi işini kendi görseydi. Teyze tekrar bu duruma üzülererek yola düştü. Birden kulağına araba sesi geldi. Arkasına dönüp baktığında araba, yan taraftaki az evvel yağmurdan göl haline gelmiş kirli su birikintisine basıp geçti. Su, ihtiyar kadının yüzüne gözüne sıçradı, elbisesinin eteklerini ıslattı.

— Hay senin kullandığın arabaya!.. diye mırıldandı. “Önüne baksan olmuyor mu?!”

Daha demincek araba kullanan, anne babasının gönlünü hoş eden çocuklara imrendiğini hemencecik unutuverdi. Çamur bulaşan elbisesinin eteklerini elleriyle temizlemeye başladı. Gönlü, işte bu çamurlu su gibi perperişan oldu. Elbisesinin eteklerini silkti. Bir adım dahi atası gelmedi. Olduğu yerde kalakaldı. Kulağına yine bir araba sesi çalındı. Başını kaldırıp baktığında, az evvel yanından geçip giden arabanın geri dönüp ona doğru gelmekte olduğunu gördü. Teyze istemsizce olduğu yerden ileriye doğru gitti.

Araba tam da onun yan tarafında durdu. Arabada genç bir delikanlı, yanında bir kız oturuyordu.

— Afedersiniz teyzecim, fark edemedik, özür dileriz, diyen delikanlı küçükçe bir pencereden başını çıkararak affını diledi.

Teyze sanki kendi evlatlarını suçüstü yakalamış gibi bir duruma düşünce ne yapacağını bilemedi, bocalayıp durdu.

— Teyze bizi mazur görün, dedi. Delikanlının yanındaki kız araya girdi:

— Konuşmaya dalmıştık, farkedemedik. Nereye gidiyorsunuz, buyurun sizi biz götürelim.

Teyze ne yapacağını bilemedi. Gayriihtiyari ceketinin ceplerini karıştırdı. Evet, gerçekten de cebinde parası yoktu.

— Yok, yayan giderim, uzak değil yürüyebilirim.

Arabanın kapısı açıldı. Kız arabadan indi. Sanki ihtiyar kadının halinden anlamış gibi onun ellerinden tuttu.

— Şimdi ettiğimiz ayıbın telafî vakti, sizi biz götüreceğiz.

— Evet, evet, sizi biz götüreceğiz, oturun, dedi delikanlı ona katılarak.

Teyze arabaya bindi.

Araba, teyzenin gideceği adrese doğru hızla yol aldı.

2004

4.13. KADER

Evden değişik bir ruh haliyle çıktı. Sekiye yaslanan annesi avluda taneleri birbirine yaslı olan gür yapraklı reyhanlara bakarak şöyle dedi:

— Sahiden bu yaz da geçti.

Vesile, annesinin içinden neler geçirdiğini anladı. Annesi, bu yaz da öyle boş boş geçiverdi, bu yıl da düğün göremedik, demek istiyordu. Her sene böyle geçiyordu. Annesi her yaz mevsiminde nedense bir ümitle doluyor ve el âlemin, mahallelinin önünde alnının akıyla kızını vermeyi tüm kalbiyle diliyordu.

Vesile, topuklu ayakkabılarını hızlıca ayağına giydi ve evden çarçabuk çıkmaya çalıştı.

— Ne vakit böyle konuşsam kapıya doğru koşuyorsun, dedi annesi ve o hışımla karşısında duran ekmek sarılı sofra bezini ileri sürdü.

— Ne yapmamı istiyorsunuz? Vesile annesine kararlılıkla baktı. “Şimdi ilan mı vereyim?”

— İlan vermeye gelinceye kadar yapacağın çok şey var! Biraz aklını kullan, hepsi bu. Çok ince eleyip sık dokuma. On sekiz yaşında değilsin artık. Annesi sinirle yerinden kalktı.

Vesile, tam da şimdi annesiyle tartışıp duracağından o kadar emindi ki, kapıya doğru koştu. Sokağa çıktı. Gözlerinden dökülen, ardı arası kesilmeyen gözyaşlarını avuçlarıyla sildi. Gayriihtiyari uzaktan gelen otobüse doğru atıldı. O esnada işyerine nasıl geldiğini hiç anlamadı. Kapıyı anahtarıyla açmaya çalışırken içerideki telefon ısrarla çalmaya devam etti.

— Öff, bu kadar da olmaz ki canım! Telefonun çalışması asabını iyice bozdu.

O, odaya girdi ve öfkeyle ahizeyi kaldırdı. Bir an için cevap vermeden öylece bekledi.

— Alo, alo! Telefonun karşı tarafında bir erkek sesi soru soruyordu.

— Ne var? Kız hiddetle karşılık verdi. “Kimi arıyordunuz?”

— Ben Vesile’yi aramıştım da çağırabilir misiniz? Soru yönelten kişinin sesinde emreder gibi bir üsluptan ziyade ricaya benzer bir tını daha çok seziliyordu.

— Ben Vesile’yim, buyurun. Fark etmeden kızın bütün bedenini bir merak sardı.

— Bana sizin telefonunuz verildi de sizinle görüşmem mümkün müdür?

Vesile, olayı hemen anladı.

Evet, bu onun eşini bulmasını, evlenmesini arzu eden, mütemadiyen bir damat adayı bulma peşinde olan iş yerindeki Mehri ablanın işi.

O, önceki gün, “Vesile size bir damat adayı buldum. Hanımı vefat etmiş. Kendisi de doçent, eğitilmiş biri” diyerek müjde vermişti. Artık, Mehri abla gibi fazlasıyla sıkboğaz eden ablalarla arası açıldı. Bu kadar aday gösterildikten sonra kahretsin, içlerinden biri de uygun biri çıkmaz mı?

— Peki, ne zaman görüşelim? dedi gergin ve kendine has olmayan bir gözüpeklikle.

— Yarın müsait misiniz? dedi adam. Anlaşılan kızın gözüpekliği karşısında şaşırmandan edemedi.

Vesile, kime öfkelenildiğini kendi de bilmez bir halde şöyle dedi:

— Yarını bekleyip ne yapacağız? Bugün işten sonra gelin.

Anlaştılar. Vesile telefonda konuşurken nedense içinde duyduğu o sabahki boşluğun büyüdüğünü hissetti. O, elinde olmayarak duvarda asılı olan aynaya kendini bıraktı. Aynaya, hâlâ terkedilmemiş bir gençliğin cazibesi, güzel çehresi aksetti. Kızın gözaltlarını çevreleyen kısımlarda ince ince çizgiler yer etmiş, daima diri duran çehresi kendini gölgeye bırakmıştı. Omzundaki harikulade, mavi renkteki ipek gömleği de sanki omuzlarında salınır bir halde asılı kalmışa benziyordu.

Vesile'nin aynaya bakma şevki kaçtı. Usulca yerine oturup az önce konuştuğu telefona gözlerini dikti. Elinde olmadan bir ferahlık duydu. Sesinden saygın, hoş bir gence benziyordu. İstemsizce içinde bir umut yeşerdi. Acaba o nasıl biriydi?

Bir iş gününü, yeni umutların hayalini kurarak geçirdi.

Vesile, yeni biriyle olan her görüşmesini heyecanla karşılardı. O, âdeti üzere pencere kulpunu açmış, sokağa bakıyordu. Gözü birden pencerenin karşısındaki tramvay istasyonuna ilişti. Aceleyle duvarda asılı olan saate baktı. Saat altıya çeyrek vardı. O, bu duruma kayıtsız kalamayıp merak içerisinde, dikkatle durağa baktı. Birden kız endişeyle doldu. Durakta üç dört kişilik bir çoluk çocuk grubu ve mütevazı, zayıf cüsseli, beyaz gömlekli, koltuğunun altına dosya sıkıştırmış bir adam duruyordu. Üçüncü kattan adamın kel kafası güneşte parlıyordu.

— Bu, bu... Vesile'nin dudakları fısıldar bir halde konuşuyordu. Kendisi görüşmek için tramvay istasyonunu tayin etmişti. Burada insanın birbirini bulması kolaydı.

Tramvay istasyona geldi. Yolcu aracı bekleyenler tramvaya bindiler. Gideceği yere gelenler inerek sokağın öteki tarafına geçti. Durakta yalnızca etrafa şaşkın şaşkın bakınan, bir omzundan beyaz gömleği sarkan, çelimsiz, kel bir adam kaldı.

Ta kendisi! Artık şüphe edecek bir şey kalmamıştı. Kızın dudakları titriyordu.

— Hadi, görüşmek üzere, diyen meslektaşları bir bir odadan çıkmaya başladı.

Doğrusu, onlar Vesile'nin eve gitmek için acele etmeyişine alıştı. Onların evde yapacak olduğu işler için koşturuyor oluşu ise her defasında kızın içini burkuyordu.

O şimdi ne yapsın, görüşmeye gitsin mi? Ben sizi tanıdım. Gelin konuşalım, desin mi? Yok, yok beğenmediği bir adamla nasıl oturacak? Hemen de söyleyemez, nasıl etsin de reddetsin?

Birden hüznüldü. Ya da annesinin sözünü dinleyip gözünü kapatıp kocaya mı varsın? Hayır, hayır! O, omuzlarını silkti, gözlerine yaşlar doldu. O, kendi kaderine içerliyordu. Nihayetinde o da bu dünyaya bir kere gelmişti. Tamam da bu adamla nasıl edip de bir yatakta...

Hayır! Kız, kendini aşağılanmış gibi hissedip ağlayacak hale geldi. Başını masaya koydu. Bu şekilde kaç kade oturduğunu kendi de bilmiyordu. Temizlikçi kadın odaya girdi. Masa ve sandalyeleri ileri geri itti.

— Affederseniz, yerinizden kalkarsanız orayı temizleyeceğim, dedi.

Temizlikçi kadının laubali sesi onu kızdırdı. Sinirle yerinden kalktı. Pencereden sokağa doğru baktı. Tramvay istasyonunda deminki adam yoktu. Yalnızca bir iki yolcu duruyordu. Vesile nedense bir an için duraksadı. Çantasını bileğine ilıstirdi. Şimdi nereye gitse? Sabahki küskünlükten sonra nasıl etsin de eve gitsin. O, genelde bu gibi darılma gücenmeler geçene değin eve gitmez, can dostu Güzel'de geceyi geçirirdi. Güzel, annesine telefon ederdi ve kırgınlığı geçtikten sonra da ertesi sabah evine dönerdi. Şimdi durum farklı. Güzel, yurt dışında yaşayan kocasının yanına gitmişti. O, hiçbir amaç gütmenden sokağa çıktı. Gönlünün götürdüğü yere doğru iz sürdü. Bir anda kendini yazın son demlerine doğru yeniden durulan berrak, hoş ve büyükçe olan çayın kıyısında boy gösteren yazlık kafenin karşısında buluverdi.

İstemsizce kafeye doğru bir iki adım attı. Henüz akşam karanlığı çökmediği için mi kafe sakindi ve insan kalabalığı yoktu. Serili bembeyaz masa örtüleri, konforlu masalar insanı kendine çağırıyordu.

Vesile çok beklemeden oradaki, çay kıyısının bitişğine bırakılan masaya geçti. O, sandalyeye oturduktan sonra usul usul akmakta olan masmavi suya baktı. Doğrusu, o da sevdiği kişiyle oturup mutlu mesut anlar yaşamayı ne kadar da çok arzu ederdi.

Hayalindeki sevgili elbette uzun boylu, endamlı, cömert, sevecen, içten bir beyefendiydi. Genç adam onu, böylesi alazında bir muhabbetle seviyordu...

Ne yazık ki bunların hepsi, hayalinde hoş bir dilek olarak kaldı. Kız böylesi güzel anları aklından hiç çıkarmadı. Böyle kader olmaz olsun!

— Oturabilir miyim?

Vesile birdenbire gelen sestən ürperdi. Hayalleri ansızın yok oluverdi. Konuşan kişiye doğru başını kaldırdı. Bakışıyla birlikte irkildi. Bir de karşısında ne görsün, tramvay istasyonunda görüşmek için sözleştiği o adam boylu boyunca duruyordu. Vesile'nin o anda nasıl bir hale düştüğünü bir kendi bir de Allah biliyordu.

“Hem onu görmemiş olsam karşıma çıktığımda nasıl tanıyacaktım?” Kız, sakince kendini teskin ederek toparlandı.

— Şurada bir sürü boş sandalye var. O, huzursuzluğu sebebiyle adama karşı mesafeliydi.

— Evet, evet, doğru. Ama şöyle bir bakıyorum da siz de yalnızsınız ben de yalnızım. Birlikte oturursak canımız sıkılmaz diye düşündüm. Bu adam dediğim dedik, hayli yüz­süz biri çıktı.

— Hayır, sıkıldığım falan yok, dedi kız kendinden emin, öfkeli bir halde. “İşinize gücünüze bakın, rahatımı bozmayın,” diyerek başından def etmek istedi ve konuşmaya hazır bir şekilde ona baktı. Onun gözleri, gülümseyerek bakan adamın gözlerine değince ses seda edemedi. Onun bakışlarında insanı sarıp sarmalayan bir ifade vardı.

Olur mu? Genç adam, böyle diyerek sandalyeyi kendine doğru çekip oturdu.

— Bir kere oturmuş oldunuz, daha niye müsaade istiyorsunuz? Vesile'nin nedense bir gülesi geldi.

Genç adam, Vesile'nin sesinden yumuşadığını anlayınca koltuğunun altına kıstırdığı dosyayı rahatça masaya koydu. Oraya buraya bakındı. Nihayet, şiş yapan ustanın önünde çene çalan garson kızlardan biri geldi.

— Buyurun, ne istersiniz? Kız, önlüğünün cebinden not defteriyle kalem çıkardı ve yemekleri teker teker saydı.

Delikanlı, soru sorar gibi bir ifadeyle Vesile'ye baktı:

— Hangisi olsun?

Vesile utana sıkıla şöyle dedi:

— Neden bana soruyorsunuz ki? Zaten aklınıza eseni yapıyorsunuz.

— Sakin olun lütfen, garipsemeyin. Aslında ben biriyle buluşmak için çıkmıştım. Beklediğim kız nedense gelmedi. Onun üzüntüsüyle size eşlik etmek istedim, diyerek gülümsedi genç adam.

Vesile, onun bu sözlerinden sonra kendini atacak bir yer bulamadı. Yanakları utancından pembeleşti. Şükür ki genç adam onun bu haline bakıp duraksamadı, garson kıza dönüp yemek siparişi verdi. Garson kız siparişini alıp oradan uzaklaştı.

— Hadi, anlatın, dedi genç adam ona doğru dönerek.

— Neyi anlatayım? dedi Vesile şaşkınlıktan dili tutularak.

“Bu adam da bir tuhafmış. Ya da beni gözetleyip peşimden mi gelmişti?” O, bu şüpheyile adamı süzmeye başladı. Genç adam serinkanlı bir şekilde oturuyordu.

— Kendiniz hakkında bilgi verebilirsiniz? Mesela, isminiz nedir, ne iş yapıyorsunuz ve bunun gibi şeylerden bahsedebilirsiniz.

Vesile ne diyeceğini bilemedi. Eğer gerçeği söyleyecek olursa her şey ortaya çıkacaktı. Bu adam onun hakkındaki bilgileri yalnızca Mehri abladan öğrenmişti.

— Evliyim, üç çocuğum var. Eşim beni bırakıp gidince buraya geldim. O, ansızın aklına gelen sözleri diline dökmeye başladı.

Genç adam, kızın bu sözlerini ses etmeden dinledi ve onu dikkatle süzdü. Vesile söyleyeceği her şeyi söylemiş oldu. Araya mahcup bir sessizlik çöktü.

— Demek öyle, dedi genç adam uzunca bir süre sonra.

— İnanmazsanız inanmayın! Vesile nedenini bilmediği bir his üzere sinirlendi. Ne tuhaf bir adammış yahu, ona neymiş! Ben ona hesap vermek zorunda mıyım?

— Sinirlenmeyin. Genç adam iyice sandalyeye yerleşti. Ben sizden büyüğüm. Bu hayatta az da olsa tecrübe biriktirdim. Sizi ilk gördüğümde aklıma neler geldi, söyleyeyim mi? Üzülmezsiniz değil mi?

Vesile'nin bu adamın ansızın çıkagelen küstahlığı karşısında sinirleri bozuldu. Bu nasıl bir merak? Hiç tanımadığı birinin kendi hakkındaki düşüncesini bilme isteği bütün bedenini sardı.

— Hadi söyleyin öyleyse, dedi kız.

— Siz çok güzel bir kızsınız ve hâlâ bu güzelliğinizden bir şey eksilmemiş. O, Vesileyi süzerek söylemesi güç bir şey için hazır bulundu. “Ayrıca bir şeyi daha söyleyeyim mi?”

— Boyuna, müsaade almadan söyleyeceğiniz şeyi söylemiyor musunuz zaten? Vesile'nin sabrı taşınca onu bir güzel payladı.

— Kızmayın. Ne yani, söylediysem söyledim... Sizin gibilerin evli olması oldukça güç bir ihtimal. Siz henüz evli değilsiniz.

Kız hayretler içerisinde kaldı. Evet, bu o adam. Bile isteye peşimden gelmiş. Bu konuda artık zerre kadar şüphe duymuyordu.

— Nasıl yani, beni ifşa etmek için mi oturdunuz karşıma? dedi konuşmakta güçlük çekerek.

— Sizi rahatsız ettiysem özür dilerim. Bazen insanın içinden olduğu gibi konuşası geliyor, birine yardımını dokunsun istiyor. Biliyor musunuz, benim buraya gelişim hayli enteresan oldu. Ben birini bekledim bekledim, gelmedi. Biraz oturup dinleneyim, yemek yiyeyim diye buraya girdim. Baktım ki siz de karşıda oturuyorsunuz. Sizin bu haliniz beni etkiledi. Öyle perişan bir haldeydiniz, öyle kederli görünüyordunuz ki... Tıpkı sevgilisi tarafından terk edilmiş de ıstırap çeken genç bir kıza benziyordunuz.

Vesile'nin keyfi yerine geldi. Gülümsedi. Demek ki peşinden gelmemişti...

— Bana acıdığınızı için mi böyle dokunaklı sözler sarf ettiniz yani, dedi bir parça daha yumuşayarak.

— Biliyor musunuz, bazen bu acı sözler de insana yardımcı olur. Tıpkı, nezle anında işe yarayan acı biber gibi. Genellikle sizin gibi kızların beklentileri oldukça büyük olur. Onlar kararlarında oldukça emindirler. Eğer onları kendilerine hoş gelmeyen biri ile karşılaştırmaya kalkarsanız başınızı belaya sokarsınız. Bu kızlar kendilerini hakarete uğramış gibi hissederler. Bu dünyadan lezzet alamazlar. Yıllar ise

geçip gider... Yol arkadaşı Vesile'ye manalı bir şekilde baktı ve ettiği cümleyi tasdiklercesine başını sallayarak şöyle dedi: “Evet, işte böyle...”

Vesile olduğu yerde kıvrandı. Kendini rahatsız hissetti. O sırada elinde tepsisiyle garson kız çıkageldi. Art arda yemekleri koymaya başladı.

Genç adam, garson kızın masaya koyduğu şampanyayı eline aldı.

— E hadi, bu dünyanın derdi tasası biter mi hiç? Hadi alın. O, kadehlere şampanya dökmeye başladı.

Vesile, onun bu kararlılığı karşısında hayretler içerisindeydi. Onun kesinlikle şarap içmeye niyeti yoktu. Genç adam hiç sormadan kadehi ona uzattı. Kız, kadehi eline nasıl aldığını kendi de anlamadı.

— Hadi kadehleri elimize aldık da, maalesef, ben sizin isminizi bilmiyorum. Saadetiniz için, sizin mutluluğunuz için...

Vesile, o zaman az kalsın ismini söyleyecekti.

— Peki, neden yalnızca benim mutluluğum için? diyen kız garipsen bir şekilde sorusunu yöneltti.

— Siz için, sonra söyleyeceğim.

Vesile, gayriihtiyari kendini azar azar şampanya içerken buldu. Sanki bu adamla çok önceden tanışıyor gibiydi. Onu bir ömür tanıyor gibiydi.

— Bir niyet üzere kadeh kaldırılıyorsa bir kerede içmek gerek, dedi genç adam.

Kız, kendi de fark etmeden genç adamla birlikte şarabı tek seferde içti. Vücudu yavaş yavaş gevşedi. Kendini özgür hissetti. Nedense, bu adamı ilk gördüğünde beğenmediğine kendi de şaşkındı.

— Şimdiye kadar benim mutlu olmam için temennilerde bulundunuz, bunun için neler yapmam gerektiğiyle ilgili ne düşünüyorsunuz? Kız aniden sorularıyla yol arkadaşına yüklendi.

— Gerçeğe itibar edin.

— Nasıl?

— Maalesef, gönül her dem taze kalıyor, ömür dediğimiz şey ise geçip gidiyor. Önemli olan ilk adımı atabilmek.

— Ne yani, beğenmediğim biri dahi olsa rıza gösterin, evlenin mi demek istiyorsunuz? Biliyorum, ömür geçiyor, yaşıma da kemale erdi. Vesile, içten içe asla kabullenemediği, itiraf edemediği o gerçeği bekletmeden dile döküverdi. “Ama benim de mutlu olmaya hakkım var.” Vesile’nin gözleri yaşarmaya başladı.

— Doğru, haklısınız, dedi genç adam kızın beklenmedik bu ruh hali karşısında korkarak. Anlaşılan o, olayların bu şekilde gelişebileceğini kestiremedi. Çarçabuk konuyu başka yere çekmek için mi bilinmez, şöyle söyledi: “Gelin şimdi bu konuyu kapatalım. Elbette, her insanın mutlu olmaya hakkı var. Bakın göreceksiniz, çok daha mutlu olacaksınız. Ben bu sözleri size niye söylüyorum, biliyor musunuz? O kızın az evvel görüşmeye gelmemesi beni derinden etkiledi. Vesile, onun bu sözlerindeki samimiyeti gördü.”

— Belki bir işi çıkmıştır, dedi nedense kendini aklamak ister gibi.

— Hayır, hayır, onun beni uzaktan gördüğü, takip ettiği aşikâr.

— Neler söylüyorsunuz? Vesile istemsizce kendini korumak ister gibi şöyle söyledi:

— Siz, onun böyle yaptığını gördünüz mü?

— Bunun için onu görmem şart değil. Uzaktan, yüksekçe bir yerden, tramvay istasyonuna bakıyor olma ihtimali önemli değil. O, kızın hayretler içerisinde kaldığını görünce şöyle izah etti:

— Biz tramvay istasyonunda buluşacaktık. Bence onun iş yeri caddeye bakan binanın üçüncü ya da dördüncü katında olsa gerek. O, beni orda gördü ve paniğe kapıldı. “Bu adama, bu adama mı varacağım? Bu kel, cılız adamla birlikte... Bu adamla birlikte mi yaşayacağım” diye düşündü.

Vesile birden kıpkırmızı kesildi. Bütün azaları alev alıp yanacak gibi oldu.

— Neden onunla görüşmek istediniz? Kız, kızarıp bozarak şöyle dedi: “Madem bu kadar akıllıydınız neden başkasının bulduğu biriyle tanışıp onunla evlenmek istiyordunuz?”

Genç adam, kızın bu öfkesine itibar etmeden birdenbire kahkahalar atmaya, gülmeye başladı.

— Doğru, çok doğru, diyerek gülmekten yaşaran gözleriyle şunları söyledi: “Hepimiz çiğ süt emmiş insanlarız. Doğruyu isterseniz ben de bilmiyorum. O kızı bana bir hayli övdüler. Merak ettim. Lakin bu şekilde bir evlilik olmaz, doğru söylüyorsunuz. Gelin bu konuşmaları bir kenara bırakalım. Olacak olan olur...”

Genç adam böyle söyledikten sonra tekrar kadehlere şampanya döktü.

— Hadi, yeniden şerefe. Ne için kadeh kaldırdığımızı biliyor musunuz? Bu sahte hayallerin gerçekleşmesi için!

Dört bir yan birden aydınlanıverdi. Kafenin hoş lambaları rengârenk ışıldadı. Akşam bütün ışıltısı ve güzelliği ile kendini hissettirdi. Genç adamın gözlerinin ışığı eşliğinde kadeh kaldırmaya davet etmesi Vesile’yi büyülemişti.

— Şimdi ne yapacaksınız? Nedense kız ona böyle bir soru sorma ihtiyacı duydu.

— Biz şimdi ne yapacağız, deyin. Evvela bir kadeh kaldıralım da sonra konuşuruz.

— Neyi konuşuruz? Kız, genç adamın bilmece gibi soruları karşısında hayrete düştü.

— Bilmiyor musunuz? Genç adam ona doğru dönüp şöyle dedi: “İkimiz de mutluluğu arayan insanlarız.”

— Ne?

— Hepsinin boş sözler olduğuna inanmak için anlaşıyoruz.

— Neler diyorsunuz?

— Biz, öylece hiç olmazsa birbirimizle tanışmış oluruz... Genç adam dikkatle baktı. Hatta biz, birbirimizin kim olduğunu, adını da bilmiyoruz, doğru mu?

Vesile onun konuşmalarından en ufak bir şüphe duymadı. O, nedense kendini bir kuş gibi hafif hissetti. Artık çekincelere yer yoktu. Çünkü onun aynı kız olduğunu en başından beri onu istemediği için tramvay istasyonuna gelmediğini söylemeye hazırды. Ve yol arkadaşı olan genç adamın bu itirafı doğru kabul edeceğinden emindi.

Genç adam ise kadeh kaldırarak şöyle dedi:

— Gelin her birimizin mutluluğu için kadeh kaldıralım. Sıradan, insani bir mutluluk için.

Giderek akşam karanlığı çökmeye başladı. Akşamın aydınlığı harikulade renkleriyle belirdi. Aksi ise çayın üzerine birer birer dökülüp su dalgalarına karıştı.

2004

4.14. KRİSTAL VAZO

Büyük binanın aşağısındaki pazar yeri oldukça hareketliydi. Komşu olan ihtiyar kadınlar kısa iskemlelerde oturuyordu. Zaman geçirmek için satış yapıyorlardı. Önlerinde çeşit çeşit eşyalar seriliydi: rengârenk balonlardan tutun da, kavanoz kapakları ve porselen tabaklara kadar...

Birisi çorap örerken önündeki eski kukla, ara ara geçip gidenleri emaye tencereye davet ediyordu. Kimi önündeki eşyaları oraya buraya çekiştiriyordu. Kimi de aldırış etmeden ellerini birbirine vurarak oturuyordu.

Önünden geçip gitmekte olan kız gayriihtiyari durdu. Buradaki eski eşyalar arasından bir vazo onun dikkatini celbetti. Kız eğilerek vazoyu eline aldı. Kristal vazonun zarafeti, süslemeleri gözlerini kamaştırdı. Parmaklarıyla usul usul vazoyu yokladı. Vazodan kalbinin derinliklerine işleyen harikulade zarif bir ses yayıldı.

— Dikkat et, kızım dedi zayıfça olan ihtiyar kadın ona bakarak. Görünüşe göre ihtiyar kadın eşyaların sahibi olmalı ki itina ile sözün devamını getirdi: “Bu tür kristaller artık bulunmuyor. Çek malı. Hey gidi hey, bunu bir zamanlar eşim almıştı. Öyle kıymetli, öyle kıymetli ki... Ona epey kızmıştım.”

Kız, vazoyu elinde dikkatle inceledi. Kristal, güneşte parlıyordu.

— Ne kadar, diye sordu kız vazoyu elinden bırakmadan. İhtiyar kadın, yutkunarak sessizliğe büründü.

— Ne kadar? Kız onun duymadığını düşünerek sorusunu yineledi.

— Matveyevna, sana söylüyor, diyerek ihtiyar kadının yanında oturan arkadaşı onu dürttü. “Söylesen ya fiyatını?”

İhtiyar kadın, sanki vazoyu tekrar geri almak ister gibi gayriihtiyari ellerini kıza uzattı.

— Vazoyu gerçekten almak istiyor musun?

— Almak istemesem sorar mıydım, nineciğim, dedi kız gülerek.

— Bu vazo ne güzel günlere şahitlik etti... İhtiyar kadın hayallere daldı. “Bu şans getiriyor.”

— Peki, şans getiriyor olsun, bunun için de satın almak istiyorum, dedi kız tebessüm ederek. “Ederi nedir?”

İhtiyar kadın düşündü.

— Klava, satmaya gelince neden suspus oluyorsun, söylesene?

İhtiyar kadın kıza döndü:

— Vazoyu geri verin, kızım.

Kız şaşkınlıktan afalladı. Etrafındakiler de ona şaşkınlıkla baktı.

— Satmak istemiyor musunuz? Yahut paramın yetmeyeceğini mi düşünüyorsunuz, dedi kız içtenlikle.

— Hayır, hayır...

— Delirdin mi Matveyevna, neden böyle yapıyorsun? dedi arkadaşı kaygılanarak.

— Vazoyu satmak istemiyorum... Satmaktan vazgeçtim.

— Yaa, neden? dedi kız şaşırarak. “Satmak istemiyorsanız, neden buraya alıp koyuyorsunuz?”

Etraftakiler söylene söylene bir bir gittiler.

— Verin lütfen... dedi ihtiyar kadın yalvarır bir halde sanki o vazoyu alıp kaçıracaktı gibi.

Kız, istemeye istemeye vazoyu ona uzattı. İhtiyar kadın vazoyu hızla alarak kâğıda sardı. Kız arkasına baka baka uzaklaştı.

4.15. NÖBETTE

Tıp Fakültesinden çıktığında vakit öğleni geçiyordu. Stajı hastanenin Travmatoloji Bölümünde yapıyorlardı. Arkadaşları bu bölümü sevmiyordu. Odalar, otomobil ve türlü kazaların bulunduğu dünyası başına yıkılan, dertli kimselerle doluydu. Kiminin eli kırılmış, kiminin de ayağı...

“Hoş bir manzara görmüyorsun. İçin sıkılıyor...” Enare böyle söyledi. Bu Enare de bir tuhaf, hastanede nasıl bir ortam görmeyi bekliyordu? Yani Tıp Fakültesine, hastalara tıbbi hizmet vermek için girildiğini söylememe gerek var mı? Habibe içinden böyle geçirdi. Fakat Enare’ye hiçbir şey demedi. Zaten ne söylersen söyle hiç oralı olmuyor, kendi düşüncelerine itibar ediyordu.

O, hemşireler odasına girdiğinde bir araya toplanan arkadaşlarını gördü.

— Hah! Kendisi de geldi.

— Ne oldu? O, şaşkınlık içerisinde bir bir arkadaşlarına baktı.

Bölümün başhemşiresi Habibe’ye doğru döndü:

— Kızlar birer gün nöbet tutmanız gerekiyor. Nöbet bugün başlıyor.

Kızlar fısıldaşmaya başladı. Fısıltılardan anlaşılıyordu ki nöbete kalan Zamire ablanın başına kötü bir şey gelmişti. Diğer hemşireler de nöbet tutacakmış. “Şunu bir doğru söyleyiverse ve ... Nöbet tutacaklarmış...” Dildare dudağını ısırır bir halde fısıldıyordu.

Başhemşire söyleneni hemencek anlayıverdi. Dildare’ye doğru döndü:

— Artık sizler de bu yıl okuldan mezun olup hemşire olacaksınız. Şimdiden nöbet tutun ki sonra güçlük çekmeyin.

Kimi onu bahane etti, kimi bunu. Başhemşire, daha kimseye bir şey demeye fırsat bulamadan Habibe’ye doğru döndü.

— Olmazsa siz kalır mısınız? Evdekileri bilgilendirebilir misiniz?

“Burada da onun yumuşak başlı biri olduğu fark edilmişti... Ama bir insanın başı derde düştüğünde ona yardım etmenin nesi kötü?” O, sendeleyip ne diyeceğini bilemedi.

— Sağ ol, Habibeciğim. Hemen gidip evdekileri arayın.

Böylece mesele çözüldü. Arkadaşları bir oh çekti. Habibe, “Hem nöbete kalırsam yarın bir gün lazım olur” diyerek kendi kendini teselli etti. “Hâlâ birçok şeyi bilmiyorum.” Hastanede hızla geçen bir akşam oldu. Şükür ki başka bölümdeki bir hemşire geldi. Damardan yapılacak olan ilaçları yapıp gitti. Geriye kolayları kaldı. Bunları hallediverse yeterdi. Bu gibi düşünceler eşliğinde nöbet odasının kapısını açıverdi. Odada kimseler yoktu. Yalnızca, ayağına ilizarov cihazı takılı delikanlı bir hasta, pencerenin önünde koltuk değneklerine yaslanarak konuşmaktaydı:

— Tamam, gelip boş boş oturmanın bir anlamı yok. Evet, evet...

— Müsait mi? dedi Habibe hastanın kendini fark etmesi için.

Delikanlı söyleneni umursamadan konuşmasına devam etti.

— İğnenizi olacak mısınız? dedi bu defa yüksek bir sesle.

Hasta nihayet konuşmasını bitirip bükülü bir halde ona baktı.

— Biraz bekler misiniz? dedi hasta biraz sinirlenerek.

— Afedersiniz... Habibe mahcup bir halde odadan çıktı.

Nedense kendini kötü hissetti. “Şimdi nasıl iğne yapacağım?” Diğer bütün işlerini bitirdi ama o odaya giremedi. Girmeye cesaret edemedi, korktu. Vakit geç oldu. O, hasta kayıta oturarak kendine verilen geçmiş sağlık karnelerini kaydetmeye başladı. Fakat akli dördüncü odadaydı. “Neden iğne yapmadınız?” diye sorulduğunda ne cevap vereceğim? Bir an koltuk değneklerinin yere vurulduğunda çıkan tak tak sesleri işitildi. Yakınlaşmaya başlayınca ses duruldu.

— Bakar mısınız? Başını kaldırarak baktı. Karşısında deminki delikanlı hasta, cihazlı ayağını yavaşça kaldırarak koltuk değneklerine yaslanıyordu.

— İğne için geldim.

Habibe, delikanlının af diler gibi bakan bakışlarını okudu. Yerinden kalktı.

— Tamam mı? Delikanlı, iğne yapılınca dek bekledi.

Habibe başını salladı.

Delikanlı yerinden kımıldamadı. Habibe şaşkına döndü. Kendini toplayarak şöyle dedi:

— Gidip istirahat edin.

— Afedersiniz, biraz burda kalsam olur mu? Delikanlının az önceki sinirinden eser kalmamıştı. Küçük çocuklar gibi gülümsüyordu. “Odaya gitsem de aynı, bir türlü uykum gelmiyor. Bu nasıl bir musibettir böyle, gün geçmiyor. Yürüyeyim desem de bu halde...”

Habibe, delikanlının bu halini yüreğiyle hissetti. “Doğrusu koşup yürüyen, sapasağlam bir adamın birden bu hale düşmesi zor... Fakat sebat edip sabrederse şifasını bulur. Böyle zamanlarda öyle çok olmasa da yardıma ihtiyaç duyulur.” Neden böyle bir düşünceye vardığını kendi de bilmiyordu. Gayriihtiyari karşısındaki sandalyeyi delikanlının tarafına doğru sürdü:

— Oturun.

Delikanlı güçlkle sandalyeye oturdu.

Derin bir sessizlik çöktü. Habibe, önündeki kâğıtları karıştırmaya başladı. Hasta, bir şey söylemeye yeltenir gibi olsa da ne diyeceğini bilemedi. Ağzı açık kalakaldı.

Habibe, onun biriyle konuşmak istediğini anlamış gibi istemsizce sorular sormaya başladı:

— Ne oldu size?

Delikanlı, bu soruyu bekliyormuş gibi güzel güzel konuşmaya başladı:

— Görmüyor musunuz şu başıma geleni? O gün, arabayı sürmeyeyim demiştim...

Delikanlı, o gün başına gelen otomobil kazasını olduğu gibi anlattı.

— Arabayı tamir etmek kolay. Şükür ki kimsenin başına kötü bir şey gelmedi. Söylediğine göre yanından geçmekte olan araçtan kurtulmak isterken kendi arabasını ağaca doğru sürüp kaza yapmış.

— Eğer oyun sırasında ayağım kırılıyaydı zoruma gitmezdi. Geldi geldi de, arabada mı böyle oldu?

— Görünmez kaza işte...

— Korktuğum şey ise müsabakalar yakın, o zamana kadar iyileşip gidebilir miyim ki...

— Elbette, daha hiç bu günleri yaşamamış gibi iyileşeceksiniz. O, neden böyle söylediğini kendi de bilmiyordu.

Delikanlı futbolcuymuş, Habibe bunu duyunca canlandı. Evdekiler; babası, abisi, erkek kardeşleri hatta annesine kadar hemen hepsinin futbola düşkünlüğünden dolayı arkadaşları onunla alay ederler.

O sırada delikanlı heyecanla konuşmasını sürdürdü. Müsabakaları, idmanları... Habibe, sohbet ettiği kişiyi yakından tanımaya başladığının farkında değildi. Onun bir hasta olduğunu hatırlardan çıkardı. O zaten başkalarıyla nasıl konuşulması gerektiğini biliyordu. Yengesi bu sebeple şöyle diyordu; “Bu yüzden arkadaşın da çok. Bir derdi olduğunda gelip sana anlatırlar” diyerek konuşmanın sonuna doğru fısıltıyla eklerdi. O, yengesinin ne demek istediğini anlardı. “Sizin söylediklerinizi de dinlerler mi onlar?” Doğrusu, arkadaşlarına her şeyi anlatmıyordu. Kendi dertleriyle meşgul olan arkadaşlarını önemsiz şeylerle niye rahatsız edeyim? Böyle diyerek kendi kendini teselli etti. Onlara içinde olup bitenden bahsetmek rahatsızlık vericiydi. Biraz sabredirse geçip gidecekti. Daha sonra başka birinin başından geçen olayları dinleyince kendi derdinin onların yanında hiçbir şey olmadığını anlıyordu. Bu doğru.

O, bir anda delikanlının cihazlı ayağını oraya buraya çekiştirdiğini gördü.

— Çok oturdunuz. Ayağınız ağrıyıp şişmesin.

“Üstüne üstlük hemşireymiş...” O, kendi kendinden hicap ederek rahatsız oldu.

— Yok, ayağım hiç aklımda değil, diyen delikanlı yerinden kalktı. O, nedendir bilinmez, hafifleyip bir hayli canlanmıştı.

— Teşekkürler. Öyleyse iyi geceler.

— Allah rahatlık versin. Habibe böyle dedikten sonra kendinde de o hafifliği hissetti.

Gece oldu. Odalarda en ufak bir ses yoktu, her yer sessizliğe gömülmüştü. O, gayriihtiyari holün ortasına konulan kanepeye çöktü. Gözlerini yumdu.

Birden, hemen yakınından tekerlekli sandalyenin gıcırdayan sesi geldi. Gözlerini açıp baktı. Evet, bu altıncı odadaki ihtiyar teyzeydi. Çiçek ekerken göğsünün üstüne yere düşmüş.

— Teyze, neden uyumuyorsunuz? İsterseniz uyku ilacı verebilirim.

— Yok, bana mısın demiyor, uyuyamıyorum. Kızım, siz uyumuyor musunuz?

— Habibe onun ne demek istediğini anladı. O, sohbet edebilmek için yana yana birini arıyordu.

— Ben nöbetteyim. Yarın bu uykunun acısını çıkaracağım. Teyze size ne oldu? Ağrınız var mı?

Teyze, tekerlekli sandalyesine iyice yaslanarak oturdu. Sessizce en başından anlatmaya başladı.

Bir ara gül bahçesine girdiğimi hatırlıyorum...

2007

4.16. GÖNDERİLMEYEN MEKTUP

Kendim için almayı düşündüğüm boşta, huzurlu bir ev bulma arayışım nihayete erdi. Hiç beklemediğim bir anda, iş dönüşünün ardından sınıf arkadaşım Şevket telefon etti.

— Artık bana bir yemek borçlusun, arkadaşım. Tam istediğin gibi bir ev buldum. Merkezden de uzak değil. Tek odalı bir daire. Zaruri eşyalar, en önemlisi de telefonu var. Bir de fiyatını desene, fiyatını! Bu zamanda bu fiyata başka kiralık ev bulamazsın.

Şaşırdım kaldım.

— Hemen gidelim, dostum.

Arkadaşım beni kandırmıyormuş. Ev, yemyeşil ağaçlar ortasında gölgelik bir mevkide yer alıyordu. Merdivenlerden, şekli şemali kareye benzeyen biri diye anlatırsam hiç de abartmış olmayacağım, eniyle boyu bir olan kadın güçlükle nefes alarak çıkıp geldi:

— Beklettim mi çocuklar? Şu merdivenleri sevmiyorum. Bu yüzden apartmanda yaşamıyorum. Benim için düz bir yer daha iyi. Lakin kendim yaşamıyor olsam da bir

hayra vesile olsun diye kiraya veriyorum. Kadın konuşmayı kesmeden kapıyı açtı, bizi alıp eve girdi. İşte ev bu, bence kötü değil.

Ev, gerçekten de güzeldi. Tertemiz, rahat. Pencerenin camları daha dün temizlenmiş gibi parlıyordu. Kolalanıp asılan kapı perdeleri de yeni asılmış gibi hâlâ kolalıydı.

— Teyze, kiraya vereceğim diye bir hayli zahmet etmişsiniz. Gelen kişi temizleyiverirdi, dedi arkadaşım mahcup bir halde.

— Bak evladım, benim bir ayağım çukurda, yalan söyleyip de ne yapacağım! Önceden burada bir kız kalıyordu. Çok edepi, temiz ve düzenli kızdı. Bu evladım gibi ilim tahsil ediyordu. O zavallı kızım burayı tıpkı kendi eviymiş gibi kullandı. Nasılsa benim değil, kullanır giderim, demedi. Kadın odanın ortasında durarak oraya buraya bakındı. Birden gözü köşedeki dolabın üstünde duran birkaç dergi ve kitaba ilişti. Gidip dolaptan kitap ve dergileri alarak girişteki elbise askısının üstüne koydu. “Oğlum, şimdilik bunlar burada kalsın. Söylerim, gelip alacaklar.”

Böylece, burayı yeni mekânım olarak tuttum. Ertesi gün arkadaşım ile eski dairem den eşyalarımı alıp geldim. Nihayet taşınabildim. Şimdi keyfim yerinde. Şarkı mırıldanarak alıp geldiğim eşyaları yerleştirmeye koyuldum. Öyle çok da eşyamın olduğu söylenemez: Tek varlığım kitaplarım, bir de dışarıda ve evde giydiğim birkaç üst baş. Dışarıda giydiğim ceket ve pantolonu alıp heyecanla askıya astım. Üstten fırçayla orasını burasını temizleyeyim diye fırçalamaya başlamıştım ki birden üstten “küt” diye bir şey yere düştü. Evet, bu ev sahibinin bıraktığı kitap ve dergilerdi. Kitap ve dergilerin kâğıtları yere saçıldı. Eğilip onları toplamaya başladım. Bir an kâğıtların arasından bir resim uçup düşüverdi. Toplamayı bıraktım. Resim dikkatimi çekti. Gayriihtiyari resmi elime alıp baktım. Amatör bir fotoğrafçının çekmiş olduğu bir resim olmalı. O kadar da net değil. Siyah beyaz fotoğraftaki o resimde, bir kız ağacın dalından tutunmuş bir halde gülümsüyordu. Bu kız öyle fevkalade bir güzelliğe sahip olmasa da insanı adı konulmaz bir duyguyla kendine çekiyordu. Gülen gözlerinde insanı kendine çağıran bir cazibesi vardı. Ben resmi bırakıp yere dağılan kâğıtları toplamaya başladım. Bir köşede kâğıtları toplarken birden dikkatimi kâğıttaki kelimeler çekti. Silik silik yazılan, iç içe geçmiş yazılarla dolu bu kâğıt, birine yazılmış bir mektup olmalı. İşte o mektup şu sözlerle başlıyordu:

“Azizim!

Ben hâlâ hayatla ilgili, ölümle ilgili elem dolu düşüncelere gömülüymüm. Bu dünyanın faniliği ve öbür dünyanın bakiliği hakkındaki düşünceler yine benliğimi sardı. Hatırıma o güzel günler, tatlı dakikalar geldi. Ben bu bahtiyar günleri yaşadım ve böylesi sevinçli anlara şahitlik ettim. Hoşnut oldum. Bunun için Tanrı'ya şükrediyorum. Bu anları bana hediye ettiğiniz için size teşekkür ederim.

Gerçi, biz mutlu olsak da çoğu zaman düşüncelerimiz farklı idi. Çok da birbirimizi anlayamadık. Atalarımızdan biri “İnsanın birbirini anlaması da saadettir” demiş. Biz sonunda bu saadetten mahrum kaldık, birbirimizi anlayamadık. Azizim, ben size bir itirafta ya da bir talepte bulunmuyorum. Ben bu hayatta içimden geldiği gibi helal ve temiz yaşamayı düstur edindim. Sizler bu dünyaya geldiğiniz vakit yaşamaya bakın. Hayatın hiçbir lezzeti insana yabancı değil, derdiniz. Sık sık bunu söylerdiniz. Bu ilke size has.” Mektubun bu kısmı silikti. Bu kısımlar okunamıyordu. İlerleyen kısımda mektup yine devam ediyordu:

“Bu dünyada her şey fani; mutluluk da gam da. Bu kadarı kâfi. Gitme vakti geldi. Azizim, ben gidiyorum... Biraz istesen yeter. Hatırlıyor musunuz, bir keresinde sizinle tartışmıştık. Size göre kendi canına kıymak isteyen insanlar bu dünyayı sevmezler. Yaşamaktan usanırlar. Doğrusu çok da önemsenmediğim bir yerde yaşamamanın ne kıymeti var? Böyle yaşamaktansa ölmek yeğdir. Evet, siz orada tam olarak böyle söylediniz. İhtimal ki bu sözleri öylesine söylüyorsunuz. Öylesine söylenilen sözler de insanın kalbinden çıkar. Neyse, bu sözlerle hacet yok. Artık bu sözler ehemmiyetini kaybetti. Söylediğim şey, o, öylesine söylenilen sözlerinize karşı cevabımdır. Şimdi ben size kendi düşüncemden bahsedeyim: Kendi canına kast eden insanlar bu hayatı sevmiyor değiller. Onlar diğerlerine göre belki de yüz kat daha yaşama sevinciyle doludur. (“Yüz kat daha yaşama sevinciyle doludur” ibaresinin altı çizilmişti.) Onların bu tutumu toy bir çocuğun davranışlarına benzer. İşte, yarın öbür gün bunlar (insanlar) ziyan olur. Neden onun kıymetini bilemedik, diye üzülmürler. Onların bu halleri ayakkabı mağazasına girip kitap soran birinin aptalca halini anımsatır. Lakin, tekrar bu işte kesinkes karar kılmak yürekli olmayı icap eder. Aslında bu o kadar da zor değil.

‘Hakk’ın huzurunda ölü varlık yok.’

Anna Ahmatova'nın böyle bir dizesi var. Sahiden de öyleymiş, Hakk'ın huzurunda bütün kullar eşitmiş. Bunu idrak etmek o kadar da zor değil..."

Mektup burada bitmişti. Ben heyecanla kâğıtların arasına baktım. Mektubun devamını bulamadım. Diğer sayfalarda bazı bilimsel makalelerden, bildirilerden parçalar vardı. Anlaşılan içeriği birbirinden farklıydı. Artık takatim kalmadı. Dizlerimi kucakladım. Gayriihtiyari ev sahibinin o hali, söylediği sözler aklıma geldi. "Söylerim, gelip alacaklar..." Neden "gelip alacaklar" dedi? Kız da "Gitme vakti geldi" diye yazmış. Ne garip... Yüreğim anlamsız, tuhaf hislerle doldu. Tekrar hemen resme baktım. Resimdeki kız beni kendine çekti. Böyle bir kız... Ne tuhaf! Hiç tanımadığım, ömrümde hiç görmediğim bir kız için içim burkuldu. Hemen sıçrayıp pencereden aşağıya gözlerimi diktim. Beşinci kat. Ağacın dalları beşinci kata kadar uzamıştı. Biraz rahatladım. Eğer kendini atmaya yeltense de ağacın dallarına takılırdı. Fakat cana kıymanın başka yöntemleri de yok değildi. Yeniden içimi bir huzursuzluk kapladı. Aceleyle telefona uzandım. Ev sahibine sorayım desem telefon numarasını bilmiyorum. Şevket'e telefon edeyim. Telefon ahizesinden: "...Aradığınız kişiye ulaşamıyorum..." diye boğuk bir ses geldi. Bu Şevket de nerede kaldı? Arkadaşıma içten içe öfkelenim. Birden keyfi yerine geldi. Tabi ya, kadının evini biliyorum! Kirayı evime getirirsiniz, diye adresini vermişti. Buraya o kadar da uzak değil. Hemen yerimden kalktım.

Ev sahibinin evine gittiğimde vakit öğleni geçiyordu. Kapının kenarındaki zile üst üste bastım. Hiç kimseden ses seda gelmedi. Öylece kapının kenarına çökuverdim. "Gelene kadar bekleyeceğim, hiçbir yere gitmeyeceğim." Ben dönölmez bir kararlılıkla sabredip kadını beklemeye başladım. Kız, kaderin cilvesine takılıp hayalimi çalmıştı. Hava ısındı. Şimdi de sokağa doğru dallanıp budaklanarak büyüyen dut ağacının altında, gölgelikte beklemeye başladım. Sokaktan geçip gidenler bana tuhaf tuhaf bakıyorlardı. Bir an karşıdaki evin kapısı açıldı. Bir kadın başını çıkararak şöyle dedi:

— Evladım, Kumru ablayı mı bekliyorsun? Onlar kızlarına gitmişler, geç gelirler. Boş yere bekleme, gidebilirsin. Geldiğini söylerim.

İçimde bir mahcubiyet duydum. Muhtemel ki "Deli mi nedir! Kadının gelip gelmediğini ne diye soruyor? Aklı yerinde mi bu çocuğun?" demiş midir?

İçinde bulunduğum bu durum bana tebessüm ettirdi. Ümitlerim boşa çıkınca geriye döndüm. Eve geldim. İstemsizce heyecanım söndü. Kızın kâğıtlarına en baştan

bakmaya başladım. Bir deste kâğıdın içinden bir anda elime bir parça kâğıt ilişiverdi. Usulca elime aldım.

“... yaşamak sanattır. Bu sanatı icra edemeyenler bu dünyada yaşadım demesinler. Hayatın beklenmedik sınavlarına, tüm güçlüklerine yaslanmadan yaşama sanatı... Sahiden, siz bunları nerden biliyorsunuz? Şu andan itibaren sizinle ayrıldık. Hayatın her dakikasını kıymetlendirerek yaşama sanatını idrak etmek için de yaşamak gerekir.” Bunu nasıl az evvel görmedim?

İçimde bir durgunluk peyda oldu. Tanımadığım bir kızın hayatta kalma düşüncesi, beni telaşa meylettirmeden sevindirdi.

Telefon üst üste çaldı. Tatlı bir huzurla gidip telefonun ahizesini kaldırdım.

— Evladım, eve gelmişsin, her şey yolunda mı? Telefonun ahizesinden ev sahibinin sesi yankılandı.

Ben bocalayarak ne söyleyeceğimi bilemedim.

— Ne işiniz vardı?

Ben, kendimi öne sürdüm.

— Şu kızın eşyalarına gözüm takıldı da. Ona...

— Eee, neyini söylüyorsun evladım? Kadının konuşma şekli beni ürküttü.

— Çok akıllı bir kızdı. Hastalığının ağır olduğunu söylemeden gitmiş...

— Ne! Ölmüş mü? İntihar mı etti? O heyecanla içimdeki duygular dilime döküldü.

— Ne diyorsun evladım? Neden kendini öldürsün? Hastaymış meğer, kimseye söylememiş. Allah'ın takdiri...

Kadın, hiç ara vermeden konuşmasına devam etti. Elimde kızın sahibine ulaşmayan mektubu... Mecalsiz bir halde duruyordum. Ansızın kulağımda, ömrümde hiç görmediğim fakat gönlümde yer eden o kız, şiirin mısralarını tekrara başladı:

“Hakk'ın huzurunda ölü bir varlık yok...”

4.17. ELEM

Ne oldu ki sanki? Sokakta onu gördü. Gördüyse ne olacak? Ne mi olacak? O, başka bir kızla gidiyordu. Olan şey bu mu? Şu küçücük şey mi? Onu başka bir kızla gördü ve kahroldu. Tam metronun girişinde. Onlar öyle mutlu, öyle mesuttular ki...

— Bir tanıdığıdır Kemale, çok evhamlısın, diyen iş yerindeki arkadaşı yüzünü döndü.

— Bir tanıdığına benzemiyordu, diyorum. Güzel bir kız mıydı dersin? Eee...

Elini çaresizce silkti. Kızın elinde gül vardı. Biliyordu, bir kız çocuğuna boş yere çiçek verilmezdi. Telefonunu aradı. Çantasını karıştırdı. Çantasını alıp masanın üstüne döktü. Evet, buradaymış, yağmurluğun cebinde. Art arda rakamlara bastı: *“Aradığınız kişiye ulaşamıyor...”*

Arkadaşı ona hayretler içerisinde baktı. Yaptıklarına bir anlam veremeyerek işine döndü.

Telefonunu bilerek kapatmış, buna eminim. Uzun bir yol tepmiş de yorulmuş gibi kendini koltuğa bıraktı. Keşke bulduğu kıza değse. Hızla yerinden kalktı. Çantasından aynayı alıp baktı ve gördüğü suret karşısında pek hoşnut olmadı. Kendi aksine kızdı. “Kız dediğin biraz alımlı olur.” Kendi, kendine güzel gelmedi. Aynayı bir kenara fırlattı.

— Kemale? Onu gözetleyen arkadaşı bilgisayarın arkasından kalkıp böyle söyleyiverdi.

— Nadire, paran var mı?

— Ne yapacaksın?

— On bin som ver.

Arkadaşı, onu baştan ayağa süzdü. Hiç bakmadan parayı aldı ve masanın üstüne koydu.

— Al.

— Şimdi geliyorum. Yılan Hanım’a buralarda olduğumu söyle.

— Nereye gidiyorsun? Öğrenirse seni yer bitirir.

Odadan hızla çıktı. Asansörü çağırdı. Gelmesini beklemeden merdivenlerden takur tukur ederek birinci kata indi. Sokağa çıktı. Koşarak sokağın öbür tarafına geçti. Cam kapının karşısında bir müddet durdu: “Kuaför Salonu”

“İşte şimdi görsün. Bilsin ki ben, o bulduğu kızıdan bir kere değil, on kere daha güzelim. Ve bunu ona ispat edeceğim.”

Bayan kuaför, ona soru sorar gibi baktı:

— Nasıl olsun?

Karşıdaki büyük aynadan çehresi acı ve keder yüklü mahcup bir kız dikkatle baktı. Saçları da kıvrır kıvrır... Kendi yüz ifadesini görünce hayal kırıklığına uğradı.

— Nasıl olsun diyorum?

— Bilmiyorum... Farklı, güzel bir şey yapın. Hiç kimseninkine benzemesin.

Bayan kuaför gülümsedi. Onun, aynadaki aksine aldırış etmeden dikkatle baktı. Eline makas, tarak aldı. Makası ve tarağı “kırt kırt” ederek işe koyuldu. Gözlerini yumdu.

— Bakın.

Aynaya baktı. Bu kez aynadan ona saçları zarifçe bağlanmış, narin bir kız baktı. Fakat nedense gözleri keder doluydu... Elini gayriihtiyari saçlarına götürdü. Ojeleri soyulmuş, uzun tırnaklarına gözü ilişti. Manikür de yaptıracaktı.

Biraz sonra keyfi yerine geldi. Şimdi iş değişti.

Sokağa çıktı. Cebinden telefonu alıp ona mesaj gönderdi: “*Seni saat 18.00’de, o yerde bekleyeceğim.*” Olmadı, gönderdiği mesaj içine sinmedi. Silip tekrardan gönderdi: “*Beni saat 18.30’da yerimizde bekle.*” Daha giyinmesi lazım. İş gününü nasıl geçirdiğini kendi de bilemedi. Öyle güzel giyinip gitsin ki ağzı açık kalsın. Ona yakışan güzel, gösterişli bir elbisesi var mıydı? Öylesi yoktu. Yengesine sorsa mı?

Yengesi görüncesine şaşkınlık içinde baktı.

— Geç kalma, annen kızıyor.

Yengesinin ne demek istediğini anladı: “Bu hallerin bir delikanlı için mi? Seni kandırmıyordur inşallah.”

Yengesi kendi elbisesini tanımadı. Aynadan derin bir ümitle bakan kibar ve alımlı kıza baktı:

— Yakışmış. Dikkat et.

Kendini beğendi. Vakit de az kalmış. On beş dakikada nasıl varacak? Taksiye bindi. Tam vaktinde vardı. Her zamanki randevu yerleri, büyük gıda marketinin karşısındaki çiçek bahçesi. Vakit de geçti. İnsanlar oraya buraya geçip durdu.

Akşam oldu. Sokaktaki insanlar bir bir eksildi. Neden gelmiyor? Acaba mesajımı almadı mı? Yoksa telefonu mu yanında değil? Çantasından telefonu aldı. Aceleyle numarayı yazdı. Telefonda vurduymaz bir ses duyuldu: “ ... Aradığınız kişiye ulaşılamıyor.”

İçini pişmanlık bürüdü. Saatine baktı. Saat tamı tamına 19.30'du. Bir an ürperdi. Başına soğuk bir damla damladı. Gökyüzüne baktı. Sert yağacakmış gibi duruyor, bulutlar kapkara. Ya gelmezse? Kulağına yürekleri hoş eden bir müzik çalındı. Diziden alınmış. Bu müziği seviyordu. Aaa, telefonu. Telaşla baktı. Nihayet bir mesaj göndermişti: “*Özür dilerim, gelemeyeceğim. Yarın sınav...*”

Tabi ya... Olduğu yerde kalakaldı. Soğuk damlalar onu dövüyor gibiydi. Bir damla, iki damla...

— Kızım bir yere geç, ıslanacaksın. İki elinde iki torbayla geçip gitmekte olan orta yaşlı kadın ona acıyarak bunları söyledi.

Yağmur hızlandı. Soğuk damlalar boynundan içine doğru sızmaya başladı. İçi titredi. Doğrusunu söylemek gerekirse yanındaki o kız güzeldi. Ya Kemale... Yağmur her yerini sıırıslıklam etti. Aniden bir müzik sesi geldi. Telefonu aldı. Annesinin azarlayan sesi işitildi: “*Nereelerde geziyorsun? Hemen gel!*”

Şimdi gitmese olmazdı. Hayli de geç oldu. Güç bela durağa geldi. “Vın” diye bir ses duyuldu. Durağa yeşil otobüs geldi. Otobüsün numarasına baktı. Onunla evine gidebilirdi. Bindi. Otobüsün içinde az kişi vardı. Kenardaki yere oturdu. Parmaklarıyla buharlaşan pencere camını sildi. Onun, bir bahane bulup gelmediği, o kızla olduğu, hiç gelmeyeceği zaten belliydi. İçi yandı. Kuaföre gitmekle, yengesinin elbisesini giymekle güzel kız olmadı. Kemale suya düşen kedi. Kemale'nin bir kıymeti yok... Gözleri yaşlarla dolup pudralı yüzünden akmaya başladı: bir damla, iki damla...

Bir an için burnuna yumuşak, hoş bir koku geldi. Başını kaldırdı. Tepesinde ellerinde bir demet kıpkırmızı karanfil tutan, uzun boylu bir delikanlı ona bakıp gülüyordu.

— Bu çiçekler size.

Hayretle hiç tanımadığı delikanlıya baktı.

— Ne için?

— Bir açıklaması yok. Güzel kızlara çiçek takdim edilir.

Apışıp kaldı. Gülleri alıp almama arasında gidip geldi.

Otobüs durdu.

— Alın. Delikanlı çiçekleri onun dizlerine bıraktı ve kapıya doğru hızla geçti. Otobüsün kapısı açıldı, delikanlı indi.

Kemale telaşla camdan aşağıya baktı. Delikanlı aşağıda sanki biriyle vedalaşmak istiyor gibi duruyordu. Bir ara onun gözü Kemale'ye ilişti. Ellerini salladı. Vedalaştı. Kemale gayriihtiyari dizindeki gülleri ellerine alıp kokladı.

Otobüs hızla uzaklaştı.

2009

4.18. MERKEZDEKİ KIZ

— Risal, çok şaşkınım, neden böyle oldu? Gülnaze deliye döndü.

— Günde iki yüz kere telefon eder, canımdan usandırır. Şimdiyse ses seda yok. Tövbe...

Risalet, arkadaşının görüştüğü delikanlıyı biliyordu. Ressamdı. Hatırladığına göre bir ressamın özel sergisine gittiğinde tanışmış, onlarla bir arada oturmuştu.

— Henüz ressam değilim, yalnızca bu enstitüde okuyorum, demişti gülerek.

— Bu enstitüyü bitirirse ressam olacak, öyle mi?

Dün gibi hatırlıyor, Risalet ona böyle bir soru sormuştu. Gülnaze, Risalet'i dürtmüştü: “Deli misin, sana ne?”

Delikanlı mahsus başını çevirerek Risalet'e baktı ve birdenbire kahkaha atıp gülmeye başladı:

— Hayır, bu Enstitü bittiğinde ressam olunmuyor.

Risalet, delikanlının ne söylediğini anlamadı. Tekrar bir soru sormaya yeltense de utandı. “Bana ne!” Delikanlı onun hatırında kendini olduğundan fazla beğenen, kibirli, huysuz biri olarak kalmıştı. “Gülnaze'ye de şaşırdım, onun nesine kapıldı? Güzel boyuna posuna mı? Yahut iğneleyici sözler sarf ederek kinayeli konuşmalarına mı?”

O, gayriihtiyari ne yapacağını bilemedi.

— Risal, dostum, bir şey rica etsem.

— Nasıl bir şey?

— Ben şimdi sana Devran'ın telefonunu vereceğim. Bana cevap vermiyor. Belki yabancı bir numara olduğunu görürse telefonu açar. Durumu bir şekilde izah edip Gülnaze telefonunuzu sabırsızlıkla bekliyor, dersin.

O, arkadaşına itiraz etmedi. Böyle bir şeyi aklından da geçirmedi. Doğrusu hiç bilmediği, sınımadığı birine böyle söylemek hoş olmaz. Hem o, Gülnaze'nin arkadaşı, yakın bir dostu. Doğrusu böyle bir zamanda arkadaşına yardım etmezse...

— Hadi, ver.

O, telefon numarasını çevirdi. Telefondan gelen uzun bir sinyal sesinden sonra “... aradığınız kişiye ulaşılamıyor” diye ses geldi. O, telefonu Gülnaze'nin kulağına tuttu. Gülnaze'nin bütün ümitleri suya düştü.

— Nerde dolaşıyor?

— Gülnaz, belki bir mesaj göndeririz, böylece bir cevap verebilir.

— Çoktan göndermiştim.

— Bırak dostum, durup durup canını sıkma, çıkar bir yerden. Kimisi de böyle gamsız olur.

O, böyle söyleyerek arkadaşına moral verdi. Eve giderken yol üzerinde Gülnaze'nin çaresiz hali gözünün önünden gitmedi.

— Nihayet geldin! diyen ablası onu evin kapısında sitemle karşıladı.

Ablası iki çocuğuyla birlikte baba evine geri dönmüştü. Söylediğine göre kocası ona sadakatsizlik etmiş. Kucağındaki sekiz aylık bebeği var sesiyle ağladı.

— Yeter artık... Ablası feryat ederek ağlayan yavrusuna aldırış etmeden Risalet’e baktı. “Enişteni soruşturdun mu hiç?”

Abla, başka bir kadınla görüşen kocasının gelip onu bir hışımla baba evinden alacağından ümitli olacak ki kapıya doğru bakarak gün sayıyordu. Risalet ne diyeceğini bilemeyerek divana oturdu. Risalet, vaktiyle eniştesiyle konuşmuş, olanıyla yetinip sabredemeyen, kocasından şüphe eden bir kadına lüzum yok, şeklindeki eniştesinin sözlerinden canı sıkılmıştı. Şimdi bütün aklı “ihanet eden, ama nihayetinde sevdiği” kocasında olan, ona insaf dileyen ablasına bunları nasıl söyleyecekti?

— Konuştum.

— Ne dedi?

— Sabret abla, bir çaresi bulunur.

— Tek bildiğin laf bu.

Abla, öfkeyle çocuğu emzirdi. Sonrasında hızla çekiverdi. Dışarıdan annesinin sesini duyunca sessizleşti. Gözyaşları yanaklarından süzüldü.

Risalet ses çıkarmadan odasına gitti. Gecenin bu saatinde telefonu çaldı: Gülnaze!

— Risal, senden bir şey isteyeceğim.

— Nasıl bir şey? diyerek uyku arasında soruverdi.

— Yarın bir yere gidebilir misin?

— Nereye? Ne? Rüya mı görüyorsun?

— Devran’ın atölyesine.

— Ne? Aklın fikrin onda sanırım. Gidip uyusana, her şeyi oluruna bırak.

— Nasıl uyurum? Sessiz sedasız bir şekilde öylece kaybolup gittiyse...

— Oyy! Bulunur. Ne kadar paniksin.

— Hiç kimseyi sevmemişsin ki nerden bileceksin.

Bu cümle nedense Risalet’e ağır geldi.

— ...

— Neden konuşmuyorsun?

— ...

— Bir şey desene Risal, Risalet.

— Sabah ola hayrola, diyerek yumuşadı Risalet.

— Teşekkürler dostum, hayır demeyeceğini biliyordum.

“Tövbe, tövbe, deli mi ne! Devran’ın yanına mı git diyecek? Nasıl giderim, ne derim?” Risalet’in uykusu kaçtı. Oraya döndü, olmadı; buraya döndü, olmadı. Uyuyamadı. Sabaha karşı uykuya dalsa da bebeğin ağlama sesiyle uyandı.

— Ne baban gibi kendini yırtıyorsun! Ablası bir hışım la çocuğu salladı. Gece boyunca uyutmadı.

O sırada telefonu çaldı. Canı sıkıldı. Büyük ihtimalle Gülnaze’dir. Bakmadı. Telefonun sesi giderek yükseldi.

— Baksana şu telefona... Ablası sabredemeyip telefonu aldı. “Alo... Gülnaze, şimdi Risalet’e veriyorum.”

Gülnaze’ye nasıl yok desin? Ama birinin sevgilisinin karşısına geçip nasıl arabuluculuk yapsın? Bu düşünce onun canını sıktı. Birinin ricasını kıramıyordu, bilhassa Gülnazeninkini. Yakın bir arkadaşı neticede, bu kadar zorlansa da... Böyle düşüncelerle kendini teselli etti.

— Risal, şu yoldan gidersin. Gülnaze hiç olmadığı kadar mutluydu. Sanki arkadaşı şimdi sevgilisini tutup bu kapıdan getirecekmiş gibi bir tavır içinde ona adresi anlatmaya başladı. “Hocanın yurt dışında sergisi var, atölyeyi Devran’a bırakıp gitmiş. Belki orada çalışıyordur...”

— Madem bunu biliyorsun, neden kendin gitmiyorsun? dedi gayriihtiyari Risalet.

— Sen de bir tuhafısın, benim gitmem hiç uygun olur mu? Gülnaze’nin az önceki üzüntüsünden eser yoktu. İvedi bir şekilde konuştu. “Tadımın tuzumun olmadığını söylersin, Gülnaze acı çekiyor, dersin. Resmen bir kızı ezip geçtin, anlamına gelir bu. Arkadaşımmın bu haline üzüldüğüm için sizi arayıp buldum, dersin.”

— Peki, bu Devran'ın bu sözlere inanacağına emin misin?

— Evet, inanıyorum. Özellikle Devran olduğu için söylüyorum. Huyu biraz kötü olsa da özünde çok merhametli biri.

“Nasıl gideceğim, ne diyeceğim?” Gerçi Gülnaze ona ne yapacağını, ne söyleyeceğini içneden ipliğe söylemiş, öğretmiş olsa da hiç tanımadığı bir adamın karşısına nasıl çıkacağına, kapısını nasıl çalacağına dair düşünceler onu rahatsız ediyordu.

Bakın, ressamın atölyesini o kadar kolay buldu ki... Arayıp bulamasaydı bu işkenceden kolayca kurtulurdu. Bulamadım, derdi. Aksi gibi atölye yukarıda değil, birinci kattaymış. Yukarı katta olsaydı çıkarken yine de kendini biraz toparlar, girerdi. Ahşabı çürümüş, rengi kaçmış kapı yarı açık duruyordu. İçeriden burnuna hiç tanımadığı keskin bir koku geldi. Boya kokusu olsa gerek, diye düşündü. Kapı ziline yavaşça elini uzattı, basmaya cesaret edemeden elini çekti.

O sırada merdivenlerden ayak sesleri duyuldu. Birisi yukardan aşağıya doğru iniyordu. O, aceleyle tekrar kapı ziline elini uzattı ve hiç düşünmeden zile bastı. Boşuna korkmuş, zilden bir ses çıkmadı.

— Kapıyı çalın, zil çalışmıyor. Merdivenlerden inen kişi onun yanından geçerken durup böyle söyleyiverdi.

O, bu cümleden cesaret almış olacak ki aceleyle kapıyı çaldı.

İçeriden bir ses gelmedi.

O sırada kurnazca bir fikir aklına geldi. “O kadar bekledim, kapıyı açmadı” derim. Bu düşünce onu kurtardı, yüreğine su serpti. Arkasına döndü, tam merdivenlerden inmeye başlamıştı ki kapı sonuna kadar açıldı.

— Kim o?

Risalet arkasına döndü. Kapının eşğinde boylu poslu, saç sakalı uzamış bir delikanlı duruyordu. Risalet ilk önce onu tanıyamadı.

— Siz... Şimdi Devran'ı sesinden tanıdı. “Buralarda ne yapıyorsunuz?”

“Konuşması çok iğneleyici ve itici” diye düşünürken keyfi kaçtı.

— Ben... Gülnaze'nin ona öğrettiği bütün cümleler aklından uçup gitti. “Gülnaze...”

— Evet... Delikanlı başını salladı. “Gelin içeriye buyurun.”

— Yok... Burada konuşalım. O, kendini bir hayli rahatsız hissetti. Keşke şimdi kanatlarını çıkarabilse de göze görünmeden uçup gitse...

— Görüyorsunuz kapı kapanmıyor. Devran güldü. “Gelip geçenlere engel olmayalım, içerde konuşalım.”

O, delikanlının sözlerindeki içtenliği hissetti, gayriihtiyari kapıya doğru gitti.

— Buyrun.

Koridora farklı farklı resimler dizilmiş, duvara ise rengârenk manzaralardan oluşan portreler asılmıştı. Sanki burada bir resim galerisinde geziniyormuş gibi hissediyordu. Koridordan odaya doğru geçtiler. Daha doğrusu ortadaki kapı çıkarılmıştı. Bundan ötürü müdür bilinmez, buraya giren kişide resim galerisindeymiş gibi bir his uyanıyordu.

O, koridorun ortasına gelip durdu ve içeri girmeye çekindi. Delikanlı kızın bu durumunu anlayıverdi. Odanın ortasındaki bir sandalyeyi alıp geldi.

— Oturun.

Risalet, oturduğunda devrilecekmiş gibi bir hisle sandalyenin kenarına emanet gibi oturdu.

Delikanlı ona soru yöneltirmiş gibi baktı. Araya insana rahatsızlık veren bir sessizlik çöktü. Risalet boynuna borç olan vazifesini unutmuş gibiydi. O, odadaki resimlere bir bir baktı. Gözü gayriihtiyari önünde duran harikulade boya fırçalarıyla karışık bir şekilde boyanmış büyük tuvale düştü. İş henüz bitmemiş olmalı. Görünüşe göre tuvalin çizilmiş kısımlarıyla, fırça değen kısımları birbirinden ayrılmışa benziyordu.

— Evet, ben de işle meşguldüm, dedi delikanlı ortamdaki rahatsızlık veren sessizliği bozarak. “Yeni bir resim üstünde çalışıyordum. O sebeple Gülnaze'yle görüşemedim.

Şimdi oldu. Tüm sorulara cevap bulundu. Artık gidebilir. Risalet şimdi daha beter bir duruma düştü. Niçin, ne maksatla geldin, diye sorduğunda teşrif sebebini nasıl izah etsin?

— Ben sizi aramıştım...

— Evet, o numara sizin miydi? dedi içtenlikle. O, böyle söyleyerek Risalet'i içinde bulunduğu mahcubiyetten bir nebze de olsa kurtarır gibi oldu. “Ben de şaşırdım kim bu arayan diye.”

— Gülnaze sizin için endişeli, ayrıca...

— Rahatsız, öyle değil mi? delikanlı onun cümlesini tamamladı. “Gülnaze, bunun için sizi benim yanıma gönderdi, değil mi?”

— Hayır, öyle değil, ben kendim...

Risalet ne diyeceğini bilemeyerek kızardı. Sanki ellerini koyacak bir yer bulamıyormuş gibi parmaklarını sıktı.

— Siz... Afedersiniz, isminizi hatırlayamadım...

— Risalet, dedi sessizce.

— Risalet, rahatsız olmazsanız size bir soru sorabilir miyim?

— Elbette. Risalet gayet serinkanlı bir şekilde sandalyesine iyice yerleşti.

— Ben bir resim çiziyorum. Sanki sizin buraya gelişinizin nedenini anlamış gibiyim. Resmin taslaktaki şeklinin adı: “Merkezdeki Kız”. Sanki bu resmin adı içeriğiyle o kadar da uyumlu değil gibi. Buyurun, siz de bakın. O, tuvale işaret etti.

— Gördünüz mü?

Risalet isteksizce yerinden kalktı. Tuvale bahar mevsimi yansıtılmaya çalışılmış olacak ki etrafı yemyeşil olan çiçeklerin arasında sıra sıra dizilmiş kızların bulunduğu bir resim çizilmişti. Ortada, ön planda yer alan kızın resmi ise kalemle çizilmiş bir halde duruyordu. Onun yüzü boyanmamıştı.

— İşte, şu kızın yanında duran arkadaşına bakın. Risalet, orta yerde duran kızın yanındaki arkadaşına dikkatle baktı. Onun gözlerinde merak, mahcubiyet, kendince bir heyecan, hatta şaşkınlık ve biraz da masumane bir ifade vardı.

— Ne tesadüf ki siz bu kızsınız, resimdeki kahramanın arkadaşı. İkinci bir karakter mi olmak istiyorsunuz?

— Neler söylüyorsunuz? Delikanlının bu sözleriyle yüreğine hançer sokulur gibi oldu.

Gayriihtiyari resme doğru bir adım attı.

— Kitaplarda, filmlerde de farklı kahramanlar olur. Eser kahramanlarında, aşığın maşukasına yardım eden ikinci dereceli karakterler olur. İlginçtir siz, Risalet, neden böyle birine yardımcı olmak için yardımcı karakter rolünü üstleniyorsunuz? Neden ben bir eserin başkahramanı olmuyorum da ikinci karakteri olarak yer alıyorum, şeklinde bir düşünce hiç aklınıza gelmedi?

— Siz... Bana hakaret etmeyi bırakın! Bu sözleri güçlkle dile döktü. İstemsiz bir şekilde titremeye başladı. Gözlerini yaş bürüdü. “Arkadaşına yardımcı olmak isteyen birinin çabasını böyle mi yorumluyorsunuz? Siz...”

Delikanlı telaşlandı.

— Affedersiniz, ben sizi üzmemek istemedim. Ben sadece çizmiş olduğum resmin etkisinde... İşte bakın merkezde ön planda yer alan kahramanım hâlâ çizili değil. Doğrusu, onun portresini nasıl çizeceğimi bilemiyorum. Gülnaze’yi çizeyim desem... Hiç olmuyor, çizemiyorum.

— Ne yani, Gülnaze buna layık değil mi? O, Gülnaze’yi korumakla görevliymiş gibi böyle söyleyiverdi. Lakin söylediği sözler kendine de samimi gelmedi. Zoraki savunmuş gibi görünmekten rahatsızlık duydu.

— Bırakın, kendinizi zorlamayın, Gülnaze sizin korumanıza muhtaç değil. Gülnaze, hemen hemen her eserde görülen o kahramanlar gibi bencil, yalnızca kendini ve kendi mutluluğunu düşünen bir kız. Benim çizmek istediğim kız karakterine asla uygun değil.

Risalet’in dili tutuldu.

— Risalet, bırakın, kendi hayatınızı yaşayın, lütfen... Delikanlı, Risalet’i sanki uzun süredir tanıyormuş gibi, onun yakın bir dostuymuş gibi ricada bulunuyordu. “Siz de kendi hayatınızın başkahramanı olarak...”

— Yeter, dedi. Risalet'in bu cevabında Devran'la uzun yıllardır arkadaşmış gibi bir eda ve biraz da sitem vardı.

— Ben sizin yanınıza nasıl biri olmalıyım diye danışmaya gelmedim...

— Öyle yapsaydınız, çok da fena olmazdı aslında. Delikanlı güldü. Kızın örtmeye çalıştığı sitemini anlamış gibi gülerek böyle söyledi.

— Gidin... Risalet elini salladı. Nedense gözyaşları birden dökülüverdi. Hızla yerinden kalkıp çarçabuk odadan çıktı.

Devran bir müddet sessizce bekledi, sonra birden ne olduğunu anlayıp Risalet'in arkasından koştu. Yetişemedi. Kız, hemencek bindiği taksiyle uzaklaşmıştı.

Risalet'in gözünde şu ana kadar görüp bildiği dünya birden değişir gibi oldu. Telefon art arda çaldı. Gülnaze. Telefona cevap vermedi. Kulaklarında Devran'ın sözleri yankılandı: "Kendi hayatınızı yaşayın..."

— Ne oldu, Risal? Genellikle sebepsiz yere bekleyip duran ablası kız kardeşinin halini görünce hayrete düştü.

Günler günleri kovalarken zamanın nasıl geçtiğini anlamadı. Yine böyle günlerin birinde telefonundan kısa kısa sinyaller geldi. Mesaj gelmişti. Durgun bir halde yavaşça telefonunu alıp açtı.

Bir resmin gelmiş olduğunu gördü. Ortalık bahar yerine dönmüş gibi yeşile bürünmüştü. Kızlar çember kurup oturmuştu. Ön planda, merkezde bir kız yer alıyordu. O, gözlerine inanamadı. Resme tekrar tekrar dikkatle baktı. Merkezde tasvir edilen kızın gözlerinde sıcaklığın, samimiyetin ve şefkatin ışığı vardı. O, bahar gülleri gibi zarif ve hoş biriydi. Bahar gibi büyüleyici ve çekiciydi. O, bu yaşama doğduğu için, bu dünyada yaşadığı için mutluydu. O, gözlerine inanamayarak resme tekrar baktı. Merkezdeki Kız resmi, onun ta kendisiydi, Risalet tasvir edilmişti. Resmin altına şöyle bir yazı da yazılmıştı:

“Ben nihayet merkezdeki kızını buldum.”

4.19. MUTLULUĞUN RENGİ

Seçtiğim manzara son derece güzeldi.

Güneş batmaktaydı ve kıpkızıl bir şafak semayı ateşe veriyor gibi görünüyordu. Bulutlar kanadı yanan kocaman, bembeyaz kuşlar gibi görünüyordu. Hafif bir rüzgâr esiyor, kuşlar durmadan ötüşüyordu. Uzaktaki dağlar olanca heybetiyle dizilmişti. Yemyeşil çimenler salınıyordu. Kısacası, sevinci yahut bir mahzunluğu anımsatan tarifsiz bir ışık ortalığı sarmıştı.

Akşam olmasını dört gözle bekliyordum. Manzarayı boyalarla güçlendirme isteğim beni son derece sabırsızlandırıyordu. Bu iş düşündüğümünden de güç oldu. Ellerim sanki kontrolden çıkmıştı. Şafak her geçen dakika harikulade bir renge boyanıyordu. Kuşlar hâlâ cıvıldaşıyordu: cik cik... Çekirgeler az önce ötmeye başladı. Düz fırçayı kutusuna bıraktım ve halsiz bir halde çimenlere çöküverdim. Tam da o sırada, kırk adım ilerideki patika yolda, aşağı yukarı dokuz on yaşlarında bir çocuğa gözüm ilişti. Dizlerini kucaklar bir halde, aldırış etmeden etrafı izliyordu. Anlaşılan beni de fark etmedi. Birden çocukla sohbet edesim geldi. Beni yolumdan alıkoyan güneş bir anda süzüle süzüle battı. Yarına... Yarına... Yarınların varlığı ne hoş. Elimizden gelmeyen şeylerin en sadık koruyucusu “yarın”a. Beyhude soruları bir kenara bırakıp bir şeyler yapmak gerek.

Sessizce çocuğu çağırdım:

— Hey, evlat!

Çocuk döndü. Keskin, meraklı bakışlarıyla bana soru sorar gibi gözlerini dikti. Ne desem ki?

— Akşam akşam burada niye oturuyorsun?

Ne soru oldu ama!

— Ya siz, abla? Çocuğun bakışlarındaki o keskinlikten eser kalmadı. Sesi kıyaslanamayacak derecede yankılandı.

— Ben mi, ben resim çiziyorum.

(Cevabı görenler ne yapacağını görüyor hanım kız.)

Çocuk yerinden kalkıp koşarak yanıma geldi.

— Hani, görelim... “Hayda, bu da nerden çıktı? Resim çiziyorum diyorsun, yine...”

Ben dikkatle çocuğu süzdüm. O, sanki güzel sanatlara dair bir fikir sahibiymiş gibi resme bakıp durdu.

— Neyi çiziyorsunuz?

Ne desem ki? Aklıma gelen ilk kelimeyi söyledim:

— Mutluluğu.

Kara gözlerinde garip bir şaşkınlık ifadesi peyda oldu. Şaşırdım kaldım. İstmeden uzun uzun anlatmaya başladım.

— Bunu anlayabiliyor musun; tabiatın güzel oluşuyla tüm varlığın bir hoşlukla dolduğunu, sonra... Sesim titremeye başladı. “Biliyor musun, kuşlar cıvıldaşıyor, dereler şırıldıyor...”

Bedenimde tarif edemediğim bir heyecan peyda oldu. İsterdim ki, eserimde kuşların sesi duyulsun, hafiften bir rüzgâr sesi hissedilsin... Çocuk, yetişkin bir bireyin olgunluğuyla sözlerime kulak verdi. Gayriihtiyari omzunu kıstı:

— Mutluluğun da rengi olur mu?

O, birden yaşıtlarıma dönüşüverdi. Nedense bu konuyu daha önce hiç düşünmemişti. Mutluluğu çizmek istiyordum. Hepsi bu. Tekrardan anlatmaya başladım: “Neden olmasın, olur. Mutluluk, manzaraların türlü türlü renklerinden hâsıl olur. Tabiat gün boyu ne kadar çok elbise giyerse o kadar neşe dolar ve yüreğine harikulade bir duygu doğar.”

İzah edemedim. Çocuk, gözlerini iri iri açarak ses çıkarmadan öylece bekledi. Karanlık bizim otlağımızı örtmeye başladı. Ben malzemelerimi toplamaya başladım.

— Yarın gelecek misiniz, abla? diyen çocuk sessizliğini usulca bozdu.

— Yarın da, öbür gün de, ondan sonraki gün de...

— Ben de.

— Sen neden geleceksin?

— ...

— Gidelim mi?

Çocuk tek kelime etmeden beni izledi. Ara sıra arkasına dönüp bakıyordu.

— Kime bakıyorsun?

— ...

Patika, büyük yolla birleşti. Göz alıcı lambalar bizi bağrına bastı. Çocuk vedalaşmadan lambaların ışıklarına gömülmüş büyük cadde boyunca koşarak gitti.

Bugünkü çalışmam daha yararlı oldu. Çocuk karşımda sessizce oturuyordu. Önceki günlerdeki keyifli halinden eser yoktu. Edinmiş olduğum yeni bir alışkanlıkla ıslık çalıp şarkı mırıldanıyor ve güneşin batışını resmediyordum.

— Kuşlar görünmüyor mu, diyerek yoldaşım gayriihtiyari bir soru yöneltti.

Yerinde bir soru. Neden göünsün ki biçareler? Deliler mi sanki! Daha önce kuşların ötmesi hakkında boş sözler sarfettiğime ne diyeyim. Etrafta da görünmüyor, resmimde de. Resimmiş. Ne varsa onu yapıyorum, vesselam. Ben çocuğa kuşlar hakkında birkaç şey söylemek istedim. Bu isteğimi de geri çevirmedi. Ağzın konuşur el çalışır. Ayrıca düşünmenin, aklı zorlamanın bir anlamı yok. Birden nahoş bir his tüm varlığını yoklayıp geçti.

— Bir gün baktım ki papağanlar... Ben, tane tane anlatırken çocuğun beni dinleyip dinlememesiyle ilgilenmiyordum.

— Baba!

Birden ürpererek sağıma soluma bakındım. Çocuk yoldan koşar adımlarla gidiyordu. Uzaktan iri yarı bir cüsse göründü.

“Bu yoldan geleceğinizi biliyordum babacım! Annemi, beni asla bırakıp gitmeyeceğinizi biliyordum, babacım. Ben sizi her gün bekledim, her gün, her gün... Mutlaka döneceğinizi biliyordum... Koşarak giden çocuğun bu hayalini fikren devam ettirmek istedim. Sen gelirsen her yeri bir hoşluk sarar. Annem durmadan güler. Sen bana uçan taylor hakkında masallar anlatırsın...”

Çocuk babasına nihayet kavuştu. Onun babasına neleri anlatmak için geldiği az çok anlaşılıyordu. Babası ise oğlunu koca elleriyle kucaklayıp sallanarak yürüyordu.

Kulağıma birbirinden farklı sesler çalınmaya başladı.

— Gel, hadi şarkı söyleyelim. Baba, bahtiyar ve gür bir sesle bağırdı: Söyleyelim!

— Bugün de içmişsin, bugün de, dedi ağlamaklı, ince bir sesle. “Bu çocuklar benimle alay ediyor. Evden kaçıp gideceğim!..”

— Git!.. Hadi, şarkı söyleyelim.

Onlar öylece yanımdan geçip gittiler. Çocuk dönüp de bana bakmadı. Yoldaşım birden, kaşla göz arasında yaptığı cambazlıklarla hiçbir şeye gücü yetmeyen, aciz, gerçek bir çocuğa dönüşmüştü.

— Ha ha ha... Kendimle alay ederek gülmeye başladım.

Şafak hâlâ kıpkızıl duruyordu. Bulutlar genellikle kuşlara benzemezmiş. Onlar sadece şafağın ışıklarıyla büyüüp kızaran bulutlarmış. Hepsi bu.

4.20. GÜNEŞLİ GÜN

Sabahleyin oğlu iki ustayla geldi. Dışarıda ağaçlar benekli yapraklarını döküyordu. Hava ılıktı ve güneş mavi gökyüzünden ışıklarını saçıyordu. Güneşli bir gündü. Karşıdaki pencereden avluda bir o tarafa bir bu tarafa yürüyen gelinlerini, gürültü ede ede koşturan torunlarını seyrediyordu. Oğlu, ustalara emir veriyordu. O, ellerini beline dayayarak yatakta yatan felçli annesini gösterip bir şeyler anlatıyordu. Daha büyük yapıverin. Anneme eskiden Pehlivan Taci derlerdi, diyor anlaşılan. Bir ara gelini, önüne sofraya bezini serip çaydanlığı sertçe koyarak gitti. Gelininin pek bir keyfi yoktu. Keyfi olmasa ne olacak, gelininin huyu öyle. Yüzü asla gülmez. Radyo çalışıyordu. Şimdilik müzik çalmıyordu, henüz erken. Bilmem hangi dilde haberler yayınlanıyordu.

Ustalar işe başladı. Tahtaları testereyle kesmeye koyuldular. İşte sesi de geliyor. Gır, gır... Pencerenin bir kanadını birisi açtı. Çok geçmeden pencerenin önünde kel başını kaşıyan oğlu Nurali belirdi:

— Anne sıkılmıyor musun?

Nurali onun büyük oğluydu. Niyeyse incitici bir tavır içerisindeydi. O, maruz kaldığı bu saygısızlık karşısında öylece kalakaldı.

— Yani sana rahat edebileceğin bir kerevet hazırlatmasam dediğin doğru, diyen oğlu doppısını başına taktı ve nedense zoraki gülümsedi.

— Ölene kadar bu kerevette yat mı demek istiyorsun? dedi ve sağ eliyle gözünü sildi.

— Hayda! Anne, ona mı ağlıyorsun, dedi Nurali kendini zor tutarak. “Daha iyileşip ayağa kalkacaksın, inşallah.”

Pencere kapandı.

Ustalar işlerinde bir hayli hızlandı. Testerenin sesi iyiden iyiye yükselmeye başladı.

Gelini Mehri kâsede çorbayla içeri girdi. Kaşığı yavaşça kâseye daldırırken sofraya bezine döktü. Gelini fark etmedi. O, köşede duran televizyonun karşısında zaman öldürüyordu.

— Mehri televizyon izlemeyi bırak.

— Anne, ama...

“Ne yani, bu vakitlerde televizyon izlemeyip de ne yapayım?” Hemen gelinin aklından geçenleri okudu. Gelini, topuklarıyla keçeyle usulca basa basa çıkıp gitti.

Dışarıda hâlâ tahta kesiliyordu.

Bir an avludaki sesler de duruldu. Odanın içinde sinekler dolanıyordu. Biri kibar bir sesle sesleniyordu. Çok tanıdık bir sestti. Başını kaldırdı. Karşısında Nurali’nin ortanca oğlu Erali duruyordu. Şehre gitmiş. Okula girmeden çalışmaya başladığı söyleniyor.

— Gel yavrum, diyerek güçlkle yerinden doğruldu.

Torunu eğilerek onunla konuştu. Boy atıp serpildiğini fark eden torunu üstten üstten konuşarak rahatsızlık vermek istemedi. Torunu onun buruşan yüzünden şefkatle öptü. Burnuna şarabın o keskin, ekşimsi kokusu geldi. Torunu mindere bağdaş kurarak oturdu. Nine ile torun hoşbeş ettiler. Torunu eskisinden daha huylu, daha sevecen, daha muhabbetli görünüyordu. Şarabın efsunlu gücünün nereden geldiğini çok iyi biliyordu. Ninesinin bu uysal tavrı torununun çok hoşuna gitti. O, ninesinin afiyette olduğu zamanları çok iyi hatırlıyordu. İri gözlüklerinin altından ağırbaşlı bir duruşla dikkat kesilerek dikiş makinasında takur tukur bir şeyler dikerek oturduğu o zamanları...

— Nasıl, şehir güzel mi yavrum? İhtiyar kadının gözlerinin önüne yüksek yüksek binalar, vızır vızır çalışan otobüsler, troleybüsler geldi.

— Ahh, nerede! diyen torunu oturduğu mindere iyice yerleşti. İş. Ayrıca orada ne gün batımı ne de gün doğumu farkediliyor.

— Lambalar bir hayli çok ya. Yine şehir ihtiyar kadının hayalinde lambalarla ışıktandırılmış haliyle vücut buluyordu. Lambaların çokluğu yüzünden yıldızlar da ay da görünmüyordu.

Torunu nasıl etsin de kül rengine dönen şehri anlatsın? Şehrin son zamanlarda garip bir şekilde gri, renksiz bir hal aldığını hasta ninesine anlatması öyle kolay mı?

— Evet... Yemenden içmenden geri kalmıyorsun, değil mi? İhtiyar kadına, torunu zayıflamış, gözleri çökmüş gibi geldi.

— Nine, oralarda yemeğin tadı tuzu hiç olmuyor.

— Domuz eti katılmıştır. Ayrıca gürültü patırtı da insanın kulağını sağır ediyordur.

İhtiyar kadın ne zamandan beri gürültüye sabredemediğini tam olarak hatırlayamıyordu. Anlaşılan konuşmaya elinin ayağının nasıl sızladığını anlatmasıyla başladı.

Torunu güldü. Yemeklerden hangisinin güzel olduğuna dair bir fikir yürütemeyişin sebebini kendi de bilmiyordu ve...

— Okula başlayacağım, diyordun. Duyduğuma göre çalışıyormuşsun, dedi ihtiyar kadın ve sağ eliyle başörtüsünü düzeltti.

— Hepsinden bıktım. Torunu yumruğuyla sofraya vurdu. “Hepsi çoktan okula başlamıştı. Artık insanın ne okuyası ne de çalışası geliyor. Doğrusu insan bu durumda ne yapacağını bilemiyor.”

Araya derin bir sessizlik çöktü.

Hava iyice ısınmaya başladı. Fakat sıcaklık yaz mevsimindeki gibi değildi. Sıcaklar ne kadar artarsa artsın ihtiyar kadının bedenine en ufak bir zarar vermiyordu. Güz güneşi olduğu için.

— Evet... İhtiyar kadın derin bir nefes aldı. “Ben bu vakte kadar kaç tane gömlek dikmişim.”

Torunu ninesine tedirgin bir bakış attı.

— Bir gün olsun dinlenmedim.

— Orada hem dinleniyor hem çalışıyordun ve... diyen torunu ne söyleyeceğini bilemeyerek mırıldandı.

Ne kadar güzel zamanlardı. Ninesi rengi kaçmış kalın bir keçenin üstüne serili kumaş parçalarının arasına oturarak müşterilerini karşılardı. Torunu o günleri çok iyi hatırlıyordu.

— Kaç kez yalvardım Allah’a canımı al diye.

Güneş ışıklarını saçıyordu. Böyle bir zamanda ölmek torununa komik geldi.

— Böyle bir zamanda ölünür mü?

Torununun şehri hatırlayası gelmedi. İhtiyar kadın ise ölüm hakkında konuşarak torununun canını sıkmamak için hastalığından bahsetmeyi bıraktı. Onlar hava durumu hakkında konuşmaya başladılar.

Güzün günler kısa olur. Güneş, göz açıp kapayıncaya kadar akşam oluyor. Bu konu üzerine şehirde durup düşüneni hiç görmemiştim.

Günler kısacıktı. Ustalar kalan tahtaları olduğu gibi bıraktı. Bugün bir hayli güzel, güneşli bir hava vardı. Güneş ihtiyar kadının bedenine şifa gibi geldi.

4.21. DENİZ, İNSANLAR

Onların sahilleri ıssızdı. Daha doğrusu bu sakin sahili kendileri arayıp bulmuştu. Burada yaşı yetmiş civarında olan şehirli ihtiyar bir kadının her yaz gelip kaldığı bir kulübesi vardı ve çadırlarında, sahilde bir insan yaşadığına dair haberler veriyordu.

Gökyüzünün duruluğu ve güneşin ışıkları insana bir hoşluk katıyordu. Denizin gürültüsü ise kulakları sağır ediyordu. Dalgalar şiddetle kıyıya vururken sürekli olarak yıkanan kumlar huzurla cızırdıyordu. Martılar durmadan su üstünde geziniyordu. Etrafı bu gürültü eşliğinde bir sessizlik sarmıştı.

Delikanlının gözlerini açası gelmiyordu. Karşısındaki bu gürültüyü duyduğu, gördüğü, hissettiği halde uyumaya devam ediyordu.

— Of! Güçbela etüt etmişti. O, önünde kuma giren ve tamamıyla kumun rengine bürünen esmerce, çıtkırıldım kızın çömeldiğini, elindeki fotoğraf makinesini erinerek yere koyduğunu sezinledi. Gülümsedi.

— Sahi, neden gülüyorsun? dedi ve kız şemsiyesini alnına doğru çekerken düşürüverdi. Hâlâ fotoğrafı bir sanat olarak görüyor musun? Her zaman olduğu gibi nasıl sanat olarak göreyim, tesadüfen karşılaştığım biri eline bir makine almış şıkatıyor, diye düşünerek kendince gülüyorsun.

— Öyle bir şey söylemedim. Delikanlı bu tartışmayı uzatmak istemedi. Nedense kız bu gerginliği sürdürmek istedi.

— Çağdaş bir yaşam olmadan yaşayamıyorsun.

— Doğru, yaşayamıyorum. Sen bu durumu çok önemsemesen de ben önemsiyorum.

Kız, sıcak kumun üzerine uzandı.

Uzakta görünen uçsuz bucaksız denizin kıyılarını sise benzer bir perde kaplamıştı. Martılar hâlâ su üstünde gürültü yayıyorlardı.

— İnsanlar güç meseleler üzerine fikir yürütüp yoruluyorlar, dedi kız gözlerini kısıp güneşe doğru bakarak.

— Şimdi böyle düşünüyorsun. Diğer biçareleri kendi haline koyma, dedi delikanlı istihza ile.

Kız itibar etmedi. Delikanlı onun güneşte kavrulan, sudaki tuzun kurumasıyla ağaran vücuduna bir bakış attı. O, bu durumdan bir hayli hoşnut oldu.

Bu taze düşünce onu niyeyse mutlu etti. “Bu iyi bir şey mi, kötü bir şey mi?” diye düşünmeye başladı.

Kız masmavi, lacivert bir gökyüzünden gözlerini alamayarak şöyle dedi:

— Eğer film çeken biri olsaydım evrensel meseleler üzerine kafa yorardım. Benim konularım: insan ve deniz, insan ve dağ, insan ve...

— “İnsan ve tabiat” diye bitir.

— Evet, genellikle öyle oluyor. İnsanla tabiatın birbiriyle olan etkileşimini gösteriyorum. Biliyor musun bu çok güzel bir aidiyet. İnsan hafiften gelen müzik sesleri eşliğinde, masmavi bir göğün altında ve yeşil bağlar içerisinde usul usul ilerliyor. Bunun nesi kötü? Nihayetinde insan da tabiatın bir parçası.

— Kötü hiçbir yanı yok. Fakat sen enine boyuna düşünmüyorsun. Güç şeylerden kaçınıyorsun. İnsanların birbiriyle olan münasebetleri, doğası, psikolojisi... Bunlar hafife alınacak konular değil. “insan ve deniz”miş... Delikanlı alaycı bir tavır takınarak baktı. Öyle demesi kolay.

— Neden düşünceni bana zorla kabul ettirmeye çalışıyorsun? diyerek kız yerinden kalkıp gitti. Şemsiyeyi öfkeyle başından çekti. Sen her şeye şüpheyile yaklaştığın için korkuyorsun. Al işte, bak, bu deniz başımıza bir iş açacak diye mi düşünüyorsun?

Deniz her zamanki gibi dalgalıydı. Denizaneları su yüzeyinde parlıyordu.

— İnsanlar asırlardır neden bu eşi benzeri olmayan bu denize başvuruyor?

— Ormana, çınarlara, çam ağaçlarına... diyerek delikanlı güldü.

— Ha, ha! Kız ona galip gelmek istercesine etrafındaki gürültüyü bastırmaya çalışarak bağırdı. Bu gibi şeylerden insan kendine medet umarak ümit besliyor.

— Bu, senaryodan bir bölüm mü?

— Beğenemedin mi? diyerek kız suratını astı. Delikanlıya arkasını dönüp oturarak yanındaki kumları sinirle saçmaya başladı.

Delikanlı, kızın bu öfkesi karşısında söyleyecek bir şey bulamayıp düşüncelerini izah edemediği için sabrının taşmak üzere olduğunu anlayınca sert bir üslupla sessizce konuşmaya başladı:

— Bu doğal bir afet. İnsan bu doğal afeti burada, dünyada öğreniyor.

Kız sesini çıkarmadı. Aradan bir hayli vakit geçti. Bulut kümeleri güneşi örtmeye başladı. Güneş omuzlarında taşıdığı harı bırakıverdi. Rüzgâr şiddetini artırmaya başlayınca dalgalar yeniden kabara kabara kıyıya vurmaya başladı. Her ikisi de sessizce yerlerinden kalktı. Dalgaların ayaklarına vuruyor oluşu içlerini ürperti.

Kız kendisinin gördüğü bu güzelliği, her insanın hissedebileceği bu ince duyguları yol arkadaşının da hissedememesine tahammül edemedi.

Kız, ayağının altındaki kumlara gıcırdata gıcırdata bir bir basarken içinden şöyle geçirdi: “İnsanın bu güzellikler içerisinde dahi hâlâ birbirlerine öfke duyabilmesi ne tuhaf. İşte, karşımızda tüm ihtişamıyla deniz. Bu görkemli oluşun ne mahsuru var? İnsanda tarifi imkânsız hisler bırakmadan duramıyor.

“En önemlisi günlük telaşelerimizin içerisinde dinlenebilmek.” Bu konuşmayı ilk önce hangisi gerçekleştirmiş, hangisi tasdiklemişti? Delikanlı, kızın erinerek adım atan ayaklarına, fotoğraf makinesi tutan ellerine dikkatle bakıp yürüyordu. Anlaşılan bu cümleyi kendisi söylemişti. Beraberce tasdikleyip yolculuğa hazırlanmışlardı. Bir nevi her gün yinelenen günlük olaylardan, ufak tefek şeylerden, ikisinin de her gün yemek zorunda kaldığı öğle yemeği gibi bıkmıştı. Birinin düşüncesini hangi durumda tasdiklemeliyiz? Mecbur kaldığımız için mi ya da içimizden geldiği için mi?

Kız, fotoğraf makinesinin objektifini denize, uzaktaki ara sıra göze görünen kayıklara doğru çevirip bir an için durdu. Delikanlı da durdu.

“Mecburen mi yahut içimizden gelerek mi?” diyerek delikanlı soruyu kendi kendine yineledi. Ya da insanlar arasında uzlaşmayı sağlamak için birinin düşüncesine boyun eğmek şart mı? Doğru, bir yerde çalışan birinin en başından neye sinirleneceğini ve neden memnun olacağını adın gibi iyi bilirsin. Bu kişilerin huyunu suyunu öyle bir öğrenirsin ki giderek candan usanmaya başlarsın. Bu durumu tıpkı güneşin doğuşu ve batışı gibi doğal karşılarsın. Bu durum kızın da canına tak etmişti. Gezi teklifini hiç ikilemeden kabul etti. “Neden kendi düşünceni zorla kabul ettirmeye çalışıyorsun?” dedi. Birbirine yakın iki kişiden birinin fikirlerine başkasının hükmetmeye çalışması ne garip. Neden bir insanın tabiatı öğrenme çabası doğal afet diye adlandırılır? Sözleri yumuşak, uzlaşmacı bir tondaydı. Ne garip ki mağlup olduğunu itiraf etmişti. Düşüncesinin doğruluğundan şüphe etmedi. İnsanın tabiata tekrar dönüşü mümkün mü? Ya da insanlar aralarındaki anlaşmazlıklara çözüm bulamadan da tabiata yönelebilir mi? İnsanlar birbirlerini iyice tanımaya başladığında ve duygularının derinliğini fark ettiğinde incitmek için zaman kaybetmezler.

Aklına gelen bu zamansız düşünce karşısında delikanlı da şaşırmıştı. Rüzgâr bedenleri üşüttü. Deniz köpürerek koyu yeşil bir renge büründü.

Ya denizde tek olsaydı? Kim onu kurtaracaktı? Deniz mi yahut kendi mi? Bu gülünç bir durum. Hatta korkunç. O, hiçbir zaman insanlar olmadan yaşamayı,

mutluluğu yalnızca kendiyle paylaşmayı, sadece nefret duygusuyla beslenmeyi, tek başına bir yaşamı düşlemedi.

İnsanın olduğu her yerde tartışmalar, konuşmalar olacaktır.

Delikanlı yol arkadaşına şefkatle baktı. Deniz, güneşte dalgalanıp yünden bir deniz olurken delikanlı da güçlü ellerini kızın rüzgârda soğuktan titreyen omuzlarına koydu. Kız ürpererek ona baktı. Kara gözlerinde hayretle karışık sevinç ifadesi de belirdi.

Uzaklardan irili ufaklı insanlar göründü.

— Bak, ne kadar da uzaklaşmışız, diye ekledi kız.

Delikanlı, kızın omuzlarını dolduran saçlarını usul usul okşarken gayriihtiyari yeniden düşüncelere daldı.

Tabiatın koynunda en güzel, en ince, en derinlikli hisler vücut buldu. İnsanlar arasında itibar edilmeyen küçük sözler, atışmalar burada tebessüme dönüştü. Burada bir düşüncenin gözetilmesinin pek de bir anlamı kalmıyor. Zaten her şey senin. Bu deniz de, bütün kâinatın üzerine çömlek gibi ters çevrilmiş gökyüzü de, güneş de. Hepsi, hepsi...

Yakınlarda bir yerlerden neşeli kahkahaların yankısı geliyordu. Tıpkı çocukken okuduğumuz o eski, pek kıymetli masallarda anlatıldığı gibi kıvrıkcık, beyaza meyletmiş sarı ve uzunca saçlarıyla gözleri mavi, beş altı yaşlarında tombul bir çocuk, dalgaların üstünde atlayarak kahkahalar eşliğinde gülüyordu.

— Vanya, dikkatli ol! Karnı kat kat olan, bembeyaz saçları omzundan asılan heybetli ihtiyar kadın çocuğun peşinden koşarak güç bela bağırdı.

“Bir zamanlar bu saçları savruk tozlara benzetmiş olmalı âşıklar. Delikanlının kulağına yol arkadaşının yumuşak sesi çalındı.”

Bir anda duraksadılar. Çocuk, düzgün dişlerini göstererek zoraki bir gülümsemeyle onlara baktı.

— Nina’dan telgraf aldım, dedi ihtiyar kadın. Göğsü hızla yükselip iniyordu. Onun heyecanını bastırmaya çalışıyor olduğu ağır ağır konuşmasından belliydi.

— Çok şaşkınım, 5 Eylül’e biletler alınmış. Gideceğimiz gün belli. Dördüncü yataklı vagon. Ben bununla hiçbir yere gitmem.

Kızınız çektiği telgrafta ne diyor? diye sordu kız dayanamayarak.

— Elbette geleceğim demiş. Gelecek de. Ben bir başıma bu çocukla... diyerek ihtiyar kadın dudaklarını parmaklarının ucuyla sildi.

— Ne zaman geleceği belli değil mi? Delikanlı ihtiyar kadının ne demek istediğini gayet iyi anladı. İnsanın yaşlandığında bu hallere düşmesinden daha korkunç bir durum olamaz herhalde, diye içinden geçirdi.

— Hayır, sadece elbette geleceğim Nina demiş. Biliyor musunuz birinin karşıma geçip emirler yağdırmasından hiç hoşlanmam. Yok onu yap, yok bunu yap. “Anacığım bunu şimdi öyle yapmıyorlar.”

Delikanlı, ihtiyar kadının bu sözlerinden sonra gayriihtiyari şehri düşünmeye başladı. İnsanlarla dolu caddelerde, odalarda birbirlerini tanıyan insanların sohbet ettiği hissi uyandı. Elbette, birileri bazı şeyleri hesap edip davranırken birileri de gelip senin işlerine karışacak. Hatta bazen de habersizce başkalarının fikir dünyasına küstahça girecek. Bu duygu ona, burada, denizde birdenbire sıradışı bir şey gibi geldi.

İşte, deniz dünkü gibi, az önceki gibi, bundan birkaç asır önceki hırçın dalgalarıyla uzanıp kısalıyordu. İnsanlar birbiri ardından durmadan gidip geliyordu. İlişkiler, yaklaşımlar, tabiatlar... Bu konulardaki tartışmaların sonu yok. Deniz engin. İhtiyar kadın da büyük bir ihtimalle denizde yaramazlık yapan torununa öylesine elini salları gibi yapmıştır. Aslında hepimiz denizin karşısında birer küçük çocuğuz, deniz çocuklarıyız.

İhtiyar kadın onun düşüncelerini bölerek heyecanlı, boğuk bir sesle konuşmasına devam etti:

— Yine kızından yakınmaya başladı, diye düşünmeyin. İhtiyar kadın edinmiş olduğu alışkanlıkla birlikte yine dudaklarını parmaklarının ucuyla sildi.

— Siz söyleyin, bir insan böyle yapar mı?

“Yine başladı” diye fısıldadı kız. Bu hikâye onun pek ilgisini çekmedi.

— Vanya! Kız, bir hayli öteye giden, dalgalarla az önceki gibi atlayarak oynayan çocuğun peşinden koşarak gitti.

Güneş ufukla oldukça arasını açtı. Balıksever kuşların sesleri hayli azaldı. Uzaklardan kıyıya doğru gelmekte olan balıkçı tekneleri görüldü. Delikanlı ihtiyar kadına kendi düşüncelerini söyleyerek sakinleştirmeye çalıştı. Kızı, eylülde geleceğini hatırlatmak için telgraf çekmişti. Üzülmeni gerektirecek bir durum yok. Böyle yaparak yalnızca kendini yormazsın, asabını da bozarsın.

İhtiyar kadın olayı en başından tekrar anlatmaya başlayınca durulduğu anlaşılıyordu.

Onlar, Vanya ve kızın peşinden yavaş yavaş gittiler. İhtiyar kadın denizden gelen rüzgârın ne kadar faydalı olduğunu, dalgaları güçlkle ittirip tuzlu suyu ve deniz vitaminlerini alarak harmanladığını, bu durumun şifa olduğunu anlattı. Delikanlı ses çıkarmadan onun anlattıklarını dinlerken bir taraftan da halletmesi gereken işleri üzümlere hatırladı.

Kız, Vanya'yı tutup çekiştirdi.

— Söyle bakalım, Vanya, şimdi seni köpek balıklarına yem etsem ne yaparsın? dedi kız.

— Ne mi yaparım, su altında köpek balıklarının görkemli sarayları var. Köpek balıklarının gemilerinde dinlenir, yürürüm.

— Yürürsün, yürürsün. Ya gider de denizin dibini boylarsan? Kız, söylediğine kendi de inanamayıp öylece düşüncelere daldı. Göz önüne ucu bucağı olmayan, ayın şavkına dolan saklı kıyıları, akşamki zifiri renkteki kara deniz geldi.

— Hih, denizin bir sonu var mı ki? Nine, bir sonu yoktur, değil mi? diyerek ninesine baktı.

— Öyle şey olur mu, Vanya? diyerek ihtiyar kadın gülümseyerek onlara baktı.

“O, bu tebessümüyle söylediklerinin doğru olmadığını mı söylüyor?” diye geçirdi içinden delikanlı. Acaba bunca masal anlatarak avuttuğu şeye kendi de inanıyor mu? Hayır, inanmıyor. O, bu denizin dünyadaki denizlerin en küçüğü olduğuna, okyanustan yüz kat daha küçük olduğuna aklı yetiyordu. Bu denizi aştıktan sonra ihtiyar kadın her

gün hatırladığı, çocukluğundan bu yana büyüyüp gelişen, güzel, çokça sevilen bu kalabalık şehrin ve o eski hoş sokakların birinde, tuğlalı bir binada yaşayan, dünyadaki içeceklerden yalnızca kırmızı şarabı bilen ihtiyar adamı beklediğini anımsayıp hasretle o günlerin hayalini kurdu. Ya kendisi? O, bu denizden geçip gittiğinde yine bir kıyıya yakın olacağını, ucu bucağı görünmeyen yemyeşil, harikulade renklerle örtülü ışıltılı şehirlere giden geniş otobanlarla, demir yolu raylarıyla ve attığı her adımda kendine has fikri olan bir zümreyle karşılaşacağını tasavvur etti.

Güneş nihayet ufku gerisinde kayboluverdi. Etraf yavaş yavaş gecenin rengine hazırlanmaya başladı.

Siyaha çalan deniz, saklı bir halde hırçın hırçın dalgalanıyordu. Onlar artık denizin hudutsuz olabilme ihtimaliyle ilgili konuşmayı bıraktı. Çocuk, köpek balıklarıyla ilgili tüm bildiklerini kıza anlatmaya başladı.

4.22. GÜNLÜKTEN BİR SAYFA YAHUT HARİKULADE BİR MEKTUP

Büyük bir şehir, bahar günlerinden biri, 19... y.

Dostum, bu mektubu sana hiçbir zaman göndermeyeceğim. Çünkü bu yazdıklarım bir bahar gününde günlükten öylesine açtığım bir sayfadır. Bu öyle bir mektup ki gönderdiğim takdirde onu anlamakta güçlük çekersin. Tıpkı, köyde, tanıdığın insanlar arasında duyduğun o gerçek ıstırap hissi gibi yabancı. Bu mektubun sende duygusal bir his uyandırması gayet doğal.

Bahar vakti. Pencere birdenbire açılıverdi. Otlardan mı, çiçeklerden mi olduğu bilinmez, etrafa bir koku çalındı. Akşam. Şimdi köy düğünlerinin mevsimidir. Gözümün önüne düğün manzaralarından biri geldi. Hafif bir rüzgâr damlardaki çimenleri ve gelincikleri sallıyordu. Def'in yankılanan sedası ve kudümün sesi arşa kadar çıktı. Kudümcü sessizce bağdaş kurup oturdu ve zahmelerini peş peşe vurdu. Mikrofondan cüsseli, palabıyık toybaşcı Memet ağabey seslendi:

— Böyle olmaz arkadaşlar, böyle olmaz. Kahhar'ı (Belki Zakir'dir, belki de Tahir'dir. Hepsi de bir değil mi?) hepimiz iyi biliriz. Boyuna “Şuradan gitmeden bir oynasam mı? Hadi Cafer sıra sende” diyordu.

Peşpeşe oyuna girmeye başlandı. Kudüm tekrar hızlandı.

— Sıra yeniden milli grubumuzda, diyerek duyuru yaptı, Memet ağabey.

Mikrofondan tiz bir ses geliyordu.

— Dostlar, şimdi sırada bir şarkımız var. Hadi, Mahmut ağabey sahne sizi bekliyor.

Düğünlerin her bir ânı hatırımda unutulmaz izler bırakıyordu. Evet, bir bahar akşamı. Fakat benim bildiğim, duyumsayabildiğim, içinde büyüdüğüm bahar değildi. İnsan bu mevsimde gerçek bir mutluluğa erişebilir. Mutluluğun insana yalnızca sevdikleriyle birlikte olunca nasip olacağına inanıyorum. Belki de bin kere yanılıyorumdur. Ben burada, koca bir şehirde sıkılmanın ne demek olduğunu, yalnızlığın o acı hissini anladım. Bazı geceler öyle anlar olurdu ki erkenden kalkayım, tren ya da bir uçak bileti alıp yola düşeyim, diye düşünürdüm. İşte çocukluğumdaki ilkbahar kokuları dolanıyor. İşte alçaklı yüksekli damlarda birbirine sarılan şaklaban üzümler ve yemyeşil tepeler...

Dostum, bunların hepsinin yalan olduğuna, hiçbir zaman yarın da, ondan sonraki gün de, öbür gün de bilet alıp gitmeyeceğime inancım tamdı. İnsanın bazen de gerçekten dert sahibi olması lazım gelirmiş. Yalanın, sahte duyguların, yapılan rollerin, maskelerin hiçbir zaman değişmeyeceğine olan inancım tam.

Ayrıca, bu mektubu hiçbir zaman sana göndermeyeceğimi biliyorum. Doğrusu, sana içimden geçenleri olduğu gibi ifade edemiyorum. Dertlerimi büyük bir ustalıkla örtbas etmeyi öğreneli çok oldu. Bu, bir insanın kendiyle öylesine yapmış olduğu bir sohbetin öylesine günlüğe yazılmış bir nüshasıdır.

4.23. VEDALAŞMAK

Yakınımız Sonya teyzenin aziz hatırasına bağlıyorum.

Etraf sessizdi. Avludaki ağaçlar sonbahar rüzgârıyla usul usul salınıyordu. Kerevetin bitişiğindeki elma ağacından tam olgunlaşmış bir elma küt diye düştü. Kerevetin kenarına emanet gibi oturan teyze çıkan sestten ürktü ve sonra yerinden hızlıca kalkıp düşen elmayı aldı. Sapsarı elma öğlen güneşinin ışıklarıyla parıltıydı.

— Evet, dünya dedikleri buymuş meğer, diyerek teyze kendi kendiyile konuştu. O, böyle söyleyerek bir hayli olgunlaşıp yere düşen ve böylece vadesini dolduran elma

hakkında mı, ya da hayat üzerine genel bir yorum mu yaptığını onu gözlemleyen birinin bunu hemen anlamasına imkân yoktu.

Bir ara kerevetin karşısındaki evin kapısı açıldı. Eşikte yirmi yaşlarında bir kız görüldü.

— Rihsî teyze gelin, ninem sizi soruyor, dedi kız bitkin bir halde.

Teyze kapının önüne geldi. Burada bir müddet durduktan sonra hızla eşikten geçip evin içerisine girdi.

Odadaki sessizliği dışarıdan gelen bir sineğin sesi bozuyordu. Evin köşesine konulan telden karyola ve çarşıftan çıkan kemikleşen eller de olmasa birinin yatıyor olduğu anlaşılmayacaktı. Teyze karyolaya doğru yaklaştı.

— Ayşe, iyileştin mi?

O sırada yatan hasta aniden gelene baktı. Onun çehresinden bir acı okunmuyordu. İçine çöken mavi gözlerinde ve küçücük akça yüzünde sükûnet vardı.

Hasta, başını yavaşça salladı. Bir şeyler söylemek istermiş gibi komşusuna baktı.

— Rihsî...

Teyzenin gözünde mazide yaşadığı olaylar canlandı.

— Benim ismim Ayşe, dedi kız tebessümle.

Kız servi boyluydu. Sarı saçları omzunda dalgalanıyor gibiydi. Işık saçan mavi gözleriyle insanı kendine çekiyordu.

Ayşe ile tanıştığında “Turab’ın hanımı da pek güzelmış” diye içinden geçirmişti.

O zamanlar “Turab, anne babasının istemediği Kırım Tatar’ı bir kızla evlenmiş. Gelin arkadaşının evindeymiş” diye bir söylenti dolandı. Aklında, o zaman mahallede az dedikodusu yayılmamıştı.

Sonunda gelin de geldi. Gelini görmeden heyecana kapılanların sesi kesildi. O da kendileri gibi bir insanmış. Gelin yeni yaşamına hızla alıştı. Kız becerikliydi, elindenden her iş gelirdi.

— Geldiniz mi?

Teyze gayriihtiyari hicap duydu.

Ayşe, kapıda onu görür görmez bu sözlerle karşıladı. O, bu sözlerin derinliğini ne derece anlamıştı? Bu hayatta neler gelip geçmiyordu ki... Ne zaman üzülse, gam kasvet içinde boğulacakmış gibi olsa gelir bu komşusuyla dertleşirdi. Evet, ayrıca karşıdaki bahçe komşusu Rahile de vardı. Üçü beraber ilk defa kahve içmişlerdi. O zaman huzur bulup sıkıntılardan arınmış gibi olurlardı. O günden sonra Ayşe'nin öğüterek pişirdiği kahveye de ortak olmuşlardı. Onları da kahveye Ayşe alıştırmıştı. Rahile de rahmetli oldu. Yaşlılık işte. Geçen yıl merdivenlerden düştü, çok geçmeden öldü. Kimin hangi sebeple bu dünyadan göçeceğini yalnızca Allah bilir.

Daha sonra aralarına komşu köyden mahallelerine taşınan Memleket de katıldı. Çok hareketli, enerjikti. Kısaca düğünler, yaslar hiçbir şey onsuz geçmezdi. Hepsine yetişirdi, Allah affetsin. Rahile oğlunu evlendirdiğinde erkek kıyafeti giyerek oynayıp düğünü oldukça şenlendirmişti. O zamanki düğünler eğlenceli geçiyordu. Şimdikilerine hiç benzemiyordu.

Kışın sert soğuğu dişleri tir tir titretiyordu. Köyde düğünler kışın oluyordu. Sebebi mi? Çünkü köy sakinleri çiftçi olduğu için yazın her anı önemliydi. Mahsulü derleyip topladıktan sonra kışın rahatça ayaklarını uzatarak düğün yapıyorlardı.

Ortada gürül gürül bir ateş yanıyordu. Dombra, def, karney, surney sesleri iyice artar. Önündeki ateşin közleri sönerken dombracı tüm gayretiyle dombrasını çalar. Surneyci al yanaklarını şişirerek üflemeğe devam eder. İnsanlar üşüdükleri için de durmadan dans ederler. Evet, o düğünler gibisini göremedi. Risalet de gitti. Üç dört yıl oldu. Teyze hüznünlendi. Evet, onlar da gitti. O, nedense kendini yalnız hissetti. İşte Ayşe de...

— Rihsi...

Teyze kendine geldi. Birdenbire hastaya baktı. Hasta, oraya buraya bakındı.

— Bilip bilmeden gönlünüzü kırdığım olduysa...

— Ayşe, hiç öyle söyleme, iyi olacaksın. Evet...

Teyze korktuğu için aceleyle böyle söyleyiverdi. Hasta ses etmedi. Araya bir sessizlik çöktü.

— Rihsi teyze, ninem yoruldu. Kız onun yanına gelerek yavaşça fısıldadı. “Şimdi dinlensin.”

Rihsî teyze dizlerine tutunarak yerinden kalktı. O, arkadaşından gözlerini ayırmayarak güçlükle kapıya doğru yöneldi. Sessizce avluyu terk etti.

Dışarısı gürültülüydü. Çocuklar oyun oynamaktan bıkmıyordu. Kimi oraya buraya koşuyor, kimi kenarda araba yapıyor, kimi de duvara çıkıp kerpiç vuruyordu.

— Hadi, kerpiç uzat! diyerek arkadaşına bağıırıyordu.

Önü kış, gün ganimet. Sokağın başında, arkın başına komşu gelinler dizilmişti. Onlar ayaktayken birbirlerine fırsat vermeden bir konu üzerine tartışıyorlardı.

Teyzenin keyfi yerine geldi. Deminki mahzunluğu biraz olsun gitti. O, Rahile, Memleket, Ayşe... Onlar da böyleydiler. Böyle genç ve böyle hareketli...

4.24. ŞEBNEMLİ DUYGULAR

Hatırlama

Akşam çöktü. Bütün gün kapıda oturan ölen kişinin yakınları yerlerinden kalktılar.

Kapının bitişiğindeki ılıman odaya girdiler.

Acılı kadınların ağlamaları dindi.

— Bugün hava az soğuk değildi.

— Ne de olsa kışın en soğuk günleri.

Ölen kişinin yakınları bugünkü yası unutmuş gibi davranmaya çalışarak havadan sudan bahsettiler.

Kadınların bulunduğu büyük bir örtü çekilerek ayrılmış bölmeden usul usul sesler geldi.

— Mahire, kalk, daha güzel bir çay demleyip getirsene!

Ortada ayaklarını mindere doğru uzatan sofracı kadın kalabalığın kıyısında emanet gibi oturan uzun boylu kıza döndü. Kız oraya buraya bakınarak üşenircesine çaydanlığı eline aldı. Bağlanan ip koptuğundan mı nedir, birden çaydanlığın kapağı küt diye yere düştü.

— Önüne baksana!

Kız kalabalığa doğru bir bakış attıktan sonra çay getirmek için aşağıya indi.

— Mahi, eyvanda kimler var? Zayıf, uzun boylu delikanlı kıza doğru yüzünü döndü. O niyeysel başından doppısını aldı ve orasını burasını düzeltip tekrar taktı.

— Herkes. Halalarım, teyzelerim... Kız istemeyerek de olsa cevap verdi. Delikanlı kızın verdiği cevabı yeterli göremeyip eyvanın merdivenlerinden teker teker çıktı. O merdivenlerde durup eyvana baktı. Bir şeyler düşündükten sonra kendinden emin bir halde eyvana çıktı. Birden eyvanda oturan kadın topluluğu arasına giriverdi.

— Gel, gel Asliddin!

— Aaa, bizimkilermiş, dedi delikanlı utana sıkıla.

— Herkes gitti, biz kaldık, dedi duvara yaslanan nahif, sarışın kadın.

O kuzeniydi.

Asliddin bu sözü duyunca öylece kapının yanına doğru çömeldi.

— Nineme de böyle güzel bir günde göçmek nasip oldu.

— Hava soğuk olsa da güneşi desene güneşi, birden açıldı, aydınlanıverdi.

Köşedeki kadın, kuzeninin biriyle içten bir sohbeta ihtiyaç duyduğunu anlamış gibi böyle dedi. Rahmetli ninem cennetlik kadındı.

— Mesture abla, siz görmediniz. Mezarın içini birden bir nur kapladı, dedi heyecanla delikanlı. Herkes hayretler içerisindeydi. İkinci vakti olmasına rağmen mezarın her yanını apaydınlık bir ışık kaplamıştı.

— Evet, Allah rahmet eylesin. Halam gerçekten hoş bir kadındı, dedi ortadaki sofracı kadın. Yapacak bir şey yok. O bizim arkamızdaki dağdı, en büyük destekçimizdi. Bir gün Talip'in ayağı kırılmış, yatıyordu. Ona yardımcı olan Allah'ın cezası eşi de gitmiş. Daha sonra halam beni yanına çağırıp adamakıllı nasihat etmişti. Şeytana uyma, gelinini al gel, dedi. Söylediklerine kulak astım. Bak, Talip düzelip ayağa kalktı. Ailesi yeniden dirlik ve düzene kavuştu. Tamam, bana bir faydası olmazsa olmasın ama sükunetlerini buldular.

— Ah, ninemin öğütleri... diye söze başladı Asliddin. Bir gün ustanın kaprisleri canıma tak etmişti. Bir mesleğim yoksa yoktur, diyerek basıp gitmiştim. Ninem bu haberi alınca beni sormuş soruşturmuş. Gittiğimde bana şöyle bir nasihat etmişti.

“Yemek yerken ağzında kaç organın çalıştığını biliyor musun? Sadece bir ekmek, şu ekmeği yemek için ağız, diş, boğaz, mide... Nerde öyle armut piş, ağzıma düş. Ustan bir iki yüzünü buruşturdu diye gül gibi mesleği bırakacaksın?” Ninemin bu sözlerinden sonra tekrar ustamın yanında çırak olarak çalışmaya başladım. Bakın, bugün artık usta bıçakçıyım. Kötü bir meslek mi? Allah’a şükür, kimseden eksikim yok. İnsanlara elimden geldiği kadar hizmet ediyorum.

Gece bir hayli bastırdı. Laf lafı açtı. Herkesin nineyle ilgili bir anısı vardı. Gönül zenginliğidir, anılar. İşte bu anılar anlatıldı. Geçmiş zamanları hatırlayarak içlerindeki bu derin üzüntüyü yatıştırır gibi oldular.

— Bir gün halam...

Bir Gece

Gecenin çoktan girdiğini fark edemedi. Evin dışındaki fısıltılar dindi. O, yattığı yerinden kalkıp oturdu. Birden kapı açılır gibi oldu. Eşikte duran oğlu Cihangir yüzündeki tebessümle annesinin yanına oturdu ve omuzlarına ellerini koydu.

— Kim benim hakkımda öldü dedi sana? Yalan söylemişler. O, bir ürpertiyle etrafına bakındı.

Oğlu birden annesinin yanından kalktı ve odada bir oraya bir buraya yürümeye başladı.

— O gün ne oldu biliyor musun? Çocuklarla konuştuk. Bilmiyordum, Mahmut’un Latife’de gönlü varmış. O ne demek oluyor dediğimde doğduğuna pişman ettireceğim, dedi. “Hey, çocuklar sizin aklınız yerinde mi?” diye sorduysam da hiçbirinin ağzını bıçak açmadı. Onlar beni...

Oğlu, ellerini sallaya sallaya o gün olan biteni kızgınlıkla anlatmaya başladı. O, ellerini birbirine vurdu. Sonra gidip odanın köşesindeki koltuğa oturdu.

— Anne, sen hiç merak etme, her şey yolunda. Oğlu birden yerinden kalktı ve annesine doğru yaklaşarak:

— Bak, hiçbir şey olmadı, her yerim tastamam.

Cihangir ellerini, ayaklarını uzattı ve annesine gösterdi:

— İşte, işte...

O, hızla yerinden kalktı. Gidip odanın lambasını yaktı. Odanın sağına soluna bakındı. Etrafta kimseler yoktu.

— Cihangir, yavrum!

Feryat kopardı.

Bir an kapı açıldı.

— Abla! Birden karşısında endişeli çehresiyle ablasını gördü.

— Annem, küçük oğlu.

O, gelenlere şaşkınlıkla baktı.

— Kendini toparla Nezaket, dedi kocası odaya girerken. Eğer böyle yaparsan öbür tarafta oğlumuzun hali ne olur.

Kocasının bu sözlerinden sonra kendine gelir gibi oldu. Kocasısı oğlunu "... öbür tarafta" dedi. O, bu söylenenlere hiç inanmadı. Gelenlere imdat diler gibi bir bir baktı.

— Hayır, hayır!

Bu sözler onun eşiktekilere vermiş olduğu bir cevap mahiyetindeydi. Bu sözlerde gerçekten de gamlı bir annenin ceylan gibi inleyişi, bedduası ve çocuk katillerinden alınmayan intikam duygularının resmi vardı.

Oğlu Cihangir'le, oğlu Cihangirsiz geçen bir gece daha...

İtiraf

Bu günlerde pek bir keyfi yoktu. Onun böyle durgun olmasının sebebi yalnızca kendisi değildi. Bunu etrafındaki bütün yakınları, eşi dostu da biliyordu. Kocasının metresi vardı. Sanki bir günah işlemiş gibi insanların karşısına çıkamaz oldu. Evet, genellikle kadınların içinde bulunduğu bu nezaket ve güzellik yarışından Zeba isimli aciz kadın geçemedi. Mağlup oldu.

Gökyüzünde bulutsuz bir gün var mı? Metressiz bir adam var mı? Arkadaşı Hamide'nin güle oynaya söylediği bu gibi lafları vardı. Hamide'de de az şeytanlık yoktu. Bu partiye de arkadaşı Hamide'nin zoruyla geldi. Daha sonra gruba dahil olanlar, oturanlar onu tam olarak çıkaramadı. Hamide uzaktan arkadaşını görünce yanına gidip sessizce bir selam verdi. Daha sonra daha aşağıda oturan alımlı bir kadına işaret etti.

— İşte, baksana, bu o... Arkadaşı kulağına böyle fısıldadı.

O, arkadaşının fısıldayarak gösterdiği genç kadına baktı. Kadın, başını kendinden emin bir şekilde kaldırmış, dimdik oturuyordu. Yan taraftan kadının boyalı yüzü görüldü. Arkasından tarçın rengindeki saçları dalgalandı. Yanındaki arkadaş genç kadına eğilerek bir şeyler söyledi. O, birden başını kaldırdı ve dönüp arkasına baktı. Tam da o sırada kadının yüzünü gördü. Bu surette sükûnet, hoşnutluk aksediyordu. Hafif bir tebessümün yerleştiği bu çehrede, kendine ve eşsiz bir güzelliğine olan eminlik had safhadaydı.

O, kendi kendine hayret etti. Bu kadına karşı neden bir nefret duygusu uyanmamıştı? Neden? Neden geceler boyu ona acı veren, büyük ümitler besleyerek bir yastığa baş koyduğu kocasının sevgilisine dönüşen bu kurnaz kadını gördüğü halde yüzünü dönmedi? Rakibesine karşı neden görmesinden önceki gibi nefret duymadı?

İstmeden de olsa kendini o genç kadınla karşılaştırdı. Asabi, daima kendini küçük gören, sersem, rahatsız olan, kocası tarafından aşağılanmış mahzun bir Zeba. Belki de ilk defa kendine dışardan baktı. O, rakibesinin ona üstün gelen taraflarını fark etti. Bunu kendine itiraf etti.

O, istmeden yaptığı bu itiraf karşısında rahatladı. Tüm bedenini geceler boyu kemiren ihanet kederi birden gider gibi oldu. O, cesurca bir itirafta bulundu.

Muhtemelen bu itiraf, kırılan ve ezilen bir kadının iradesinin eşi olur. Bunu henüz kim bilebilir ki?

SONUÇ

Roman, hikâye gibi edebi eserlerin gücünün farkında olan Sovyetler Birliği, Türk dünyasında uyguladığı baskıcı ve otoriter tutumuyla birlikte birçok yazar, şair ve ilim insanlarının kalemini kırmıştır. İnsanların düşünce özgürlüğünü elinden alan Sovyetler, kendilerinin çizdiği sınırların dışına çıkan birçok aydını acımasızca katletmiştir. Bu baskıyı yakından hisseden Özbek aydınlar milli şuurlarıyla birlikte haklı direnişlerini göstermekten geri durmamışlardır. Sovyetler Birliği'nde 1930-1950 yılları arasında birçok kişi bulundukları yerden sürgün edilmiş ve ölüme terkedilmiştir. Bu sancılı dönemlerden nasibini alan Sırderya ve Amuderya nehirleri arasındaki verimli topraklarda yaşayan Özbek halkı da ödedikleri bedelle birlikte bağımsızlık sonrasında kendine gelmiş ve kimliklerini her alanda yaşatmaya devam etmişlerdir. Modern Özbek Edebiyatı'nın değerli temsilcilerinden biri olan Ma'suma Ahmedova da gerek bağımsızlıktan önce gerekse bağımsızlıktan sonra kaleme aldığı hikâyelerinde Özbek insanına dair birçok şeyi anlatmaktan çekinmemiştir. Yazar, harikulade kurduğu olay örgüsüyle beraber yer yer fikrini açıkça beyan etse de bazen de bazı soruların cevabını okuyucuya bırakmıştır. Malzemelerini yaşadığı coğrafyadan toplayan yazarın hikâyelerindeki birçok kişi Parkent'te tanıştığı, görüştüğü ve gözlemlediği kişilerden oluşmaktadır. Ma'suma Ahmedova'nın hikâyelerinden çıkardığımız sonuçlar aşağıdaki gibidir:

1. Bu çalışmada yazarın hayatı ve sanatı ile ilgili bilgi verildikten sonra çevirisini ve incelemesini yaptığımız yirmi dört hikâyesine yer verilmiştir. Kişi kadrosu hikâyeden hikâyeye değişmekle birlikte romandaki gibi değildir. Mekânlar gerçektir. Zaman algısı hikâyeden hikâyeye değişmektedir.

2. Hikâyelerde çözülemeyen bir olay örgüsüne rastlanmamıştır.

3. Hikâyeler dil ve üslup açısından incelendiğinde çok zengin olduğu görülür. Genel olarak sade ve anlaşılır bir dil kullanmayı tercih eden yazarın hikâyelerinde Rusça, Arapça, Farsça kelimelere; deyim ve atasözlerine; eş anlamlı ve zıt anlamlı kelimelere rastlanır.

4. Anlatım teknikleri açısından bir hayli zengin olan hikâyelerde on tane anlatım tekniği tespit edilmiştir. Bu teknikler şu şekildedir: Anlatma-gösterme tekniği, tasvir

(betimleme) tekniği, mektup tekniği, özetleme tekniği, geriye dönüş tekniği, montaj tekniği, diyalog tekniği, iç diyalog tekniği, iç çözümleme tekniği, iç monolog tekniği.

5. Hikâyeler muhteva özellikleri açısından da oldukça zengindir. Hikâyelerde işlenen konular aşk, sevgi, kıskançlık, ihanet, aile ve toplumsal yapıdır.

6. Yazarın hikâyelerinde halk kültürü unsurlarının önemi büyüktür. Yazar hikâyelerinde Özbek gelenek ve göreneklerini zenginleştirerek detaylıca anlatmıştır. Bilhassa Özbeklere has gelin selamına değinmeden geçmeyen yazar, misafirin ve misafirperverliğin önemi üzerinde durmuştur.

7. Yazar aynı zamanda hikâyelerinde evlilik konusuna da eğilerek gelin kaynana ilişkisine de dikkat çekmiştir.

8. Yazar hikâyelerinde ev, apartman, barınak avlu gibi yerleşim türlerinden tutun da ulaşım araçlarından geçim kaynaklarına kadar bahsederek okurunu hikâyelerle buluşturmuştur.

9. Hikâyelerinde Özbek insanını her anlamda ele alan yazar, yukarıda bahsini ettiğimiz şeylerin yanında dini ve milli konulara da değinmekten korkmayarak cesur Özbek kadını profilini çizmiştir.

KAYNAKÇA

- Açık, Fatma. (2004). “Özbekistan’da Defn ve Taziye Merasimleri”. *Milli Folklor*, (61), 142-148.
- Açık, Fatma. (2007). *Özbek Edebiyatı*. Ankara: Alp Yayınevi.
- Adhamcan, Ashirov; Hatunoğlu, Nurettin. (2015). “Özbekistan’da Mevsimsel Bayramlar ve Özel Günler”. *Milli Folklor*. 27 (105), 120-130.
- Adıgüzel, Sedat. (2011). *Elçin (Edebiyat Sosyolojisi Açısından Romanları)*. Ankara: Bengü Yayınları.
- Ahmedova, Ma’suma. (1982). *Oftobli Kun*. Toshkent: G’afur Gulam Nomidagi Adabiyot va San’at Nashriyoti.
- Ahmedova, Ma’suma. (2012). *Hikoyalar*. Toshkent: G’afur Gulam Nomidagi Nashriyot-Matbaa Ijodiy Uyi.
- Ahmedova, Ma’suma. (Ağustos-Eylül 2020). “Dert Ortaklığı” (Çev.: Elif Hümeýra Taşkara, Ezgi Pekşen, Gamzenur Akgüney, Gizem Nur Nazlı, Gülşah Hemşinli, Seda Çebi). *Hece Öykü*, 100, 232-236.
- Aktaş, Şerif. (1998). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Aktaş, Şerif. (2017). *Anlatma Esasına Bağlı Edebî Metinlerin Tahlili (Teori ve Uygulama)*. Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.
- Başaran, Anıl. (2017). “Sınıf Kavramının Kökeni ve Politik Ekonomik Bir Mukayese”. *Politik Ekonomi Kuram Dergisi*, 1 (1), 214-237.
- Baydemir, Hüseyin. (1988). *Rüstem Han Destanı (Metin-İnceleme)*, (Yüksek Lisans), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baydemir, Hüseyin. (2009). “Özbekistan’da İskender, Zülkarneyn, Lokman Hekim ve Hatem Tay ile İlgili Halk Anlatıları”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 41, 109-130.
- Baydemir, Hüseyin. (2009). “Özbekistan’da Ölüm Adetleri”. *Journal of Turkish Studies*, 4 (8), 662-683.
- Baydemir, Hüseyin. (2011). “Özbek Koğırçak (Kukla) Tiyatrosu”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (17), 63-74.

- Baydemir, Hüseyin. (2011). “Özbekistan’da Geleneksel Tiyatronun Bir Şubesi: Maskarabazlık ve Kızıkçılık”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/1*, 763-777.
- Baydemir, Hüseyin. (2011). *Özbek Efsaneleri*, Erzurum: Fenomen Yayınları.
- Baydemir, Hüseyin. (2013). *Özbek Halk Masalları*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Baydemir, Hüseyin. (2016). “Askiya Şekilleri ve Benzer Türlerle Mukayesesi”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (56), 903-921.
- Berber, Oktay. (2009). “Türk Kültüründe Eğlence ve Birlik Unsuru Olarak Düğünler”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (2) 10, 1-11.
- Buran, Ahmet; Alkaya, Ercan. (2014). *Çağdaş Türk Yazı Dilleri 2 (Güneydoğu-Karlık Grubu)*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çetin, Nurullah. (2017). *Türk Hikâyesi Tahlilleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Dıykanbayeva, Mayram. (2017). *Uzun Yol İlk Kırgız Romanı Üzerine Oluşumsal Yapısalcı Bir İnceleme*. Konya: Kömen Yayınları.
- Dıykanbayeva, Mayramgül. (2016). *Kırgızlarda Atalar Kültü*. Konya: Kömen Yayınları.
- Dıykanbayeva, Mayramgül. (2017). *Uzun Yol (İlk Kırgız Romanı Üzerine Oluşumsal Yapısalcı Bir İnceleme)*. Konya: Kömen Yayınları.
- Efe, Ayişe Hümeysra. (2020). *Tağay Murad'ın Aydınlıkta Yürüyen İnsanlar Romanı Üzerine Bir İnceleme* (Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Emet, Erkin. (2020). “Uygur Türklerinde Lakap Verme Geleneği”. *Modern Türklük Araştırmaları*, 17 (3), 427-438.
- Fıtrat, Abdurauuf. (2016). *Özbek Klasik Müziği ve Tarihi*. (Çev.: Hüseyin Akbaş). Ankara: Gece Kitaplığı. (1911).
- Gönen, Sinan. (2008). “Deyimlere Şekil Açısından Bir Yaklaşım Örneği”. *Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi. Edebiyat Dergisi*. 20, 207-217.
- Güçüyeter, Bahadır. (2013). "Ali Rıza Zihak'ın Hikâyelerinde Anlatıcı Tipleri ve Bakış Açısı" *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/9 Summer 2013*, s. 1517-1524.
- Gültekin, Mevlüt; Koraş, Hikmet; Kurbanova, Mukhabbat. (2019). *Özbek Türkçesi (Gramer-Metin-Sözlük)*. İstanbul: Kesit Yayınları.

- Kasimov, Begali. (2009). *Milli Uyanış* (Çev.: Fatma Açık). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Kencayeva, Paşacan. (2021). “Özbek Öyküculüğünde Kadın Ruhunun Tasviri”. *Karabük Türkoloji Dergisi*, III (2021), 58-66.
- Kushmuratov, Shavkat. (2021). *Türkistan’da Ceditçilik ve Mahmud Hoca Behbudî*. Ankara: Bengü Yayınları.
- Merhan, Aziz. (2007). “Yazılı Özbek Edebiyatı”. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31 (2), 125-138.
- Milli Eğitim Bakanlığı (Hz. Merve Akyol vd.). (2019). *Türk Dili Edebiyatı 9 Ders Kitabı*. Ankara: Öğün Yayınları.
- Mirzayov, Saydulla; SHermuhamedov, Said. (1993). *Hozirgi Zamon O’zbek Adobiyoti Tarixi*. Toshkent: O’zbekiston Nashriyoti.
- Muhammadsidikov, Muhammadolim. (2015). “Özbekistan’da Toplumsal Yaşamın Ana Özelliği Hoşgörü”. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (54), 7-14.
- Narlı, Mehmet. (2002). “Romanda Zaman ve Mekân Kavramı”. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (7), 91-106.
- Öztürk, Rıdvan. (2011). *Özbek Türkçesi El Kitabı*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Öztürkci, Hamza. (2019). *Çolpan’ın Yarkanay Adlı Piyesi (İnceleme-Metin)*. (Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Parla, Jale. (2018). *Don Kişot’tan Bugüne Roman*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Pekşen, Ezgi. (2022). *Özbek Yazar Mirmuhsin’in Hikâyeleri (İnceleme-Metin)*. (Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Sezen, Lütfi. (2005). “Türkiye’de Evlenme Biçimleri”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (27), 185-195.
- Tekin, Mehmet. (2020). *Roman Sanatı (Romanın Unsurları 1)*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe Sözlük (11 bs)*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Üşenmez, Emek. (2011). “Modern Özbek Edebiyatı”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (19), 115-169.
- Üşenmez, Emek; Boltabayev, Saidbek; Tuğlacı, Gülşah. (2016). *Özbekçe Türkçe Sözlük*. İstanbul: Türk Dünyası Vakfı.

- Yavuz, Yasin. (2018). “Lucien Goldmann’ın Oluşumsal Yapısalcı Yöntemi Bağlamında Reşit Hanadan’ın Sel Romanı’nın İncelenmesi”. *Edebi Eleştiri Dergisi*, 2 (2), 169-189.
- Yelok, Veli Savaş. (2019). *Modern Özbek Edebiyatında Hikâye (1900-1930 Yılları Arası)*. Ankara: Sonçağ Akademi Yayınları.
- Yıldırım, Hüseyin (2020). *Özbek Türkçesi (Dil Bilgisi-Alıştırmalar-Konuşma-Metinler)*. Ankara: Delta Kültür Yayınevi.
- Yılmaz, Mehmet. (2019). *Çağdaş Türk Dünyası Tarihi Ders Notları*. Konya: Palet Yayınları.
- Yüksek, Ali. (2018). “Namaz İbadetinin Tarihi Süreci”. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (2), 111-125.

Diğer Kaynaklar

- (<https://ziyouz.uz/ozbek-nasri/masuma-ahmedova/> E. T: 02.08.2022)
- Ahmedova, Ma’suma. (2013). *Vidolashuv (Hikoya)*. <https://n.ziyouz.com/portal-haqida/xarita/uzbek-nasri/ma-suma-ahmedova-1952/ma-suma-ahmedova-vidolashuv-hikoya>
- Ahmedova, Ma'suma. (2013). *Ma'suma Ahmedova Vidolashuv*. <https://n.ziyouz.com/portal-haqida/xarita/uzbek-nasri/ma-suma-ahmedova-1952/ma-suma-ahmedova-vidolashuv-hikoya> (E. T: 31.08.2022)
- Ahmedova, Ma'suma. (2017). *Ma'suma Ahmedova Shudringli Tuyg'ular (Hikoyalar)*. <https://ziyouz.uz/ozbek-nasri/masuma-ahmedova/masuma-ahmedova-shudringli-tuygular-hikoyalar/> (E. T: 31.08.2022).
- Mirzayeva, Zebo. (Yapımcı). (06.06.2021) Tundaliklar (İnternet Yayıncılığı). Taşkent: Madaniyat va Ma’rifat Telekanali
(<https://www.youtube.com/watch?v=t4a4FviUgu4>)
- TRT AVAZ. (2017). <https://tr-tr.facebook.com/trtavaz/videos/762302043837999/>
- TRT AVAZ. (2022). <https://www.trtavaz.com.tr/haber/tur/avasyadan/ozbekistan-da-dugun-selami-gelenegi/62c68c1101a30a09a893231e>

DİZİN

A

Abdurauf Fıtrat	
Fıtrat, Abdurauf.....	246
açık mekân.....	37, 38, 39, 40, 41, 42
Ahmet Buran	
Buran, Ahmet	246
Akademisyen	96
Aktris	62, 95
Ali Yüksek	
Yüksek, Ali	248
Amuderya	243
Anıl Başaran	
Başaran, Anıl.....	245
Anlatıcı	
anlatıcı	44, 47, 246
Anlatma-gösterme tekniği	243
Anna Ahmatova	
Anna Ahmatova.....	29, 75, 78, 207
Arapça	61, 64, 243
Ashirov Adhamcan	
Adhamcan, Ashirov	245
Asker	94
Ayişe Hümeýra Efe	
Efe, Ayişe Hümeýra	246
Aziz Merhan	
Merhan, Aziz.....	247

B

Bahadır Gücüýeter	
Gücüýeter, Bahadır	246

Bakış Açısı	2, 69, 70, 246
Başka Günler .5, 8, 21, 39, 47, 55, 77, 91, 95, 109, 112, 121	
Bayramlık 4, 6, 14, 36, 44, 53, 73, 85, 87, 93, 95, 113, 131	
Begali Kasımov	
Kasımov, Begali	247
Bekçi	25, 95
betimleme	244
Birinin Hayatı ..3, 5, 8, 24, 39, 48, 56, 74, 86, 95, 120	

Ç

Çağatay	61
Çayhane	98
Çiftçi	93
Çolpan	13, 247

D

Deniz, İnsanlar ...5, 11, 32, 42, 51, 60, 82, 94, 116, 119	
Dert Ortaklığı.....	4, 12
diyalog tekniği	80, 244
Doktor	22, 95, 96
Dombra	123, 237

E

Ebedi Şarkı.....	4, 13
Editör	19, 94
Elem 5, 10, 29, 41, 50, 58, 85, 97, 120	

Emek Üşenmez	
Üşenmez, Emek.....	247
Ercan Alkaya	
Alkaya, Ercan	246
Erkin Emet	
Emet, Erkin	246
Esnaf	97
Ezgi Pekşen	
Pekşen, Ezgi.	247

F

Farsça.....	64, 124, 243
Fatma Açık	4, 247
Açık, Fatma	245
Fotoğrafçı	94
Futbolcu.....	96

G

Garson	27, 64, 96, 193
Geçmişin Hesabı.....	4, 12
geriye dönüş tekniği	244
Gönderilmeyen Mektup. 5, 10, 28, 41,	
50, 58, 70, 74, 77, 78, 81, 116	
Gülşah Tuğlacı	
Tuğlacı, Gülşah	247
Güneşli Gün... 3, 5, 11, 31, 50, 59, 77,	
88, 94	
Günlükten Bir Sayfa yahut	
Harikulade Bir Mektup.. 5, 11, 33, 42,	
51, 60	

H

Harezmi	125
Hasat Bayramı	125
Hemşire	28, 58, 96
Hikmet Koraş	
Koraş, Hikmet.....	246
Hüseyin Baydemir	
Baydemir, Hüseyin	245, 246
Hüseyin BAYDEMİR	
Hüseyin Baydemir	I, 2, VIII, IX
Hüseyin Yıldırım	
Yıldırım, Hüseyin	248

İ

iç çözümleme tekniği	244
iç diyalog tekniği	244
iç monolog tekniği	244
ilizarov cihazı.....	28, 58, 96, 201
İslam	100
İyi İnsan ... 4, 6, 17, 37, 46, 54, 89, 93,	
102	

J

Jale Parla	
Parla, Jale.....	247

K

Kader. 5, 9, 26, 40, 49, 57, 96, 98, 108	
kapalı mekân 36, 37, 38, 39, 40, 41,	
42, 43	
Karney	124

Kazakistan	123
kerevet.....	11, 31, 32, 59, 224
Kırgızistan	123
Kızıl Gül Şenliği.....	125
Kişiler	2, 14, 18, 106
kolhoz	6, 17, 37, 82, 134, 142
Kolhoz	
kolhoz	45, 83
köy5, 6, 7, 8, 9, 11, 36, 37, 38, 43, 64,	
116, 120, 121, 234	
Kristal Vazo... 5, 9, 27, 40, 49, 57, 79,	
82	
Kuaför	30, 97, 210
Kudüm	124, 234
küçürek.....	12
Kütüphane Görevlisi	24, 95

L

Lale Seyli	125
Leonid Andreyev	4
Lucien Goldmann	1, 248
Lütfi Sezen	107
Sezen, Lütfi	247

M

Ma'suma Ahmedova .. VIII, 1, 3, 4, 5,	
44, 53, 125, 243	
MA'SUMA AHMEDOVA I, 2, VIII,	
IX	
Masume Ahmedova.....	72, 73, 80, 81
Mayıs Bayramı	44, 45, 76, 99, 125,
136	

Mayramgül Dıykanbayeva	
Dıykanbayeva, Mayramgül	246
Mecburiyet.3, 4, 6, 15, 37, 45, 53, 70,	
74, 82, 84, 92, 93, 98, 99, 100, 116,	
117, 121	
Mehmet Narlı	
Narlı, Mehmet.....	247
Mehmet Tekin.....	61, 71, 72
Tekin, Mehmet	247
Mehmet Yılmaz	
Yılmaz, Mehmet	248
Mekân ..2, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 247	
mektup tekniği	244
Memur.....	95
Merkezdeki Kız .5, 10, 30, 41, 50, 59,	
82, 87, 97, 218, 220	
Mevlüt Gültekin	
Gültekin, Mevlüt.....	246
montaj tekniği	244
Muhammadolim Muhammadsıdıkov	
Muhammadsıdıkov, Muhammadolim	
.....	247
Mukhabbat Kurbanova	
Kurbanova, Mukhabbat.....	246
Mutluluğun Rengi....	5, 10, 31, 42, 50,
59, 69	

N

Nakkare	124
Nevruz Bayramı.....	125
Nöbette.....	5, 9, 27, 41, 49, 58, 96
Nurettin Hatunoğlu	

Hatunoğlu, Nurettin	245
Nurullah Çetin	
Çetin, Nurullah	246

O

Oktay Berber	
Berber, Oktay	246
Olay Örgüsü	53
<i>oluşumsal yapısalılık</i>	1

Ö

Öğretmen.....	18, 93, 144
Özbek.... VIII, 1, 3, 4, 5, 8, 13, 36, 61,	
78, 84, 86, 88, 90, 91, 92, 97, 98, 99,	
101, 105, 108, 109, 111, 112, 113,	
114, 124, 125, 243, 244, 245, 246,	
247, 248, 254	
Özbek pilavı	97, 114
Özbekistan . 20, 38, 39, 44, 77, 88, 89,	
97, 98, 99, 112, 114, 115, 117, 120,	
121, 123, 124, 125, 245, 246, 247	
özetleme tekniği	244

P

Parkent.....	3, 13, 64, 243
Parkentli.....	5
Paşacan Kencayeva	
Kencayeva, Paşacan.....	247

R

Rauf Parfi	13
------------------	----

Ressam.....	97
Rıdvan Öztürk	
Öztürk, Rıdvan.....	247
Roman Sanatı.....	61, 245, 247
Rusça.....	61, 64, 243

S

Sağlık Görevlisi	93
Said SHermuhamedov	
SHermuhamedov, Said	247
Saidbek Boltabayev	
Boltabayev, Saidbek	247
<i>Sanayi Devrimi</i>	
Sanayi Devrimi	84
Saydulla Mirzayov	
Mirzayov, Saydulla.....	247
Sedat Adıgüzel	
Adıgüzel, Sedat.....	245
Shavkat Kushmuratov	
Kushmuratov, Shavkat.....	247
Sıradan Hikâye.....	4, 7, 19, 38, 46, 54,
75, 77, 82, 94, 122	
Sırderya.....	243
Sinan Gönen	
Gönen, Sinan	246
som.....	29, 47, 86, 104, 128, 129, 131,
135, 156, 209	
<i>Sovyetler Birliği</i> . 1, 44, 45, 46, 47, 48,	
82, 243	
Sumey	124

Ş

Şebnemli Duygular.. 5, 12, 34, 43, 52, 60

şehir . 5, 11, 24, 36, 37, 38, 40, 42, 64, 116, 119, 120, 139, 226, 234

Şehre Seyahat .. 3, 4, 6, 16, 37, 45, 53, 70, 76, 99, 105, 106, 121, 125

Şerali Corayev

Şerali Corayev 20, 77, 154, 155

Şerif Aktaş

Aktaş, Şerif..... 245

T

Taci Ablanın Bohçası 5, 8, 23, 39, 48, 56, 101

Tağay Murad 4, 246

tasvir 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 73, 92, 220, 243

TDK43, 67, 82, 86, 87, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 100, 116, 117, 122, 123, 124, 139

Tef..... 124

Temizlikçi Kadın 27, 96

Terzi..... 94, 153

Tezgâhtar 93

Toy..... 111

Töremurat Ahmedov..... 13

Traktörcü 21, 94, 156

TRT AVAZ..... 112, 114, 248

Türk.I, 1, 8, 72, 88, 89, 90, 92, 97, 98, 100, 101, 104, 106, 111, 113, 114,

115, 123, 124, 243, 246, 247, 254

Türk Dil Kurumu247

Türkiye..... VIII, 3, 107, 121, 247

U

Usta.....27, 32, 96

Uzam.....36

V

Van Gogh

Van Gogh.....24, 25, 179

Vasili Şukşin.....6

Vedalaşmak 5, 11, 33, 42, 51, 60, 111, 114, 123

Veli Savaş Yelok

Yelok, Veli Savaş248

Y

Yağmurda 5, 8, 22, 30, 39, 47, 55, 72, 98, 104

Yasin Yavuz

Yavuz, Yasin248

Yeğenimin Hikâyesi ..4, 7, 38, 46, 54, 82, 93, 94, 105, 106

Yeşil Palto.....4, 13

Yolda. 5, 9, 25, 40, 48, 57, 83, 98, 110

Z

Zaman2, 43, 44, 50, 52, 243, 247

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Seda ÇEBİ
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	
Yüksek Lisans Öğrenimi	
Bildiği Yabancı Diller	
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	